

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

EKONOMIKOS
IR INOVACIJŲ
MINISTERIJA

2014–2020 M. EUROPOS SĄJUNGOS FONDŲ INVESTICIJŲ VEIKSMŲ PROGRAMOS 3 PRIORITETO „SMULKIOJO IR VIDUTINIO VERSLO KONKURENCINGUMO SKATINIMAS“ POVEIKIO VERTINIMO PASLAUGOS

Galutinė ataskaita

Vilnius, 2019-07-22

Ataskaita parengta įgyvendinant 2018 m. spalio 18 d. sutartį Nr. 8-146 tarp Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos (nuo 2019 01 01 – Ekonomikos ir inovacijų ministerija) ir UAB „Visionary Analytics“ dėl 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų Veiksmų programos 3 prioriteto „Smulkią ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimas“ poveikio vertinimo paslaugų. Sutartis finansuojama iš Europos socialinio fondo ir nacionalinio biudžeto lėšų pagal Veiksmų programos prioriteto „Techninė parama, skirta informuoti apie veiksmų programą ir jai vertinti“ priemonę Nr. 12.0.2-CPVA-V-203 „ES fondų investicijų vertinimas“. Ataskaitą parengė UAB „Visionary Analytics“, glaudžiai bendradarbiaudama su atsakingais Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos tarnautojais.

Redaktorė Jurgita Dambrauskaitė

(parašas)

TURINYS

SANTRUMPOS	4
IVADAS	5
1. PRIEMONĖS IR IŠTEKLIAI	12
1.1. Priemonių tinkamumas ir indėlis į strategiją „Europa 2020“	12
1.1.1. Priemonių indėlis į strategiją „Europa 2020“	12
1.1.2. 2014–2020 m. laikotarpio priemonių tęstinis tinkamumas	14
1.2. Priemonių išteklių pakankamumas	23
1.3. Priemonių stebėsenos rodiklių tinkamumas	24
1.3.1. Rodiklių tinkamumas pagal S.M.A.R.T. kriterijus	24
1.3.2. Ar identifikuoti ir matuojami Lietuvai probleminiai rodikliai (kur atsilieka nuo ES)?	25
2. PRIEMONIŲ EFEKTYVUMAS	27
2.1. Metodika	27
2.2. Priemonių finansavimo formos efektyvumas	27
2.3. Priemonių įgyvendinimo procesas	30
2.4. Konsultacijų priemonių teikiamų paslaugų kokybė ir tinkamumas	34
3. PRIEMONIŲ REZULTATAI IR POVEIKIS	36
3.1. Metodika	36
3.2. Kurios priemonės kuria didžiausią pridėtinę vertę?	38
3.2.1. Verslumo skatinimo priemonės	38
3.2.2. Tarptautiškumo skatinimo priemonės	41
3.2.3. Produktyvumo skatinimo priemonės	44
3.2.4. Ekoinovacijų skatinimo priemonės	48
3.3. Apibendrinimas: poveikis ir jo tvarumas	49
4. SVV AUGIMO IR KONKURENCINGUMO SKATINIMAS 2021–2027 M.	51
4.1. Verslo konkurencingumo skatinimo poreikiai 2021–2027 m.	51
4.2. Naujo laikotarpio sąlygos ir jų poveikis	56
4.2.1. Mažėjančios lėšos ir finansavimo intensyvumas	56
4.2.2. Naujos taisyklės priemonėms	57
4.2.3. EK siūlymai konkrečioms intervencijoms	58
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	59
Išvados	59
Strateginiai siūlymai ir rekomendacijos	62
1 PRIEDAS. PIRMINIŲ IR ANTRINIŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	67
2 PRIEDAS. PRIEMONIŲ SĄNAUDŲ IR NAUDOS SKAIČIAVIMŲ REZULTATAI	71
3 PRIEDAS. ATVEJO STUDIJOS	75
4 PRIEDAS. KONTRAFAKTINĖS ANALIZĖS METODIKA IR REZULTATAI	84
5 PRIEDAS. INTERVIU RESPONDENTŲ SĄRAŠAS	96
6 PRIEDAS. LIETUVOS REGIONŲ KONKURENCINGUMO ŽEMĖLAPIO METODIKA	97
7 PRIEDAS. FOKUSUOTOS DISKUSIJŲ GRUPĖS DALYVIŲ SĄRAŠAI IR DETALĖS	99
8 PRIEDAS. VERTINIMO UŽDAVINIŲ IR KLAUSIMŲ SĄRAŠAS	102

SANTRUMPOS

AVS	Aplinkosaugos vadybos sistemos
BVP	Bendrasis vidaus produktas
DPK	Dalinis palūkanų kompensavimas
E2020	Strategija „Europa 2020“
EIMIN	Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija
EK	Europos Komisija
ERPF	Europos regioninės plėtros fondas
ES	Europos Sąjunga
ES SF	Europos Sąjungos struktūriniai fondai
GNG	Galutinis naudos gavėjas
INVEGA	UAB „Investicijų ir verslo garantijos“
KPV	Kontrafaktinis poveikio vertinimas
LEAP	Learn, Experience, Access Professions programa (vykdoma „Business Sweden“)
LEZ	Laisvoji ekonominė zona
LIC	Lietuvos inovacijų centras
LPK	Lietuvos pramonininkų konfederacija
LR	Lietuvos Respublika
LVPA	Lietuvos verslo paramos agentūra
MITA	Mokslų, inovacijų ir technologijų agentūra
MSI	Mokslų ir studijų institucijos
MTEP	Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra
MTEPI	Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė (technologinė) plėtra bei inovacijos
MTI	Mokslinių tyrimų infrastruktūra
MVĮ	Labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės
PFSA	Projektų finansavimo sąlygų aprašai
PGL	Portfelinės garantijos lizingo sandoriams
PGP	Portfelinės garantijos paskoloms
PVM	Pridėtinės vertės mokestis
SFMIS	ES struktūrinės paramos kompiuterinė informacinė valdymo ir priežiūros sistema
SVV	Smulkusis ir vidutinis verslas
TGV	Teorija grįstas vertinimas
TUI	Tiesioginės užsienio investicijos
TVG	Tarptautinės vertės grandinė
VP	Veiksmų programa

IVADAS

Vertinimo objektas ir specifika

Verslo konkurencingumo stiprinimas yra vienas svarbiausių Lietuvos prioritetų. Šiuo metu smulkiojo ir vidutinio verslo (SVV) konkurencingumo skatinimo priemonės finansuojamos 2014–2020 m. Veiksmų programos 3 prioriteto lėšomis. Šio uždavinio priemonės turėtų prisidėti ne tik prie didesnės ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos Lietuvoje, bet ir strategijos „Europa 2020“ tikslų. Įsibėgėjus priemonių įgyvendinimui, pakanka vykdomų ir įvykdytų projektų bei deklaruotų išlaidų, kurios leidžia įvertinti, ar šios priemonės sukūrė pakankamas prielaidas pasiekti didesnį SVV konkurencingumą, kokį poveikį jos turėjo ar dar turės. Mokyti iš šio laikotarpio patirties itin svarbu artėjant naujam ESIF lėšų programavimo laikotarpiui.

Šio vertinimo **objektas** – 20 SVV konkurencingumo skatinimo priemonių (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Vertinimo objektas

2014–2020 m. ESIF Veiksmų programos 3 prioriteto priemonės	
Uždavinys / investicinis prioritetas	Vertinamos priemonės
3.1. Verslumo, ypač sudarant palankesnes sąlygas pritaikyti naujas idėjas ekonominei veiklai, ir naujų įmonių, įskaitant verslo inkubatorius, steigimo skatinimas	
3.1.1. Padidinti verslumo lygį	„Dalinis palūkanų kompensavimas“ „Verslo konsultantas LT“ „Verslumas FP“
3.2. Naujų MVĮ verslo modelių, ypač internacionalizavimo, kūrimas ir įgyvendinimas	
3.2.1 Padidinti MVĮ tarptautiškumą	„Naujos galimybės LT“ „EXPO konsultantas LT“ „Verslo klasteris LT“ „Expo sertifikatas LT“ „Tarptautiškumas LT“
3.3. MVĮ gebėjimų augti regioninėse, nacionalinėse ir tarptautinėse rinkose ir inovacijų diegimo procesuose rėmimas	
3.3.1. Padidinti MVĮ produktyvumą	„Dalinis palūkanų kompensavimas“ „Regio Invest LT+“ „E-verslas LT“ „Procesas LT“ „Dizainas LT“ „Invest FP“ „DPT pramonei LT+“ „Pramonės skaitmeninimas LT“ „Regio potencialas LT“
3.3.2. Padidinti MVĮ investicijas į ekoinovacijas ir kitas efektyviai išteklius naudojančias technologijas	„Eco konsultantas LT“ „Eco-inovacijos LT“ „Eco-inovacijos LT+“

Šaltinis: Visionary Analytics, remiantis technine specifikacija ir 2014-2020 m. Veiksmų programa.

Vertinimo tikslas ir uždaviniai

Atsižvelgiant į prasidedantį Lietuvos pasirengimą naujam ES struktūrinių ir investicinių fondų lėšų finansiniam laikotarpiui, pagrindinis šio vertinimo **tikslas** – įvertinti Veiksmų programos 3 prioriteto „SVV konkurencingumo skatinimas“ priemonių poveikį siekiant pasiruošti naujam 2021–2027 m. finansavimo laikotarpiui. Šiam tikslui pasiekti keliami keturi pagrindiniai **uždaviniai**:

1. Įvertinti Veiksmų programos 3 prioriteto uždavinių indėlį į strategiją „Europa 2020“.
2. Įvertinti Veiksmų programos 3 prioriteto priemonių poveikį Veiksmų programos 3 prioriteto uždaviniuose nustatytiems pokyčiams.
3. Pateikti įžvalgas ir rekomendacijas dėl šio laikotarpio lėšų rezervo panaudojimo tobulinimo ir investicijų poveikio Veiksmų programos specifinių uždavinių pokyčių pasiekimui.
4. Pateikti įžvalgas ir rekomendacijas siekiant pasiruošti naujam 2021–2027 m. finansavimo laikotarpiui.

Pagrindiniai **rezultatai**, kuriuos siekia sukurti šis vertinimas, yra šie:

- Pateikti įrodymai apie 3 prioriteto priemonių papildomumą (pridėtinę vertę), rezultatyvumą ir poveikį. Gautos žinios ir suformuluotos rekomendacijos padės tobulinti 3 prioriteto priemonių įgyvendinimą ir pasiruošti naujam ES struktūrinių fondų programavimo laikotarpiui.
- Sukurtas sutarimas tarp politikos formuotojų ir priemonės įgyvendinančių institucijų dėl rekomendacijų naujo laikotarpio priemonių rinkiniui.
- Susistemintos žinios, skirtos atsiskaityti visuomenei ir kitoms suinteresuotosioms šalims. Tam padės vertinimo rezultatų apžvalga, patraukli ataskaitos pristatymo medžiaga ir vertinimo rezultatus pristatantis galutinis renginys.

Vertinimo teorinis pagrindas ir metodika

Siekiant atidaryti poveikio įmonių konkurencingumo rodikliams ir susijusiems E2020 tikslams „juodąją dėžę“, būtina:

1. Įmonės kaitos teorija (angl. *theory of an SME*), kuri išskiria įmonių tipologijas pagal tik joms būdingus iššūkius – rinkos trūkumus, stabdančius plėtros potencialą, ir kaitos veiksnius, padedančius įveikti išskirtus iššūkius.

2. Politikos kaitos teorija – politikos instrumentų tipologija, suformuota pagal tai, kokius MVĮ iššūkius ir rinkos trūkumus jie sprendžia, su jiemis būdingais sėkmės veiksniais, prielaidomis ir sąlygomis. T. y. politikos instrumentas turi būti tikslingai nukreiptas į konkrečiai MVĮ grupei (su jai būdingomis charakteristikomis) svarbų kaitos veiksnį.
3. Konkrečių VP trečio prioriteto intervencijų logikos rekonstravimas (kas planuota) ir hipotezių suformulavimas dėl to, ką ir kokiomis sąlygomis laikytume teigiamu intervencijų poveikiu (kas pasiekta).
4. Empirinė strategija, kurios tikslas – atidaryti „juodąją dėžę“ ir a) patikrinti hipotezes ir surinkti įrodymus remiantis kiekybiniais metodais bei b) pasitelkus kokybinius metodus paaiškinti, kokiomis sąlygomis poveikis yra didesnis, kodėl jis pasireiškė ir kodėl ne.

Įmonės kaitos teorijos dažniausiai išskiria įmones pagal kelis kriterijus: dydį, amžių, augimo potencialą (siejamą su didesne pridėtine verte, technologiniu intensyvumu ir prieiga prie didesnių tarptautinių rinkų). Svarbiausi rinkos trūkumai, su kuriais susiduria įmonės, bei juos atitinkančių politikos instrumentų tipologija pavaizduota 2 lentelėje. Politikos poveikis priklauso nuo įmonių charakteristikų ir instrumentų sąveikos – kiek tikslingai investicijos nukreipiamos ten, kur a) jų labiausiai reikia (neištumiant privačių investicijų), b) graža gali būti didžiausia. Pavyzdžiui, Florio ir Moretti (2013), taip pat Fisman ir Love (2004), vertindami SVV konkurencingumo skatinimo investicijų poveikį užimtumui, nustatė, kad didžiausias poveikis yra MVĮ su didelėmis augimo perspektyvomis (t. y. labiausiai orientuotomis į eksportą), kai i) MVĮ su mažomis augimo perspektyvomis, pavyzdžiui, veikiančiomis vidaus rinkoje, poveikis buvo mažesnis, o ii) vidutinėse įmonėse dažniau pasireiškė privačių investicijų išstūmimo efektas.

Pramonės studijų centras (CSIL, 2014) išskiria aštuonias pagrindinių instrumentų tipologijas, skatinant MVĮ konkurencingumą (žr. 2 lentelę). Instrumentų įgyvendinimo būdų įvairovė visoje ES labai didelė tiek pagal instrumentų grupavimo tarpusavyje galimybes, tiek pagal pasirinktas finansavimo formas ar tarpininkus.

2 lentelė. Politikos kaitos teorija: ES įgyvendinamų SVV konkurencingumo skatinimo instrumentų tipologija

Kintamasis	Tipai
Sprendžiami rinkos trūkumai	<ul style="list-style-type: none"> • Konkurencijos trūkumai (MVĮ derybinio „svorio“ stoka). • Tradiciniai rinkos trūkumai (prieiga prie kapitalo). • Žmonių kapitalo ir kompetencijos trūkumai. • Informacijos asimetrija (trūksta informacijos apie rinkos paklausą, technologijas, kitas galimybes). • Riboti gebėjimai pasinaudoti žinių persiliejimu (žemi absorbciniai gebėjimai). • Teigiamų aglomeracijos efektų stoka.
Būdingų instrumentų tipologija	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Prieiga prie finansavimo šaltinių</i> (angl. <i>generic access to finance</i>): kapitalo suteikimas MVĮ plėtrai, neprašant elgsenos ar kitų specifinių veiklos pokyčių, (beveik) neribojant finansuojamų veiklų. • <i>Tiesioginės investicijos</i>: MVĮ skirtos subsidijos, kurios suteikiamos su sąlyga, kad bus įdiegtos tam tikros technologijos (atnaujinti gamybiniai pajėgumai, procesai, kt.). • <i>Naujų įmonių kūrimas</i> (ypač orientuojantis į sparčiai augančias inovatyvias įmones – „Gazeles“): subsidijos arba finansiniai instrumentai. • <i>Tarptautiškumo ir prieigos prie globalių rinkų skatinimas</i>: instrumentai (subsidijos) MVĮ, finansuojantys dalyvavimą parodose, partnerių paiešką, „technologijų tiltus“, verslo misijas (atvykstančias ir išvykstančias), rinkodaros tarptautinėse rinkose veiklas. • <i>Gebėjimų stiprinimas</i>: MVĮ kompetencijų ir gebėjimų stiprinimas, įskaitant verslumo gebėjimus (pvz., verslo plano rengimas), žaliuosios ekonomikos gebėjimus, vadybines žinias ar kt. rinkoje aktualius gebėjimus. Finansuojami mokymai, mentorystė, verslo paramos paslaugos, specialistų ar ekspertų samdymo kaštų kompensavimas ir pan. • <i>Ekoinovacijos</i>: instrumentai, skatinantys diegti aplinką tausojančius produktus, procesus ir technologijas. • <i>Tinklaveika</i>: instrumentai, skirti partnerystėms (klasteriams, verslo asociacijoms ir pan.) ir bendradarbiavimo platformoms kurti ir plėtoti. • <i>Regioninių infrastruktūrų stiprinimas</i>: finansuojami pramonės parkai, inkubatoriai, technologijų parkai, kt.
Finansavimo forma	<ul style="list-style-type: none"> • Subsidijos (grąžintinos / negrąžintinos), finansiniai instrumentai (paskolos, palūkanų kompensavimas, rizikos kapitalas ir kt.), nefinansinė investicija (mokymai, prieiga prie infrastruktūros, informaciniai renginiai, rinkodaros kampanijos).
Tarpininkai	<ul style="list-style-type: none"> • Tarpininkų nėra (tiesioginės investicijos). • Verslo paramos institucijos, klasteriai, technologijų / pramonės parkai, inkubatoriai, savivaldybės, kt.
MVĮ gamybos veiksmų pokyčiai	<ul style="list-style-type: none"> • Sukurtos darbo vietos, išsaugotos darbo vietos, sustiprintas žmonių kapitalas, pagerinta darbo kokybė, padidintas fiksuotas kapitalas, išaugusios MTEP investicijos, išaugęs verslumas, išaugę organizaciniai / vadybiniai gebėjimai, sustiprinti procesai, atnaujintos gamybos technologijos.
MVĮ konkurencingumo pokyčiai	<ul style="list-style-type: none"> • Sustiprinta kapitalo struktūra, išaugusi apyvarta, išaugęs eksportas, išaugęs pelningumas, išaugęs MVĮ išgyvenamumas (tikimybė išgyventi per kelerius metus pasibaigus projektams).

Šaltinis: CSIL et al. (2016). Pastaba: tipologijos išskirtos atlikus 50-ies skirtingų ES šalyse įgyvendinamų ES investicijų veiksmų programų analizę.

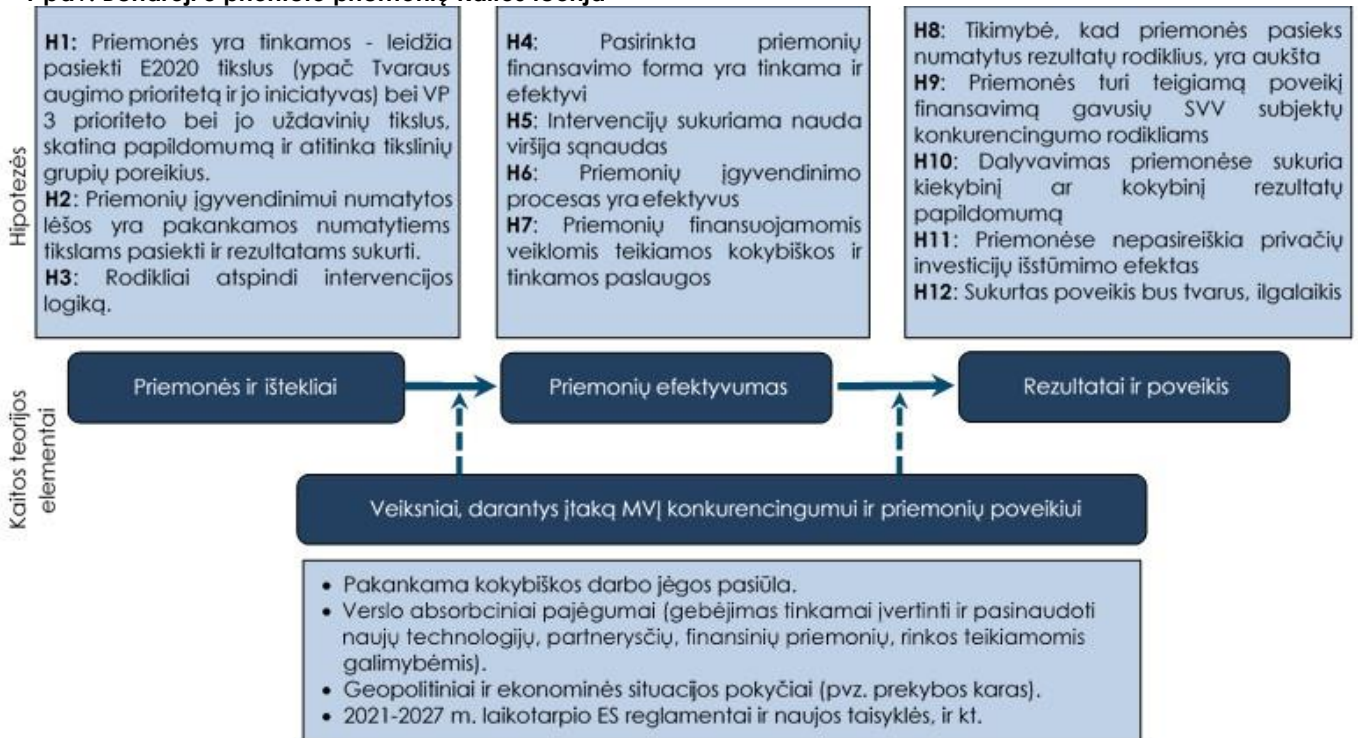
Toliau šiame skyriuje rekonstruota atskirų VP 3 prioriteto uždavinių intervencijų logika pateikia dar **detalesnę politikos kaitos teoriją**. Siekiama išskirti instrumentų tipų **sėkmės** sąlygas – kokiems MVĮ tipams, kokia forma, kokioms sąlygoms esant jų poveikis didžiausias, kartu atsizvelgiant į naujo laikotarpio pokyčius EK reglamentuose. Tikrinant šią politikos teoriją, bus pasitelkta empirinė strategija, kuri leis:

- a. pateikti įrodymus, ar įgyvendinami politikos instrumentai turėjo teigiamą poveikį įmonių konkurencingumo rodikliams, taigi – **ar 3 prioriteto priemonės išties prisidėjo prie E2020 tikslų pasiekimo**;
- b. surinkti įrodymus, kokie neplanuoti (tiesioginiai, netiesioginiai) efektai pasireiškė;
- c. kokie veiksniai paaiškina šiuos efektus (arba poveikio stoką), kaip esami trūkumai galėtų būti ištaisyti.

Teorija grįsto vertinimo metu rekonstruojamos ir nuosekliai tikrinamos kaitos teorijos. Toks vertinimas siekia atverti „juodąją dėžę“, jungiančią išteklius ir poveikį. Teorija grįstas vertinimas atliktas dviem etapais. Pirmiausia atkurta

politikos kaitos teorija – hipotezės, parodančios, kas turėtų atsitikti (ir kokias papildomas sąlygas tam būtina išpildyti) kiekviename priemonės etape (skiriant išteklius, įgyvendinant veiklas ir t. t.), kad pasireikšty norimas poveikis. Antruoju etapu patikrintos visos politikos kaitos teorijos hipotezės siekiant nustatyti, kaip ir kodėl kaitos mechanizmas (ne)suveikė / gali (ne)suveikti ir kokios to pasekmės. Veiksmų programos 3 prioriteto kaitos teorija pateikiama 1 paveiksle. Vertinimo metodų, vertinimo klausimų ir vertinimo hipotezių sąsajos pateiktos 3 lentelėje.

1 pav. Bendroji 3 prioriteto priemonių kaitos teorija

Šaltinis: „Visionary Analytics“.

3 lentelė. Hipotezės, jų sąsajos su vertinimo klausimais, tikrinimo kriterijai ir taikyti metodai joms tikrinti

Hipotezės ir jų tikrinimo kriterijų pavyzdžiai	Į kokius klausimus atsakoma	Taikyti metodai	Skryrius
PRIEMONĖS IR IŠTEKLIAI			
<p>H1: Priemonės yra tinkamos – leidžia pasiekti E2020 tikslus (ypač Tvaraus augimo prioritetą ir jo iniciatyvas) bei VP 3 prioriteto ir jo uždavinių tikslus, skatina papildomumą ir atitinka tikslinių grupių poreikius:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Finansuojamos veiklos yra tikslingai nukreiptos į pagrindinės problemos sprendimą. • Egzistuoja loginės sąsajos tarp E2020 tikslų ir priemonių keliamų tikslų, finansuojamų veiklų ir poveikio rodiklių. • Egzistuoja loginės sąsajos tarp VP 3 prioriteto tikslų ir priemonių keliamų tikslų, finansuojamų veiklų ir poveikio rodiklių. • Priemonės atitinka tikslinių grupių poreikius. 	<p>9.1.1. Kaip VP 3 prioriteto priemonės prisidėjo prie E2020 tikslų?</p> <p>9.1.2. Kurios VP 3 prioriteto priemonės labiausiai / mažiausiai siekia E2020 tikslų ir kuria pridėtinę vertę?</p> <p>9.2.1 (dalis). Ar pasiekti pokyčiai atitinka tikslinių grupių poreikius?</p> <p>9.2.3. Kokios priemonės pasiteisino, kokios – ne ir kodėl? Išskirti tinkamiausias.</p> <p>9.3.1.–9.3.5 (iš dalies).</p>	<p>Pirminių ir antrinių šaltinių analizė, interviu, apklausos, fokusuotos diskusijų grupės.</p>	1.1
<p>H2: Priemonių įgyvendinimui numatytos lėšos yra pakankamos numatytiems tikslams pasiekti ir rezultatams sukurti.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suteikiama finansinė investicija yra pakankama ir tikslinga: įmonės turi pakankamai išteklių finansuoti likusią projektų kainą, kuri nefinansuojama priemonėmis, o suinteresuotos įmonės nebūtų įgyvendinusios projektų dėl finansinių resursų trūkumo. • Pasirinktas finansavimo dydis yra tinkamas (atitinka reglamentus, ženkliai nemažina priemonės patrauklumo, užtikrina pakankamą priemonės papildomumą, neišstumia privačių investicijų). • Priemonės įgyvendinimui numatytas lėšų dydis atitinka paklausą (nėra per mažas ar per didelis). 	<p>9.2.3. Kokios priemonės pasiteisino, kokios – ne ir kodėl (pvz., finansavimo dydis, priemonių dydis)? Išskirti efektyviausias.</p> <p>9.3.8 Pateikti siūlymus dėl šio laikotarpio lėšų rezervo panaudojimo (kartu su kitais duomenimis).</p>	<p>Priemonių finansinių ir stebėsenos duomenų analizė; interviu, apklausos.</p>	1.2
<p>H3: Rodikliai atspindi intervencijos logiką.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rodikliai yra tinkami prioriteto / priemonių naudai išmatuoti, yra kokybiški (remiantis S.M.A.R.T. kriterijais). • Rodikliai leidžia pamatuoti svarbiausius priemonės tikslus – didžiausios ir svarbiausios veiklos prioritetizuojamos ir atspindėtos rodikliais, pagrindiniai siekiami efektai (poveikis) atspindėti rodikliais. • Lietuvai probleminiai (kur atsiliekama nuo ES) MVĮ rodikliai identifikuoti ir matuojami. Jeigu ne, bus siūlomi nauji rodikliai. 	<p>9.3.6. Pasiūlyti naujus įmonių konkurencingumą matuojančius rodiklius ir jų apskaičiavimą.</p>	<p>Stebėsenos rodiklių analizė; antrinių šaltinių ir statistinių duomenų analizė.</p>	1.3

Hipotezės ir jų tikrinimo kriterijų pavyzdžiai	Į kokius klausimus atsakoma	Taikyti metodai	Skyrius
ĮGYVENDINIMAS IR EFEKTYVUMAS			
H4: Pasirinkta priemonių finansavimo forma yra tinkama ir efektyvi: <ul style="list-style-type: none"> Sukuriama nauda / grąža viršija administravimo sąnaudas, lyginant su alternatyviu įgyvendinimo būdu, pvz.: <ul style="list-style-type: none"> lyginant subsidijas ir finansines priemones, lyginant fiksuotų kaštų ir įprastas priemones, derinant skirtingas investicijų formas vienam projektui ir pan. Projektų vykdytojų dalis, sutinkanti, kad įgyvendintų projektą, taikant alternatyvų įgyvendinimo būdą (pvz., rinktąsi lengvatinę paskolą vietoje subsidijos). Įmonių administracinių sąnaudų santykis su investicijų apimtimi. 	9.2.3. Kokios priemonės pasiteisino, kokios – ne ir kodėl? Išskirti efektyviausias. Padeda atsakyti į 9.3.1–9.3.5, 9.3.8, 9.4.4 klausimus.	Sąnaudų-naudos analizė, apklausos, pirminių ir antrinių šaltinių analizė, interviu, priemonių atvejo studijos.	2.1
H5: Intervencijų sukuriami nauda viršija sąnaudas, pvz.: <ul style="list-style-type: none"> ES investicijų ir pritrauktų privačių lėšų santykis. Investicijų ir sukurto apyvartos pokyčio santykis. Investicijų ir vidutinio darbo užmokesčio pokyčio santykis. Investicijų ir darbuotojų skaičiaus pokyčio santykis. Investicijų ir darbo našumo pokyčio santykis. Investicijų ir lietuviškos kilmės produkcijos eksporto pokyčio santykis. ES investicijų ir investicijų į technologines / netechnologines ekoinovacijas pokyčio santykis. 		Sąnaudų-naudos analizė, pirminių ir antrinių šaltinių analizė.	2.2
H6: Priemonių įgyvendinimo procesas yra efektyvus: <ul style="list-style-type: none"> Projektų atranka ir vertinimas yra skaidrūs, greitai ir efektyvūs, remiasi aiškiais kriterijais. Paraiškos teikimo procedūra yra paprasta Priemonių patrauklumas (paklausa) yra pakankamas. Projekto ataskaitų teikimas nekuria didelės administracinės naštos projektų vykdytojams ir įgyvendinančioms institucijoms. Projekto įgyvendinimo metu nekyla esminių problemų (pvz., dėl sudėtingų projekto įgyvendinimo procedūrų, patirties trūkumo, įmonės darbuotojų kompetencijos trūkumo ir pan.). 		Priemonių finansinių ir stebėsenos duomenų analizė, apklausos, interviu, dokumentų analizė.	2.3
H7: Priemonių finansuojamomis veiklomis teikiamos kokybiškos ir tinkamos paslaugos. <ul style="list-style-type: none"> Dalis naudos gavėjų, kurie yra patenkinti suteiktų paslaugų kokybe (nefinansines investicijas suteikiančiose priemonėse). 		VšĮ „Versli Lietuva“ vykdomos apklausos.	2.4
REZULTATAI IR POVEIKIS			
H8: Tikimybė, kad priemonės pasieks numatytus rezultatų rodiklius, yra aukšta. <ul style="list-style-type: none"> Dabartinė produkto ir rezultato rodiklių pažanga yra pakankama tikslams pasiekti. Nepasireiškia esminės išorinės rizikos ar veiksniai, turintys neigiamą poveikį rezultatų pasiekimui, pvz., MVĮ plėtrą stabdanti darbuotojų stoka, įstatyminės bazės kaita, ekonominės situacijos kaita, didžiųjų valstybių inicijuojamas prekybos karas, kt. 	9.1.1. Kaip VP 3 prioriteto priemonės prisidėjo prie E2020 tikslų? Koks jų poveikis? 9.1.2. Kurios VP 3 prioriteto priemonės labiausiai / mažiausiai siekia E2020 tikslų ir kuria pridėtinę vertę? 9.2.1. Kokius pokyčius lėmė investicijos?	Stebėsenos duomenų analizė, pirminių ir antrinių šaltinių (literatūros, vertinimo studijų) analizė, fokusuotos diskusijos, interviu su ekspertais.	3.1
H9: Priemonės turi teigiamą poveikį finansavimą gavusių SVV subjektų konkurencingumo rodikliams: <ul style="list-style-type: none"> Darbuotojų skaičiaus augimui; Numatomam apyvartos augimui; Vidutiniam darbo užmokesčiui; SVV subjektų gyvybingumui 1 m. po įsteigimo (tik 3.1.1 uždavinys); Eksporto apimtims (tik 3.2.1 ir 3.3.1 uždaviniams); Užmegztiems naujiems kontaktams su tarptautiniais partneriais (tik 3.2.1); Pasirašytoms naujoms prekybos sutartims (tik 3.2.1); Įsitraukimui į naujus tarptautinius tinklus (tik 3.2.1); Investicijoms į naujų produktų plėtrą (tik 3.3.1). 	9.2.2. Ar priemonėmis buvo pasiekti Veiksmų programos 3 prioriteto uždaviniuose nustatyti pokyčiai? Kokie jie? Koks jų pasiekimo laipsnis? 9.2.3. Kokios priemonės pasiteisino, kokios – ne ir kodėl? Išskirti rezultatų viausias.	Kontrafaktinis poveikio vertinimas, pirminių ir antrinių šaltinių analizė, duomenų gavyba, apklausa.	3.3
H10: Dalyvavimas priemonėse sukuria kiekybinį ar kokybinį rezultatų papildomumą – sukurti nauji ar didesni rezultatai / elgsena, kurie negalėjo būti pasiekti kitomis priemonėmis: Projektų vykdytojų dalis, atsakiusi, kad: <ul style="list-style-type: none"> Be priemonės projektai būtų visai neįgyvendinti arba įgyvendinti mažesne apimtimi (eurais). Pasiektos platesnės tikslinės grupės (daugiau fikslinių grupių arba fikslinės grupės, kurių nepasiekia kitos priemonės). Išaugo naujų tarptautinių sutarčių, prekybos partnerių, kitų tarptautinių partnerysčių skaičius (tik 3.2.1 uždavinys). Išaugo investicijos į naujų produktų plėtrą (tik 3.2.1 ir 3.3.1 uždaviniai). Užmezgė naujų kontaktų su tarptautiniais prekybos partneriais (tik 3.2.1 uždavinys) 		Apklausos, finansavimą gavusių ir negavusių SVV subjektų atsakymų lyginamoji analizė	3.2

Hipotezės ir jų tikrinimo kriterijų pavyzdžiai	I kokius klausimus atsakoma	Taikyti metodai	Skyrius
<ul style="list-style-type: none"> lšaugo investicijos į technologinių pajėgumų atnaujinimą / didelio poveikio technologijas (tik 3.3.1 uždavinys). lšaugo investicijos į procesų atnaujinimą (tik 3.3.1 uždavinys). lšaugo investicijos į dizaino inovacijas (tik 3.3.1 uždavinys). lšaugo investicijos į ekoinovacijas (tik 3.3.2 uždavinys). Dažniau diegiamos ir plėtojamos ekoinovacijos (tik 3.3.2 uždaviniai). 			
H11: Priemonėse nepasireiškia privačių investicijų išstūmimo efektas: <ul style="list-style-type: none"> Projektų vykdytojų dalis, atsakiusi, kad nesant priemonės projektai būtų įgyvendinti nuosavomis lėšomis ir (ar) naudojant banko paskolą. 		Apklausa	3.2
H12: Sukurtas poveikis bus tvarus ir išliks ilgalaikėje perspektyvoje: <ul style="list-style-type: none"> Projektų vykdytojų dalis, atsakiusi, kad ketina toliau tęsti investicijas, pvz., savarankiškai diegti / plėtoti ekoinovacijas (tik 3.3.2), diegti naujas technologijas ir netechnologines (proceso / dizaino) inovacijas, plėtoti tarptautinę prekybą, kt. (priklausomai nuo uždavinio tikslų). 	9.2.1. Ar poveikis bus trumpalaikis / ilgalaikis? Kodėl?	Apklausa, fokusuotos diskusijų grupės.	3.2
KITI VERTINIMO KLAUSIMAI			
Atsakant į vertinimo klausimą bus parengtas vienas geografinio intensyvumo žemėlapis, remiantis nurodytų rodiklių pagrindu paskaičiuotu regionų (apskričių) konkurencingumo indeksu.	9.3.7. Sukurti Lietuvos apskričių žemėlapi, kuriame regionai būtų pavaizduoti pagal konkurencingumo rodiklius.	Statistinė ir grafinė analizė, duomenų gavyba.	4.1
Atsakant į vertinimo klausimą, bus gretinami: <p>a. anksčiau aptartų hipotezių tikrinimo atsakymai dėl esminių SVV konkurencingumo trikdžių ir poreikių,</p> <p>b. ES reglamentų analizės išvados.</p> <p>Atsakant į 9.4.2 klausimą bus analizuojama, kaip 9.4.1 klausimui pasiūlyti veiksmai prisideda prie bendrų Europos verslo konkurencingumo tikslų. Jeigu dar nebus naujos Europos strategijos, bus daroma prielaida, kad esminių pakitimų lyginant su „Europa 2020“ nebus ir bus nagrinėjamas suderinamumas su šia strategija.</p>	9.4.1. Atsižvelgus į naują 2021–2027 m. finansavimo laikotarpį [...], kokių veiksmų reikėtų imtis siekiant esminių pokyčių SVV augimo ir konkurencingumo didinime ir sprendžiant esamus iššūkius? 9.4.2. Kokie veiksmai ar veiklos kurtų pridėtinę vertę skatinant SVV augimą ir konkurencingumą ne tik LT, bet ir ES lygiu?	Dokumentų (ES reglamentų, ES atliktų vertinimų analizė), interviu su ekspertais ir politikos formuotojais, diskusijos.	4
Naudojami kintamieji: <ul style="list-style-type: none"> Duomenys apie 2014–2020 m. laikotarpio SVV konkurencingumo stiprinimo poveikį (H9 hipotezės atsakymai dėl poveikio konkurencingumo rodikliams). ES skiriamos investicijos 2014–2020 m. laikotarpiu ir numatomos 2021–2027 m. investicijos (apskaičiuota remiantis numatomu santykio sumažėjimu). Atitinkamos nacionalinės investicijos (apskaičiuota remiantis numatomu santykio pokyčiu). Privačios investicijos į projektų įgyvendinimą esamu ir nauju laikotarpiu (apskaičiuota remiantis numatomu santykio padidėjimu). Taip pat apklausoje bus klausama, nuo kokio intensyvumo įmonės nebevykdytų ES fondų projektų. Įžvalgos dėl žmogiškųjų išteklių konkurencingumo bus formuluojamos remiantis jau atliktais vertinimais (pvz., 2018 m. užbaigtu 9 prioriteto 9.4.3. konkretaus uždavinio priemonių įgyvendinimo pažangos vertinimu). 	9.4.3. Įvertinus naujame 2021–2027 m. finansavimo laikotarpyje numatomą skiriamų investicijų sumažėjimą ir pasikeitusį bendrojo ir nacionalinio finansavimo santykį, nustatyti poveikį SVV augimui ir konkurencingumui ir žmogiškųjų išteklių konkurencingumui.	Pirminių ir antrinių šaltinių analizė, apklausa, interviu, fokusuotos diskusijų grupės.	4
Formuluojant atsakymą į šį vertinimo klausimą (išvadas ir rekomendacijas), bus remiamasi visa vertinimo metu atlikta analize, ypač: <p>a. H1, H4, H5, H9, H10, H11 išvadomis ir duomenimis,</p> <p>b. Atsakymo į 9.4.3 vertinimo klausimą (aukščiau) išvadomis ir duomenimis.</p> <p>Formuluojant ataskaitos rekomendacijas dėl priemonių rinkinio tobulinimo, bus atsižvelgta į naujus ES reglamentų reikalavimus, siekiant padėti pasiruošti naujam laikotarpiui ir (ar) laipsniškam perėjimui prie naujo laikotarpio priemonių.</p>	9.4.4. Įvertinus [...] numatomą finansavimo intensyvumo sumažėjimą, nustatyti, kokiomis priemonėmis [...] galima būtų pagelbėti SVV toliau augti, išlikti konkurencingiems? Kokia lėšų proporcija turėtų būti tarp subsidijų ir finansinių priemonių? Kaip būtų galima derinti skirtingas investicijų formas vienam projektui? Pateikti pasiūlymus dėl priemonių finansavimo formų taikymo galimybių, derinimo su Europos Komisijos tiesiogiai valdomomis programomis, projektų vykdymu su partneriais iš kitų šalių.	Dokumentų (ES reglamentų, atliktų vertinimų analizė), interviu su ekspertais ir politikos formuotojais, diskusijos.	4

Šaltinis: „Visionary Analytics“.

Vertinimo metodika atsižvelgia į vertinimo klausimų kompleksiskumą, todėl suderina kiekybinius ir kokybinius duomenų rinkimo ir analizės metodus, retrospektyvinį ir prospektyvinį vertinimą, teorija grįstą vertinimą su kontrafaktiniu poveikiu vertinimu. Platus metodų spektras leidžia užtikrinti trianguliacijos taikymą – iš kelių informacijos šaltinių surinktos

informacijos palyginimą siekiant patikimesnių vertinimo rezultatų. Visi vertinime taikyti metodai pavaizduoti 2 paveiksle.

2 pav. Duomenų rinkimo ir analizės metodų trianguliacija

Šaltinis: „Visionary Analytics“.

4 lentelė. Vertinime taikyti duomenų rinkimo ir analizės metodai

Metodas	Aprašymas
	Duomenų rinkimo metodai
Duomenų gavyba	Duomenų gavyba leidžia automatizuotai surinkti didelius duomenų kiekius iš internetinių puslapių (angl. <i>web scraping</i>), kur pateikiama viešai prieinama informacija. Vertinime duomenų gavyba naudota siekiant surinkti duomenis apie tikslinę SVV konkurencingumo skatinimo priemonių grupę. Tokiu būdu surinkti duomenys apie paraiškas teikusių įmonių EVRK kodus, amžių, darbuotojų skaičių, apyvartą, statusą, registracijos miestą ir pan. Į bendrą duomenų bazę buvo sujungta informacija iš internetinio puslapio <i>rekvizitai.lt</i> , „Sodros“ atvirų duomenų portalo apie visas Lietuvos labai mažas, mažas ir vidutines įmones bei pirkti <i>Creditreform.lt</i> duomenys apie įmones, kurios buvo analizuotos kontrafaktinės analizės būdu.
Apklausa	Apklausa tikslas buvo surinkti duomenis (įmonių atstovų nuomonės) apie priemones ir jų veiklas, priemonių rezultatus, projektų vykdymo kaštus bei kitus duomenis, reikalingus kontrafaktiniam poveikio vertinimui. Apklausa vykdyta 2019 m. sausio 21 d. – vasario 18 d. naudojant elektroninį apklausų įrankį „SurveyGizmo“. Kontaktai apklausoms buvo gauti bendradarbiaujant su Finansų ir Ekonomikos ir inovacijų ministerijomis, taip pat iš viešai prieinamų internetinių puslapių. Apklausa klausimynai buvo išbandyti su dviem potencialiais respondentais, pagal jų pastabas tikslinant klausimynus. Siekiant užtikrinti kuo didesnę atsakymų skaičių, respondentams buvo išsiųsti trys priminimai dalyvauti apklausoje, 118 respondentų apie apklausą buvo priminta telefonu. Įgyvendintos keturios apklauros: <ol style="list-style-type: none"> 1. Finansavimą pagal vieną iš 3 prioriteto priemonių¹ gavusių įmonių vadovų apklausa (išsiųsti 2 763 kvietimai, gauti 688² atsakymai, atsakiusiųjų dalis – 25 proc.) 2. Finansavimą pagal daugiau nei vieną 3 prioriteto priemonę gavusių įmonių vadovų apklausa (išsiųsti 543 kvietimai, gauti 76³ atsakymai, atsakiusiųjų dalis – 14 proc.) 3. Paraiškas 3 prioriteto priemonėms teikusių, bet finansavimo negavusių įmonių vadovų apklausa (išsiųsti 645 kvietimai, gauti 59⁴ atsakymai, atsakiusiųjų dalis – 9 proc.) 4. 1 ir 3 prioriteto priemonių kvietimuose nedalyvavusių įmonių apklausa (išsiųsti 26 719 kvietimų, gauti 507⁵ atsakymai, atsakiusiųjų dalis – 2 proc.) Iš viso išsiųsti 630 670 pakvietimų atsakyti į apklausą, gauti 1 330 atsakymų (tiek visiškai, tiek iš dalies atsakiusieji, atsakiusiųjų dalis – 21 proc. ⁶).
Pirminių ir antrinių šaltinių analizė	Pirminių ir antrinių šaltinių analizė yra svarbus duomenų rinkimo metodas atsižvelgiant į tai, kad vertinimas atliekamas dar nesibaigus priemonių įgyvendinimui. Analizė apėmė šias šaltinių grupes: (1) anksčiau Lietuvoje ir Europoje atlikti tyrimai, studijos ir vertinimai; (2) mokslinė literatūra; (3) ES ir Lietuvos teisės aktai, kiti dokumentai, reglamentuojantys priemonių įgyvendinimą.
Interviu	Vykdyti šie interviu: (1) žvalgomieji ir gilnamieji interviu; (2) interviu su priemonės administruojančiomis institucijomis; (3) interviu su ekspertais (detalus respondentų sąrašas pateikiamas 5 priede).
Fokusuota diskusija	Surengta viena fokusuota diskusija, kurioje aptartos dvi temos: (1) verslo produktyvumo ir tarptautiškumo skatinimas bei (2) verslumo ir startuolių ekosistemos gerinimas. Diskusijoje aptarti įrodymai apie 2014–2020 m. laikotarpio priemonių tinkamumą, efektyvumą, rezultatus ir poveikį, aptartos perspektyviausios intervencijų sritys 2021–2027 m. laikotarpiu. Fokusuotos grupinės diskusijos dalyvių sąrašas ir detalės pateiktos 7 priede.
Statistinių duomenų rinkimas	Statistiniai duomenys surinkti iš dviejų pagrindinių šaltinių: (1) ES struktūrinės paramos kompiuterinės informacinės valdymo ir priežiūros sistemos (SFMS) duomenys bei (2) Lietuvos statistikos departamento ir kitų oficialių šaltinių statistiniai duomenys. SFMS duomenys pateikia informaciją apie priemonių įgyvendinimą, rodiklius, pareiškėjus. Šių duomenų analizė leido gauti patikimos informacijos apie intervencijų įgyvendinimą. Lietuvos statistikos departamento ir kitų oficialių šaltinių duomenys leido įvertinti bendrą SVV konkurencingumo situaciją Lietuvoje ir palyginti ją su kitomis ES šalimis.
Diskusija	Vertinimo rezultatai pristatyti ir aptarti 2019 m. liepos 16 d.

¹ Apklausa apėmė šias priemones: „Verslo konsultantas LT“, „Dalinis palūkanų kompensavimas“, Pasidalytos rizikos paskolos, Portfelinės garantijos lizingui, Portfelinės garantijos paskoloms, „EXPO konsultantas LT“, „Expo sertifikatas LT“, „Naujos galimybės LT“, „Procesas LT“, „Regio Invest LT+“, „Dizainas LT“, „DPT pramonei LT+“, „E-verslas LT“. Įvadinio susitikimo metu buvo sutarta, kad apklausa nebus atliekama 3.3.2 uždavinio priemonėms, taip pat priemonėms „Verslo klasteris LT“, „Tarptautiškumas LT“, „Pramonės skaitmeninimas LT“, „Regio potencialas LT“.

² 88 respondentai neatsakė į kai kuriuos klausimus.

³ 8 respondentai neatsakė į kai kuriuos klausimus.

⁴ 2 respondantai neatsakė į kai kuriuos klausimus.

⁵ 78 respondantai neatsakė į kai kuriuos klausimus.

⁶ Neskaiciuojant 3 prioriteto priemonių kvietimuose nedalyvavusio verslo apklausos respondentų.

Metodas	Aprašymas
Duomenų analizės metodai	
Kontrafaktinė analizė	Kontrafaktinė analizė siekiama kiekybiškai įvertinti finansavimo grynąjį poveikį. Tokia analizė remiasi faktinių pasekmių lyginimu su situacija, kuri būtų susiklosčiusi, jei priemonė nebūtų buvusi įgyvendinta (kontrafaktu). Lyginamos įmonės, sėkmingai pasinaudojusios priemonių suteiktu finansavimu (tikslinė grupė) ir paraiškas pateikusios, bet nefinansuotos įmonės, arba finansavimo nesiekusios įmonės, patenkančios į priemonių tikslinę grupę (kontrolinė grupė). Kontrafaktinė analizė atlikta priemonėms, kuriose buvo pasibaigęs pakankamas skaičius projektų: „Verslo konsultantas LT“, „Dalinis palūkanų kompensavimas“, Portfelinių garantijų priemonės, „Naujos galimybės LT“ ir „E-verslas LT“. Kontrafaktinės analizės būdu buvo vertinamas grynasis priemonių poveikis įmonės darbuotojų skaičiui, apyvartai, vidutiniam darbo užmokesčiui, darbo našumui, eksporto apimtims, investicijoms į naujų produktų / paslaugų plėtrą ir investicijoms į verslo technologinių pajėgumų ir procesų modernizavimą. Detali kontrafaktinės analizės metodika ir rezultatai pateikiami 4 priede.
Statistinė ir grafinė analizė	Šis metodas taikytas siekiant palyginti skirtingas priemones ir tų pačių priemonių dalyvius bei patraukliai pristatyti vertinimo rezultatus. Apžvelgiami ir palyginami tiek duomenys apie įmones, dalyvavusias tam tikro uždavinio priemonėse (pvz., kaip įmonės vertina priemonių poveikį apyvartos, produktyvumo, naujų darbo vietų skaičiaus augimui ir panašioms rodikliams), tiek lyginami statistiniai skirtingų priemonių rodikliai tarpusavyje (pvz., kaip įmonės vertina maksimalios projekto vertės pakankamumą projekto tikslams pasiekti, dabartinio projektų finansavimo intensyvumo dydį ir pan.).
Užsienio patirties analizė	Užsienio patirties analizė leido pateikti siūlymus dėl naujų alternatyvių priemonių ir dabartinių priemonių tobulinimo. Ji atlikta identifikavus konkrečius priemonių rinkinio tobulinimo poreikius. Ataskaitoje integruoti X konkretūs gerosios užsienio patirties pavyzdžiai, tinkami taikyti Lietuvoje konkrečioms tikslinių grupių poreikiams patenkinti.
Sąnaudų-naudos analizė	Sąnaudų-naudos analizė bus pasitelkiama kaip pagrindinis metodas, siekiant įvertinti priemonių (įsk. jų pasirinktos finansavimo formos) efektyvumą. Ji parodo, kiek kainavo sukurti tam tikrą naudą. Pagrindinis klausimas, į kurį bus siekiama atsakyti atliekant sąnaudų-naudos analizę, – „Ar tokia pati (ar didesnė) nauda gali būti gaunama mažesnėmis sąnaudomis?“ Šis ekonominės analizės metodas leidžia nustatyti konkrečios viešosios iniciatyvos ne tik tiesiogines, bet ir netiesiogines sąnaudas bei naudas. Analizė atlikta dviem lygmenimis: (1) sąnaudomis laikant priemonei skirtą viešąjį finansavimą, o nauda laikant priemonių rezultatus matuojančius rodiklius (rezultatai pateikiami 2 priede) ir (2) sąnaudomis laikant projekto vykdytojų ir įgyvendinančios institucijos bei kitų priemonėje dalyvaujančių institucijų laiko sąnaudas (analizės rezultatai integruoti į atvejo studijas 3 priede).
Priemonių atvejo studijos	Priemonių atvejo studijos naudojamos atliekant detalią sąnaudų ir naudos analizę, taigi leis įvertinti minėtų priemonių administravimo sąnaudas ir išskirti priemonių įgyvendinimui bei poveikiui svarbius išorinius ir vidinius veiksnius. Atliktos trys priemonių atvejo studijos: „Regio Invest LT+“ (negrąžinamoji subsidija), „Verslo konsultantas LT“ (negrąžinamoji subsidija, kur taikomi fiksuoti įkainiai) ir fondų fondo „Verslo finansavimo fondas“ analizė (apimant tris priemones – „Verslumas FP“, „Invest FP“ bei „Technoinvestas“, kuriomis finansuojamos įvairios finansinės priemonės – paskolos, garantijos, rizikos kapitalo fondai). Atvejo studijos pateiktos 3 priede.
Priemonių lyginamoji analizė	Priemonių lyginamoji analizė leido palyginti priemones tarpusavyje, t. y. identifikuoti jų dizaino, įgyvendinimo, pasiektų rezultatų skirtumus. Taip pat leis išsiaiškinti, kaip skiriasi naudos gavėjų požiūris į skirtingas priemones. Priemonės lygintos pagal įvairius kriterijus (priemonių papildomumo, rezultatų ir poveikio, kaštų ir naudos ir pan.).

Šaltinis: „Visionary Analytics“.

Ataskaitos turinys

Ataskaitą sudaro penki skyriai, kuriuose pateikiami vertinimo rezultatai atsakant į pagrindinius vertinimo klausimus. Ataskaita struktūruojama pagal bendrąją kaitos teoriją (žr. 1 pav.):

- 1 skyrius „Priemonės ir išteklių“ apima priemonių indėlio į strategiją „Europa 2020“ analizę, priemonių tinkamumo tikslinių grupių poreikiams analizę, taip pat atliekama priemonių stebėsenos rodiklių analizė.
- 2 skyrius „Efektyvumas“ apima priemonių įgyvendinimo proceso analizę, atsakoma į klausimą, kokios priemonės pasiteisino, kokios – ne ir kodėl, išskiriant efektyviausias priemones.
- 3 skyrius „Priemonių rezultatai ir poveikis“ apima priemonių rezultatyvumo ir poveikio analizę.
- 4 skyriuje pateikiamos pagrįstos įžvalgos dėl šio laikotarpio investicijų tobulinimo bei įžvalgos apie 2021–2027 m. laikotarpio poreikius ir taisykles, aktualias ateities SVV konkurencingumo priemonėms.
- Ataskaitos pabaigoje pateikiamos vertinimo išvados ir strateginiai siūlymai bei rekomendacijos.

Ataskaitos prieduose (atskiras dokumentas) pateikiama vertinime naudota informacija:

1. Pirminių ir antrinių šaltinių sąrašas;
2. Priemonių sąnaudų ir naudos analizės rezultatai;
3. „Regio Invest LT+“, „Verslo konsultantas LT“ priemonių ir fondų fondo „Verslo finansavimo fondas“ atvejo studijos;
4. Detali kontrafaktinės analizės metodika ir rezultatai;
5. Interviu respondentų sąrašas;
6. Lietuvos regionų konkurencingumo žemėlapių metodika;
7. Fokusuotos diskusijų grupės ir vertinimo rezultatų pristatymo renginio dalyvių sąrašai ir detalės;
8. Vertinimo uždavinių ir klausimų sąrašas.

1. PRIEMONĖS IR IŠTEKLIAI

Šio skyriaus tikslas – apžvelgti vertinamo priemonių rinkinio tinkamumą, dėmesį skiriant trims klausimams:

- Ar priemonės yra tinkamos – ar jų tikslai ir finansuojamos veiklos atitinka strategiją „Europa 2020“, intervencijų logiką ir kintančius tikslinių grupių poreikius?
- Ar lėšos yra pakankamos?
- Ar tinkamai parinkti priemonių stebėsenos rodikliai?

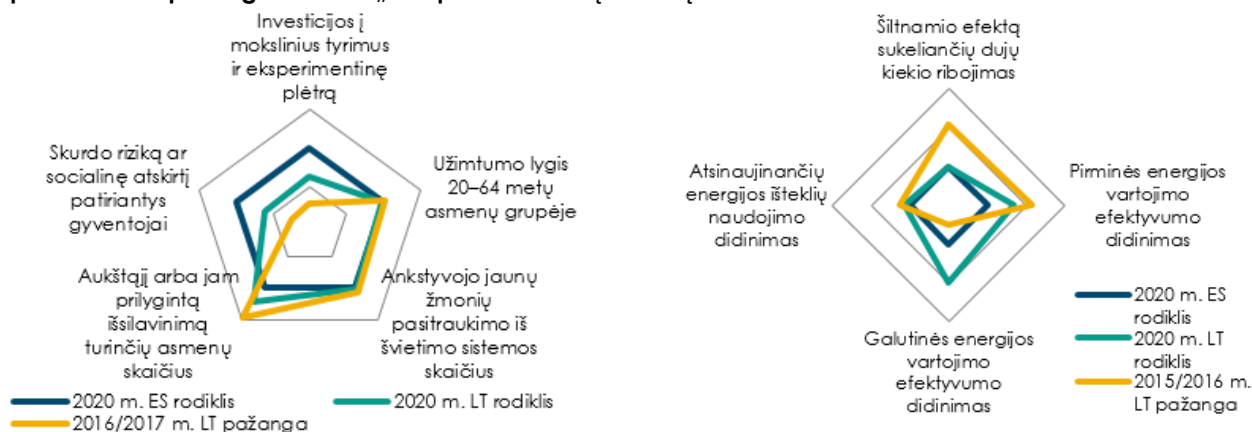
1.1. Priemonių tinkamumas ir indėlis į strategiją „Europa 2020“

Šiame skyriuje aprašomas priemonių indėlis į strategiją „Europa 2020“, loginės sąsajos tarp priemonių veiklų ir veiksmų programos (VP) tikslų, jų tinkamumas esamų problemų sprendimui ir atitikimas tikslinių grupių poreikiams.

1.1.1. Priemonių indėlis į strategiją „Europa 2020“

Strategija „Europa 2020“ yra ES atsakas į 2008–2012 m. ekonomikos krizę. Todėl joje ypač akcentuojamas tvarus darbo vietų kūrimas. Kuriant Strategiją buvo siekiama, kad krizę įveiktume dar labiau sustiprėję, kad ES ūkis taptų pažangus, tvarus ir integracinis, taip pat būtų užtikrintas aukštas užimtumo lygis, našumas ir socialinė sanglauda (Europos Komisija, 2010). „Europa 2020“ išskiria tris prioritetus – pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo, kelia pamatuojamus tikslus ir nubrėžia gaires ES veiksams iki 2020 m. Šių tikslų pagrindu nustatomi nacionaliniai tikslai, todėl kiekviena ES valstybė narė (tarp jų – ir Lietuva, žr. 3 pav.) gali kontroliuoti savo pažangą siekiant kiekvieno tikslo.

3 pav. Lietuvos pažanga siekiant „Europa 2020“ tikslų rodiklių

Šaltinis: sudaryta „Visionary Analytics“, remiantis Eurostat, Europe 2020 Headline indicators: Scoreboard.

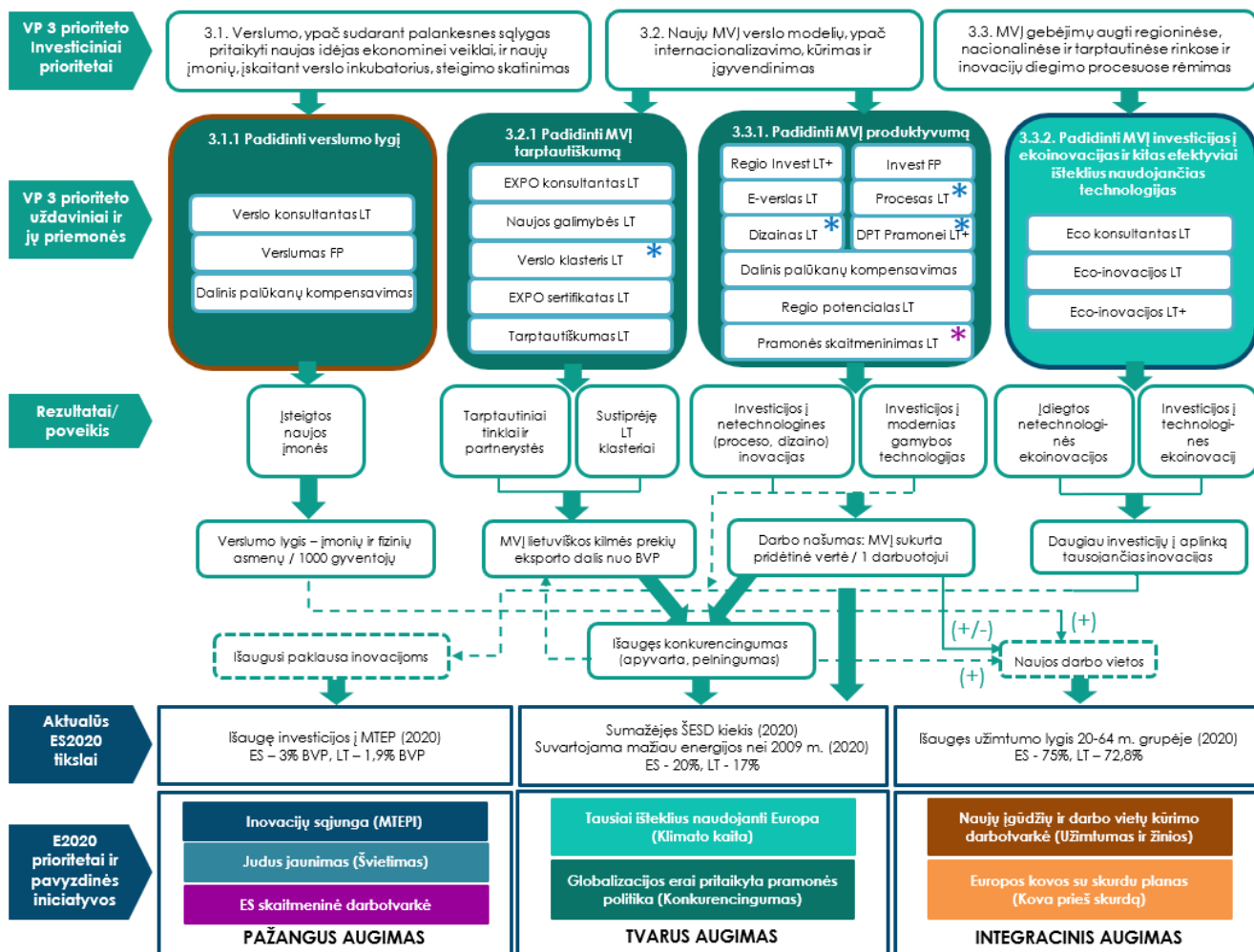
Pastabos: pateikti 2017 m. Lietuvos pažangos rodikliai (išskyrus rodiklius „Skurdo riziką ar socialinę atskirtį patiriantys gyventojai“, „Šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio ribojimas“, „Atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo didinimas“, „Pirminės energijos vartojimo efektyvumo didinimas“ (2016 m. duomenys) ir rodiklį „Galutinės energijos vartojimo efektyvumo didinimas“ (2015 m. duomenys). Lietuvos tikslas „Šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio ribojimas“ yra išreikštas su ES-28 tikslais nepalyginama forma – šiame grafike pažymėta, kad šio tikslo 2020 m. Lietuvos rodiklis yra lygus ES rodikliui.

Tiek Nacionalinė pažangos programa 2014–2020 m., tiek ir 2014–2020 m. Veiksmų programa suformuluotos siekiant kiek įmanoma geriau prisidėti prie „Europa 2020“ įgyvendinimo. Todėl VP įgyvendinimas tiesiogiai prisideda prie „Europa 2020“ tikslų. Trečiasis Veiksmų programos prioritetas „SVV konkurencingumo skatinimas“ **fisiologiškai prisideda prie Strategijos „Europa 2020“ prioriteto „Tvarus augimas“** (žr. 4 pav.). Tvarus augimas Strategijoje reiškia tausiau išteklius naudojančio, ekologiškesnio ir konkurencingesnio verslo skatinimą, siekiant išnaudoti Europos pirmaujančias pozicijas. Tai apima tris veiksmų kryptis, tarp jų pavyzdines iniciatyvas, kurios įpareigoja tiek ES, tiek ir valstybes nares:

- a. Pirmą, siekiama stiprinti įmonių, visų pirma gamybos sektoriaus ir labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių (MVĮ), konkurencinius pranašumus **gerinant verslo aplinką** (SVV paramos sistemą, prieigą prie finansavimo šaltinių verslo pradžiai ir plėtrai), **diegiant naujus procesus ir technologijas, didinant darbo našumą, gerinant prieigą prie tarptautinių rinkų**. Su tuo susijusi pavyzdinė iniciatyva „Globalizacijos erai pritaikyta pramonės politika“ numato kurti geresnę verslo aplinką (visų pirma pažangioms MVĮ), remti tvirtos ir tvarios pramonės bazės kūrimą, kad galėtų konkuruoti pasauliniu mastu.
- b. Antra, siekiama spartinti pažangiųjų finklų plėtojimą ir **diegti skaitmenizavimą**. Su tuo susijusi pavyzdinė iniciatyva „Europos skaitmeninė darbotvarkė“, kuri numato greičiau plėtoti spartųjį internetą ir užtikrinti, kad namų ūkiai ir įmonės galėtų naudotis bendros skaitmeninės rinkos teikiama privalumais.
- c. Trečia, siekiama **kurti ir diegti ekologiškas technologijas bei skatinti tausų išteklių vartojimą** įvairiuose ūkio sektoriuose, taip pat padėti vartotojams tinkamai vertinti tausų išteklių naudojimą. Siekiama dvejopo tikslo: pirma, kad ES išlaikytų pirmaujančias pozicijas ekologiškų technologijų rinkoje, ir antra, užtikrinti tausų išteklių naudojimą visuose ūkio sektoriuose, taip kovojant su klimato kaita. Prie to prisideda ir pavyzdinė iniciatyva „Tausiai išteklius naudojanči Europa“, kurios tikslas – padėti atsieti ekonomikos augimą nuo išteklių naudojimo, remti perėjimą prie mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių technologijų ūkio, didinti atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą, modernizuoti transporto sektorių ir skatinti energijos vartojimo efektyvumą. Siekiant šio uždavinio, turėtų būti įgyvendinti „20/20/20“ klimato ir energetikos tikslai (įskaitant išmetamų teršalų mažinimą 30 proc., jei tam yra tinkamos sąlygos).

Netiesiogiai VP 3 prioritetas prisideda ir prie kitų dviejų E2020 prioritetų. Pirma, dalis įgyvendinamų verslo konkurencingumo skatinimo priemonių (pavyzdžiui, verslumo skatinimo priemonės) prisideda prie užimtumo didinimo tikslo, nes kuria naujas darbo vietas. Antra, dalis priemonių prisideda kuriant paklausą inovacijoms. Atsižvelgiant į tai, kad paklausa rinkoje yra vienas kertinių inovacijų skatinimo veiksnių, 3 prioriteto priemonės netiesiogiai prisideda prie pažangaus augimo prioriteto ir jo tikslo rodiklio. Svarbiausi tiesioginiai ir netiesioginiai efektai atskleisti 4 paveiksle.

4 pav. 2014–2020 m. Veiksmų programos 3 prioriteto „SVV konkurencingumo skatinimas“ indėlis į strategijos „Europa 2020“ tikslus

Šaltinis: „Visionary Analytics“, remiantis aktualiais teisės aktais. Spalvomis pažymėta, prie kurio E2020 prioriteto ir jo pavyzdinės iniciatyvos tikslų prisideda VP 3 prioriteto uždavinio priemonės. Punktūrinėmis linijomis ir žvaigždutėmis pavaizduoti papildomi, neplanuoti ir (arba) netiesioginiai 3 prioriteto įgyvendinimo efektai.

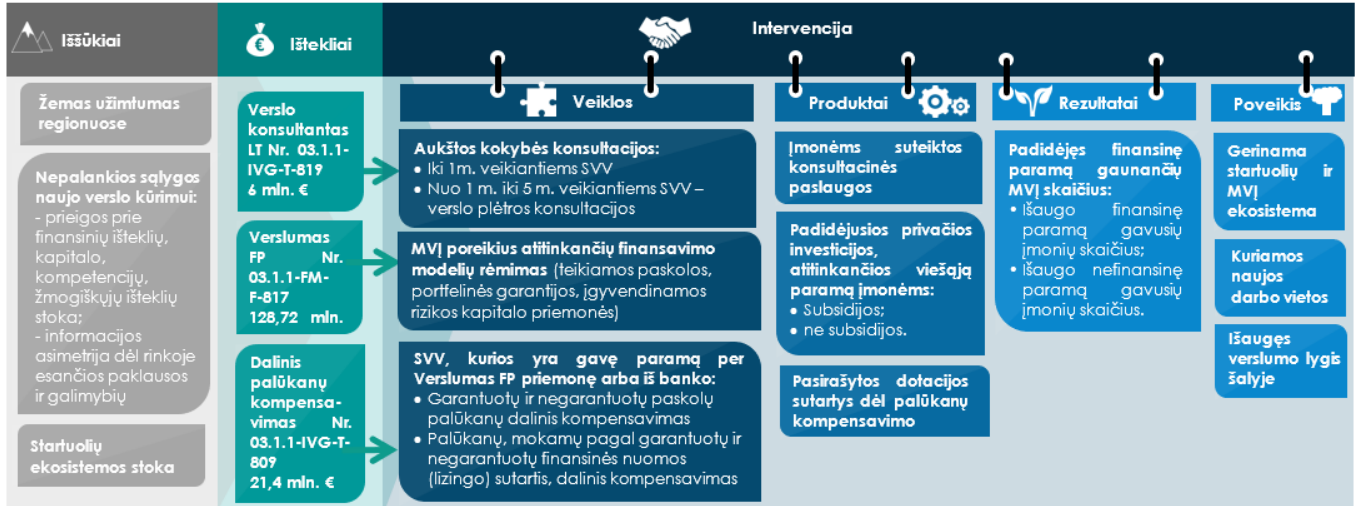
1.1.2. 2014–2020 m. laikotarpio priemonių tęstinis tinkamumas

Šiame skyriuje aptariamas kiekvieno VP 3 prioriteto konkretaus uždavinio ir jo priemonių tęstinis tinkamumas.

Verslumo skatinimo priemonės

VP 3.1.1 uždavinio „Padidinti verslumo lygį“ intervencijos siekia padidinti verslumo lygį Lietuvoje bei naujų verslų gyvybingumą (žr. 5 pav.).

5 pav. Verslumo skatinimo priemonių intervencijų logika

Pastaba: priemonė „Verslumas LT“ neįtraukta į šį vertinimą. Šaltinis: „Visionary Analytics“, remiantis 2014–2020 m. Veiksmų programa.

Tęstinis priemonių tikslų aktualumas. Remiantis dauguma tarptautinių statistikos šaltinių, indeksų ir ataskaitų duomenimis, šiuo metu Lietuvoje bendras verslumo lygis yra tarp aukščiausių Europoje. Remiantis „Versli Lietuva“ (2018), rinkos augimo ir jos pelningumo rodikliai skatiną naujų įmonių kūrimąsi daugelyje šalies ūkio sektorių. Pastebima, kad auga smulkių įmonių skaičius ir mažėja savarankiškai dirbančių asmenų (galimai dėl įstatyminės bazės pokyčių). Nepaisant teigiamų tendencijų, nauji verslai ir mažos įmonės, lyginant su kitomis MVĮ, labiausiai susiduria su rinkos trūkumais: prieinamumas prie finansinių išteklių, kompetencijų, žmogiškųjų išteklių stoka, informacijos asimetrija dėl rinkoje esančios paklausos ir galimybių, kt. (ESTEP, „Visionary Analytics“, 2019). Taigi, uždavinio priemonės, skatinančios verslumą, išlieka aktualios. Siekiant didesnio poveikio, investicijas svarbu nukreipti į įmones, turinčias didžiausią augimo potencialą Lietuvos ir tarptautinėse rinkose. Taip pat Lietuvos savivaldybių verslumo lygio tyrimas (LCKU, 2016) atskleidė, kad versliausios savivaldybės yra didmiesčiai ir kurortai, o mažiausias verslumo lygis yra pasienio regionuose. Taigi, aktualu priemones nukreipti į verslumo skatinimą regionuose.

Priemonių paklausa. Priemonių pažangos duomenys rodo didelę priemonių paklausą – tai reiškia, kad priemonėms poreikis yra. Pirmą, remiantis priemonių finansine pažanga, 3.1.1 uždavinio priemonės įgyvendinamos gana sklandžiai – priemonėms įvykdyti pagal pasirašytą sutartį buvo skirta beveik 99 proc. visų numatytų lėšų. 2019 m. vasario mėn. 30 proc. pradėtų projektų jau buvo baigti įgyvendinti (žr. 5 lentelę). Vertinant priemonių paklausą konkurso ir tęstinės atrankos būdu finansuojamose priemonėse, pastebima, kad paklausa šioms priemonėms yra aukšta. Paraiškų finansavimui gauti pagal priemonę „Dalinis palūkanų kompensavimas (verslumas)“ priėmimas sustabdytas 2019 m. vasarį, pasiekus didžiausią leistiną finansavimo sumą. Priemonės „Verslo konsultantas LT“ paklausa 2019 m. vasario pabaigoje taip pat kiek daugiau nei 1 mln. Eur viršija paskelbtuose kvietimuose nurodytą finansavimo sumą (tiesa, vertinimo metu buvo paskirstyta apie pusę priemonės lėšų, paraiškos tebėra priimamos).

5 lentelė. VP 3.1.1 uždavinio priemonių įgyvendinimo pažanga

Priemonės pavadinimas	Numatytos ES investicijos, Eur	Skirtas finansavimas pagal sutartį, Eur	% numatytų lėšų	Pateikta paraiškų	Prašomas finansavimas paraiškose	Pasirašyta sutarčių	Baigti projektai
„Verslo konsultantas LT“	6 000 000,00	4 756 000,00	79,27 %	1 632	4 997 500	1 361	1 009
„Verslumas FP“:*	128 720 000,00	128 720 000,00	100,00 %	1	–	1	0
• „Portfelinės garantijos lizingo sandoriams“	4 300 000,00	4 300 000,00	100,00 %	n. d.	n. d.	263	n. d.
• „Portfelinės garantijos paskoloms“	26 280 000,00	26 280 000,00	100,00 %	n. d.	n. d.	524	n. d.
• „Verslo angelų fondas II“	10 230 000,00	10 230 000,00	100,00 %	n. d.	n. d.	0	n. d.
• „Pasidalytos rizikos paskolos“	74 070 000,00 ¹	74 070 000,00 ¹	100,00 %	n. d.	n. d.	83	n. d.
• „Koinvesticinis fondas II“	5 800 000,00	5 800 000,00	100,00 %	n. d.	n. d.	1	n. d.
• „Plėtos fondas I“	14 510 000,00	14 510 000,00	100,00 %	n. d.	n. d.	0	n. d.
• „Plėtos fondas II“	16 180 000,00	16 180 000,00	100,00 %	n. d.	n. d.	0	n. d.
• „Akceleravimo fondai“	13 470 000,00	13 470 000,00	100,00 %	n. d.	n. d.	0	n. d.
• „Ankstyvos stadijos ir plėtos fondas II“	2 750 000	2 750 000	100,00 %	n. d.	n. d.	0	n. d.

Priemonės pavadinimas	Numatytos ES investicijos, Eur	Skirtas finansavimas pagal sutartis, Eur	% numatytų lėšų	Pateikta paraiškų	Prašomas finansavimas paraiškose	Pasirašyta sutarčių	Baigti projektai
„Dalinis palūkanų kompensavimas (verslumas)“	21 401 990,00	20 762 482,49	97,01 %	3303	133 288 063	2692	189
IŠ VISO, 3.1.1 uždavinys	156 121 990,00	154 238 482,49	98,79 %	4936	138 285 563	4054	1198

Šaltinis: EIMIN pateikti SFMIS duomenys 2019 02 28.

Pastabos: * – žemiau kursyvu pateikiamos pagal priemonę „Verslumas FP“ finansuojamos finansinės priemonės. Dalis jų finansuojama ir kitų uždavinių ar prioritetų priemonėmis. Čia nurodomas finansavimas tik pagal priemonę „Verslumas FP“, jeigu nenurodyta kitaip.

1 – čia pateikti duomenys apima ir finansavimą pagal „Invest FP“ priemonę dėl duomenų pateikimo pobūdžio Verslo finansavimo fondo pažangos ataskaitoje. N. D. – nėra duomenų.

Priemonių rinkinio tinkamumo tobulinimo poreikiai. Toliau apibendrinti interviu, apklausų ir diskusijos metu identifikuoti svarbiausi veiksniai.

Pirma, nėra pakankamai priemonių, skirtų ankstyvosios stadijos startuoliams:

- Šiuo metu Lietuvos startuolių ekosistema yra jauna, joje stinga antreprenierių, generuojančių kokybiškas ir finansuotinas idėjas. Startuoliams svarbus finansavimas per verslo angelus, nes jie kartu užtikrina ir mentorystę įmonėms. Startuolių finansavimo per subsidijų priemones patirtis VP 1 prioritete parodė, kad dažnai finansuojamos nevaldžios idėjos arba nuo pradžių pasirenkama bloga strategija – to būtų buvę galima išvengti, jei pačioje verslo kūrimo pradžioje būtų suteiktos investuotojų (angelų, mentorių) konsultacijos.
- Verslumo ir startuolių ekosistemai aktualus verslumo įgūdžių ugdymas nuo pat mokyklos. Verslumo įgūdžiai taip pat svarbūs universiteto studentams, siekiant paskatinti MTEPI veiklą komercializavimą.
- Šiuo metu fondo „Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas II“ valdytojai yra linkę investuoti į mažiau rizikingų tradicinės pramonės projektų plėtrą, investicijų dydis siekia 200–300 tūkst. Eur (nors iš nurodyto fondo dar neatlikta nei viena investicija, valdytojas valdė JEREMIE lėšomis finansuotą fondą „Verslo angelų fondas I“; tikėtina, kad valdant ir naująjį fondą bus pasirinkta panaši investavimo strategija)⁷. Koinvesticinio fondo, kuris investuoja kartu su verslo angelų komanda, patirtis rodo, kad patys verslo angelai domisi didesnėmis investicijomis, o pradinei investicijai į idėjos išvystymą, kuri yra itin rizikinga, iki produkto dažnai užtektų 10–20 tūkst. Eur. Plėtos fondai yra tinkami, tačiau jie investuoja į įmones, kurios jau turi produktą. Nuo 2019 m. pradžios veikia du akceleravimo fondai, kurie turėtų užpildyti finansavimo ankstyvosios stadijos startuoliams spragą (kol kas fondai veikia per trumpai, kad demonstruotų rezultatus). Taip pat aktuali užsienio šalių patirtis – finansuoti ne tik naujų akceleravimo programų kūrimą, bet ir skatinti startuolius dalyvauti prestižinėse tarptautinėse akceleravimo programose, kompensuojant dalį dalyvavimo jose išlaidų (žr. 1 iliustraciją).

1 iliustracija. Dalyvavimo prestižinėse tarptautinėse akceleravimo programose skatinimas (Suomija)

Suomijos investicijų ir verslo skatinimo agentūra „Business Finland“ organizuoja programą, pagal kurią mažo ir vidutinio dydžio įmonės gali gauti finansavimą dalyvavimui tarptautinėse verslo akceleravimo programose jų pasirinktose eksporto rinkų šalyse. Šios programos tikslas yra skatinti ir palengvinti Suomijos įmonių plėtimąsi į naujas rinkas, akceleratorių pagalba susirasti vietinių kontaktų, potencialių investuotojų, partnerių ir klientų. Įmonės, norinčios gauti finansavimą, turi turėti eksportui paruoštą produktą ir komandą, kurios bent du įkūrėjai dirba įmonėje visu etatu ir kurios jau yra priimtos į akceleravimo programą. Suomijos kompanijos gali dalyvauti programose JAV, Pietų Amerikoje, Rytų Europoje, Kinijoje, Indijoje ir Pietryčių Azijoje. Įmonė gali gauti finansavimą, siekiantį iki 75 proc. dalyvavimo akceleravimo programoje kainos (įskaitant atlyginimų, netiesioginių personalo kaštų, reikalingų paslaugų kaštų kompensavimą; dalyvavimo kainą kompensuoti galima tik tuo atveju, jeigu iki kreipimosi į „Business Finland“ įmonė dar nebuvo sumokėjusi dalyvavimo programoje kainos).

Šaltinis: parengta pagal „Business Finland“ tinklalapyje pateiktą informaciją (<https://www.businessfinland.fi/en/for-finnish-customers/services/international-growth/international-accelerators>).

Antra, rizikos kapitalo fondai didžiąją dalį ES fondų skirtų lėšų gali investuoti tik Lietuvoje. O investuojant į aukštą potencialą turinčias įmones, tam fikroje stadijoje neišvengiama jų plėtra į užsienį, nes tik taip įmonė gali augti ir generuoti grąžą investuotojams. Tokie rizikos kapitalo fondų investicijų apribojimai yra neišvengiami, kadangi jie yra bendri visoms ES fondų investicijoms. Todėl svarbu visokeriopai gerinti privatiems rizikos kapitalo fondams palankią ekosistemą, ypač diegiant mokesčines lengvatas (žr. 2 iliustraciją).

2 iliustracija. Mokesčinės lengvatos investicijoms į startuolius ir MVĮ Belgijoje

Belgijoje taikoma mokesčių priedanga investicijoms į startuolius (angl. *tax shelter for investments in start-ups*). 2015 m. pradėtos programos tikslas yra skatinti investicijas į Belgijos startuolius ir MVĮ, investuotojams suteikiant mokesčių lengvatas. Investuojantiems į startuolius 45 proc. investuotos sumos grįžta asmeninių pajamų mokesčių lengvatos forma, o investuojantiems į MVĮ yra grąžinama 30 proc. investuotos sumos. Pagal šią programą investicijos galimos į dvi fikslines grupes:

- Startuolius – įmones, veikiančias ne ilgiau kaip 4 metus, turinčias iki 10 darbuotojų ir kurių metinė apyvarta neviršija 700 tūkst. eurų. Naudodamasis šia mokesčių lengvata startuolis gali gauti iki 250 tūkst. eurų investicijų.
- Mažas įmones – jomis laikomos įmonės, veikiančios ne ilgiau kaip 4 metus, turinčios iki 100 darbuotojų ir kurių metinė apyvarta neviršija 7 mln. 300 tūkst. eurų. Naudodamasis šia mokesčių lengvata įmonė gali gauti iki 250 tūkst. eurų investicijų.

Programoje dalyvaujantys investuotojai turi mokėti mokesčius Belgijoje, investicijas norinčios pritraukti įmonės turi taip pat būti registruotos Belgijoje.

Šaltinis: Belgijos startuolių inkubatoriaus „Start-up Shelter“ tinklalapis (<https://startupshelter.be/start-up-tax-shelter-en-belgique/>); Europos Komisija (2015).

⁷ Remiantis KŪB „Verslo angelų fondas I“ ir KŪB „Verslo angelų fondas II“ investavimo strategijų aprašymu (<https://angelsfund.eu/en/home/>) bei interviu su ekspertais.

Trečia, startuolių ekosistemos plėtrai svarbios „minkštosios“ verslumo ekosistemos skatinimo priemonės, pavyzdžiui, prieiga prie mentorų ir konsultantų tinklo. Tokios konsultacijos yra prieinamos valstybės agentūrose (pavyzdžiui, MITA, VŠĮ „Versli Lietuva“), taip pat per ES fondų priemones (pavyzdžiui, „Verslo konsultantas LT“) bei įmonėms, gaunančioms akceleravimo fondų investicijas. Visgi konsultacijų finansavimas ES fondų lėšomis turi trūkumų (žr. 2.4 skyrelį). VŠĮ „Versli Lietuva“ plėtoja bendradarbiystės spiečių tinklą regionuose, tačiau tą būtų galima daryti tikslingiau – kol kas spiečių operatorius yra pati agentūra (sudaro mentorystės programas, aprūpina patalpas kompiuterine įranga ir baldais – tam skiriamos lėšos iš valstybės biudžeto), tačiau ateityje spiečius valdyti galėtų savivaldybės (žr. 3 iliustraciją) arba rinkos dalyviai⁸. Nustačius „sėkmės mokestį“ nuo padedant spiečiui išsivysčiusių verslų, rinkos dalyviai būtų suinteresuoti spiečių rezultatyvumu ir poveikiu.

3 iliustracija. Verslo centras „Realis“ Prancūzijoje

Verslo centras „Realis“ įkurtas Monpeljė mieste Prancūzijoje 2013 m. siekiant mažinti nedarbo lygį regione ir skatinti regioninės ekonomikos vystymą, inovacijas ir verslo tarptautiškumą. Šio tikslo yra siekiama skatinant socialiai atsakingo verslo kūrimą ir augimą bei stengiantis užtikrinti šių verslų gyvybingumą. Verslo centro statybą ir kūrimą finansavo Langedono-Rusijono regionas (dabar pervadintas Oksitanijos regionu, skirta 8 mln. eurų) ir ERPF investicijos (2,5 mln. eurų). Projekto veiklos yra finansuojamos Oksitanijos regiono tarybos ir padeda mažoms socialiai atsakingoms regiono įmonėms steigtis ir vystytis. Pagrindinės verslo centro programos yra „Realis dirbtuvės“ (pranc. *Atelier Realis*) ir „Realis fabrikas“ (pranc. *Fabrique Realis*):

- Įmonės, atrinktos į programą „Realis dirbtuvės“, 12 mėnesių laikotarpiu gali nemokamai naudotis 12 valandų „Realis“ specialistų konsultacijomis, atlikti dvi projekto analizes, naudotis „Realis“ bendradarbiystės erdve ir vykdomais mokymais.
- Įmonėms, atrinktomis į programą „Realis fabrikas“, suteikiama 20 dienų specialistų mentorystės, 50 dienų specifinių mokymų, finansuojamos 30 ekonominių veiklų (pavyzdžiui, dalyvavimas verslo parodose, verslininkų tinklų kūrimo renginiuose, verslo dirbtuvėse), ekonominės ir techninės konsultacijos, galimybė naudotis partnerių tinklu ir kontaktais.

Įmonės, norinčios dalyvauti šiuose projektuose, pirmiausia atsiunčia projektų pristatymus „Realis“ vertintojams, tada projekto autoriai susitinka su „Realis“ atstovu aptarti projektą gyvai. Vėliau projekto komanda turi pateikti detalų rašytinį projekto planą ir jį pristatyti vertinimo komisijai. Projektai yra vertinami pagal jų plėtros ir sukuriama darbo vietų potencialą, socialinę naudą, valdymo demokratiškumą, socialinį novatoriškumą, potencialų pelningumą, pagalbos ir konsultacijų reikiamybę. Per šio projekto vykdymo laiką buvo išvystyta 19 įmonių socialiai atsakingo verslo projektų.

Šaltinis: Verslo centro „Realis“ puslapis (<http://www.laregion-realis.fr/Accompagnement>), Europos Komisija (2013a).

Ketvirta, iš atvirų apklausos atsakymų susidaro įspūdis, kad respondentai dažnai išreiškia poreikį priemonėms, kurios jau egzistuoja. Tai rodo, kad įmonėms trūksta informacijos apie esamą priemonių rinkinį, jų tinkamumą konkrečiai įmonei. Situaciją pagerintų nuoseklesnis priemonių planavimas (kvietimų planai aiškūs iš anksto, kiek įmanoma ilgesniam laikotarpiui, nukrypimai nuo kvietimų grafiko – kuo mažesni), mentorystės priemonės, kur įmonei priskirtas mentorius padėtų įmonei susiorientuoti ir atitinkamoje stadijoje nukreiptų į reikiamas priemones, taip pat interneto portale sukurti priemonių „žemėlapij“ ar kitokį interaktyvų būdą, padedantį įmonėms lengviau susiorientuoti, kokios priemonės tinka jų poreikiams (geresnis EIM priemonių grupavimas ir pateikimas tikslinėms grupėms jau planuojamas, agentūros „inventorizuoja“ savo administruojamas priemones⁹). Kita alternatyva – kompleksinės įmonių vystymo priemonės, derinančios skirtingų tipų veiklas (verslo planų rengimą, konsultacijas, mokymus, finansavimo šaltinių paiešką, subsidijas).

Apklausose ir interviu metu taip pat buvo išreikštas poreikis mažos vertės (iki 40 tūkst. Eur) priemonei įmonės veiklos pradžioje (įmonės steigimui, plėtojimui, darbo įrangai įsigyti, patalpų nuomos išlaidoms padengti). Tokia priemonė verslo pradžiai kaimo vietovėse 2018 m. buvo finansuojama iš Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos ir susilaukė didelės paklausos – sulaukta 550 paraiškų, finansuota apie penktadalis paraiškų (NMA, 2018). Priemonė aktuali visuose regionuose, kuriuose vyrauja žemas verslumo lygis. Tačiau tokios subsidijų priemonės susijusios su rizika išstumti privačias lėšas iš rizikos, tad jų poreikis (rinkos ydos) ir poveikis turi būti labai gerai pagrįstas.

Galiausiai, skatinant verslumą, vis dar išlieka aktualu gerinti reguliacinę aplinką. Tai labiau siejasi ne su ES fondų priemonėmis, o su sisteminiais pokyčiais. Vyriausybė jau ėmėsi aktualių pokyčių, kurie gali padidinti ES investicijų teigiamą poveikį (ESTEP, „Visionary Analytics“, 2019):

- Seimas 2019 m. birželį pritarė SVV plėtros įstatymo pakeitimui, kuriame apibrėžiama „startuolio“ sąvoka („startuolis – didelį ir inovacijomis grindžiamą verslo plėtros potencialą turinti labai maža ar maža įmonė, veikianti ne ilgiau kaip 5 metus“)¹⁰. Tai padės nukreipti investicijas į didelį ir inovacijomis grindžiamą augimo potencialą turintį, unikalų produktą siūlantį naują verslą.
- Palanki aplinka naujus verslus steigti subjektams iš kitų šalių. Siekiant pritraukti inovatyvių ir greitai augančių verslų kūrėjus iš ne ES šalių, 2017 m. Lietuvoje buvo pristatyta „startuolių viza“. Taip pat teigiamas žingsnis – Lietuvos vyriausybės pastangos Lietuvoje kurti finansinių technologijų ir blokų grandinės technologijų regioninius centrus.
- Darbuotojų prieinamumo gerinimas. Remiantis „Verslios Lietuvos“ (2018) duomenimis, darbuotojų stoka tampa vis svarbesniu naujų įmonių veiklą ribojančiu veiksniu. Darbuotojų trūkumas ypač aktualus startuoliui pereinant į augimo stadiją.

⁸ Interviu su VŠĮ „Versli Lietuva“.

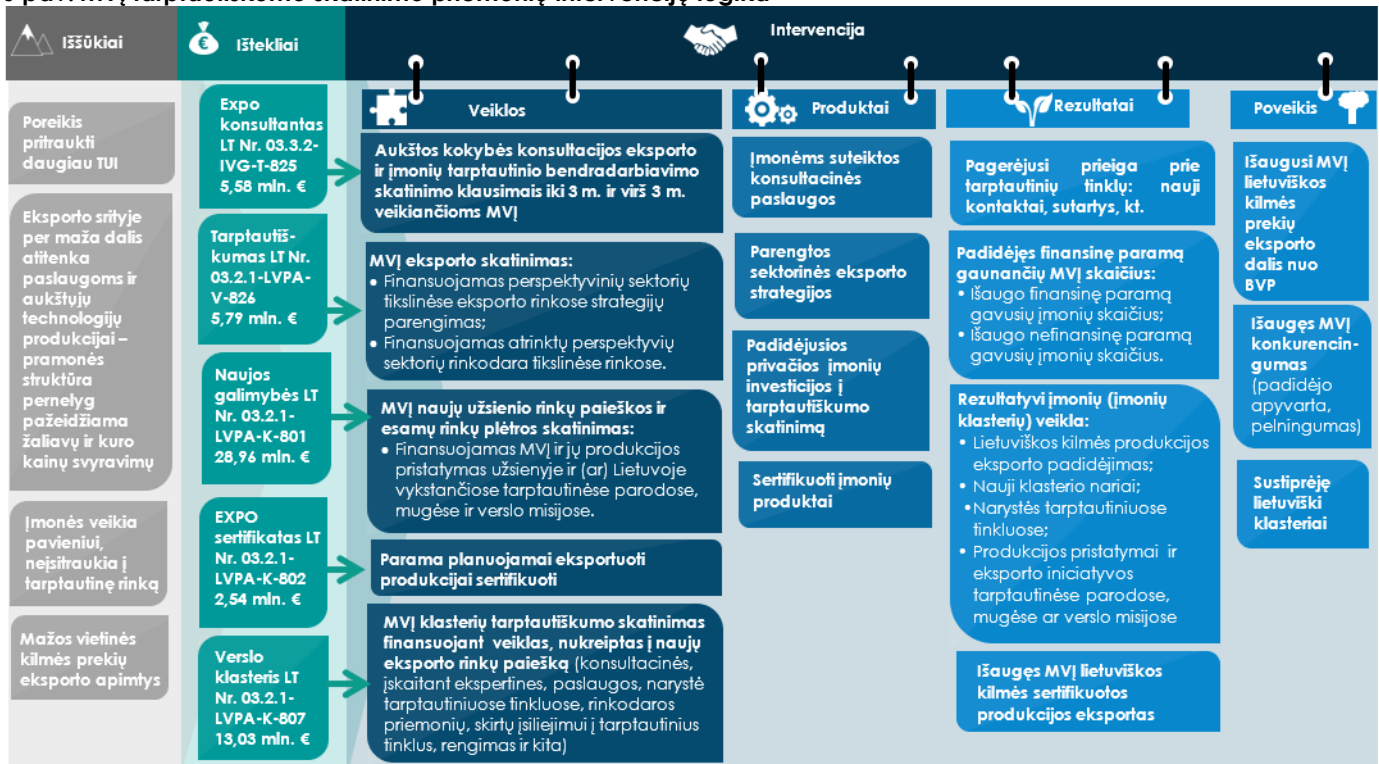
⁹ Interviu su VŠĮ „Versli Lietuva“ ir LVPA.

¹⁰ 2019 m. balandžio 10 d. LRV nutarimas dėl Lietuvos Respublikos smulkiųjų ir vidutinio verslo plėtros įstatymo Nr. VIII-935 2, 8 ir 9 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui, prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5219c3705c5011e98b599e654d7d03a0> [žiūrėta 2019 06 14].

MVJ tarptautiškumo skatinimo priemonės

2007–2013 m. finansiniu laikotarpiu įgyvendinta tik viena tikslinga verslo tarptautiškumo skatinimo priemonė „Naujos galimybės“. „BGI Consulting“ (2014) atlikto vertinimo metu buvo rekomenduota: a) eksporto skatinimo ir elektroninių sprendimų diegimo veikloms subsidijas teikti tik tiems SVV subjektams, kurie dėl savo veiklos apimčių nėra pajėgūs savarankiškai įgyvendinti šių veiklų siekiama apimtimi; b) remti verslo klasterizacijos priemonę, kurioje būtų remiamos bendros veiklos vystant eksportą; c) stiprinti įmonių žmogiškųjų išteklių kompetencijų didinimą eksporto pradėjimo ir vystymo srityse; d) užtikrinti kokybiškų konsultacinių viešųjų paslaugų verslui teikimą, didesnę šių paslaugų žinomumą ir verslumo iniciatyvų įgyvendinimą. Atsižvelgiant į šias rekomendacijas, pagal 2014–2020 m. Veiksmų programos 3.2.1 uždavinį „Padidinti MVJ tarptautiškumą“ suplanuotos penkios priemonės: „EXPO konsultantas LT“, „Naujos galimybės LT“, „Verslo klasteris LT“, „EXPO sertifikatas LT“ ir „Tarptautiškumas LT“. Šio uždavinio intervencijų logika ir priemonių įgyvendinimo pažanga pristatyta 6 paveiksle.

6 pav. MVJ tarptautiškumo skatinimo priemonių intervencijų logika

Šaltinis: „Visionary Analytics“, remiantis 2014–2020 m. Veiksmų programa.

Tęstinis priemonių tikslų aktualumas. Remiantis Eurostato duomenimis, 2017 m. Lietuvos prekių ir paslaugų eksporto vertė, tenkanti 1 000 gyventojų (11,95 mln. Eur), 13 proc. atsiliko nuo ES vidurkio (13,72 mln. Eur). Taigi, priemonės, orientuotos į eksporto didinimą, iš esmės yra aktualios. Verslo tarptautiškumo skatinimo priemonės siekia daryti įtaką vienam esminių konkurencingumo veiksnių – gerinti prieigą prie tarptautinių rinkų (nauji kontaktai su potencialiais partneriais / tiekėjais, sudarytos naujos tarptautinės sutartys ir pan.), tokiu būdu stiprinant įmonių augimo potencialą. Vis dėlto tiesiogiai prie eksporto augimo priemonės trumpuoju laikotarpiu prisideda ribotai (žr. 3.2.2 skyrelį), nes priemonių mastas nėra didelis, taip pat šalies eksportą veikia žymiai stipresni išoriniai veiksniai ir cikliniai svyravimai (ESTEP, „Visionary Analytics“, 2019). Įmonių eksporto apimtims esminę įtaką turi jų konkurencingumas, kurio didinimui skirtas 3.3.1 uždavinys. Klasterių koordinatorių apklausos duomenys (Pokyčių tyrimų institutas, 2018) rodo, kad priemone „Verslo klasteris LT“ finansuojamos veiklos atitinka Lietuvos klasterių poreikius – klasteriams svarbu įsitraukimas į tarptautinius tinklus, jų nuomone, tai suteikia daugiau galimybių verslo tinklo plėtrai, leidžia plėsti klientų tinklą, rinkodaros veiklas, gerina klasterių įmonių įvaizdį.

Priemonių paklausa. Konkurso būdu finansuojamose priemonėse paklausa nevienoda. Ypač paklausios priemonės „EXPO sertifikatas LT“ ir „Naujos galimybės LT“, pakankamai paklausi priemonė „Verslo klasteris LT“ (žr. 6 lentelę), priemonės „Expo konsultantas LT“ paklausa mažesnė – kol kas prašomas finansavimas nesiekė net pusės priemonėi skirtos sumos, panaudota šiek tiek daugiau nei 25 proc. priemonės lėšų. Tai rodo, kad priemonė yra mažiau paklausi nei konsultacijų priemonė „Verslo konsultantas LT“.

6 lentelė. VP 3.2.1 uždavinio priemonių pažanga

Priemonės pavadinimas	Numatytos ES investicijos, Eur	Skirtas finansavimas pagal sutartis, Eur	% nuo numatytų lėšų	Pateikta paraiškų	Prašomas finansavimas paraiškose	Pasirašyta sutarčių	Baigti projektai
„EXPO konsultantas LT“	5 584 801,00	1 436 000,00	25,71 %	457	1 828 000	360	118
„Naujos galimybės LT“	28 962 002,00	18 824 834,16	65,00 %	873	44 951 206	275	221
„Verslo klasteris LT“	13 032 901,00	2 977 857,08	22,85 %	25	7 167 798,91	11	3
„EXPO sertifikatas LT“	2 676 473,00	2 606 061,88	97,37 %	115	3 774 914,09	74	27
„Tarptautiškumas LT“	5 792 400,00	5 658 259,74	97,68 %	2	8 542 363,74	1	0
IŠ VISO, 3.2.1 uždavinys	56 048 577,00	31 503 012,86	56,21%	1472	66 264 282,7	721	369

Šaltinis: EIMIN pateikti SFMIS duomenys 2019 02 28.

Priemonių rinkinio tinkamumo tobulinimo poreikiai. Toliau apibendrinti interviu ir apklausų metu identifikuoti svarbiausi veiksniai. Pirmą, šiuo metu priemonė „Naujos galimybės LT“ finansuoja tiek individualių įmonių dalyvavimą parodose, tiek įmonių dalyvavimą parodose per asociacijas ir klasterius arba įmonių dalyvavimą organizuojant per VŠĮ „Versli Lietuva“, prekybos, pramonės ir amatų rūmus, Valstybinį turizmo departamentą ar VŠĮ „Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūra“. Remiantis interviu su VŠĮ „Versli Lietuva“ atstovais, šios priemonės finansuojamos veiklos – dalyvavimas parodose ir verslo misijose – iš esmės atitinka tikslinių grupių poreikius, tačiau priemonės dizainas susiduria su kompleksiniais iššūkiais:

- Tam, kad įmonių dalyvavimas parodose būtų rezultatyviausias ir turėtų didžiausią poveikį, turi būti reguliariai dalyvaujama. Įmonėms, kurios parodose dalyvauja retai, sunku gauti patrauklų parodos plotą, ekspertų nuomonę, įmonės pradeda pastebėti sutarčių augimą parodose dalyvaujant porą trejetą metų. Kita vertus, dabartinis priemonės modelis neskatina reguliaraus dalyvavimo parodose, o tik dažną dalyvavimą skirtingose parodose. Vienai įmonei suteikiamos investicijos yra palyginti didelės, įmonei tenka per vienerius ar dvejus metus nuvykti į penkis šešias parodas, tačiau ne visos įmonės spėja pasiruošti tokiam kiekiui parodų (neturi tam pakankamai žmogiškųjų išteklių). Šią problemą būtų galima spręsti ilginant projektų trukmę.
- Grupinis dalyvavimas parodose turi ir privalumų, ir trūkumų. Viena vertus, vienai įmonių klasterio eksporto iniciatyvai tarptautinėse parodose, mugėse ar verslo misijose tenka ženkliai mažiau sąnaudų nei vienam įmonės produkcijos pristatymui. Tai rodo, kad grupinis MVĮ produkcijos pristatymas yra efektyvesnis (žr. priemonių sąnaudų ir naudos skaičiavimus 2 priede). Be to, bendradarbiaujant ir rengiant didesnius standus parodose didesnė tikimybė būti pastebėtiems nei dalyvaujant pavieniui, įmonės būtų skatinamos bendradarbiauti, jungtis prie klasterių, asociacijų. Grupinis dalyvavimas taip pat būtų tinkamas startuoliams, kurie negali dalyvauti priemonėje dėl apyvarotos reikalavimo (metinės pajamos turi būti ne mažesnės nei 145 tūkst. Eur). Galimas ir netiesioginis šalutinis poveikis, kai didėtų ne tik įmonės, tačiau ir kitų asociacijai, klasteriams priklausančių įmonių ir Lietuvos vardo žinomumas. Kita vertus, pasitaiko atvejų, kai kelios asociacijos nusprendžia važiuoti į tą pačią parodą. Kartais tai gali būti pateisinama (pavyzdžiui, kai viena asociacija pristato aukštųjų technologijų produktus, o kita grupė įmonių, nors ir veikia tame pačiame sektoriuje, pristato įprastą produkciją (nepriskiriamą aukštosios technologijoms), tačiau daugeliu grupinio dalyvavimo atvejų reikėtų vengti tarpusavio konkuravimo dėl klientų.
- Šioje priemonėje tikslingesnis VŠĮ „Versli Lietuva“ vaidmuo būtų tik koordinacinis („Enterprise Estonia“ pavyzdžiui, žr. 4 iliustraciją) – nustatant prioritetines eksporto rinkas skirtinguose sektoriuose ir organizuojant įėjimą į rinkas joms tinkamiausiais kanalais (šiuo metu tokios sektorinės eksporto strategijos rengiamos pagal priemonę „Tarptautiškumas LT“; kai kur geriausios įėjimo į rinką strategijos gali būti parodos, o kai kur tikslingesnė būtų ambasadų, komercijos atašė bei agentų parama, pagalba ir lobistinė veikla). Tačiau tokioms veikloms reikėtų valstybės biudžeto lėšų, kadangi tokios lėšos netinkamos ESIF investicijoms.

4 iliustracija. Kompleksinis požiūris į eksporto vystymą agentūroje „Enterprise Estonia“

<p>„Enterprise Estonia“ (Estija) agentūra kompleksinį požiūrį į eksporto vystymą taiko tiek kiekvienos įmonės lygiu, tiek šalies lygiu. Įmonės lygiu eksportas plėtojamas įgyvendinant įmonių vystymo programą (angl. <i>Enterprise Development Programme</i>). Ji sudaro trys etapai:</p> <ul style="list-style-type: none"> Nustatomas įmonės pasirengimas pokyčiams ir jos ambicijos, atliekamas esamos įmonės situacijos vertinimas, nutariama, ar įmonė pasirengusi tolesniems etapams. Parengiamas daugiametis vystymosi planas. Šio etapo metu įmonei teikiamos konsultacijos, rengiami mokymai, gali būti skiriamas mentorius. Įgyvendinamas vystymosi planas. Šiame etape „Enterprise Estonia“ toliau teikia konsultacines ir kitokias paslaugas, o įmonės raginamos naudotis kitų institucijų teikiamomis investicijomis (pavyzdžiui, paskolomis per „KredEx“), gali būti skiriamos vystymosi plano subsidijos. Jų dydis siekia iki 500 tūkst. Eur ir gali apimti darbuotojų gebėjimų stiprinimą, procesų, paslaugų ir produktų kūrimą, pardavimų ir rinkodaros veiklas, reikalingos įrangos įsigijimą (pastarajam numatyta skirti iki 200 tūkst. Eur). Finansavimo intensyvumas siekia iki 45 proc. mažoms ir iki 25 proc. didelėms įmonėms. <p>Priemonė siekiama pagelbėti potencialiai eksportuosiančioms įmonėms plėstis ir būti konkurencingoms užsienio ir vietinėje rinkose. Joje gali dalyvauti įmonės, kurios veikia ne mažiau nei trejus metus ir turi bent aštuonis darbuotojus, eksportuoja arba vidutiniškai per metus pardavimus padidina 10 proc.. Įmonės taip pat turi turėti potencialą ir ambiciją augti bei galimybes rinkai pateikti naujus ar reikšmingai patobulintus produktus / paslaugas. Tikimasi, kad investicijas gavusios įmonės sukurs naujų produktų / paslaugų, o planavimo ir konsultavimo veiklos užtikrins ilgalaikį investicijų poveikį.</p> <p>Šalies lygiu „Enterprise Estonia“ nustato strategiskai svarbias užsienio rinkas, organizuoja seminarus įmonėms apie tikslines rinkas, suteikia konsultavimo paslaugas dėl veiklos vykdymo tose rinkose, vykdo eksportavimo mokymus ir atsako į eksportuoti norinčio verslo klausimus. Šios veiklos tikslas yra didinti eksportuojančių ar potencialiai galinčių eksportuoti įmonių žinias, gebėjimus ir motyvaciją vykdyti veiklą užsienio valstybių strateginėse rinkose. „Enterprise Estonia“ taip pat kofinansuoja tokias klasterių veiklas</p>
--

kaip strateginių rinkų tyrimų vykdymas ir jų techninių reikalavimų išaiškinimas, darbo rinkos trūkumų įvardinimas ir darbo jėgos apmokymas bendradarbiaujant su vietinėmis švietimo ir mokslinių tyrimų institucijomis. Ši priemonė padeda skatinti estiškų klasterių konkurencingumą tarptautinėje rinkoje.

Šaltinis: „Enterprise Estonia“ tinklalapis (<https://www.eas.ee/teenus/loomemajanduse-eksportitoetus-eng/?lang=en>), Enterprise Estonia (2015).

Antra, ekspertai išskiria žinių apie pardavimus ir rinkodarą Vakarų rinkose ir tam tikras specifines kompetencijas turinčių specialistų trūkumą. Sudėtinga rasti aukšto lygio profesionalų, kurie, pavyzdžiui, gerai išmanytų socialinių tinklų ar lauko reklamos specifiką Paryžiaus ar Briuselio rinkoje (ESTEP, „Visionary Analytics“, 2019). Įgyti šių kompetencijų padėtų žinių pirkimas iš užsienio (pavyzdžiui, samdant profesionalus), mokymų finansavimas užsienyje arba darbuotojų mainų su užsienio įmonėmis skatinimas, technologijų tiltų priemonės (žr. 5 iliustraciją). Priemonė „Tarptautiškumas LT“ tik iš dalies padeda išspręsti šį iššūkį – įgyvendinus šią priemonę bus identifikuotos geriausios įėjimo į prioritetines rinkas strategijos ir kanalai (įskaitant ir geriausius rinkodaros kanalus). Tačiau šioms įėjimo į rinką strategijoms įgyvendinti bus reikalingas papildomas finansavimas.

5 iliustracija. Technologijų tiltai

Technologijų tiltai (Lenkija). Šia priemone siekiama paskatinti Lenkijos aukštųjų technologijų srityje veikiančių MVJ tarptautiškumą, remiant jų akceleravimą tarptautinėje erdvėje. Veiklos, kurias apima technologijų tiltai, yra orientuotos į ekspertinę pagalbą rengiant strategijas, atsižvelgiančias į pasirinktas užsienio rinkas, mentorystę, ekspertinę pagalbą, apimančią inovatyvių įmonių veiklas užsienio rinkose. Iš viso šiai priemonei buvo numatyta 42,3 mln. Eur. Priemonę įgyvendina Lenkijos investavimo ir prekybos agentūra (PAIH) su vietinių ir užsienio ekspertų pagalba. Ji buvo skirta Lenkijos įmonių plėtrai JAV rinkoje. Programą sudarė trys etapai:

- Įvadinis seminaras, kurio metu dalyviai supažindinti su verslo ir bendradarbiavimo JAV specifika.
- Penkias dienas trukusi „Treniruočių stovykla“, kurios metu organizuoti praktiniai seminarai su ekspertais iš Lenkijos ir JAV, siekiant išvystyti ir pritaikyti įmonių rinkodaros strategijas JAV rinkai.
- Akceleravimo programa, kurioje į įmones investuota iki ~12 580 Eur, kurie leistų įgyvendinti ankstesniame etape sukurtas rinkodaros strategijas. Įmonėms taip pat skiriamos patalpos akceleravimo centre Silicio slėnyje, teikiamos kitos konsultacinės, tinklaveikos paslaugos.

2016–2020 m. technologijų tiltų priemonėje parama buvo padidinta iki ~47 tūkst. eurų. Projektas taip pat buvo išplėstas į Kanados, Meksikos, Vietnamo, Kinijos, Japonijos, Jungtinių Arabų Emyratų, Irano, Kenijos, Turkijos, Pietų Korėjos, Saudo Arabijos, Egipto, Indijos, Norvegijos, Šveicarijos, Ukrainos, Rusijos ir Pietų Afrikos rinkas.

Jungtinės Karalystės ir Kinijos dvišalių „tiltų“ programa prasidėjo 2015 m. Innovate UK, JK Mokslo taryba ir Kinijos Liaudies Respublikos Mokslo ir technologijų ministerija skiria 17,9 mln. Eur MTEPI veikloms, galinčioms prisidėti prie Kinijos valstybei ir visuomenei aktualių problemų sprendimo. Tokiu būdu skatinamas ir MTEPI veiklų įgyvendinimas, ir tarptautinis MTEPI vykdančių organizacijų bendradarbiavimas, JK įmonėms ir tyrimų centrums atveriamą naują rinką. Švedija vykdė Bridge tipo priemonę, siekdama palengvinti šalies medicinos technologijų įėjimą į tarptautines rinkas. Kaip tinkama šalis buvo pasirinkta JK ir parengtas kelrodis, nurodantis žingsnius, kurie leistų įsitvirtinti užsienio rinkoje. Programoje dalyvauja abiejų šalių verslo paramos agentūros ir Švedijos mokslinių tyrimų parkai, į kuriuos pritraukiamos investicijos.

Šaltinis: „Visionary Analytics“ (2017), Lenkijos investavimo ir prekybos agentūros tinklalapis (https://www.paih.gov.pl/20180228/Polish_Tech_Bridges), Ministry of Science and Technology (MoST), Government of People's Republic of China, Innovate UK and Research Councils UK. Newton Fund: China-UK Research and Innovation Bridges competition, 2015.

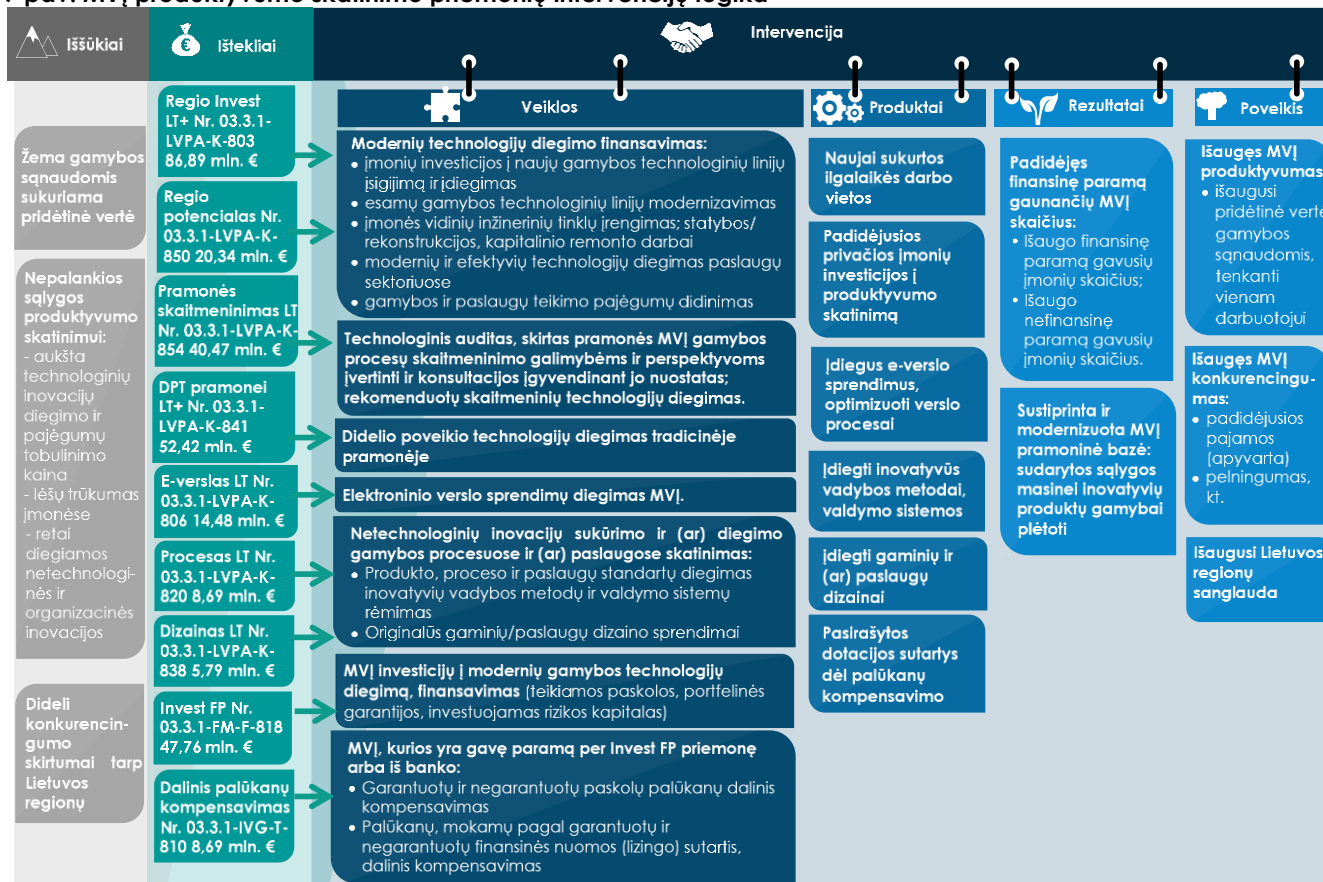
Galiausiai klasteriams skirtose ES fondų priemonėse pastebima fragmentacija (EKT, 2019). Finansavimas skiriamas pagal priemonę „Verslo klasteris LT“, „Inoklaster LT“, taip pat „Inogeb LT“ projektą „Inolink“. Be to, klasteriai dar gali dalyvauti ir kitose priemonėse. Tai sąlygoja mažesnį finansavimo poveikį ir sinergiją, didesnę administravimo našumą. Klasteriams skirtas priemonės būtų tikslinga sujungti (dabar jos pasklidusios po 1 ir 3 prioritetus). Taip pat svarbu suprasti, kad dalis šiuo metu veikiančių klasterių yra brandūs, kiti tik besivystantys ir silpni. Besivystantiems klasteriams visas ar dalį minėtomis priemonėmis finansuojamų veiklų reikėtų teikti kartu mentorystės pagrindu (pavyzdžiui, „Inogeb LT“ priemonės projektas „Inolink“). Ypač svarbu skatinti ilgalaikį strateginį klasterio narių požiūrį, keisti įmonių mentalitetą ir skatinti bendradarbiavimo kultūrą, brandinti klasterių koordinatorių gebėjimus įveikinti klasterių infrastruktūrą¹¹.

¹¹ Interviu su agentūromis, ekspertais ir fokusuotos grupinės diskusijos išvalgos.

MVĮ produktyvumo skatinimo priemonių pažanga

VP 3.3.1 uždavinio intervencijos siekia padidinti MVĮ produktyvumą ir orientaciją į naujus verslo modelius, investuojant į MVĮ technologinių ir netechnologinių pajėgumų atnaujinimą (uždavinio intervencijos logiką žr. 7 pav.).

7 pav. MVĮ produktyvumo skatinimo priemonių intervencijų logika

Šaltinis: „Visionary Analytics“, remiantis 2014–2020 m. Veiksmų programa.

Tęstinis priemonių tikslų aktualumas. Nors 2010–2017 m. Lietuvoje realus darbo našumas buvo tarp sparčiausiai augančių Europoje, Eurostato duomenimis, produktyvumo rodikliai Lietuvoje, lyginant su kitomis ES šalimis, yra žemi. Lietuvos darbo našumo rodiklis, skaičiuojamas pagal darbuotojų dirbtų valandų skaičių, 2017 m. siekė 66,3 proc. ES vidurkio. Taigi uždavinio priemonės, kurios siekia mažinti MVĮ aktualų rinkos trūkumą – ribotą prieigą prie finansinių šaltinių, išlieka aktualios. Suteikiant prieigą prie finansinių priemonių ir teikiant tiesiogines investicijas į verslą (subsidių forma) siekiama padidinti privačias investicijas į technologines inovacijas (ypač didelio poveikio technologijas) bei netechnologines (procesų ir dizaino) inovacijas (ESTEP, „Visionary Analytics“, 2019). Svarbu tai, kad nemaža investicijų dalis nukreipiama į regionuose veikiančias įmones (apie 40 proc. uždavinio lėšų yra skirta priemonėms, kur į finansavimą pretenduoja įmonės, registruotos ne Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje), taip sprendžiant Lietuvos regionų konkurencingumo sanglaudos problemą. Toks investicijų kryptingumas pagrįstas, nes dėl silpnesnių absorbcinių pajėgumų regionuose regionų konkurencingumas žemesnis lyginant su didžiais miestais.

Lietuvos pramonės sektoriuje dominuoja žemų ir vidutiniškai žemų technologijų įmonės. Augant darbo užmokesčiui ir su tuo susijusiems kaštams, tokių įmonių konkurencingumas mažėja. Tokioms įmonėms siekiant išlikti konkurencingoms ypač aktualu investuoti į aukštesnės pridėtinės vertės produktus, produktyvumo didinimą ir skaitmeninimą (LIC, InTech Centras, 2018). Bent trys ES fondų priemonės skatina investicijas į skaitmeninimą. Pirmojo „Pramonės skaitmeninimas LT“ priemonės kvietimo rezultatai rodo, kad įmonės dar vis renkasi diegti sąlyginai paprastas skaitmenines technologijas – daugiau nei du trečdaliai pareiškėjų, gavusių teigiamą sprendimą dėl finansavimo skyrimo, planuoja diegti automatizavimo sprendimus (95 pareiškėjai), ERP įmonės išteklių valdymo sistemas (29 pareiškėjai) ar robotikos technologijas (27 pareiškėjai), o į debesijos technologijas, 3D spausdinimą ar dirbtinį intelektą investuos vos viena kita įmonė¹². Tai rodo, kad įmonių skaitmeninė branda kol kas yra gana žema, o ateityje skaitmeninimo poreikiai augs (taip pat žr. 4.1 skyrelį).

Priemonių paklausa. Daugelio priemonių atveju paklausa viršija pasiūlą, išskyrus priemones „Dalinis palūkanų kompensavimas“ ir „Dizainas LT“. Priemonės „Dalinis palūkanų kompensavimas“ atveju tokia situacija susidarė, nes ši priemonė tiesiogiai susijusi su priemonės „Invest FP“ paskolomis. Kadangi priemonės „Invest FP“ (t. y. pagal ją finansuojamos finansinės priemonės „Pasidalytos rizikos paskolos“) įgyvendinimas vyksta lėčiau, nei planuota, todėl atitinkamai ir priemonės „Dalinis palūkanų kompensavimas“ paklausa žema. Priemonės „Dizainas LT“ atveju kol kas

¹² LVPA duomenys.

buvo paskelbtas tik vienas kvietimas teikti paraiškas ir jo metu prašomas finansavimas neviršijo priemonei skirtos sumos – finansavimas skirtas tik už pusę priemonės lėšų. Tikėtina, kad priemonė yra mažai paklausi, nes finansuojamos išlaidos neapėmė visų išlaidų, reikalingų gaminių dizaino sukūrimui, nebuvo numatyti fiksuotųjų įkainių taikymas, o tai sąlygojo santykinai didelę administracinę našą. Taip pat galėjo pasireikšti panašus efektas kaip ir 2007–2013 m. laikotarpiu, kai visas priemonės paskelbus kartu, įmonės rinkosi pačią aktualiausią priemonę, o ne kelias, kadangi teikiant paraiškas kelių priemonių kvietimams patiriami kaštai (žr. 2 skyrių). Šį iššūkį spręstų priemonių, jų finansuojamų veiklų grupavimas. 2018 ir 2019 m. pradėtos įgyvendinti priemonės „Regio potencialas LT“ ir „Pramonės skaitmeninimas LT“ buvo paklausios, abiejose prašomo finansavimo suma viršijo priemonėms numatytą skirti finansavimą.

7 lentelė. VP 3.3.1 uždavinio priemonių įgyvendinimo pažanga

Priemonės pavadinimas	Numatytos ES investicijos, Eur	Skirtas finansavimas pagal sutartis, Eur	% numatytų lėšų	Pateikta paraiškų	Prašomas finansavimas paraiškose	Pasirašyta sutarčių	Baigti projektai
„REGIO INVEST LT+“	72 010 406,00	71 500 415,57	99,29 %	238	226 004 486	68	24
„DPT PRAMONEI LT+“	18 171 000,00	18 216 755,78	100 %	65	35 528 178,9	38	13
„E-VERSLAS LT“	4 960 747,00	4 696 446,02	94,67 %	431	9 694 440,49	226	224
„PROCESAS LT“	932 198,00	849 657,59	91,15 %	138	2 178 045,72	76	75
„DIZAINAS LT“	2 900 000,00	1 402 742,62	48,37 %	298	2 641 927,05	157	153
„Dalinis palūkanų kompensavimas“	8 488 601,00	3 868,43	0,05 %	5	214 152,75	2	0
„Invest FP**“	47 760 000,00	47 760 000,00	100,00 %	1	–	1	0
• „Pasidalytos rizikos paskolos“	74 070 000,00 ¹	74 070 000,00 ¹	100,00 %	n. d.	n. d.	8	n. d.
„Regio potencialas LT“	20 344 514,00	0	0,00 %	186	35 590 412,1	0	0
„Pramonės skaitmeninimas LT“	59 186 815,00	10681853,28	18,05 %	120	65 791 998	32	0
IŠ VISO, 3.3.1 uždavinys	234 754 281,00	155 111 739,29	66,07 %	1482	377 643 641	600	489

* – pagal priemonę „Invest FP“ finansuojama viena finansinė priemonė „Pasidalytos rizikos paskolos“.

Šaltinis: EIMIN pateikti SFMS duomenys 2019 02 28. 1 – čia pateikti duomenys apima ir finansavimą pagal „Verslumas FP“ priemonę dėl duomenų pateikimo pobūdžio VFF pažangos ataskaitoje. N. D. – nėra duomenų.

Priemonių rinkinio tinkamumo tobulinimo poreikiai. Remiantis interviu su ekspertais, įmonėms išlieka finansavimo poreikis smulkiems projektams e-verslo srityje, ypač paslaugas teikiančioms įmonėms. O priemonės „E-verslas LT“ atsisakyta perkeliant jos lėšas priemonei „Pramonės skaitmeninimas LT“. Naujai sukurta priemonė „Pramonės skaitmeninimas LT“ neleis patenkinti smulkių projektų e-verslo srityje poreikio. Galima būtų diferencijuoti priemonės „Pramonės skaitmeninimas LT“ finansavimą mažesniems ir stambesniems projektams, padengiant gamybos įmonių, savo pardavimų veiklai siekiančių taikyti pažangius e-komercijos sprendimus ir tokiu būdu didinant jų prieigą prie rinkų.

Dalis įmonių nurodė, kad paskolos bankuose, net ir naudojantis garantija, joms nėra prieinamos. Garantijos garantuoja iki 80 proc. paskolos, o likusį 20 proc. turi garantuoti pati įmonė, taigi vis tiek reikalaujama papildomų užtikrinimo priemonių iš įmonių (100 proc. garantijų teikti neleidžia ES reglamentai). Be to, Europos Komisijos finansinių priemonių ir kitų finansavimo formų derinimo gairės neleidžia derinti pasidalytų rizikos paskolų su portfelinėmis garantijomis, kurioms skirtas ESIF finansavimas. Tai apsunkina įmonių prieigą prie kapitalo. Spręsdama šią problemą, INVEGA teikia individualias garantijas, finansuojamas iš valstybės biudžeto lėšų – jas galima derinti su pasidalytos rizikos paskolomis, tačiau vien tik šių garantijų nepakanka¹³. Nepaisant šių nusiskundimų, dabartinė priemonės logika, kai garantuojama ne visa paskolos suma, yra tinkama – ši priemonė gali tapti ypač aktuali ekonomikos nuosmukio metu.

Neskaitant anksčiau minėto poreikio, kalbinti ekspertai iš esmės sutaria, kad priemonių rinkinys yra tinkamas. Apklausų metu dažniausiai identifikuojami ne kitokių priemonių poreikiai, o esamų priemonių efektyvesnis administravimas, projektų atranka, įgyvendinimas, priemonių derinimas ir pan. (žr. 2 skyrių).

Ekoinovacijų skatinimo priemonių pažanga

Ekoinovacijomis laikomi nauji gamybos procesai, produktai ar paslaugos, kuriančios pridėtinę vertę ir kartu mažinančios aplinkai daromą žalą (Azavedo et al., 2014). Jos vaidina svarbų vaidmenį siekiant sustabdyti klimato kaitą ir užtikrinti tvarų augimą, pereinant link žiedinio ekonomikos modelio. Ekoinovacijų diegimas versle aktualus stabdant klimato kaitą ir siekiant didinti MVĮ konkurencingumą. Tyrimai rodo, jog investicijos į ekoinovacijas atsiperka net 20 kartų, sumažina gamybos kaštus ir gerina įmonių produktyvumą (Europos Komisija, 2013). Ekoinovacijų diegimas MVĮ Lietuvoje finansuojamas iš 2014–2020 m. VP 3 prioriteto 3.3.2 uždavinio lėšų (žr. intervencijų logikos schemą 8 pav.). Vertinant tikėtiną 3.3.2 uždavinio priemonių tęstinį tinkamumą, remtasi statistinių ir priežiūros duomenų analize, teisės aktų analize bei Ekonomikos ir inovacijų ministerijos užsakymu atliekamo vertinimo galutine ataskaita (EKT, 2019).

¹³ Interviu su INVEGA.

8 pav. Ekoinovacijų skatinimo priemonių intervencijų logika

Šaltinis: „Visionary Analytics“, remiantis 2014–2020 m. Veiksmy programą.

Priemonių tikslų tęstinis aktualumas. Lietuva patenka tarp vidutiniškai ekoinovacijas diegiančių valstybių. Ekoinovacijų indekse 2016 m. ji buvo 17-ta ES (Europos Komisija, 2018a), lenkė kaimynines regiono valstybes, bet gan stipriai atsiliko nuo ekoinovacijų lyderės Vokietijos. Lietuvoje formuojasi su eko-technologijomis dirbanti verslo bendruomenė – veikia bent penki į ekoinovacijas orientuoti klasteriai¹⁴. LR aplinkos ministerija 2012 m. pasirašė Nacionalinę klimato kaitos valdymo strategiją. Vienas jos tikslų yra ekoinovacijų diegimas, leidžiantis optimizuoti gamybos procesą ir užtikrinti tęstinį aplinkos apsaugos efektą (LR Seimas, 2012). Europos Ekoinovacijų observatorijos 2015 m. ataskaita (Europos Komisija, 2015) pabrėžė, kad esminė kliūtis tolesniam ekoinovacijų diegimui Lietuvoje buvo politinių priemonių, skatinančių ekoinovacijas, trūkumas ir menkas ekoinovacijų svarbos suvokimas tarp valdžios institucijų ir MVĮ. Teoriškai priemonių, skatinančių investuoti į ekoinovacijas (ypač technologines), tikėtinas papildomumas yra aukštas, nes investicijos į aplinką tausojančias technologijas laikomos prabanga, daugumai MVĮ jos nėra būtinos teikiant paslaugas ar vykdant gamybą. Šiame kontekste ekoinovacijų priemonių poreikis yra pagrįstas.

Priemonių paklausa. 3.3.2 uždavinio priemonėms buvo skirtas mažas procentas numatytų lėšų (24,65 proc.). Priemonių paklausa nagrinėjamu laikotarpiu buvo žema (tiesa, paklausa priemonei „Eco-inovacijos LT+“ smarkiai išaugo trečiojo priemonės kvietimo metu). Visose priemonėse prašomas finansavimas nesiekė pusės numatytų lėšų. Tai rodo, kad Lietuvos įmonėms šiuo metu aktualesnės investicijos į produktyvumą. Investicijos į ekologines inovacijas tarp MVĮ mažiau patrauklios, nes jos lėčiau atsiperka, yra brangesnės. Net ir siekiant finansavimo ekologinių inovacijų priemonės dalis pareiškėjų projektus bandė pristatyti kaip ekoinovacijas, nors realus jų tikslas buvo finansuoti įmonės produktyvumo didinimą (nebuvo pagrindo nesuteikti finansavimo tokioms paraiškoms, kurios atitiko ekoinovacijų priemonių finansavimo sąlygų aprašus). Siekiant spręsti šią problemą, aktualu vykdyti šviečiamąją veiklą įmonėms apie ekologines inovacijas ir jų naudą (EIMIN ir LVPA šiuo metu tokia veikla užsiima), sudaryti kitas paskatas, pavyzdžiui, mokesťines.

8 lentelė. VP 3.3.2 uždavinio priemonių pažanga

Priemonės pavadinimas	Numatytos ES investicijos, Eur	Skirtas finansavimas pagal sutartis, Eur	% nuo numatytų lėšų	Pateikta paraiškų	Prašomas finansavimas paraiškose	Pasirašyta sutarčių	Baigtų projektų skaičius
„Eco konsultantas LT“	1 448 100,00	260 000,00	17,95 %	82	328 000	68	21
„Eco-inovacijos LT“	4 344 300,00	981 688,35	22,60 %	55	1 324 831,85	42	20
„Eco-inovacijos LT+“	86 886 005,00	21 607 749,67	24,87 %	87	36 025 332,4	56	9
IŠ VISO, 3.3.2 uždavinys	92 678 405,00	22 849 168,02	24,65 %	224	37678164,2	166	50

Šaltinis: EIMIN pateikti SFMIS duomenys 2019 02 28.

¹⁴ Vėjo energetikos skatinimo klasteris (VESK), BIKOGEN klasteris (Bio jėgainių vystymo klasteris), Smart & Green City klasteris (Antrinių žaliavų perdirbimo technologijos gamybos ir MTTP vystymo klasteris), Fotolektros technologijų klasteris (apima aplinkos technologijas – angl. *the development of environmental energy technologies*), Energiškai efektyvių ir pasyvių namų klasteris (energetiškai tvarių namų ir aplinką tausojančių medžiagų vystymas).

Priemonių rinkinio tinkamumo tobulinimo poreikiai. Toliau apibendrinti minėtame vertinime (EKT, 2019) identifikuoti svarbiausi veiksniai. Pirmą, priemonė „Eco-inovacijos LT+“ yra patraukliausia, nes tai praktiškai vienintelė paskata diegti technologines ekologines inovacijas. Priemonės projekto vykdytojai išreiškė poreikį finansuoti didesnės apimties projektus. Taip būtų labiau prisidedama prie priemonės siekiamų rodiklių. Atsižvelgiant į tai III priemonės kvietime nuo 900 tūkst. Eur iki 1 500 tūkst. Eur padidinta didžiausia galima finansavimo suma.

Antra, priemonių įgyvendinimas rodo, kad įmonės renkasi tas veiklas, kurios skirtos produktyvumo didinimui, o ne turinčias didesnę poveikį ekoinovacijų diegimui. Pavyzdžiui, „Eco-inovacijos LT“ didžiausias poreikis buvo identifikuotas aplinkosaugos vadybos sistemų (AVS) diegimui. Motyvacija diegti tokias sistemas yra ne efektyvesnis ir tausesnis išteklių panaudojimas, o galimybė naudoti jas kaip rinkodaros priemonę (ypač eksportuojant produktus). Didžiausią potencialą prisidėti prie tolesnio ekologinių inovacijų diegimo turi ekologinis projektavimas, nes tikėtina, kad vėliau patobulintas ar sukurtas produktas bus vystomas ir pateikiamas rinkai. Nepaisant to, paklausa šioms veikloms buvo mažesnė, nei planuota.

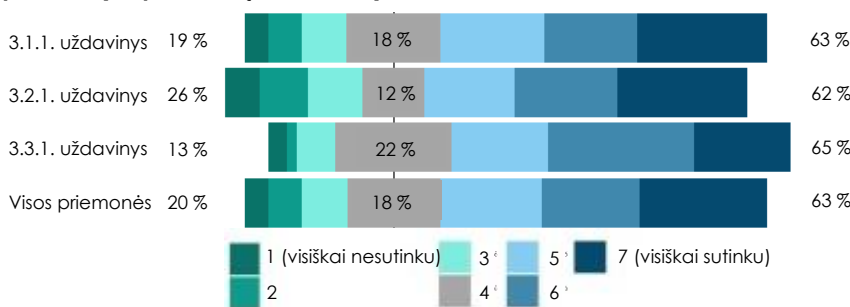
Trečia, mažiausią pridėtinę vertę sukurs priemonė „Eco-konsultantas LT“. Konsultacijų ekoinovacijų klausimais veikla iš dalies dubliuoja technologinio audito konsultacijas, o priemonės investicijų dydis konsultacijų forma neatperka projektų vykdytojų patirtų administracinių kaštų (žr. 2 skyrių). Todėl siūloma priemonės finansuojamas veiklas integruoti į kitas priemones.

1.2. Priemonių išteklių pakankamumas

Šiame poskyryje glaustai aptariami du klausimai: 1) kokie lėšų perskirstymo poreikiai, atsižvelgiant į priemonių paklausą (bei iš dalies – ir į jų poveikį, žr. 3 skyrių); 2) finansavimo dydis ir intensyvumas – ar šie veiksniai iš esmės nemažina priemonių patrauklumo ir tinkamumo tikslinėms grupėms.

Išteklių pakankamumas. Remiantis 1.1.2 skyriuje atlikta analize matyti, kad paklausa nepakankama 3.3.2 uždavinio priemonėms, taip pat dalyje kitų uždavinių priemonių: „Expo konsultantas LT“ ir „Dizainas LT“. 3.3.2 uždavinio priemonei „Eco-inovacijos LT+“ dar numatytos veiklos rezervo lėšos (31,9 mln. Eur), paklausa šiai priemonei išaugo trečiojo priemonės kvietimo metu. Paklausa ypač didelė verslumo skatinimo priemonėms (pavyzdžiui, „Dalinis palūkanų kompensavimas“, „Verslo konsultantas LT“), priemonei „Naujos galimybės LT“, taip pat beveik visoms produktyvumo skatinimo priemonėms. Mažiau paklausų priemonių lėšos būtų galima perskirstyti pagal 1.1.2 skyriuje identifikuotus poreikius. Pavyzdžiui, priemonės „Verslo klasteris LT“ lėšas galima skirti priemonės „Naujos galimybės LT“ grupiniam kvietimui, nes šioje priemonėje taip pat gali dalyvauti ir klasteriai.

9 pav. Maksimalios projekto vertės pakankamumas projekto tikslams pasiekti (respondentų nuomonė)

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. sausio – vasario mėn.

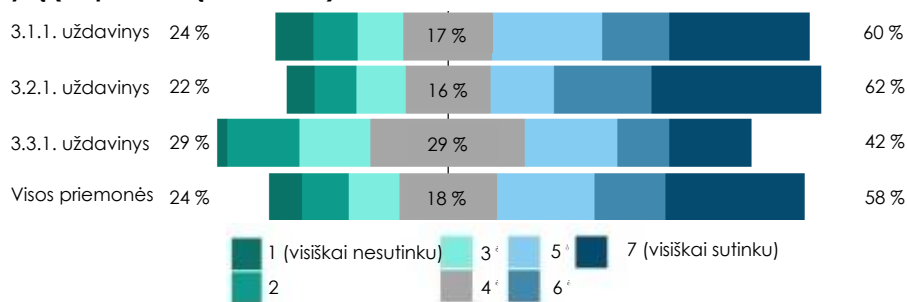
Pastabos: N (3.1.1. uždavinys) = 247, N (3.2.1. uždavinys) = 76, N (3.3.1. uždavinys) = 57, N (Visos priemonės) = 377.

Finansavimo dydis ir intensyvumas.

Nėra pagrindo teigti, kad priemonėse numatyta maksimali finansavimo vertė nepakankama projektų tikslams pasiekti. Remiantis apklausos rezultatais, tik penktadalis respondentų buvo linkę manyti, kad projektų vertė nepakankama (žr. 9 pav.). Tarptautiškumo skatinimo priemonių respondentai buvo linkę šiek tiek mažiau sutikti, kad priemonės finansavimas yra pakankamas. Vienas iš identifikuotų poreikių – diferencijuoti priemonės „Naujos galimybės LT“ skiriamą finansavimą pagal parodos, kurioje dalyvaujama, stendo plotą.

Daugumą projektų vykdytojų dabartinis finansavimo intensyvumas tenkina. Remiantis apklausos rezultatais, apie ketvirtadalis respondentų manė, kad dabartinis finansavimo intensyvumas per mažas (žr. 10 pav.). Dabartiniai finansavimo intensyvumai iš esmės sutampa su privačių išlaidų riba, nuo kurios, apklausos respondentų nuomone, projektų nebeapsimokėtų įgyvendinti. Toliau pateikiamas apklausos respondentų pateiktas

10 pav. Projekto vykdytojų požiūris į dabartinio projektų finansavimo intensyvumo dydį (respondentų nuomonė)

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. sausio – vasario mėn.

Pastabos: N (3.1.1. uždavinys) = 242, N (3.2.1. uždavinys) = 76, N (3.3.1. uždavinys) = 52, N (Visos priemonės) = 370.

atsakymų vidurkis atsakant į klausimą „Nuo kokios prašomos privataus finansavimo dalies jūs įmonei nebeapsimokėtų dalyvauti projekte?“:

- 3.1.1 uždavinys – 43,89 proc.
- 3.2.1 uždavinys – 54,42 proc.
- 3.3.1 uždavinys – 55,38 proc.

Šiuo metu daugiausia lėšų reikalaujama prisidėti 3.3.1 uždavinyje – daugumoje priemonių 55–65 proc. (išskyrus priemones „Dizainas LT“, „Procesas LT“ ir „E-verslas LT“, kur reikalaujama prisidėti 40–50 proc. savo lėšų). Palyginimui, daugumoje 3.2.1 uždavinio priemonių reikalaujama prisidėti mažiau nei 50 proc. nuosavų lėšų, 3.1.1 uždavinio priemonėse – 15–35 proc. nuosavų lėšų. Tikėtina, kad 3.3.1 uždavinio finansavimo intensyvumas gali būti iššūkis jaunesnėms ir mažesnėms įmonėms, todėl aktualu jas diferencijuoti. Didelių subsidijų produktyvumo didinimui siekiančios įmonės dažnai ima banko paskolą privačiam indėliui į projektą užtikrinti. Pavyzdžiui, pirmojo priemonės „Pramonės skaitmeninimas LT“ kvietimo duomenys rodo, kad iš priemonės 100 teigiamai įvertintų paraiškų 66 projektai numatė finansuoti savo indėlį padedant bankui¹⁵.

Naujuoju finansavimo laikotarpiu gali didėti reikalaujamų pareiškėjų nuosavų lėšų projekte dalis. Viešųjų lėšų finansavimo intensyvumo mažinimas vertinamas dvejopai:

- a. Didesnius projektus (ypač infrastruktūros modernizavimą) finansuojančiose subsidijų priemonėse reikalavimas prisidėti didesniu procentu nuosavų lėšų nėra ypatinga grėsmė priemonių patrauklumui. Priešingai, santykinai mažiau rizikinguose projektuose (tokie yra daugiausia visi 3 prioriteto priemonių projektai) mažesnis viešųjų lėšų finansavimo intensyvumas galėtų leisti finansuoti kokybiškesnius projektus, nes įmonės, investuodamos daugiau nuosavų lėšų, vykdytų tik tokius projektus, kurie joms atneš tikrai didelę naudą. Kita vertus, rengiantis naujam laikotarpiui, verta įvertinti, kur subsidijomis finansuojamus projektus būtų galima finansuoti per finansines priemones, siekiant didesnio investicijų efektyvumo ir svėro efekto.
- b. Priemonėse, nukreiptose į pradeciantį ir naują verslą, viešųjų lėšų finansavimo intensyvumas turėtų būti santykinai didesnis nei brandžių įmonių atveju (tačiau nebūtinai didesnis absoliučia reikšme už dabartinėse priemonėse nustatytą finansavimo intensyvumą), nes žemas viešųjų lėšų finansavimo intensyvumas tokioms įmonėms užkirstų kelią dalyvauti priemonėse¹⁶. Šiuo metu priemonių dizainas tai atitinka tik iš dalies – finansavimo intensyvumas diferencijuojamas pagal įmonių amžių priemonėse „Verslo konsultantas LT“, „Expo konsultantas LT“ bei dalinį palūkanų kompensavimą teikiančiose priemonėse. Dalyje priemonių finansavimo intensyvumas diferencijuojamas pagal įmonių dydį, bet ne pagal amžių (tai visos pagal 3.3.1 uždavinį finansuojamos priemonės, išskyrus priemonę „Procesas LT“ ir „Eco inovacijos LT+“ priemonė).

1.3. Priemonių stebėsenos rodiklių tinkamumas

Šiame skyriuje rodikliai vertinami pagal S.M.A.R.T. kriterijus, analizuojama, ar identifikuoti ir matuojami Lietuvai probleminei rodikliai (kur atsiliekama nuo ES).

1.3.1. Rodiklių tinkamumas pagal S.M.A.R.T. kriterijus

Vertinant pavienių priemonės stebėsenos rodiklių tinkamumą bei kokybę, remiamasi S.M.A.R.T. kriterijais (žr. ESTEP ir „Visionary Analytics“, 2019).

Trečio prioriteto stebėsenos rodiklių rinkinį sudaro 20 produkto ir 17 rezultato rodiklių. Rodiklių kokybė vertinama remiantis S.M.A.R.T. kriterijais (detalesnis rodiklių tinkamumo ir kokybės vertinimas pateikiamas VP įgyvendinimo stebėsenos rodiklių sistemos vertinimo tarpinėje ataskaitoje, ESTEP ir „Visionary Analytics“, 2019). Apibendrinant šioje ataskaitoje pateikiamą vertinimą, galima teigti, kad:

- Daugumos rodiklių **specifiškumas** yra aukštas – beveik visi produkto rodikliai gerai atspindi finansuojamas veiklas, o rezultato rodikliai leidžia išmatuoti uždavinių pažangą. Nors pagal priemones finansuojamos veiklos prisideda prie rezultato rodiklių pasiekimo, tam gali turėti įtakos ir kiti veiksniai, tiesiogiai nesusiję su intervencijomis. Pavyzdžiui, rodiklio „Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų, tenkančių 1000 gyventojų, skaičius“ rezultatą gali lemti ne tik 3.1.1 uždavinio priemonės, bet ir ekonomikos augimas, bendros tendencijos dažniau kurti verslą, kitos priemonės ir nevalstybinės iniciatyvos, mažėjantis gyventojų skaičius. Prasčiausiai įvertintas rodiklis „Investicijas gavusio įmonių klasterio nauji nariai“ – jis neatspindi pagrindinių priemonės „Verslo klasteris LT“ veiklų (naujų eksporto rinkų paieškos).
- Didžioji dalis rodiklių yra labai gerai arba gerai **išmatuojami** – jų matavimo būdai ir informacijos šaltiniai aiškūs, o reikšmės paprasta nustatyti. Vis dėlto rezultato rodiklio „MVĮ lietuviškos kilmės prekių eksporto dalis nuo BVP“ matavimo būdas nėra pakankamai aiškus dėl viešai prieinamos informacijos stokos (nėra aišku, kaip iš bendro eksporto bus išskaičiuojamas MVĮ eksportas, nes Statistikos departamentas viešai tokios informacijos nepateikia).
- Rodiklių **patikimumas** yra aukštas – informacijos šaltiniai yra oficialūs ir patikimi, o jų apskaičiavimui nereikia atlikti papildomų veiksmų arba jie nesudėtingi. Rodiklių patikimumą kiek riboja tai, kad rodikliams apskaičiuoti naudojami pusiau vieši administraciniai duomenys.
- Didžiosios dalies rodiklių **periodiškumas** aukštas, tačiau aštuoniais atvejais rodiklių reikšmės nėra atnaujintos SFMS duomenų bazėje. Keturių rodiklių atveju projekto vykdytojai dar nėra pateikę galutinių ataskaitų su duomenimis

¹⁵ LVPA duomenys.

¹⁶ Remiantis ekspertiniais interviu.

arba reikšmės skaičiuojamos praėjus 1–3 metams po projekto. Likusių keturių rodiklių atveju reikšmių neatnaujinimo priežastys nėra aiškios:

- Rodiklių R.S.311 „Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų, tenkančių 100 gyventojų, skaičius“, R.S.312 „MVĮ lietuviškos kilmės prekių eksporto dalis nuo BVP“ ir R.S.313 „Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, sukurta MVĮ, tenkanti vienam darbuotojui“ reikšmės turėtų būti atnaujinamos kasmet (už praėjusius kalendorinius metus), tačiau rodiklis, 2019 m. vasario duomenimis, dar vis nebuvo atnaujintas SFMIS, nors priemonės jau veikė ilgiau nei dvejus metus.
- Rodiklio P.N.806 „Pasirašytos dotacijos sutartys dėl palūkanų kompensavimo“ reikšmės atnaujinimo periodiškumas nenurodytas, 2019 m. vasario duomenimis, jo reikšmė nebuvo atnaujinta, nors kvietimas teikti paraiškas buvo paskelbtas dar 2016 m. kovą (tai rodo, kad rodiklis atnaujinamas rečiau negu kartą kas dvejus metus). Kadangi kas mėnesį nuo priemonės įgyvendinimo pradžios INVEGA EIM teikia rodiklių pasiekimų ataskaitas, informacija apie priemonių pažangą yra nuolat stebima. Sutarta, kad nuo 2019 m. III ketvirčio rodiklio reikšmę SFMIS kas ketvirtį atnaujins INVEGA.
- Rodiklių **pasiekiamumas** yra vidutiniškas. Rodiklių prastesniam vertinimui įtakos turėjo keletas priežasčių. Pirmiausia, daugumos rodiklių atveju trūksta informacijos apie tai, kaip nustatyta siekiama reikšmė. Dalis rodiklių pasižymi per mažai ambicingais tikslais – jų siekiamos reikšmės jau viršytos, nors nepanaudota nė pusė priemonių lėšų. Pavyzdžiui, rezultato rodiklio „Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų, tenkančių 1000 gyventojų, skaičius“ siektina reikšmė buvo viršyta dar net nepradėjus įgyvendinti priemonių. Tai rodo, kad išoriniai, su priemonėmis nesusiję veiksniai daro didelę įtaką rodiklio reikšmei.

Apibendrinant galima teigti, kad 3 prioriteto rodiklių rinkinys tinkamas, pakankamas ir informatyvus. Visų keturių prioriteto uždavinių produkto rodikliai (įskaitant ir tuos, kurie neįvesti į SFMIS) atspindi priemonių finansuojamas veiklas, o dauguma rezultato rodiklių leidžia išmatuoti priemonių pažangą ir uždavinių tikslų įgyvendinimą. Pagrindinis tobulintinas aspektas (tai pat žr. 1.3.2 skyrelį) – *išaugusi Lietuvos regionų sanglauda verslo konkurencingumo ir produktyvumo srityje nėra matuojama*, t. y. nėra rodiklių, matuojančių skirtumus tarp atskirų Lietuvos regionų pasiekimų. Nors šis tikslas nebuvo tiesiogiai įtvirtintas veiksmų programoje, regionų sanglaudos siekė dalis prioriteto priemonių, nukreiptų tik į regionuose veikiančias įmones (pvz., „Regio Invest LT+“, „Regio potencialas LT“). Siekiant išmatuoti Lietuvos regionų sanglaudą, šioje ataskaitoje parengtas verslo konkurencingumo indeksas, jo pagrindu sudarytas Lietuvos verslo konkurencingumo žemėlapis (žr. 4 skyrių ir 6 priedą).

1.3.2. Ar identifikuoti ir matuojami Lietuvai probleminiai rodikliai (kur atsiliekama nuo ES)?

Siekiant patikrinti, ar identifikuoti ir matuojami Lietuvai probleminiai rodikliai, susiję su verslo konkurencingumu, remiantis priemonių intervencijų logika buvo išskirti pagrindiniai rezultatai, kurių siekiama įgyvendinant trečio VP prioriteto uždavinius. Visiems šiems rezultatams įvertinti ieškota rodiklių (jeigu rezultatai nebuvo matuojami VP rodikliais), Lietuvos rodiklių reikšmės lyginamos su ES vidurkiu. Informacija apie šiuos rodiklius pateikiama 9 lentelėje.

9 lentelė. Trečio VP prioriteto rezultatus matuojantys rodikliai

VP užd.	Rodiklis	Lietuva (metai)	ES28 (metai)	Šaltinis
3.1.1	Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų, tenkančių 1000 gyventojų, skaičius	68,8 (2016)	52,8 (2016)	Eurostat [bd_9ac_l_form_r2]; [demo_gind]
3.1.1	Įmonių, susikūrusių t-1 ir išgyvenusių iki t, augimas (proc.)	6,08 (2016)	1,64 (2016)	Eurostat [bd_9bd_sz_cl_r2]
3.1.1	Sparčiai augančių įmonių dalis, tenkanti visoms mažiausiai 10 darbuotojų turinčioms įmonėms (proc.)	10,88	10,74	Eurostat [bd_9pm_r2]
3.2.1	Eksportuojančių įmonių dalis (proc.)	8,1 (2016)	8 (2016)	Eurostat [ext_tec01]; [sbs_na_sca_r2]
3.2.1	Vidutinės ir aukštos technologijos produktų eksporto dalis nuo visų produktų eksporto (proc.)	36,91 (2017)	56,67 (2017)	Europos inovacijų švieslentė
3.2.1	Žinioms imlių paslaugų eksporto dalis nuo visų paslaugų eksporto (proc.)	21,98 (2016)	69,23 (2016)	
3.3.1	Darbo produktyvumas – pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, tenkanti vienam darbuotojui (tūkst. Eur)	17,7 (2016)	51 (2016)	Eurostat [sbs_sc_sca_r2]
3.3.1	MVĮ darbo produktyvumas – pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, tenkanti vienam darbuotojui (tūkst. Eur)	15,9 (2016)	42,3 (2016)	
3.3.2	Ekoinovacijų indeksas (įvertis)	82 (2017*)	100 (2017*)	Europos ekoinovacijų švieslentė
3.3.2	Valdžios išlaidos su aplinkosauga ir energija susijusioms MTEP veikloms (įvertis)	27 (2016)	100 (2016)	
3.3.2	Ekoinovacinės veiklos (įvertis)	94 (2017, dalis duomenų 2014)	100 (2017, dalis duomenų 2014)	Europos ekoinovacijų švieslentė
3.3.2	Išteklių produktyvumas (įvertis)	91 (2015)	100 (2015)	

Pastabos: žalia spalva žymimi rodikliai, pagal kuriuos Lietuva lenkia ES vidurkį; raudonai – pagal kuriuos gerokai atsiliekama nuo ES vidurkio. Nors Ekoinovacijų švieslentės duomenų suvestinės balas atnaujintas 2017 m., indeksui apskaičiuoti naudojamos ankstesnės kai kurių rodiklių reikšmės. Šaltinis: sudaryta „Visionary Analytics“, remiantis Eurostato, Europos ekoinovacijų švieslentės ir Europos inovacijų švieslentės duomenimis.

Atsižvelgiant į pateiktus duomenis, galima identifikuoti problemines sritis, kuriose Lietuva atsilieka nuo Europos Sąjungos vidurkio, ir įvertinti, ar jos pakankamai atsispindi VP rodikliuose:

- Probleminė sritis Lietuvai galima įvardinti darbo produktyvumą – pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, tenkanti vienam darbuotojui, 2016 m. buvo daugiau nei dvigubai mažesnė nei ES vidurkio (atitinkamai 17,7 ir 51 tūkst. Eur). Skaičiuojant tik MVĮ darbo produktyvumą, Lietuva atsiliko nuo ES vidurkio kiek mažesniu skirtumu (atitinkamai 15,9 ir 42,3 tūkst. Eur). Darbo produktyvumas yra matuojamas VP 3.3.1 uždavinio rezultato rodikliu „Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, sukurta MVĮ, tenkanti vienam darbuotojui“.
- Ekologinių inovacijų pažanga Lietuvoje yra kukli – pagal bendrą 2017 m. Ekoinovacijų indekso balą (82) Lietuva yra tik 18 vietoje ES. Ypač atsiliekama valdžios indėlio į ekoinovacijų skatinimą srityje – remiantis 2016 m. Ekoinovacijų indekso duomenimis, valdžios išlaidos su aplinkosauga ir energija susijusioms MTEP veikloms Lietuvoje 73 proc. atsiliko nuo ES vidurkio. Ekoinovacijų pažanga VP yra vertinama rodikliu „Įmonių, diegusių aplinkosaugos inovacijas, dalis“.
- Kita Lietuvos problemine sritis – verslo tarptautiškumas. Nors eksportuojančių įmonių dalis (8,1 proc.), anot Eurostato, 2016 m. šiek tiek viršijo ES vidurkį (8 proc.), konkurencingų ir pažangių produktų ir paslaugų eksportas tebėra itin mažas. Remiantis 2016–2017 m. Europos inovacijų švieslentės duomenimis, žinioms imlių paslaugų eksportas (22 proc. nuo viso paslaugų eksporto) buvo net tris kartus mažesnis nei ES vidurkis (69 proc.), o vidutinių ir aukštųjų technologijų produktų eksportas (37 proc. nuo viso produktų eksporto) taip pat atsiliko nuo ES vidurkio (57 proc.) pusantro karto. Į eksportuojamų prekių pobūdį nėra atsižvelgiama VP rodikliuose – matuojama tik visų lietuviškos kilmės prekių eksporto dalis nuo BVP bei investicijas gavusių įmonių sertifikuotos produkcijos eksporto padidėjimas.

Apibendrinant akcentuotina, kad VP stebėsenos rodiklių rinkinys nepakankamai atsižvelgia į technologiškai pažangių produktų ir žinioms imlių paslaugų eksportą. Galimi rodikliai: „Vidutinės ir aukštos technologijos produktų eksporto dalis nuo visų produktų eksporto (proc.)“ ir „Žinioms imlių paslaugų eksporto dalis nuo visų paslaugų eksporto (proc.)“.

2. PRIEMONIŲ EFEKTYVUMAS

Šio skyriaus tikslas yra apžvelgti priemonių įgyvendinimo procesą apibūdinančius duomenis ir atsakyti į klausimą, kokios priemonės pasiteisino, kokios – ne ir kodėl bei išskirti efektyviausias priemones.

2.1 skyrelyje pristatoma priemonių efektyvumo vertinimo metodika. 2.2 skyrelyje aptariama priemonių finansavimo forma, jos tinkamumas ir efektyvumas, ypač lyginant subsidijas ir finansines priemones. 2.3 skyrelyje aptariamas priemonių įgyvendinimo procesas ir jo trūkumai. 2.4 skyrelyje pristatoma konsultacijas teikiančių priemonių kokybė ir tinkamumas.

2.1. Metodika

Sąnaudų ir naudos analizė pasitelkta kaip pagrindinis metodas, siekiant įvertinti priemonių (įsk. jų pasirinktos finansavimo formos) efektyvumą. Ji parodo, kiek kainavo sukurti tam tikrą naudą. Pagrindinis klausimas, į kurį bus siekiama atsakyti atliekant sąnaudų ir naudos analizę, yra „Ar tokia pati (ar didesnė) nauda gali būti gaunama mažesnėmis sąnaudomis?“ Šis ekonominės analizės metodas leidžia nustatyti konkrečios viešosios iniciatyvos ne tik tiesiogines, bet ir netiesiogines sąnaudas bei naudą (Ministro Pirmininko tarnyba, 2011).

11 pav. Priemonės įgyvendinimo sąnaudų sudedamosios dalys

Šaltinis: „Visionary Analytics“.

Sąnaudų ir naudos analizė atlikta dviem lygmenimis: sąnaudas kaip priemonei skirtas viešasis finansavimas ir detalių sąnaudų (administravimo kaštų, tenkančių įgyvendinančiosioms institucijoms ir projektų vykdytojams) lygmuo (žr. 11 pav.). Detali sąnaudų ir naudos analizė atlikta trimis priemonėmis: „Verslumas FP“, „Regio Invest LT+“, „Verslo konsultantas LT“. Detalios analizės metodiką ir konkrečius rezultatus žr. 3 priede „Atvejo studijos“. Duomenys analizei surinkti apklausų metu, atlikus interviu su įgyvendinančiosiomis institucijomis ir remiantis jų suteiktais duomenimis apie priemonių įgyvendinimo sąnaudas.

Apribojimai: 1) INVEGA ir LVPA atlieka vidinių išteklių apskaitą, kuri remiasi skirtingomis metodikomis, todėl apie priemonių sąnaudas informaciją pateikė skirtingo pobūdžio ir skirtingais pūjviais. Dėl šios priežasties skiriasi metodika skaičiuojant detalius kaštus LVPA ir INVEGOS administruojamoms priemonėms (žr. 2 priedą). 2) Nepakanka duomenų atsižvelgti į realių vykdytojų atlyginimų dydžius, todėl remtasi Lietuvos vidutinio atlyginimo duomenimis.

Vertinant priemonių įgyvendinimo procesą ir nefinansinių (konsultacijų) priemonių kokybę, remtasi projektų vykdytojų apklausos ir interviu rezultatais.

2.2. Priemonių finansavimo formos efektyvumas

Didžioji dalis 3 prioriteto priemonių teikia finansinę paramą įmonėms subsidijų forma (64 proc. viso 3 prioriteto finansavimo). Taip pat 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programoje numatyta finansuoti jungtinę priemonę „Verslo finansavimo fondas“. Ši priemonė jungia tris skirtingas priemones – 1 prioriteto „Technoinvestas“ priemonę ir 3 prioriteto „Verslumas FP“ ir „Invest FP“ priemones. Verslo finansavimo fondas yra fondų fondas, iš kurio finansuojamos 10 finansinių priemonių, apimančių paskolas, portfelines garantijas paskoloms ir lizingui, taip pat rizikos kapitalo investicijas. Į pastarųjų sudėtį įeina ir koinvesticinės priemonės, kurios įgyvendinamos per komanditinę ūkinę bendriją „Koinvesticinis fondas“, kurios tikruoju nariu yra „Invegos“ patronuojamoji įmonė, o narys komanditorius – „Invega“. Šių priemonių lėšos investuojamos į įmones kartu su privačiais investuotojais. Subsidijų ir finansinių priemonių administravimo ir įgyvendinimo procesai iš esmės skiriasi. Šiame skyriuje aptariamos šios dvi plačios finansavimo formų kategorijos pagal pagrindinius jų skirtumus, aptariant, kokiais atvejais šios finansavimo formos tinka labiausiai ir yra efektyviausios. Formuluojuant išvalgas daugiausia buvo remiamasi detalios priemonių sąnaudų ir naudos analizės atvejo studijomis (žr. 3 priedą), taip pat apklausomis ir interviu.

10 lentelė. 3 prioriteto lėšomis finansuojamų priemonių grupės ir jų efektyvumas

	Priemonės	Numatytas ES fondų finansavimas	Didžiausia finansuojama suma	Kiek įgyvendinančioms institucijoms kainuoja administruoti 1 Eur skirtu finansavimu	Kiek projektų vykdytojams kainuoja projekto administravimas	
SUBSIDIJOS	Mažos vertės subsidijos	„Verslo konsultantas LT“ „Expo konsultantas LT“ „Eco-konsultantas LT“	13,03 mln. Eur	Nuo 2 tūkst. Eur iki 6,5 tūkst. Eur	0,03 Eur	190–1050 Eur, priklausomai nuo to, ar mokama paraišką rengusiems konsultantams ¹⁷ („Verslo konsultantas LT“)
	Vidutinės vertės subsidijos	„Dizainas LT“ „E-verslas LT“ „Procesas LT“ „Eco inovacijos LT“ „Dalinis palūkanų kompensavimas“	43,03 mln. Eur	Nuo 10 tūkst. Eur iki 70 tūkst. Eur	n. d.	n. d.
	Didelės vertės subsidijos	„Eco inovacijos LT+“ „Expo sertifikatas LT“ „Naujos galimybės LT“ „Verslo klasteris LT“ „Regio Invest LT+“ „DPT pramonei LT+“ „Pramonės skaitmeninimas LT“ „Regio potencialas LT“	301,27 mln. Eur	Nuo 140 tūkst. Eur iki 2,9 mln. Eur	0,005 Eur	Apie 15,3 tūkst. Eur, iš jų vidutiniškai 13 460 Eur sumokama paraišką rengusiems konsultantams („Regio Invest LT+“) ¹⁸
FINANSINĖS PRIEMONĖS	Vidutinės vertės finansinės priemonės	Portfelinės garantijos paskoloms Portfelinės garantijos lizingui	30,28 mln. Eur	Didžiausias garantuojamas paskolos dydis 1,875 mln. Eur	0,01 Eur	n. d.
	Didelės vertės finansinės priemonės	Pasidalytos rizikos paskolos Rizikos kapitalo fondai	74,07 mln. Eur 60,19 mln. Eur	Didžiausia suteikiama paskola – 4 mln. Eur nuo 0,2 iki 4 mln. Eur + nefinansinė nauda (mentorystė)		

Šaltinis: sudaryta „Visionary Analytics“.

Pastabos: žalia spalva žymi efektyviausias priemones, geltona – vidutinio efektyvumo priemones, rausva – mažiausiai efektyvias priemones, pilka – nepakanka duomenų įvertinti priemonių efektyvumo.

Remiantis detalio priemonių sąnaudų ir naudos analize (žr. 3 priedą), nustatyta, kad **iš administracinių kaštų perspektyvos santykinai efektyviausios priemonės – didelės vertės subsidijos, mažiausiai efektyvios – mažos vertės subsidijos:**

- Lyginant, kiek kainuoja administruoti vieną priemonei skirtą eurą, „Regio Invest LT+“ priemonė yra pigiausia – vienam eurui investicijų administruoti reikia 0,005 Eur įgyvendinančiųjų institucijų sąnaudų. Palyginimui, „Verslo konsultantas LT“ priemonės vienam eurui investicijų administruoti reikia 0,03 Eur įgyvendinančiųjų institucijų sąnaudų. Visų finansinių priemonių vienam eurui investicijų administruoti reikia 0,01 Eur fondų fondo valdytojo (INVEGA¹⁹) sąnaudų.
- Finansinių priemonių įgyvendinimo metu daugiausia kaštų pareikalauja valdytojų atranka, todėl tikėtina, kad finansinių priemonių administravimo kaštai, tenkantys išmokėtam eurui, ateityje turėtų augti lėčiau nei subsidijų priemonių. Didžiausias administracinis darbas su finansinėmis priemonėmis jau padarytas – finansų tarpininkai perima aktyvų priemonių įgyvendinimą (paskolų priemonių atveju, priemonių valdymas yra neatsiejamas nuo tų veiklų, kurias ir taip vykdytų bankai ir kredito įstaigos). O aktyvus subsidijų priemonių administravimas tęsis – įgyvendinančiai institucijai reikės skelbti priemonių kvietimus, vertinti paraiškas ir stebėti projektų įgyvendinimą. Subsidijų ir finansinių priemonių investicijų skyrimo (paraiškų vertinimo) etapas skiriasi. Subsidijų priemonių paraiškų vertinimo procesas yra gerokai labiau standartizuotas, lyginant su finansinių priemonių valdytojų atranka. Finansinių priemonių valdytojų atranka yra itin sudėtinga rizikos kapitalo fondų atveju – INVEGA turi atlikti išsamią fondų verslo planų analizę.
- Investicijos efektyvumą nusako ne tik jos finansavimo forma, bet ir apimtis. Tai reiškia, kad didelės vertės subsidijų projektas gali būti efektyvesnis negu dalis rizikos kapitalo fondų administracinių kaštų atžvilgiu. Pavyzdžiui, akceleravimo fondai patiria daug kaštų, kadangi ne tik investuoja į įmones, bet ir teikia joms mentorystės

¹⁷ Apie 40 proc. apklaustų „Verslo konsultantas LT“ projektus vykdžiusių įmonių naudojo konsultantų paslaugomis. Vidutiniškai už vieną paraišką konsultantams buvo mokama 844,4 Eur.

¹⁸ Visi apklausoje dalyvavę priemonės „Regio Invest LT+“ projektų vykdytojai teigė, kad naudojo konsultantų paslaugomis.

¹⁹ Administravimo kaštus sudaro INVEGOS, kaip projekto vykdytojo, patirtos išlaidos už priemonių administravimą ir INVEGOS, kaip koinvesticinių fondų finansinių priemonių valdytojo, patirtos išlaidos (detaliau žr. atvejo studiją 3 priede).

paslaugas. Tokio tipo priemonės yra sunkiai palyginamos su priemonėmis, pagal kurias yra teikiama tik finansinė investicija²⁰.

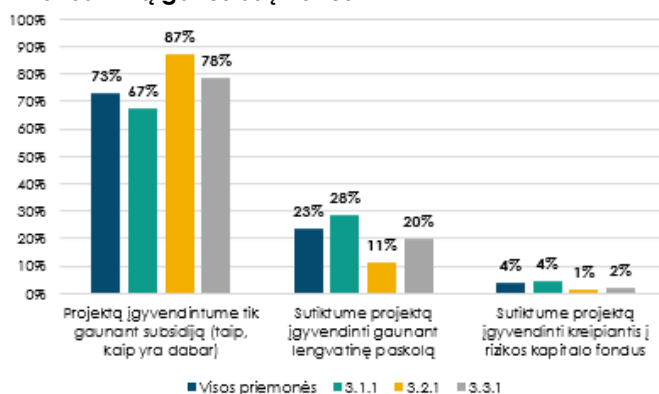
Kita vertus, **finansinės priemonės yra efektyvesnės atsižvelgiant į gaunamas papildomas naudas**. Ankstesnio laikotarpio vertinimai (BGI Consulting, 2014), taip pat ir Verslo finansavimo 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų lėšomis išankstinis vertinimas (Finansų ministerija *et al.*, 2018) teigė, kad finansinių priemonių efektyvumą nulemia lėšų grįžtamumo veiksnys ir pakankamas efektyvumas pritraukiant privačias lėšas. Be to, finansinės priemonės mažiau iškreipia vietinę rinką – teigiamo paramos socialinio ekonominio poveikio nesumažina neigiamas paramos poveikis dėl konkurencijos iškraipymo, užtikrinamas įmonių veiklos tęstinumas ir finansavimo trūkumas ekonominio ir finansinio nuosmukio laikotarpiu. Finansinės priemonės, ypač rizikos kapitalo fondai, teikia ne tik pinigine forma išreikštas investicijas – mentorystę, kuri taip pat ženkliai prisideda prie įmonės konkurencingumo.

Priemonių finansavimo formos efektyvumas turėtų būti interpretuojamas atsižvelgiant į finansavimo formos tinkamumą tikslinių grupių poreikiams. Standartizuotas subsidijų administravimas leidžia finansavimą suteikti didesniai skaičiumi pareiškėjų – pagal įsibėgėjusias priemones pasirašyta šimtai ar net tūkstančiai sutarčių su galutiniais naudos gavėjais. Standartizuotas ir portfelinis garantijų lizingui ar paskoloms administravimas. Paskolų ir garantijų priemonės yra efektyviausios finansinės priemonės iš administracinių kaštų perspektyvos – didžiąją dalį reikalingų veiksmų padaro finansų tarpininkai (pavyzdžiui, patys užregistruoja de minimis pagalbą įmonėms)²¹. Rizikos kapitalo fondai pagal savo dizainą investuoja į gerokai mažesnę skaičių įmonių nei subsidijų priemonių atveju (nuo 10 (plėtos fondų atveju) iki 45 įmonių (akceleravimo fondų atveju), priklausomai nuo fondo paskirties ir dydžio. Rizikos kapitalo fondų valdytojai Lietuvoje itin skrupulingai atsirenka įmones, į kurias investuoja (kartais pasigirsta kritikos valdytojams, kad jie pernelyg atsargiai investuoja). Tad ne kiekvienai įmonei rizikos kapitalo fondų investicijos yra tinkamos ir prieinamos. Ekspertų nuomone, rizikos kapitalo fondų priemonės yra labiau tinkamos startuoliams, kuriems naudingos priemonės, padedančios susimąžinti įmonės „mirties“ riziką. O vidutinio dydžio įmonėms stinga ne investicijų, o gebėjimo įsitvirtinti rinkose ir parduoti konkurencingą produktą (prekę ar paslaugą)²².

Nors Europos Komisija ateinančiu finansavimo periodu skatina šalis didinti finansinių priemonių reikšmę programuojant ES investicijas, **verslas neskuba persiorientuoti nuo subsidijų prie finansinių priemonių**. Remiantis apklausos duomenimis, tik ketvirtadalis tiek gavusių, tiek negavusių finansavimo respondentų sutiktų įgyvendinti analogišką projektą kitokia forma nei subsidija. Apklausos rezultatai rodo, kad rizikos kapitalo fondų priemonės yra patrauklios nedideliam respondentų ratui. Viena vertus, didžiąjai daliai verslo (ypač regionuose) vis dar trūksta supratimo apie rizikos kapitalo fondus ir kaip jie veikia (ESTEP, „Visionary Analytics“, 2019). Kita vertus, ne visoms įmonėms tinka rizikos kapitalo investicijos. Jos tinkamos įmonėms, kurios turi inovatyvią idėją, bet neturi lėšų jai įgyvendinti ir dėl didelės rizikos bankai ar kitos finansų įstaigos joms neskolina. Dažniausiai tai – startuoliai arba greitai ir globaliai augančios įmonės. Brandesnės įmonės, kurioms aktuali įrangos ir procesų modernizacija, skaitmenizavimas, eksporto plėtra ir pan., dažniausiai turi pakankamai gerą priėjimą prie finansinių šaltinių (bankai joms suteiktų paskolą). Subsidijos suteikimas tokioms įmonėms paskatina jas investuoti į daugiau ir (ar) pažangesnius įrenginius, sistemas, verslo misijas, išvykas į parodas ir pan. Tokioms įmonėms taip pat tikty paskolų ir garantijų finansinės priemonės.

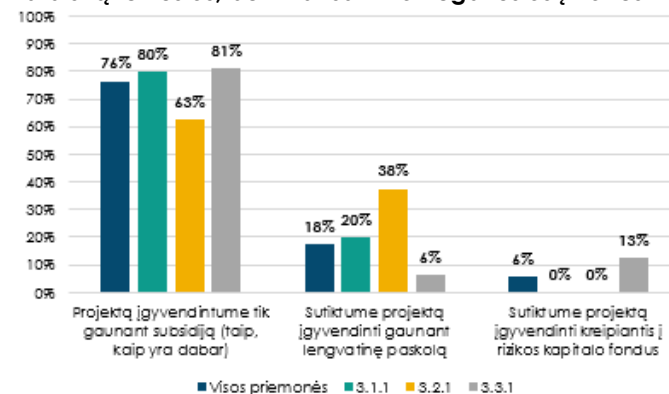
12 pav. Ar sutiktumėte įgyvendinti analogišką projektą gaunant ne subsidiją, o kitokią paskatą?

Finansavimą gavusios įmonės

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. sausio–vasario mėn.
Pastabos: N (Visos priemonės) = 349, N (3.1.1. uždavinio priemonės) = 226, N (3.2.1 uždavinio priemonės) = 71, N (3.3.1. uždavinio priemonės) = 51.

Paraišką teikusios, bet finansavimo negavusios įmonės

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. sausio–vasario mėn.
Pastabos: N (Visos priemonės) = 34, N (3.1.1. uždavinio priemonės) = 10, N (3.2.1 uždavinio priemonės) = 8, N (3.3.1. uždavinio priemonės) = 16.

²⁰ Remiantis interviu su INVEGA.

²¹ Remiantis interviu su INVEGA.

²² Remiantis ekspertiniais interviu.

2.3. Priemonių įgyvendinimo procesas

Priemonių įgyvendinimo proceso efektyvumo vertinimas išskiriamas į dviejų etapų – pasirengimo įgyvendinti priemonę (projektų atrankos bei vertinimo) ir projektų įgyvendinimo – vertinimą.

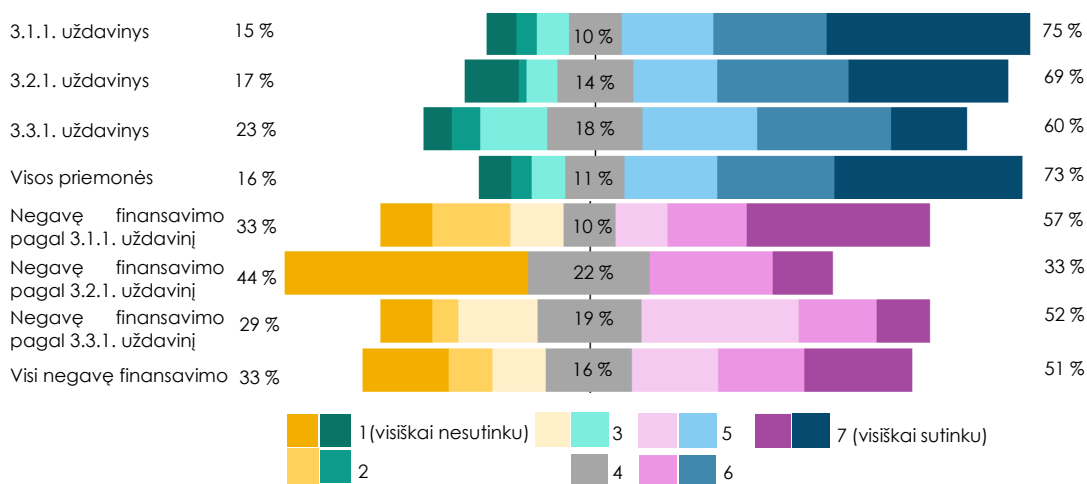
Paraiškos teikimo procedūra

Siekiant užtikrinti, kad priemonė yra patraukli galutiniams naudos gavėjams (GNG), paraiškos teikimo procedūra turi būti pakankamai paprasta. Analizuojant 3 prioriteto priemones, svarbu atskirti subsidijų priemones ir GNG paraiškas finansinėms priemonėms nuo paraiškų, kurias teikia finansinių priemonių tarpinės institucijos – pastarosios paraiškos yra kur kas sudėtingesnės, tačiau vienai finansinei priemonei atrenkamas tik vienas ar keli priemonių valdytojai (nėra vertinama kiekvieno galutinio naudos gavėjo paraiška). Todėl subsidijų ir finansinių priemonių tarpininkų paraiškų teikimo ir vertinimo procedūros turi būti vertinamos atsižvelgiant į šio etapo specifiką.

73 proc. respondentų, kurių teiktos paraiškos subsidijoms buvo finansuotos, 3 prioriteto priemonių paraiškos teikimo procedūros paprastumą vertino gerai (5–7 balais iš 7, žr. 13 pav.). Tai yra tik vidutiniškai geras rezultatas dėl šių priežasčių:

- Procedūrų paprastumas geriausiai buvo vertinamas 3.1.1 (75 proc. teigiamų vertinimų, lyginant su 69 ir 60 proc. kituose uždaviniuose) uždavinyje, kur priemonių finansuojama vertė mažiausia, todėl atitinkamai ir paraiškų teikimas paprastesnis, prašoma mažiau dokumentų (ypač priemonei „Verslo konsultantas LT“, kurios finansavimą gavę respondentai sudarė didžiąją dalį pagal 3.1.1 uždavinį finansavimą gavusių respondentų).
- Gerokai mažiau (51 proc.) respondentų, kurių teiktos paraiškos buvo nefinansuotos, palankiai vertino paraiškos teikimo procedūros paprastumą. Tikėtina, kad skirtingą finansavimą gavusių ir negavusių subjektų vertinimą lemia teigiama arba neigiama emocija dėl skirto ar neskirto finansavimo.
- Svarbu paminėti, kad nors rizikos kapitalo fondų valdytojų atranka yra sudėtinga, valdytojai paraiškų teikimo procedūrą vertina kaip sklandžią, o INVEGOS darbą – kaip profesionalų.

13 pav. Paraiškos teikimo procedūra yra paprasta (respondentų nuomonė)

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. sausio–vasario mėn.

Pastabos: N (3.1.1. uždavinys) = 558, N (3.2.1. uždavinys) = 71, N (3.3.1. uždavinys) = 57, N (Visos priemonės) = 686, N (Negavę finansavimo pagal 3.1.1. uždavinį) = 29, N (Negavę finansavimo pagal 3.2.1. uždavinį) = 9, N (Negavę finansavimo pagal 3.3.1. uždavinį) = 21, N (Visi negavę finansavimo) = 51.

Faktas, kad dauguma respondentų naudojami konsultantų paslaugomis teikiant paraiškas subsidijoms gauti (žr. 2.2 skyrelį), rodo **aukštą administracinę naštą ir sudėtingus reikalavimus**, su kuriais respondentai nesugeba susitvarkyti patys. Apie tai jau daug išvadų teikta kituose vertinimuose (pavyzdžiui, „Visionary Analytics“ (2017a, 2017b)). **Paraiškas teikę respondantai išskyrė šiuos veiksnius, apsunkinančius paraiškos teikimo procedūrą:**

- **Pertekliniai reikalavimai paraiškoms** – įmonėms paraiškose reikia pateikti duomenis, kuriuos kaupia kitos valstybinės institucijos (pavyzdžiui, įmonės registracijos vieta, darbuotojų skaičius ir pan.) – tai daugumos 3.1.1 uždavinio priemonių GNG nuomonė. Tai ypač aktualu įmonėms, teikiančioms paraišką pirmą kartą („Dizainas LT“ priemonės GNG nuomonė). Taip pat respondentai siūlo atsisakyti perteklinių reikalavimų pareiškėjams (pavyzdžiui, leisti atidaryti įmonės sąskaitą be kuriamo banke (įsk. el. bankus, tokius kaip „Revolut“ ar „Paysera“) – jeigu taikomas ne kompensavimo, o sąskaitų apmokėjimo būdas, reikalaujama turėti sąskaitą licencijuotoje įstaigoje). Kita vertus, kartais valstybinės institucijos kaupia ne visiškai tokią informaciją, kuri reikalinga paraiškoms įvertinti, todėl pareiškėjų prašoma nurodyti informaciją tinkamu formatu (pvz., „Sodra“ fiksuoja skaičių darbuotojų, už kuriuos įmonė moka valstybinio socialinio draudimo įmokas, o SVV subjekto statuso deklaracijoje darbuotojų skaičius apskaičiuojamas remiantis kitokia metodika). Didelė dalis reikalavimų taip pat nepriklauso nuo priemonės įgyvendinančių įstaigų (agentūrų), kadangi visoms investicijoms galioja bendra paraiškos forma, patvirtinama kartu su Projektų administravimo ir finansavimo taisyklėmis. Daugiausia verslo priemonių administruojanti LVPA, taip pat INVEGA nuolat peržiūri paraiškų vertinimo procesus ir stebi, kokie procesų žingsniai yra mažiausiai efektyvūs. Pavyzdžiui, LVPA ir INVEGOS siūlymų pagrindu inicijuoti pakeitimai dėl įsiskolinimo „Sodrai“ sumos, kurią viršijusi įmonė nebegali

gauti finansavimo (šiuo metu suma yra itin maža, nesiekia keliasdešimties eurų – LVPA praktikoje jau pasitaikė atvejų, kai visais kitais atžvilgiais tinkama finansuoti paraiška turėjo būti atmesta, kadangi įmonė buvo įsiskolinusi „Sodrai“ nereikšmingai mažą sumą, tačiau viršijusių nustatytą galimą)²³.

- *Informacijos trūkumas* – informaciją sunku rasti savarankiškai arba ją gauti teisingą, greitai susisiekti su už planuojamas veiklas atsakingomis institucijomis (tokią nuomonę išreiškė DPK, „Verslo konsultantas LT“ priemonių GNG).
- *Pernelyg sudėtinga paraiškų dokumentacija*. Paraiškų teikimo procedūrų sudėtingumą parodo ir tai, kad įmonės tam samdo konsultantus. Apklausus priemonių „Verslo konsultantas LT“ ir „Regio Invest LT+“ vykdytojus nustatyta, kad net ir tokiai mažos vertės priemonei kaip „Verslo konsultantas LT“ 38,7 proc. įmonių paraiškoms rengti samdė konsultantus. Jiems vidutiniškai buvo už paraišką mokama 844,4 Eur (detalesnė žr. Atvejo studiją Nr. 3). Didelės vertės priemonės („Regio Invest LT+“) atveju visos į klausimą atsakiusios projektus įgyvendinančios įmonės teigė, kad naudojasi konsultantų paslaugomis rengiant paraiškas. Vidutiniškai už paraiškos rengimą konsultantams sumokama 13 460 Eur (detalesnė žr. Atvejo studiją Nr. 2). Tikėtina, kad ir kitų didelės bei vidutinės vertės priemonių paraiškų rengimui dauguma įmonių samdo konsultantus. Be „sėkmės“ mokesčio konsultantams, priemonės „Regio Invest LT+“ projektų vykdytojai paraiškų rengimui skyrė vidutiniškai 178,33 val., „Verslo konsultantas LT“ projektų vykdytojai tam skyrė vidutiniškai 26,51 val.
- *Per trumpas paraiškų rengimui skirtas laikas*. Pareiškėjų nuomone, priemonės „Eco-inovacijos LT+“ paraiškoms pateikti skiriamas laikas yra per trumpas, siūloma terminą nuo trijų mėnesių padidinti iki keturių mėnesių (EKT, 2019). Šis siūlymas įgyvendintas trečiame priemonės kvietime. Agentūrų nuomone, itin svarbus nuoseklesnis priemonių kvietimų planavimas. Dabar priemonių kvietimai taip pat planuojami, tačiau neretai pasitaiko stiprių nukrypimų nuo planuojamo kvietimų grafiko – tai apsunkina tiek įmonių planavimą, tiek agentūrų pastangas įmones nukreipti į joms aktualiausias priemones²⁴.

6 iliustracija. „Horizontas 2020“ MVĮ instrumento (EIC Accelerator/SME Instrument) atrankos metodas

„Horizontas 2020“ programos MVĮ instrumento (EIC Accelerator/SME Instrument) tikslas yra palaikyti rizikingas didelį potencialą turinčias mažas ir vidutinio dydžio įmones siekiant sukurti naujus novatoriškus produktus ir paslaugas, galinčias prisidėti prie ekonominio augimo. Programa yra vykdoma europinių lygmeniu ir siūlo finansinę pagalbą (iki 2,5 mln. eurų), mentorystę ir verslo akceleratoriaus paslaugas mažoms ir vidutinėms įmonėms. 2018 m. atrankos į programą tvarka buvo atnaujinta ir yra sudaryta iš dviejų dalių:

- Raštinis pasiūlymas (administracinė dalis, pasiūlymo aprašymas (iki 30 puslapių) ir kompanijos aprašymas.
- Interviu Briuselyje: kvietimas išsiunčiamas likus savaitei iki interviu, interviu gali dalyvauti nuo vieno iki trijų kompanijos atstovų (interviu rekomenduojama generaliniam direktoriui ar kitam aukštąsias pozicijas įmonėje užimančiam asmeniui). Interviu metu turi būti pristatytas raštinis projekto pasiūlymas (angl. *pitch*), kuriame turi būti aprašytas kompanijos tikslas ir misija, vartotojų problema, kurią jų produktas ar paslauga išspręstų, nauda, kurią vartotojas gautų iš šio produkto, rinkos ir rizikos analizė, verslo modelio aprašymas, rinkodaros strategija, finansinė projekcija ir įmonės komandos pristatymas. Interviu vyksta 30 minučių ir yra vertinamas komisijos (angl. *jury*), sudarytos iš profesionalių investuotojų ir verslininkų, kurie sprendimą priima pasitarę su specialistų grupe (angl. *panel*).

Šiuo atrankos būdu siekiama padidinti įmonių vadovų įsitraukimą į paraiškų teikimo procesą, mažinant konsultantų svarbą teikiant paraiškas.

Šaltinis: parengta pagal „H2020 Program, Guide for Applicants, SME instrument“, Europos Komisijos puslapio šaltinis „EIC Accelerator/SME Instrument“.

Aukštą dalyvavimo priemonėse administracinę našlą, pernelyg ilgą ir sudėtingą paraiškų pateikimo ir vertinimo procesą kaip priežastį nedalyvauti ES fondų priemonėse nurodo ir įmonės, nesiekusios gauti finansavimo. Apklauso atsakymuose pasikartojantis standartas, kuriuo remiantis respondentai vertina, ar paraiškų teikimo procedūros yra pakankamai paprastos – informacija turi būti suprantama „paprastam verslininkui“ (arba priešingai – procedūra yra pernelyg sudėtinga, jeigu jos neperpranta įmonės vadovas, turintis aukštąjį universitetinį išsilavinimą). Kitos priežastys, kodėl įmonės nusprendė nedalyvauti ES fondų priemonėse, yra šios:

- *Neaktualios priemonių veiklos ar jų finansuojamos sritys*. Respondentų paminėti pavyzdžiai: sudėtinga pritaikyti ES fondų priemones sezoninę veiklą vykdančioms įmonėms; finansuojami „minkštieji“ projektai, kurie nėra perspektyvūs dėl darbo jėgos migracijos; trūksta kvietimų, tinkamų įmonėms, veikiančioms transporto, prekybos ir susijusio aptarnavimo srityse. Šios respondentų paminėtos veiklos nebus finansuojamos ir nauju programavimo laikotarpiu, kadangi sritys nėra tinkamos finansuoti ES lėšomis.
- *Lėšų trūkumas projektams finansuoti*. Pavyzdžiui, įmonės, neturinčios nekilnojamojo turto, negali jo užstatyti ir gauti paskolos.
- *Per aukšti reikalavimai*. Respondentai paminėjo tokius atvejus: finansavimas (kreditai) teikiamas tik pelningoms įmonėms; pernelyg žemas finansavimo intensyvumas; reikalavimai paraiškoje numatyti pelną per ilgą (5 metų) laikotarpį; reikalaujamas didelis su priemonės įgyvendinimu nesusijusių rodiklių pagerėjimas.
- *Nepasitikėjimas sistema*. Dalis respondentų nesiekia ES fondų finansavimo, nes yra įsitikinę, kad finansavimas skirstomas neskaidriai, privilegijuojant dalį įmonių, nekompetentingai vertinant paraiškas. Keli respondentai buvo įsitikinę, kad valstybinės subsidijos iškraipo ekonomiką, su jomis susijusi didelė administracinė našta ir projektai neatneša pridėtinės vertės. Keli respondentai taip pat paminėjo baimę prisiimti atsakomybę dėl atsiskaitymo už lėšų panaudojimą. Kiti pavyzdžiai rodo, kad įmonės stokoja supratimo, koks yra ES VP priemonių tikslas – pavyzdžiui, vienas respondentas teigė apie susidariusį vaizdą, kad fondai skirti tik labai siauroms veiklų sritims, parama skirstoma konkrečioms, suinteresuotiems poreikiams (nors ES fondų investicijos ir yra itin tikslios), o ne plačiai visuomenei, kitas respondentas tvirtino, kad mano negausiantis paramos dėl to, kad jo atstovaujama

²³ Interviu su LVPA.

²⁴ Interviu su VŠĮ „Versli Lietuva“ ir LVPA.

įmonė yra maža (nors viso 3 prioriteto tikslas ir yra remti smulkųjį ir vidutinį verslą). Su nepasitikėjimu sistema taip pat susijęs ir respondentų nepasitenkinimas poreikiu samdyti konsultantus sudėtingoms paraiškoms parengti.

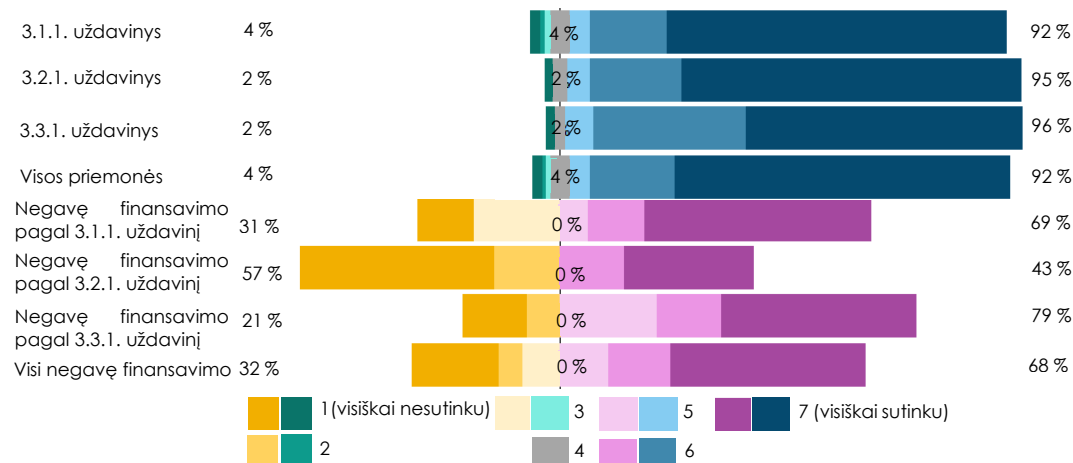
- *Pernelyg didelė konkurencija finansavimui gauti.* Keli respondentai paminėjo anksčiau bandę dalyvauti ES priemonių konkursuose ir surinkę reikiamą balų skaičių, tačiau negavę finansavimo po reitingavimo dėl to, kad visiems pareiškėjams neužteko lėšų.
- *Nenoras prarasti lankstumą.* Keli respondentai paminėjo savarankiško projektų įgyvendinimo pliusus: geresnės sąlygos iš tiekėjų, nesant prievolės vykdyti viešųjų pirkimų; galimybė lanksčiai reaguoti į rinkos pasikeitimus; nėra prievolės skirti papildomų žmogiškųjų išteklių atsiskaitymui už skirtą finansavimą.

Taip pat svarbu aptarti ir agentūrų teikiamą informaciją tikslinei grupei apie joms tinkamas priemones. Apklausoje rezultatai rodo, kad **dauguma įmonių nėra gerai susipažinusios su ES investicijų priemonėmis** – respondentai, paklausti, kokių alternatyvių priemonių jiems trūksta, neretai aprašydavo jau egzistuojančias priemones arba patys paminėdavo, kad jiems trūksta aiškios ir suprantamos informacijos apie joms tinkamas priemones. Dažnai įmonės, dalyvavusios produktyvumo skatinimo priemonėse, pageidauja priemonių, skatinančių tarptautiškumą ir atvirkščiai. Vieno respondento atsakymas gerai iliustruoja įmonių poreikius: „Trūksta esamų priemonių efektyvaus pristatymo per simuliaciją ir patyrimą, kad [būtų galima] suvokti, kas tinka konkrečiam verslui, o kas ne.“ Taip pat aktualus ir finansavimo nesiekusių įmonių išsakytas nepasitikėjimas sistema. Tad papildomi veiksmai siekiant įmones supažindinti su didžiausiais pokyčiais, įvykusiais per pastaruosius metus (pavyzdžiui, supaprastintos paraiškų teikimo procedūros) ruošiantis naujam programavimo laikotarpiui, tikėtina, turėtų teigiamą poveikio. Šiuo metu geresnis EIM priemonių grupavimas pagal įmonės brandos lygį ir patrauklesnis pateikimas tikslinėms grupėms jau planuojamas – agentūros „inventorizuoja“ savo administruojamas priemones²⁵.

Projektų atranka ir vertinimas

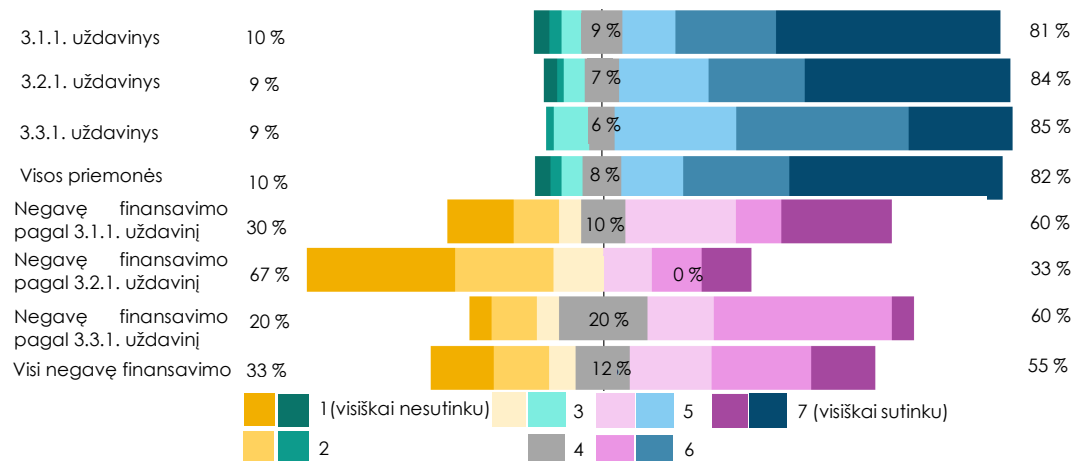
Sėkmingas projektų atrankos ir vertinimo procesas turi būti skaidrus, greitas ir efektyvus. Viena vertus, projektų atrankos ir vertinimo procesas apklausose vertinamas pakankamai gerai: finansuotas paraiškas teikusios įmonės visuose uždaviniuose palankiai vertina projektų atrankos ir vertinimo skaidrumą (92 proc. respondentų teiginiui pritarė 5–7 balais, žr. 14 pav.), kur kas rečiau palankų vertinimą išreiškė įmonės, kurių teiktos paraiškos buvo nefinansuotos (68 proc. respondentų sutiko su teiginiu visiškai arba labiau nesutiko nei sutiko (1–3 balai). Panaši tendencija atsispindi ir įmonėms vertinant projektų atrankos vertinimo greitį ir efektyvumą (su teiginiu sutiko 82 proc. finansuotas paraiškas teikusių respondentų ir 55 proc. nefinansuotas paraiškas teikusių respondentų, žr. 15 pav.) bei vertinant, ar projektų atranka remiasi aiškiais kriterijais (su teiginiu sutiko 86 proc. finansuotas paraiškas teikusių ir 51 proc. nefinansuotas paraiškas teikusių respondentų, žr.

15 pav. Projektų atranka ir vertinimas yra skaidrus (respondentų nuomonė)

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. sausio–vasario mėn.
 Pastabos: N (3.1.1. uždavinys) = 504, N (3.2.1. uždavinys) = 63, N (3.3.1. uždavinys) = 50, N (Visos priemonės) = 617, N (Negavę finansavimo pagal 3.1.1. uždavinį) = 16, N (Negavę finansavimo pagal 3.2.1. uždavinį) = 7, N (Negavę finansavimo pagal 3.3.1. uždavinį) = 15, N (Visi negavę finansavimo) = 38.

14 pav. Projektų atranka ir vertinimas yra greiti ir efektyvūs (respondentų nuomonė)

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. sausio–vasario mėn.
 Pastabos: N (3.1.1. uždavinys) = 547, N (3.2.1. uždavinys) = 68, N (3.3.1. uždavinys) = 53, N (Visos priemonės) = 669, N (Negavę finansavimo pagal 3.1.1. uždavinį) = 19, N (Negavę finansavimo pagal 3.2.1. uždavinį) = 8, N (Negavę finansavimo pagal 3.3.1. uždavinį) = 21, N (Visi negavę finansavimo) = 48.

²⁵ Interviu su VŠĮ „Versli Lietuva“ ir LVPA.

16 pav.). Prastesnis finansavimo negavusių subjektų vertinimas gali būti siejamas su nepasitenkinimu, kad projektui nebuvo skirtas finansavimas. Kita vertus, faktas, kad didžioji dalis respondentų naudojami konsultantų paslaugomis (žr. 2.2 skyrelį), rodo ne tik aukštą paraiškų rengimo administracinę naštą, bet ir pernelyg sudėtingus reikalavimus paraiškai.

Atvirose apklausos klausimuose respondentai pabrėžė, kad paraiškų nagrinėjimo laikas galėtų būti trumpesnis („Verslo konsultantas LT“, DPK, priemonių GNG nuomonė).

Iššūkių respondentams kėlė nevienareikšmiški, nelankstūs ir griežtai vertinami kriterijai (reikalavimai, kuriems yra erdvės atitikties interpretacijai, sunkiai suprantama kalba aprašytos priemonės sąlygos; pernelyg griežti kriterijai, pavyzdžiui, išlaidų

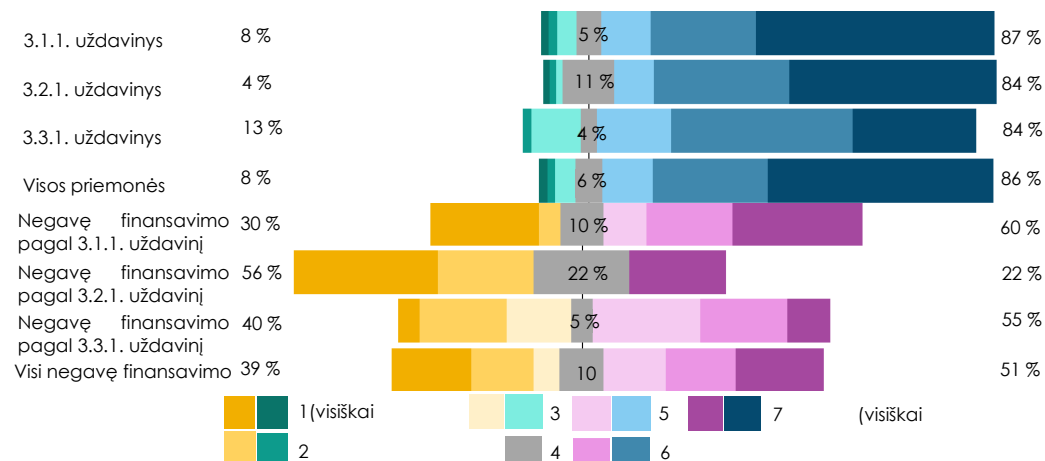
tinkamumui vertinti). Tokių nuomonę išreiškė „Verslo konsultantas LT“, DPK ir „E-verslas LT“ priemonių GNG. Dėl pernelyg griežto ir ne visada tinkamo vertinimo kriterijų interpretavimo sutinka ir įmonių produktyvumo skatinimo srities ekspertai²⁶. 3.3.2 uždavinio priemonėse taip pat tobulintini atrankos kriterijai. Pavyzdžiui, priemonėse „Eco-inovacijos LT“ ir „Eco-inovacijos LT+“ turi atitikti bent vieno Sumanios specializacijos prioriteto veiksmų plano teminį specifiškumą. Didelė priemonėmis finansuojamų veiklų dalis nėra sietina praktiškai su nei vienu teminiu specifiškumu, nors platesne prasme sumanios specializacijos prioritetus atitinka. Atitikti Sumanios specializacijos prioriteto veiksmų plano teminį specifiškumą sunku ir 1 prioriteto priemonių pareiškėjams. Šiuo metu yra inicijuotas Sumanios specializacijos strategijos atnaujinimas, kur ši problema turėtų būti išspręsta.

Projekto įgyvendinimo procesas

71 proc. respondentų sutinka su teiginiu, kad projektų ataskaitų teikimas nekuria didelės administracinės naštos projektų vykdytojams (žr. 17 pav.). Tai yra tik vidutiniškai geras rezultatas dėl šių priežasčių:

- Geriausiai vertinamos 3.1.1 uždavinio priemonės, 76 proc. teigiamų vertinimų lyginant su 50 proc. 3.2.1 ir 52 proc. 3.3.1 uždavinio. Tai lemia tai, kad 3.1.1 uždavinio priemonėse atsiskaitymo už projektų įgyvendinimą procedūra yra gerokai paprastesnė (pavyzdžiui, priemonės „Verslo konsultantas LT“ atveju GNG apskritai nereikia teikti jokių ataskaitų). Kitų uždavinių priemonėse (pavyzdžiui, „Regio Invest LT+“) informaciją apie projekto siekiamus rodiklius reikia teikti dar trejus metus po projekto pabaigos. Detaliau visa procedūra aprašyta Atvejo studijoje Nr. 2 ir Nr. 3. Taigi, minėtų uždavinių priemonės įgyvendinusios įmonės atvirose klausimuose didelę administracinę naštą paminėjo kaip veiksni, turėsiantį esminės neigiamos įtakos projekto rezultatams.
- Keli tarptautiškumo priemonių projektų vykdytojai viešuosius pirkimus paminėjo tiek kaip didelę administracinę naštą keliantį, tiek kaip projekto trukmę ištesiantį procesą. O konsultacijas finansuojančiose priemonėse respondentams aktualus greitesnis kompensacijos išmokėjimas (pavyzdžiui, konsultantai nori, kad konsultacijos būtų apmokėtos per 60 d., o įmonei kompensacijos išmokamos per 90 d. (nors, INVEGOS teigimu, tokie atvejai yra pavieniai, kadangi kompensacijos išmokamos iki antro mėnesio pabaigos, einančio po ataskaitinio mėnesio); pradedantysis verslas, kuris per mėnesį turi keturias konsultacijas, turi išlaidyti sąlyginai daug apyvartinių lėšų).
- Tikėtina, kad respondentai vertino absoliučią, o ne santykinę administracinę naštą (lyginant su gautų investicijų apimtimi). „Regio Invest LT+“ priemonės pavyzdys rodo, kad bent jau didelės vertės subsidijų ataskaitų rengimas, lyginant su paraiškų rengimu, kuria mažesnę administracinę naštą projektų vykdytojams – jie įgyvendinimo metu rengiamoms ataskaitoms vidutiniškai skiria 69,67 val., o ataskaitų po projekto rengimui ir derinimui – 18,4 val., o paraiškų rengimui – 178,33 val. ir dar papildomai 13 460 Eur konsultantams.

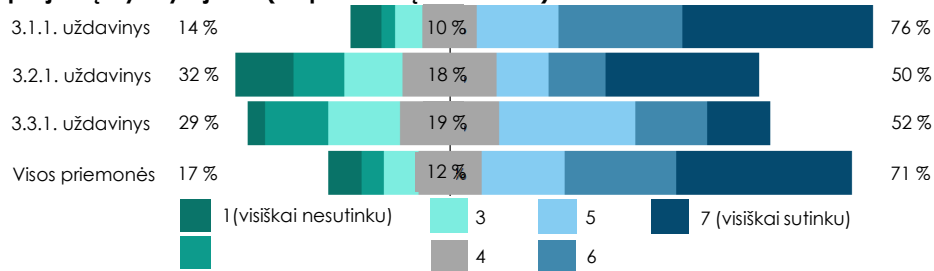
16 pav. Projektų atranka ir vertinimas remiasi aiškiais kriterijais (respondentų nuomonė)

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. sausio–vasario mėn.

Pastabos: N (3.1.1. uždavinys) = 547, N (3.2.1. uždavinys) = 68, N (3.3.1. uždavinys) = 54, N (Visos priemonės) = 669, N (Negavę finansavimo pagal 3.1.1. uždavinį) = 20, N (Negavę finansavimo pagal 3.2.1. uždavinį) = 9, N (Negavę finansavimo pagal 3.3.1. uždavinį) = 20, N (Visi negavę finansavimo) = 49.

17 pav. Projekto ataskaitų teikimas nekuria didelės administracinės naštos projektų vykdytojams (respondentų nuomonė)

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. sausio–vasario mėn.

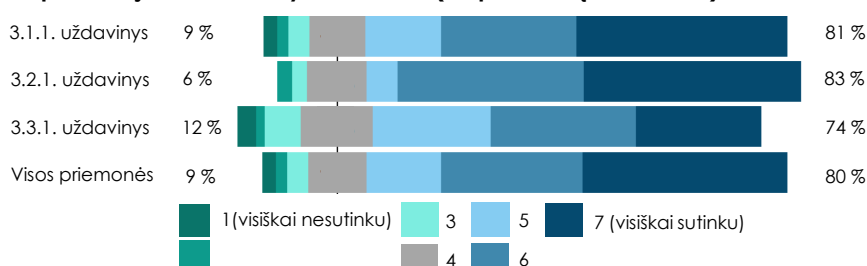
Pastabos: N (3.1.1. uždavinys) = 527, N (3.2.1. uždavinys) = 72, N (3.3.1. uždavinys) = 58, N (Visos priemonės) = 657.

²⁶ Remiantis atliktais interviu.

80 proc. respondentų sutinka su teiginiu, kad projekto trukmė yra tinkama (žr. 18 pav.). Tai yra pakankamai geras rezultatas dėl šių priežasčių:

- Daugiausia teigiamų atsakymų pateikia 3.1.1 ir 3.2.1 uždavinius įgyvendinę subjektai (atitinkamai 81 ir 83 proc.). Tik pavieniai priemonės „Verslo konsultantas LT“ projektų vykdytojai paminėjo, kad 6 mėn. konsultacijų trukmė yra pernelyg trumpa jaunai įmonei, kuri tik pradeda veiklą – per tiek laiko įmonės nespėja pritaikyti žinių praktikoje. Šis pastebėjimas gali būti susijęs su konsultacijų tęstinumo poreikiu, kurį taip pat paminėjo keli respondentai. Keli DPK priemonės naudotojai taip pat paminėjo, kad pageidautų ilgesnio kompensavimo laikotarpio.
- Kiek prasčiau projekto trukmės tinkamumą vertina 3.3.1 uždavinio priemonės įgyvendinantys subjektai (74 proc. teigiamų vertinimų). Tai patvirtina ir faktas, kad įmonės yra linkusios pratęsti numatytą projektų įgyvendinimą dėl projekto veiklų keitimo, techninio projekto keitimo statybos eigoje, vėluojančio įrangos pristatymo ir pan.

18 pav. Projekto trukmė yra tinkama (respondentų nuomonė)

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atliktą apklausa, 2019 m. sausio–vasario mėn.

Pastabos: N (3.1.1. uždavinys) = 542, N (3.2.1. uždavinys) = 70, N (3.3.1. uždavinys) = 58, N (Visos priemonės) = 670.

Remiantis EKT atliktu vertinimu (EKT, 2019)²⁷, ekoinovacijų skatinimo uždavinio priemonių įgyvendinimas susiduria su šiais iššūkiais:

- Priemonėje „Eco-inovacijos LT+“ kyla klausimų dėl finansavimo tinkamumo pagalbinių procesų diegiant ekologines inovacijas atžvilgiu. Pavyzdžiui, kasimo ir transportavimo (karjero teritorijoje) įrangos įsigijimas nėra finansuojamas priemonės lėšomis, nors sudaro didelį taršos šaltinį ir tiesiogiai dalyvauja gamybiniame procese. Tiesa, trečiajame priemonės kvietime tikslinių transporto priemonių, skirtų projekto veiklai vykdyti, pirkimo ir lizingo (finansinės nuomos) išlaidos jau buvo tinkamos.
- Patirties įgyvendinant viešuosius pirkimus trūkumas, o įgyvendinant projektus reikia atlikti pirkimus pagal Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės. Šios taisyklės tam tikrais atvejais gali apriboti rangovo, įrangos pasirinkimą.
- Apyvartinių lėšų trūkumas, įmonėms už projekto veiklas finansuojama gerokai vėliau, todėl veiklas vykdyti turi naudodamos savo lėšas.

Rizikos kapitalo valdytojai išskiria šiuos pagrindinius fondų administravimo iššūkius:

- *Finansavimo cikliškumas.* Visos rizikos kapitalo priemonės pradedamos įgyvendinti beveik vienu metu, rinkoje būna pinigų perteklius, fondams sudėtingiau pritraukti investuotojus, nes konkuruojama tarpusavyje. Pastebima, kad panašiu metu rizikos kapitalo fondų priemonės pradedamos įgyvendinti ir Latvijoje bei Estijoje, todėl dėl užsienio investicijų konkuruojama ir su jais. Pasibaigus finansavimo laikotarpiui ir dar nepradėjus naujo laikotarpio investicijų, susidaro finansavimo „duobė“.
- *Skirtingų fondų starto suderinamumas laike.* Idealiu atveju visų verslo stadijų finansavimas verslui turėtų būti prieinamas visada. Tačiau, nesant galimybės to užtikrinti, pirmiausia reikėtų startuoti su verslo angelų fondais, o vėliau – su akceleravimo ir plėtros fondais. Taip būtų sudaryta galimybė tai pačiai įmonei skirtinguose etapuose gauti finansavimą iš skirtingų fondų.
- *Fondo licencijavimas Lietuvos banke yra gana sudėtinga procedūra.* Dokumentų tvarkymas užtrunka apie pusę metų. Licencijavimas reikalingas siekiant gauti PVM lengvatą fondo valdymo mokesčiui, taip pat užtikrinti geresnį fondo rizikų valdymą, didinti fondo patikimumo reputaciją. Šią procedūrą įgyvendinti reikalavimo nėra, tačiau ši procedūra vis tiek yra reikalinga fondų valdytojams dėl anksčiau minėtų priežasčių.

2.4. Konsultacijų priemonių teikiamų paslaugų kokybė ir tinkamumas

Šioje dalyje analizuojama pagal tris priemones („Verslo konsultantas LT“, „Expo konsultantas LT“ ir „Eco konsultantas LT“) teikiamų konsultacijų kokybė ir tinkamumas. Atliekant šią analizę remtasi VŠĮ „Versli Lietuva“ atliekamų konsultacijų kokybės vertinimo apklausų rezultatais ir ekspertinių interviu rezultatais. Vertinimas pagal minėtas priemones įmonėms teikiamų konsultacijų kokybę ir tinkamumą rodo paradoksalius rezultatus.

Viena vertus, nemaža dalis apklaustų konsultacijas gavusių įmonių suteiktomis paslaugomis buvo patenkintos. VŠĮ „Versli Lietuva“ apklausų rezultatai rodo, kad bent 95 proc. respondentų (visose konsultacijų temose)²⁸ atsakė, kad greičiau sutinka arba visiškai sutinka su toliau išvardytais teiginiais: konsultacija buvo suteikta norima tema; konsultacija buvo suteikta sutartoje vietoje; konsultacija buvo suteikta sutartu laiku; konsultantas turi žinių bei gebėjimų teikti verslo konsultacijas; konsultacija atitiko mano lūkesčius; konsultacijos metu buvo atsakyta į visus iškilusius klausimus; rekomenduočiau šį konsultantą kitiems.

Atviruose klausimuose respondentai taip pat palankiai atsiliepė apie konsultacijų naudą ir informatyvumą, išsamius ir aiškius atsakymus rūpimais klausimais, gautų žinių pridėtinę vertę ir reikalingumą, konsultantų kompetencijas, atitiktį lūkesčiams, praktiškai pritaikomas suteiktas žinias, orientaciją į individualius įmonių poreikius. Kaip konsultacijų trūkumai buvo įvardyti:

²⁷ Investicijas ekoinovacijų skatinimui gavusios įmonės nebuvo apklaustos, kadangi 2018 m. buvo užsakytas atskiras šio uždavinio vertinimas.

²⁸ N („Verslo konsultantas LT“) = 2365, N („Expo konsultantas LT“) = 259, N („Eco-konsultantas LT“) = 53.

- *Lankstumo trūkumas* – pageidaujama konsultacijų nuotoliniu būdu ar įmonės patalpose, lanksčiau koreguoti konsultacijų laiką;
- *Tęstinumo trūkumas*, respondentams būtų aktualios tęstinės konsultacijos (mentorstė);
- Dalis respondentų pasigedo daugiau *praktinio pritaikomumo, praktinių užduočių* (pavyzdžiui, pagalbos rengiant realius dokumentus, tokius kaip eksporto strategijos plano sudarymas) – tačiau tokios veiklos jau išeina iš konsultacijų apibrėžimo, tam reikalingas paslaugų pirkimas.

Kita vertus, visi kalbinti ekspertai konsultacijoms skirtų priemonių dizainą vertino kaip netinkamą. Dažniausiai įvardijamos šios priežastys:

- Lėšos yra galimai švaistomos (žr. 7 iliustraciją).
- Tai vienkartinės konsultacijos, kurių tęstinumas neužtikrinamas. Kaip iššūkį tai mini ir dalis konsultacijas gavusių įmonių – kartais įmonėms iškyla *ad hoc* poreikis trumpam pasitarimui su konsultantu, jei kyla iššūkių pritaikant konsultacijų metu įgytas žinias.
- Dėl nedidelio fiksuoto valandinio įkainio, apmokėjimo tik už konsultacijų valandas, neįtraukiant pasiruošimo ir kaštų, susijusių su patekimu į konsultantų tinklą, dauguma aukščiausio lygio konsultantų priemonėje nedalyvauja, todėl trūksta specifinių techninių paslaugų; apklausoje minėta, kad trūksta užsienio konsultantų pasiūlos.
- Konsultantų sąrašas yra platus – įmonei gali būti sudėtinga išsirinkti tinkamą konsultantą. Pasitaiko atvejų, kai ne įmonės ieško konsultantų, o konsultantai ieško įmonių, kurios iš jų pirtų konsultacines paslaugas.

7 iliustracija. Lėšų įsisavinimo schema konsultacijos finansuojančiose priemonėse

Ekspertinių interviu metu išsiaiškinta, kad konsultacijas finansuojančiose priemonėse galimai švaistomos lėšos. Konsultantai naudojami situacija, kad atsiskaitymas už priemonių projektus yra supaprastintas. Pasitaiko atvejų, kai konsultantai patys suranda įmones, parašo už jas paraišką, suteikia pseudokonsultacijas ir su įmone pasidalija gautus pinigus, arba atvirkščiai – į konsultantus kreipiasi įmonės, siūlydamos pinigų įsisavinimo schemą. Kadangi konsultacijas gali gauti ir asmenys, turintys verslo liudijimą, būta atvejų, kai konsultantų pažįstami ir artimieji išsiima verslo liudijimus, konsultantai už juos pateikia paraišką ir, gavus finansavimą, suteikia pseudokonsultacijas. INVEGA ėmėsi papildomų veiksmų valdyti lėšų švaistymo riziką: už piktnaudžiavimą konsultantai šalinami iš konsultantų tinklo, sustiprintos konsultacijų patikros (tiek vykstant į konsultacijas gyvai, tiek tikrinant konsultacijas telefonu – šiuo atveju klausomasi visos konsultacijos), tačiau tai labai pabrangino priemonės administravimą, be to, tikrinamos ne visos konsultacijos, tad ne visus atvejus gali pavykti identifikuoti.

Šaltinis: sudaryta autorių.

Atsižvelgdami į esminius priemonių trūkumus, ekspertai siūlo taikyti alternatyvias įmonių konsultavimo schemas:

- Pirminės konsultacijos valstybinėse agentūrose (pavyzdžiui, „Versli Lietuva“, „Investuok Lietuvoje“, MITA). Esant labai specializuotų konsultacijų poreikiui, šios agentūros galėtų nukreipti įmones į kitas įstaigas arba suteikti čekį įmonei įsigyti konsultacijas savo nuožiūra (žr. 9 iliustraciją). Tokių specializuotų konsultacijų poreikį turėtų nustatyti agentūros asmuo, su kuriuo įmonė nuolat konsultuojasi tęstinių konsultacijų pagrindu. Mentorstės paslaugas „Business Sweden“ agentūros pavyzdžiu galėtų teikti ir vyresnio amžiaus asmenys (buvę įmonių vadovai ar ekspertai), nedidele etato dalimi dirbdami valstybės agentūrose (žr. 8 iliustraciją). Lietuvoje šių konsultavimo schemą reikėtų suderinti su konkurencijos įstatymu.
- Sukurti ir internete paskelbti vaizdo konsultacijas nespacializuotomis bendromis temomis (pavyzdžiui, apie standartinių dokumentų tvarkymą, buhalterinę apskaitą, įmonės registravimą ir pan.). Visgi tokiu atveju gali kilti problemų užtikrinant vaizdo konsultacijų aktualumą besikeičiant teisės aktams.
- Konsultacijas teikti pagal dabartinę schemą, koreguojant įmonių ir konsultantų suporavimo sistemą – vietoj to, kad įmonės pačios rinktųsi konsultantus, juos pagal temą ir poreikius įmonėms parinktų „Versli Lietuva“ ar kitas skaidrus tarpininkas. Taip pat aktualu didinti įkainius, sudaryti galimybę naudotis užsienio konsultantais ir kt.

8 iliustracija. „Business Sweden“ LEAP programa

„Business Sweden“ yra Švedijos vyriausybės biudžetinė įstaiga, padedanti tiek Švedijos įmonėms augti tarptautinėje rinkoje, tiek užsienio įmonėms investuoti ir plėstis Švedijoje. LEAP programa padeda pasiruošti aukštųjų technologijų įmonėms plėstis užsienyje. Per du mėnesius suplanuojami aštuoni nemokami įmonių vadovų susitikimai su mentorais, turinčiais patirties technologijų sektoriuje. Programa vykdoma trimis etapais: 1) išgryninami įmonės prioritetai, identifikuojamos didžiausią potencialą turinčios rinkos; 2) pasitelkiant globalų „Business Sweden“ ryšių tinklą, randami potencialūs tarptautiniai partneriai – nuo finansinių partnerių iki klientų ar klasterių; 3) sudaromas „Akceleravimo planas“ – verslo scenarijus, numatantis, kiek pinigų, laiko ir resursų prireiks plėtrai tarptautiniu mastu.

Šaltinis: sudaryta remiantis „Business Sweden“ (2019).

9 iliustracija. Subsidija ilgalaikėms įmonės plėtros konsultacijoms (Airija)

Key Manager Grant (Airija) yra agentūros „Enterprise Ireland“ priemonė, kuria siekiama padėti Airijos įmonėms pasamdyti vadybininkus, turinčius kritinių įgūdžių įmonės plėtrai. Tinkamų pozicijų pavyzdžiai: vyriausiasis finansininkas (angl. *Chief Financial Officer*), vyriausiasis technologijų vadovas (angl. *Chief Technology Officer*), mokslinių tyrimų ir taikomųjų veiklos vadovas (angl. *R&D Manager*). Paramos prašančios įmonės turi įrodyti, kad finansuojama pozicija yra naujai kuriama (o ne egzistuojančio darbuotojo pakeičimas) ir kad samdomas žmogus suteiks naujų žinių, reikalingų įmonės plėtrai. Taip pat įmonė turi užtikrinti, kad kandidato atrinkimui būtų naudojamas konkurencingas interviu procesas. Projekto metu maksimali finansavimo suma yra metinis vieno vadybininko atlyginimas, neviršijantis 100 tūkst. Eur.

Šaltinis: parengta pagal „Enterprise Ireland“ tinklalapį (<https://www.enterprise-ireland.com/en/Management/Leadership-and-Management-Development/Key-Manager.shortcut.html>).

3. PRIEMONIŲ REZULTATAI IR POVEIKIS

Šio skyriaus tikslas yra pateikti 3 prioriteto priemonių rezultatyvumą ir poveikį vertinančių duomenų analizę, kuri padėtų atsakyti į su tuo susijusius vertinimo klausimus:

- Kokius pokyčius lėmė investicijos? Ar poveikis bus trumpalaikis / ilgalaikis? Kodėl?
- Ar priemonėmis buvo pasiekti Veiksmų programos 3 prioriteto uždaviniuose nustatyti pokyčiai? Kokie jie? Koks jų pasiekimo laipsnis?
- Kurios VP 3 prioriteto priemonės labiausiai / mažiausiai siekia tikslų ir kuria pridėtinę vertę?
- Kaip padidinti priemonių poveikį?

3.1 skyrelyje pristatoma priemonių rezultatų ir poveikio vertinimo metodika. 3.2 skyrelyje pateikiamas priemonių papildomumo apibendrinimas ir įvertinamas priemonių poveikio tvarumas. 3.3 skyrelyje, remiantis visais vertinimo metu surinktais duomenimis, pateikiamas detalus uždavinių priemonių poveikio vertinimas, išskiriamos priemonės, kuriančios didžiausią ir mažiausią pridėtinę vertę. 3.4 skyrelyje apibendrinamos išvados, atsižvelgiant į jas pasiūloma, kaip didinti priemonių poveikį ir kaip panaudoti šio laikotarpio lėšų rezervą.

3.1. Metodika

Priemonių rezultato ir poveikio vertinimas atsižvelgia į poveikio vertinimo klausimų svarbą ir kompleksiskumą – derinamas teorija grįstas vertinimas (TGV) su kontrafaktiniu poveikio vertinimu. Pasibaigusi 3 prioriteto priemonių projektų dalis suteikia galimybes vertinti grynąjį poveikį. Vis dėlto duomenys apie dalies priemonių rezultatus riboti, nes dauguma projektų dar nepasibaigę, kai kurios priemonės tik pradėtos (ar net nepradėtos) įgyvendinti. Todėl vertinimo požiūris privalo remtis aiškiu teoriniu pagrindu, atsižvelgiant į tai, kad priemonių rezultatų dar nėra. Be to, TGV tinkamas atsakyti į iškeltus vertinimo klausimus, nes gali pateikti įrodymus ne tik apie rezultatus ar poveikį, bet ir priežastis, lemiančias finansuotų (finansuojamų) priemonių sėkmes ar nesėkmes. Vertinimas remiasi kiekybiniais ir kokybiniais duomenimis (apklausomis, stebėsenos duomenimis, antriniais šaltiniais, interviu).

Priemonių papildomumo vertinimas

Siekiant išskirti aiškius kriterijus 3 prioriteto verslo konkurencingumo skatinimo priemonių poveikio vertinimui, aktualus **intervencijų pridėtinės vertės** (papildomumo, prisidėjimo, angl. *additionality*) **logikos** rekonstravimas bei hipotezių suformulavimas dėl to, ką ir kokiomis sąlygomis laikytume teigiamu intervencijų poveikiu. Papildomumo analizė padeda surinkti įrodymus apie intervencijų poveikį. Jis pasireiškia, kai intervencija ne pakeičia (išstumia) privačias investicijas, o prie jų prisideda, skatindama naujas investicijas, naujus produktus ir naują elgseną. Išskiriami keli pagrindiniai papildomumo tipai:

- **Indėlio (investicijų) papildomumo** atveju vertinama, ar viešosios investicijos pritraukė daugiau privačių investicijų iš naudos gavėjų, nei šie būtų investavę, neskyrus finansavimo.
- **Elgsenos papildomumą** galima apibrėžti kaip trumpalaikius ar ilgalaikius pokyčius SVV elgsenoje, kuriuos paskatino priemonė ar politika.
- **Produktų ir rezultatų papildomumas** leidžia įvertinti, koku mastu produktai ir rezultatai buvo sukurti būtent dėl valstybės finansavimo: a) tiesioginių projekto produktų – vertinama, kurie produktai (pavyzdžiui, suteiktos konsultacijos, parengtos eksporto strategijos, sertifikuoti produktai eksportui) nebūtų sukurti be valstybės finansavimo; b) ilgalaikių rezultatų – vertinama, ar dalyvavimas priemonėje padidino įmonės konkurencingumą ir kt.

Priemonių grupių (verslumo, tarptautiškumo, produktyvumo ir ekoinovacijų skatinimo) papildomumo ir poveikio kriterijus apibendrinantys modeliai pateikiami 3.3 skyrelyje.

Grynojo poveikio vertinimas

Kontrafaktine analize siekiama kiekybiškai įvertinti finansavimo grynąjį poveikį. Tokia analizė remiasi faktinių pasekmių lyginimu su situacija, kuri būtų susiklosčiusi, jei priemonė nebūtų buvusi įgyvendinta (kontrafaktu). Lyginamos įmonės, sėkmingai pasinaudojusios priemonių suteiktu finansavimu (tikslinė grupė) ir paraiškas pateikusios, bet nefinansuotos įmonės, arba finansavimo nesiekusios įmonės, patenkančios į priemonių tikslinę grupę (kontrolinė grupė). Kontrafaktinė analizė atliekama dviem žingsniais: (1) tikslinės ir kontrolinės grupių sudarymas; (2) poveikio skaičiavimas.

Prieš atliekant kontrafaktinę analizę, buvo atrinktos jai tinkamos priemonės. Priemonės poveikį vertinti galima tada, kai joje yra pasibaigę pakankamai projektų (bent 100, remiantis kontrafaktinio poveikio vertinimo metodų gairėmis (VPVI, PPMI, 2013) ir kai jos finansuotiems subjektams yra įmanoma parinkti kontrolinę grupę. Visgi kontrafaktinio poveikio vertinimo metodų gairėse taip pat nurodoma, kad kai intervencijos poveikis yra labai stiprus, jam išmatuoti užtektų ir mažesnio imties dydžio. Taigi, galima matuoti ir priemonių, kuriose pasibaigę bent 50 projektų, grynąjį poveikį. Remiantis šiais kriterijais kontrafaktinė analizė atlikta **penkioms priemonėms**: „Verslo konsultantas LT“, „Dalinis palūkanų kompensavimas“, Portfelinių garantijų priemonės, „Naujos galimybės LT“ ir „E-Verklas LT“. Visose šiose priemonėse buvo pasibaigę bent 80 projektų.

Tikslinę grupę visais atvejais sudarė finansavimą pagal atitinkamą priemonę gavę subjektai. Visi subjektai, gavę finansavimą daugiau negu vieną kartą, pagal kelias priemones (įskaitant ir 1 VP prioriteto priemones), buvo pašalinti iš analizės. Kontrolinė grupė buvo atrenkama iš skirtingų šaltinių. Prieš atliekant analizę buvo pašalintos reikalingų

kintamųjų trūkstamos reikšmės, kadangi skiriasi prieinamų duomenų apie nagrinėjamus kintamuosius kiekius. Dėl šios priežasties imties dydžiai skaičiuojant poveikį skirtingiems kintamiesiems skiriasi. Vertinami kintamieji ir fikslinės bei kontrolinės grupių imties dydžiai pateikti 11 lentelėje. Duomenys analizei surinkti apklausų ir duomenų gavybos būdu.

11 lentelė. Pagrindiniai kontrafaktinio poveikio vertinimo parametrai: vertintos priemonės, rodikliai, fikslinių ir kontrolinių grupių dydžiai bei kontrolinės grupės sudarymo būdas

	VK (1 kvietimas)		VK (2 kvietimas)		DPK		Portfelinės garantijos		Naujos galimybės		E-verslas	
	TG	KG	TG	KG	TG	KG	TG	KG	TG	KG	TG	KG
Poveikį matuojantys rodikliai												
Apyvarta**	63	78	-	-	-	-	-	-	-	-	72	72
Apyvarta**, pašalinus išskirtis	62	75	-	-	-	-	-	-	-	-	70	69
Darbuotojų skaičius*	109	113	116	116	110	110	83	83	59	59	81	81
Darbuotojų skaičius, pašalinus išskirtis	108	109	114	114	109	107	82	78	58	59	69	71
Darbuotojų skaičius praėjus metams po projekto pabaigos	153	153	-	-	-	-	-	-	-	-	72	72
Darbuotojų skaičius praėjus metams po projekto pabaigos, pašalinus išskirtis	152	148	-	-	-	-	-	-	-	-	70	71
Vidutinis darbo užmokestis*	70	64	34	44	98	104	72	63	59	59	81	81
Vidutinis darbo užmokestis*, pašalinus išskirtis	70	60	34	44	98	100	72	60	59	56	81	79
Vidutinis darbo užmokestis praėjus metams po projekto pabaigos	70	65	-	-	-	-	-	-	-	-	72	72
Vidutinis darbo užmokestis praėjus metams po projekto pabaigos, pašalinus išskirtis	70	62	-	-	-	-	-	-	-	-	71	69
Darbo našumas (apvyvarta / darbuotojų skaičius)*	53	60	-	-	-	-	-	-	-	-	72	72
Darbo našumas (apvyvarta / darbuotojų skaičius)*, pašalinus išskirtis	52	57	-	-	-	-	-	-	-	-	72	71
Gyvybingumas (ar įmonė veikė praėjus 2 m. po paraiškos pateikimo)	78	89	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ar įmonė 2018 m. investavo į naujų produktų / paslaugų plėtrą	-	-	-	-	-	-	-	-	23	29	-	-
Ar įmonė 2019 m. planuoja investuoti į naujų produktų / paslaugų plėtrą	-	-	-	-	-	-	-	-	23	29	-	-
Ar įmonė 2018 m. investavo į verslo technologinių pajėgumų ir procesų modernizavimą	-	-	-	-	-	-	-	-	17	21	-	-
Ar įmonė 2019 m. planuoja investuoti į verslo technologinių pajėgumų ir procesų modernizavimą	-	-	-	-	-	-	-	-	22	29	-	-
Ar įmonė 2018 m. užmezgė naujų kontaktų su tarptautiniais prekybos partneriais	-	-	-	-	-	-	-	-	19	21	-	-
Ar įmonė 2018 m. pasirašė naujų prekybos sutarčių	-	-	-	-	-	-	-	-	22	29	-	-
Ar įmonė 2018 m. įsitraukė į naujus tarptautinius tinklus / klasterius	-	-	-	-	-	-	-	-	22	29	-	-
Kontrolinei grupei atrinkti naudoti subjektai												
Paraiškas priemonei teikę ir finansavimo pagal jokiais priemones negavę subjektai		X			X				X		X	
ES investicijų 1 ir 3 prioritetų projektuose nedalyvavusios įmonės, kurios eksportuoja arba planuoja eksportuoti (pagal apklausos duomenis)		X			X		X		X		X	
ES investicijų 1 ir 3 prioritetų projektuose nedalyvavusios įmonės, kurios neeksportuoja ir neplanuoja eksportuoti (pagal apklausos duomenis)		X			X		X				X	

Šaltinis: autorių skaičiavimai. * – projekto pabaigos metais, ** – paskutinių projekto įgyvendinimo metų apyvarta. VK1 – „Verslo konsultantas LT“ priemonės 1 kvietimas, VK2 – „Verslo konsultantas LT“ priemonės 2 kvietimas, DPK – „Dalinis palūkanų kompensavimas“, Portfelinės garantijos – finansinės priemonės „Portfelinės garantijos lizingui“ ir „Portfelinės garantijos paskoloms“, Naujos galimybės – priemonė „Naujos galimybės LT“, E-verslas – priemonė „E-verslas LT“, TG – Unikaliųjų įmonių skaičius tikslinėje grupėje, KG – Unikaliųjų įmonių skaičius kontrolinėje grupėje

Kontrafaktinei analizei taikyti du metodai: panašiausių atvejų ir dvigubo skirtumo analizė. Atsižvelgiant į naujausias statistinės analizės rezultatų interpretavimo tendencijas, ypač susijusias su nedidele analizės imtimi (Gill, 1999; Roland et al., 2016, taip pat žr. 4 priedą), naudojamos dvi statistinio reikšmingumo ribos – 0,05 statistinio reikšmingumo riba laikoma patikima, o rezultatai 0,1 statistinio reikšmingumo ribose pristatomi kaip ribotai reikšmingi. Poveikis vertinamas ne tik atsižvelgiant į statistinį reikšmingumą, bet ir žiūrint į pačias vidurkių reikšmes ir lyginant rezultatus, gautus taikant skirtingus metodus.

Rizikos ir apribojimai

Vertinant poveikį, ypač grynojo poveikio vertinimo metodais, susidurta su tokiais **apribojimais ir rizikomis**:

- Labai trumpas laikas poveikiui pasireikšti. Poveikį galima vertinti tik pasibaigusiesiems projektams. Praėjus mažai laiko nuo projekto pabaigos visas priemonės poveikis gali būti dar nepasireiškęs. Ne visos priemonės apskritai turi pasibaigusį projektų, labai mažam skaičiui projektų yra praėję 3 m. po projektų pabaigos.
- Nedidelis baigusiu projektų įmonių skaičius daugumoje priemonių. Mažas analizės objektų skaičius mažina analizės rezultatų patikimumą.
- Įmonės gali dalyvauti ir kitose priemonėse, tokiu atveju poveikio matuojamai priemonei nustatyti nebus galima. Tokios įmonės iš analizės buvo pašalintos.
- Kai kurių priemonių skiriamas finansavimas yra tiesiog per mažas reikšmingam poveikiui įmonių konkurencingumo rezultatams pasiekti (pavyzdžiui, „Verslo konsultantas LT“ vidutinė projektų vertė mažesnė nei 4 tūkst. Eur²⁹).

²⁹ Apskaičiuota remiantis esinvesticijos.lt pateikta informacija.

Taikant kontrafaktinį vertinimą, poveikis gali būti nepastebėtas dėl matavimo paklaidų arba nustelbtas šalutinių veiksnių poveikiu.

- Poveikio rodiklių atnaujinimas oficialiose duomenų bazėse užtrunka. Pavyzdžiui, 2018 m. apyvarta ar eksporto apimtys bus prieinamos tik 2019 m. pabaigoje. Dalies apklausų būdu gautų atsakymų nepakanka patikimai kontrafaktinei analizei atlikti. Dėl to nėra galimybių pamatuoti dalies priemonių poveikio (pavyzdžiui, apyvartai, kai dauguma priemonių projektų pasibaigė 2018 m.).
- Apklausų duomenys apie poveikio rodiklius yra riboto patikimumo, kadangi projektų vykdytojai yra linkę pervertinti projektų poveikį.
- Dalies priemonių vertinimas remiasi kitų ataskaitų duomenimis (pavyzdžiui, EKT, 2019) ir priklauso nuo jų kokybės.

Šiame skyriuje apibendrinami visi poveikio vertinimo rezultatai pagal prioriteto uždavinius. Detali kontrafaktinės analizės vertinimo metodika ir detalūs vertinimo rezultatai pateikti 4 priede.

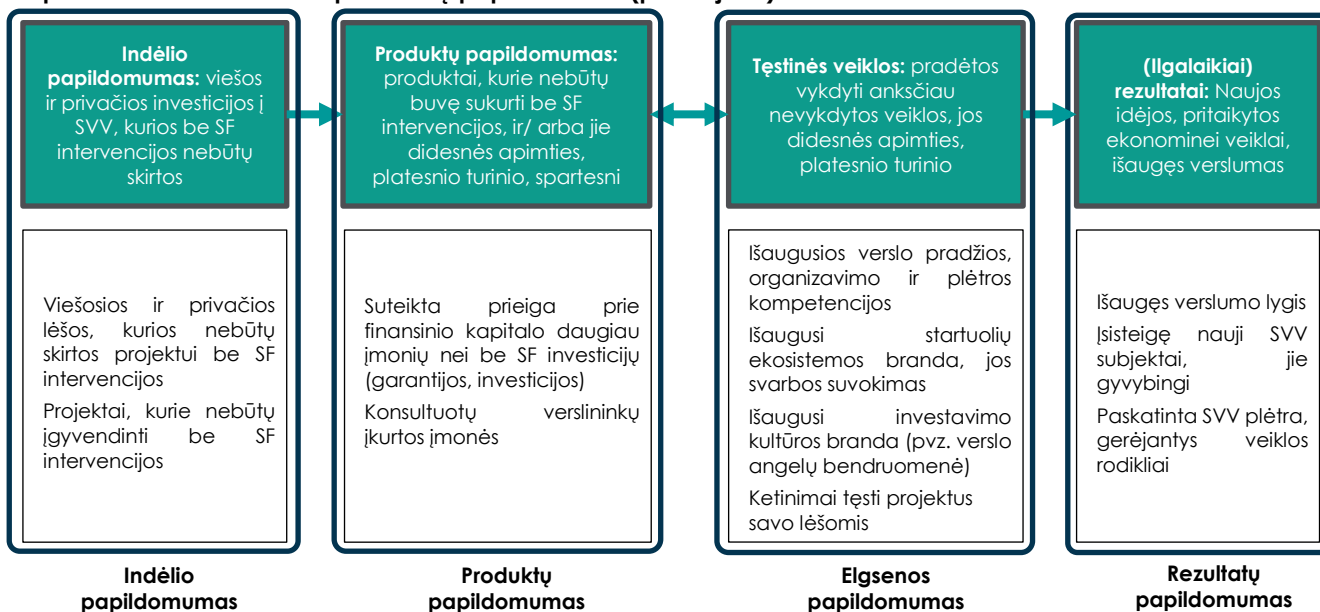
3.2. Kurios priemonės kuria didžiausią pridėtinę vertę?

Įvertinus visus surinktus duomenis, toliau apibendrinami įrodymai dėl priemonių poveikio pagal 3 prioriteto uždavinius. Atsižvelgiant į anksčiau aptartus apribojimus, išvados dėl poveikio yra preliminarios ir jas reikėtų vertinti atsargiai.

3.2.1. Verslumo skatinimo priemonės

Verslumo skatinimo priemonėmis siekta **pagerinti sąlygas naujo verslo kūrimui** – užtikrinti prieigą prie finansinių išteklių (kapitalo), suteikti reikiamų kompetencijų verslo pradžiai, verslo organizavimui ir plėtrai. Priemonių pridėtinė vertė turėtų būti užtikrinama 1) priemonės įgyvendinant finansinių priemonių pavidalu (daugiau nei 80 proc. visų verslumui skatinti skirtų ES investicijų numatyta įgyvendinti šia priemonių forma), 2) paramą koncentruojant pradedančiajam verslui – fiziniams asmenims, ketinantiems pradėti savo verslą, ir jau įsikūrusiems MVĮ, veikiančioms iki 3–5 metų.

19 pav. Verslumo skatinimo priemonių papildomumo (prisidėjimo) modelis

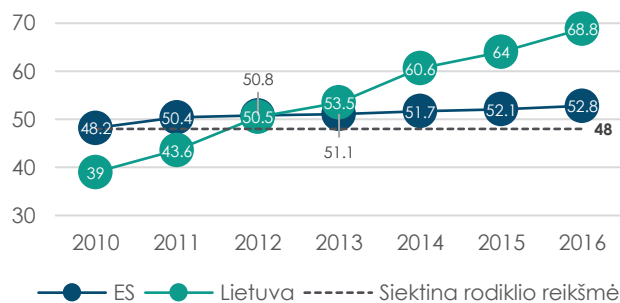

Šaltinis: „Visionary Analytics“, remiantis Veiksmy programą ir priemonių PFSA.

Siektinas verslumo lygis viršytas jau 2012 m., dar net neprasidėjus priemonių įgyvendinimui (žr. 20 pav.). Nors anksčiau vertinimuose teigiama, kad verslumo skatinimo priemonės tiesiogiai prisideda prie verslumo lygio augimo (ESTEP, „Visionary Analytics“, 2017), didelę įtaką verslumo lygio augimui šiuo laikotarpiu turėjo ir išoriniai veiksniai:

- Gerokai pagerėjusi ekonominė situacija. Matuojant pradinę rodiklio reikšmę (2010 m.), Lietuvos ūkis patyrė gilią ekonomikos ir finansų krizę, verslumo rodikliai buvo pasiekę žemumas. Šiuo metu tiek rinkos situacija, tiek verslo aplinka Lietuvoje yra daug palankesnė naujo verslo kūrimui.
- Mažėjantis gyventojų skaičius. Tarp 2011 ir 2018 m. Lietuva neteko apie 240 tūkst. gyventojų. Tai reiškia, kad net neišaugus naujai kuriamų įmonių skaičiui rodiklio reikšmė būtų vis tiek ženkliai pakitusi.

20 pav. Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų skaičius tenkantis 1000 gyventojų

Šaltinis: Eurostat.

Remiantis visais duomenimis, tikėtina, kad verslumo skatinimo uždavinio priemonių indėlio, produktų, elgsenos ir rezultatų papildomumas yra vidutinis. Yra nemaži skirtumai tarp priemonių – didžiausią pridėtinę vertę kuria „Verslumas FP“, o priemonės „Verslo konsultantas LT“ įgyvendinimas susiduria su rimtais iššūkiais (žr. 2.4 skyrelį), kurie suteikia pagrindo abejoti priemonės pridėtinę verte. Priemonės „Dalinis palūkanų kompensavimas“ pridėtinę vertę priklauso nuo ekonomikos ciklo – ji augtų ekonomikos lėtėjimo laikotarpiu, šiuo metu yra vidutinė. Toliau pateikiamos detalesnės išvados ir jas pagrindžiantys argumentai.

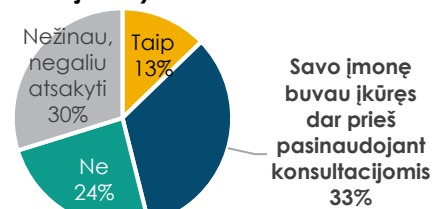
Pirma, priemonė „Verslumas FP“ kuria didžiausią pridėtinę vertę:

- Priemonės tikėtinas indėlio ir produktų papildomumas yra aukštas. Priemonė sprendžia vieną pagrindinių SVV iššūkių – nepakankama prieiga prie finansinių išteklių. Pagal šią priemonę investicijos skiriamos devynioms finansinėms priemonėms. 2018 m. pabaigoje „Verslumas FP“ priemonės lėšomis buvo investuota į 871 įmonę – suteiktos garantijos paskoloms ar lizingui 787 įmonėms, suteiktos pasidalytos rizikos paskolos 83 įmonėms, investuota į vieną įmonę pagal Ko-investicinį fondą II. Rizikos kapitalo fondai buvo sėkmingai įsteigti, visi iš jų jau pritraukė reikiamą kiekį privačių investicijų ir pradėjo veikti. Rizikos kapitalo fondams taikomų sąlygų aprašymuose nurodoma, kad visi rizikos kapitalo fondai kartu sudėjus turėtų investuoti į apie 130 įmonių. Palyginimui, visi 2007–2013 m. rizikos kapitalo fondai investavo į 55 įmones (BGI Consulting, 2014).
- Priemonės poveikį pritraukiamoms naujoms verslo investicijoms mažina keli veiksniai: 1) vienu metu buvo skirtos ES investicijos visiems rizikos kapitalo fondams. Tai prisotina rinką investicijų ir rizikos kapitalo fondų valdytojams tampa sudėtinga pritraukti reikiamą privačių lėšų kiekį, 2) panašiu metu buvo įsteigti ES investicijomis finansuojami rizikos kapitalo fondai ir kaimyninėse šalyse, su kuriais Lietuvoje įsteigtiems fondų valdytojams tenka konkuruoti dėl privačių investicijų³⁰.
- Tikėtinas aukštas priemonės elgsenos papildomumas ateityje. Stebint sėkmingą rizikos kapitalo fondų įgyvendinimo startą, tikėtina, kad fondų gausa skatins investavimo kultūros vystymąsi Lietuvoje. Tokį poveikį turėjo ir 2007–2013 m. laikotarpio investicijos į rizikos kapitalo fondus – dėl pirmojo Verslo angelų fondo Lietuvoje pradėjo formuotis neoficialus verslo angelų tinklas (BGI Consulting, 2014). Didžiausias poreikis – skatinti verslo angelų bendruomenės plėtrą, šviečiant potencialius verslo angelus apie nedidelį (10–20 tūkst. Eur) investicijų į naujų idėjų įgyvendinimą naudą³¹.
- Tikėtinas aukštas priemonės rezultatų papildomumas ateityje. Rizikos kapitalo fondai privalės investuoti dalį lėšų į naujai įsteigtas įmones ir taip prisidės prie naujų, gyvybingų SVV steigimo. Likusi dalis investicijų skatins sparčią SVV plėtrą ir veiklos rodiklių gerėjimą – užsienio šalių patirtis rodo, kad rizikos kapitalo valdytojai suteikia daug nefinansinės naudos įmonei: perduoda verslo valdymo žinias, padeda formuoti tinkamą verslo plėtros strategiją, gerina įmonės reputaciją ir patikimumą (Large ir Muegge, 2008). Praėjusio laikotarpio rizikos kapitalo investicijas gavusių įmonių apyvarta smarkiai išaugo (42,9 proc.), padidėjo ir darbuotojų skaičius (11,7 proc.), gerokai sumažėjo įmonių nuostolis (–71 proc.) ekonomikos krizės laikotarpiu (BGI Consulting, 2014).

Antra, priemonė „Verslo konsultantas LT“ kuria mažai pridėtinės vertės ir menkai padeda siekti pokyčių:

- Priemonės įgyvendinimo iššūkiai verčia abejoti priemonės indėlio ir elgsenos papildomumu (konsultacijas gavusių asmenų išaugusiomis verslo pradžios, organizavimo ir plėtros kompetencijomis – žr. 2.4 skyrelį).
- Nepanašu, kad priemonė skatina produktų papildomumą – fizinius asmenis (verslininkus kaip SVV subjektus) pradėti savo verslą. 33 proc. respondentų atsakė, kad savo įmonę buvo įkūrę dar prieš pasinaudojant konsultacijomis (žr. 21 pav.). Tai gali rodyti ir sukčiavimo pasekmes – fiktyvias verslo pradžios konsultacijas, suteiktas fiziniams asmenims, nors jie jau turi įmonę ir vysto verslą.
- Nėra įrodymų apie priemonės grynąjį poveikį įmonių gyvybingumui (ar įmonės veikė praėjus 2 m. po paraiškos pateikimo). Iš finansavimą gavusių subjektų po 2 m. veikė 96,15 proc. įmonių, o tarp paraiškas priemonei teikusių, tačiau finansavimo negavusių įmonių po 2 m. veikė 96,63 proc. įmonių. Skirtumas tarp šių grupių gyvybingumo nėra statistiškai reikšmingas. 2017–2018 m. ekonominė aplinka Lietuvoje buvo palanki verslui, tai rodo ir naujaisi 2018 m. verslo struktūros rodikliai – nauji juridiniai asmenys steigiasi sparčiai, įmonių išgyvenamumo rodikliai gerėjo paslaugų, prekybos ir statybos sektoriuose. Tad priemonės poveikį greičiausiai nustelbė išoriniai veiksniai.

22 pav. Ar pasinaudoję konsultacijomis įkūrėte savo įmonę (tik verslininkai kaip SVV subjektai)?

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. sausio–vasario mėn.
Pastabos: N = 109.

³⁰ Remiantis ekspertiniais interviu.

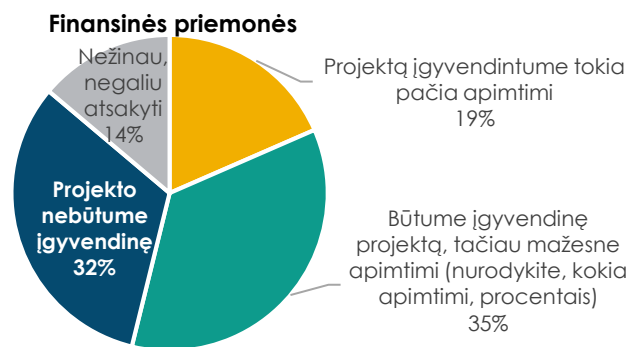
³¹ Remiantis ekspertiniais interviu.

Trečia, verslumo skatinimo priemonės neišstumia privačių investicijų, kadangi dauguma jų įgyvendinamos finansinėmis priemonėmis. 32 proc. pagal finansines priemones finansavimą gavusių ir dalyvavusių apklausoje įmonių nebūtų savo lėšomis įgyvendinusios savo projekto (žr. 22 pav.), 35 proc. projektą būtų įgyvendinusios mažesne, vidutiniškai 61,05 proc. apimtimi (20 respondentų atsakymų vidurkis).

Ketvirta, įsibėgėjusių priemonių trumpalaikis poveikis SVV plėtrai yra ribotas – ateityje reikėtų vertinti vidutinio laikotarpio poveikį (praėjus 2–3 m. po projektų pabaigos). Visų vertintų priemonių kontrafaktinis poveikio vertinimas (KPV) pateikė statistiškai nereikšmingus trumpalaikio poveikio įmonių plėtos rodikliams (darbuotojų skaičiui, apyvartai, vidutiniam darbo užmokesčiui) rezultatus, todėl įrodymų dėl poveikio šiems rezultatams nebuvo rasta (žr. 4 priedą). Kita vertus, KPV nebuvo galima atlikti priemonėms, kurios labiausiai tikėtina, kad gali turėti trumpalaikį poveikį įmonių plėtrai (priemonės „Pasidalytos rizikos paskolos“, rizikos kapitalo fondų priemonės, kuriose nėra pakankamai pasibaigusių projektų tokiam vertinimui). Portfelinių garantijų priemonės prie įmonių plėtos prisideda netiesiogiai, pagerindamos įmonių šansus gauti paskolą ar lizingo sandorį. Kita vertus, **priemonių poveikis priklauso ir nuo ekonomikos ciklo.** 2007–2013 m., ekonomikos nuosmukio metais, panašios priemonės buvo veiksmingos – ypač trumpuoju laikotarpiu (BGI Consulting, 2014). Dabartinio ekonomikos pakilimo metu įmonėms yra lengviau gauti paskolą, tačiau, jei ekonomikos augimas lėtėtų, palūkanų norma augtų, tikėtina, kad panašios priemonės vėl turėtų poveikį.

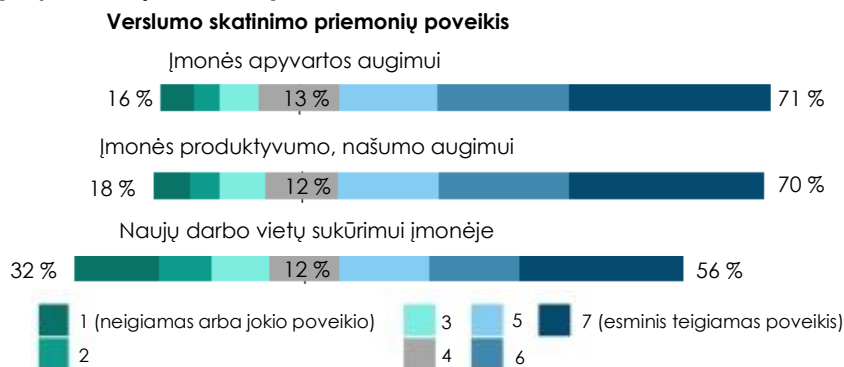
Daugiau nei du trečdaliai priemonių „Verslo konsultantas LT“ ir „Dalinis palūkanų kompensavimas (Verslumas)“ naudos gavėjų, atsakiusių į apklausą, šių priemonių poveikį apyvartai ir įmonės produktyvumo augimui vertino kaip teigiamą (atitinkamai 71 ir 70 proc. respondentų). Kiek daugiau nei pusė respondentų (56 proc.) poveikį naujų darbo vietų sukūrimui vertino kaip teigiamą, 32 proc. poveikį vertino kaip silpnesnį (žr. 23 pav.). Rezultatai neturėtų stebinti, kadangi apklausų respondentai yra linkę pervertinti priemonių poveikį.

23 pav. Jeigu nebūtumėte gavę finansavimo projekto įgyvendinimui, kokia tikimybė, kad savo lėšomis įgyvendintumėte šį projektą?

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. sausio–vasario mėn. Pastabos: N = 65.

24 pav. Verslumo skatinimo priemonių poveikis SVV plėtos rodikliams (respondentų nuomonė)

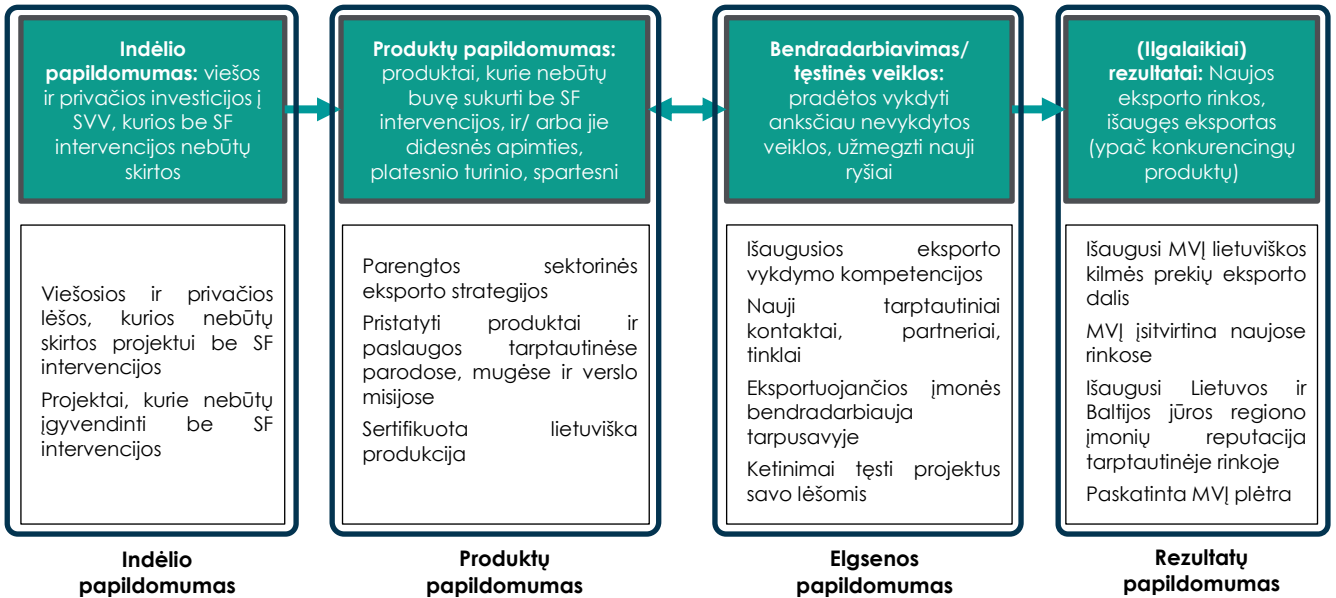

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. sausio–vasario mėn. Pastabos: N (apyvartos augimui) = 419, N (produktyvumo augimui) = 418, N (darbo vietų sukūrimui) = 400.

3.2.2. Tarptautiškumo skatinimo priemonės

Tarptautiškumo skatinimo priemonėmis siekta **paskatinti konkurencingų gaminių eksportą ir įmonių įsitraukimą į tarptautines tinklų grandines**. Priemonių pridėtinė vertė turėtų būti užtikrinama 1) įmonėms suteikiant žinių apie perspektyviausias eksporto rinkas ir skatinant jų pastangų koncentravimą į jas, 2) skatinant įmonių sinergija paremtas tarptautiškumo skatinimo veiklas.

25 pav. Tarptautiškumo skatinimo priemonių papildomumo (prisidėjimo) modelis

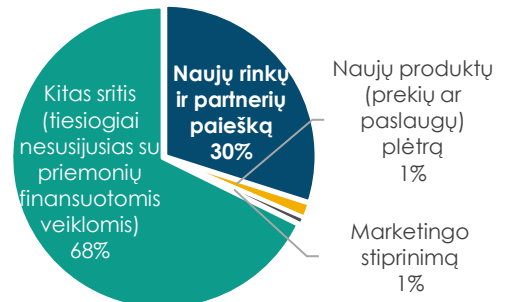
Šaltinis: „Visionary Analytics“, remiantis Veiksmų programa ir priemonių PFSA.

Remiantis visais duomenimis, tikėtina, kad tarptautiškumo skatinimo uždavinio priemonių indėlio ir elgsenos papildomumas yra aukštas, indėlio ir produktų papildomumas – vidutinis, o rezultatų papildomumas – žemas. Toliau pateikiami argumentai, pagrindžiantys išvadas.

Pirma, priemonės turi pridėtinę vertę įmonių elgsenai – partnerių paieškai, naujiems kontaktams su potencialiais partneriais:

- Atlikus kontrafaktinę analizę priemonės „Naujos galimybės LT“ finansavimą gavusių ir negavusių įmonių, dalyvavusių apklausoje, duomenimis, nustatytas *statistiškai reikšmingas* priemonės „Naujos galimybės LT“ *grynasis poveikis* naujų kontaktų su tarptautiniais prekybos partneriais užmezgimui ir naujų prekybos sutarčių sudarymui (žr. 4 priedą).
- Absoliuti dauguma (87 proc.) apklausą užpildžiusių įmonių, gavusių finansavimą pagal priemones „Expo konsultantas LT“, „Expo sertifikatas LT“ ir „Naujos galimybės LT“, labiau pritarė teiginiui, kad tarptautiškumo skatinimo priemonės turėjo poveikį tarptautinių partnerystės plėtrai (žr. 29 pav.).
- Tikėtinas priemonės „Verslo klasteris LT“ elgsenos papildomumas – paskirstyti tik 22 proc. priemonės „Verslo klasteris LT“ lėšų, o finansavimą gavę įmonių klasteriai jau įsitraukė į keturis tinklus ir pasiekė tarpinę rodiklio reikšmę, sutartyse numatyta pritraukti 40 naujų narių į klasterius (pusė siektinos reikšmės).
- Remiantis apklausos duomenimis, daugiau nei 80 proc. tarptautiškumo skatinimo investicijas gavusių įmonių ketino tęsti projektų metu įgyvendintas veiklas (likę 20 proc. teigė, kad netęs arba labiau tikėtina, kad netęs tokių veiklų arba nežino / negali atsakyti). Dažniausiai buvo nurodoma, kad ketinama investuoti į naujų rinkų ir partnerių paiešką (pratęsti projektų metu finansuotas veiklas).

28 pav. Į kokias įmonės veiklos tobulinimo/ plėtros sritis ateityje planuojate investuoti įmonės nuosavas lėšas?

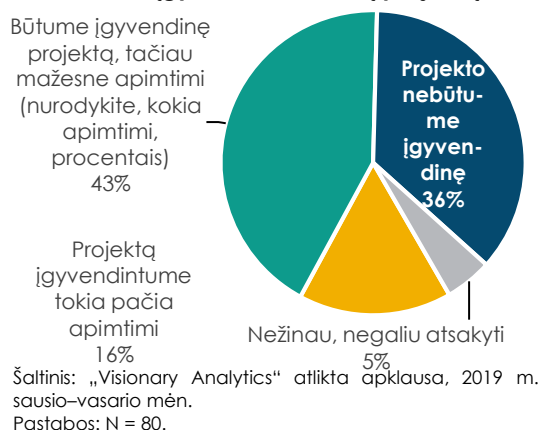
Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. sausio–vasario mėn.
Pastabos: N = 47.

Antra, tarptautiškumo skatinimo priemonių indėlio papildomumas palyginti aukštas, priemonė neišstumia privačių investicijų. 36 proc. finansavimą gavusių ir dalyvavusių apklausoje įmonių nebūtų savo lėšomis įgyvendinusios savo projekto (žr. 26 pav.), 43 proc. projektą būtų įgyvendinusios vidutiniškai perpus mažesne apimtimi. Tai rodo, kad įgyvendinama daugiau ir platesnės apimties projektų, orientuotų į eksporto plėtrą.

Trečia, priemonių produktų papildomumas yra vidutinis-aukštas:

- Paskirstyta kiek daugiau nei pusė priemonės „Naujos galimybės LT“ lėšų, o finansavimą gavusios įmonės jau viršijo siektiną įmonių grupių eksporto iniciatyvų tarptautinėse parodose, mugėse ar verslo misijose skaičių. Pavienių įmonių dalyvavimas parodose, mugėse ar verslo misijose buvo mažiau intensyvus, tačiau tarpinė rodiklio reikšmė buvo pasiekta.
- Tikėtina, kad be ES investicijų nebūtų pradėtos rengti sektorinės eksporto strategijos (dabar tai finansuojama pagal priemonę „Tarptautiškumas LT“) – „Versli Lietuva“ teigė, kad be ES investicijų įvairių iniciatyvų įprastai tenka atsakyti arba jas įgyvendinti daug mažesnės apimties, kadangi tam vien tik agentūros biudžeto nepakanka.
- Sertifikuotas pakankamas skaičius investicijas gavusių įmonių produktų tarpinei rodiklio reikšmei pasiekti. Tikėtina, kad priemonės produktų papildomumas yra vidutinis-aukštas, tačiau kol kas nepakanka duomenų daryti tvirtų išvadų apie „Expo sertifikatas LT“ priemonės produktų papildomumą.

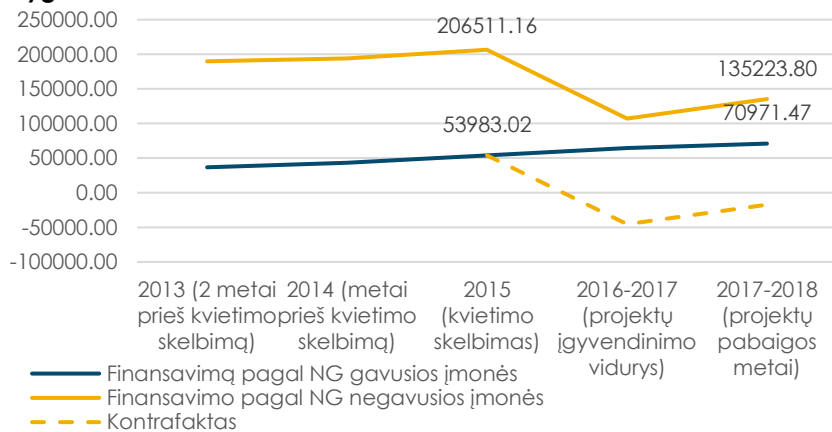
28 pav. Jeigu nebūtumėte gavę finansavimo projekto įgyvendinimui, kokia tikimybė, kad savo lėšomis įgyvendintumėte šį projektą?

Tačiau priemonės yra pernelyg smulkios, kad turėtų poveikį rezultato rodikliams. Nors dauguma apklausą užpildžiusių įmonių (79 proc.) labiau pritarė teiginiui, kad tarptautiškumo skatinimo uždavinio priemonės prisideda prie **įmonių eksporto apimčių augimo** (žr. 29 pav.), pastebima, kad priemonių poveikis rodiklio reikšmei nėra stiprus (ESTEP, „Visionary Analytics“, 2019). Išskiriamos kelios to priežastys: priemonės finansuoja smulkias veiklas, kurios tiesiogiai neprisideda prie eksporto augimo, o daugiau suteikia impulsą eksporto veiklų plėtrai; skiriamas finansavimas sąlyginai nedideliam skaičiui MVĮ; eksporto rodiklį stipriai veikia bendra ekonominė situacija Lietuvoje ir regione. Lietuviško eksporto rodikliui, su nedidelėmis išimtimis 2015 ir 2016 m., nuosekliai auga nuo 2009 m., nors priemonės pradėtos įgyvendinti palyginti neseniai.

Lyginant gavusių finansavimą pagal priemonę „Naujos galimybės LT“ ir jo negavusių įmonių eksporto apimtį, matyti, kad finansavimą gavusios įmonės vidutiniškai eksportuoja mažesnėmis apimtėmis nei finansavimo negavusios įmonės. Matomi stiprūs finansavimo negavusių įmonių eksporto apimčių susvyravimai 2016–2017 m., o finansavimą gavusių įmonių eksporto apimtys stabiliai augo. Įmonių eksporto duomenys teikiami tik įmonių grupių lygiu (įmonių lygiu duomenys neteikiami), tad neįmanoma patikrinti, ar įmonių eksporto apimčių vidurkių skirtumas yra statistiškai reikšmingas (žr. 27 pav.). Duomenys leidžia tik išskirti hipotezę, kurią patikrinti turėtų statistiniai metodai – priemonės padeda mažiau eksportuojančioms įmonėms palaipsniui plėsti eksporto apimtį ar jas stabilizuoti. Įmonės tvirtina, kad ir toliau investuos į naujų rinkų ir partnerių paiešką (žr. 25 pav.), tad tikėtina, jog **priemonė duoda teigiamą pirminį impulsą įmonėms siekiant įsitvirtinti naujose rinkose.**

29 pav. Finansavimą pagal priemonę „Naujos galimybės LT“ gavusių ir jo negavusių įmonių, kurioms taikytas KPV, eksporto apimčių vidurkių lyginimas

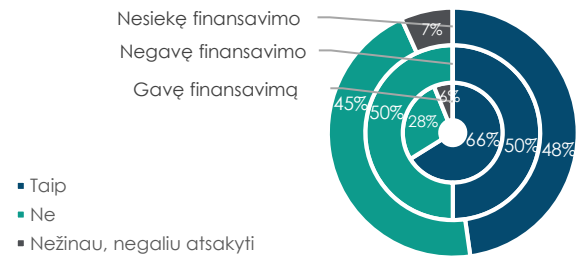
Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys, suteikti „Visionary Analytics“ šio vertinimo tikslais.

priemonė duoda teigiamą pirminį impulsą įmonėms siekiant įsitvirtinti naujose rinkose.

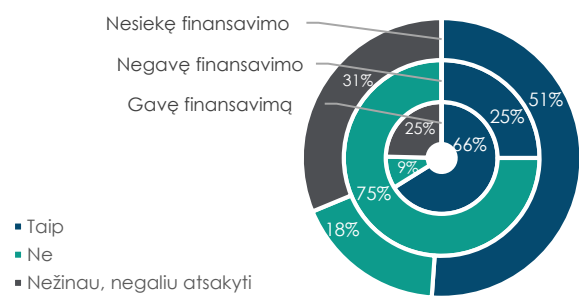
Apklausoje rezultatai taip pat rodo, kad daugiau respondentų, gavusių finansavimą, nei finansavimo negavusių ar jo nesiekusių, atsakė, kad 2018 m. investavo į naujų produktų (prekių ar paslaugų) plėtrą ir planuoja toliau investuoti į šią sritį 2019 m. (žr. 28 pav.). Finansavimą gavusios įmonės linkusios investuoti vidutiniškai didesnes sumas į naujų produktų plėtrą (45,8 tūkst. Eur, 26 respondentų vidurkis) lyginant su įmonėmis, siekusiomis finansavimo ir nesiekusiomis finansavimo (atitinkamai 21 tūkst. Eur, 4 respondentų vidurkis ir 21 tūkst. Eur, 58 respondentų vidurkis). Analogiška tendencija matyti ir apklausoje respondentų atsakymuose apie įmonių planuojamas investicijas į naujų produktų plėtrą 2019 m. Vidutiniškai didesnes sumas planuoja investuoti tiek sėkmingai, tiek nesėkmingai siekusios finansavimo įmonės (45,8 tūkst. Eur, 16 respondentų vidurkis ir 42,9 tūkst. Eur, 7 respondentų vidurkis), lyginant su įmonėmis, nesiekusiomis finansavimo (29,1 tūkst. Eur, 65 respondentų vidurkis). Šie rezultatai turi būti interpretuojami atsargiai, atsižvelgiant į kelis veiksnius:

- Skirtumai tarp finansavimą gavusių ir jo siekusių bei finansavimo nesiekusių galimai atskleidžia selektyvios atrankos problemą – priemonėse dalyvauja stipresnės ir iniciatyvesnės įmonės, tad ir jų rezultatus lemia šie veiksniai, kurie nulemia jų dalyvavimą priemonėje.
- Daugumos priemonių, kuriose dalyvavo respondentai, grynojo poveikio vertinti nebuvo galima dėl duomenų trūkumo, tad apklausoje duomenų negalima trianguluoti.
- Finansavimą gavusių, jo siekusių ir nesiekusių įmonių imtis, kuriai skaičiuoti investicijų sumų vidurkiai, skiriasi (dėl skirtingo įmonių aktyvumo pildant apklausų klausimynus).

31 pav. Ar 2018 m. investavote į naujų produktų (prekių ar paslaugų) plėtrą?

Ar 2019 m. planuojate investuoti į naujų produktų (prekių ar paslaugų) plėtrą?

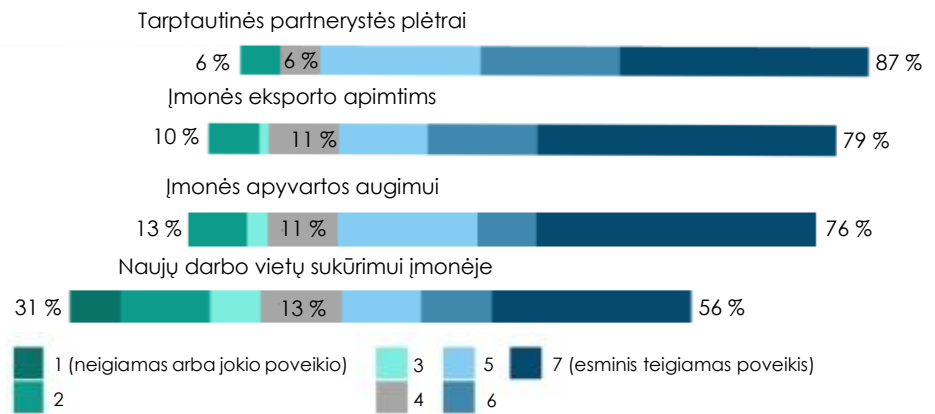

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. sausio–vasario mėn.
Pastabos: N (Gavę finansavimą) = 65, N (Negavę finansavimą) = 10, N (Nesiekę finansavimo) = 176.

Trumpojo laikotarpio poveikis MVĮ plėtrai taip pat yra ribotas. Priemonės „Naujos galimybės LT“ KPV neparodė statistiškai reikšmingų rezultatų MVĮ plėtros rodikliams, tokiems kaip darbuotojų skaičius ar vidutinis darbo užmokestis įmonėje (žr. detalią analizę 4 priede). Dauguma apklausą užpildžiusių įmonių (76 proc.) labiau pritarė teiginiui, kad 3.2.1 uždavinio priemonės prisideda prie įmonių apyvartos augimo (žr. 29 pav.). Tai labiau nei kitur pastebima priemonėje „Naujos galimybės“ (83 proc. lyginant su 69 proc. „Expo konsultantas“ ir 50 proc. „Expo sertifikatas LT“). Toks teigiamas priemonių poveikio apyvartai vertinimas susijęs su įmonių lūkesčiais, kad ilgesnėje perspektyvoje projektų metu gautas impulsas eksportuoti ilgainiui peraugs į didesnę eksportą ir atitinkamai į didesnę apyvartą. Poveikis apyvartai trumpuoju laikotarpiu mažai tikėtinas dėl santykinai nedidelio finansuojamų veiklų masto. Grynąjį priemonių poveikį apyvartai bus galima įvertinti tik praėjus daugiau laiko po projektų pabaigos (apyvartos duomenų atnaujinimai užtrunka, o dauguma priemonių projektų pasibaigė 2018 m. ar pasibaigė dar vėliau).

32 pav. Tarptautiškumo skatinimo priemonių poveikis SVV plėtros rodikliams (respondentų nuomonė)

Tarptautiškumo skatinimo priemonių poveikis

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. sausio–vasario mėn.
Pastabos: N (tarptautinės partnerystės plėtrai) = 63, N (eksporto apimtims) = 63, N (apyvartos augimui) = 63, N (darbo vietų sukūrimui) = 62.

Nors Veiksmų programoje nurodyta, kad uždaviniu siekiama skatinti Baltijos jūros regiono įmonių bendradarbiavimą, konkrečiai į tai orientuotų priemonių nebuvo. Europos Komisija rekomenduoja į tai investuoti naujuoju laikotarpiu (Europos Komisija, 2018).

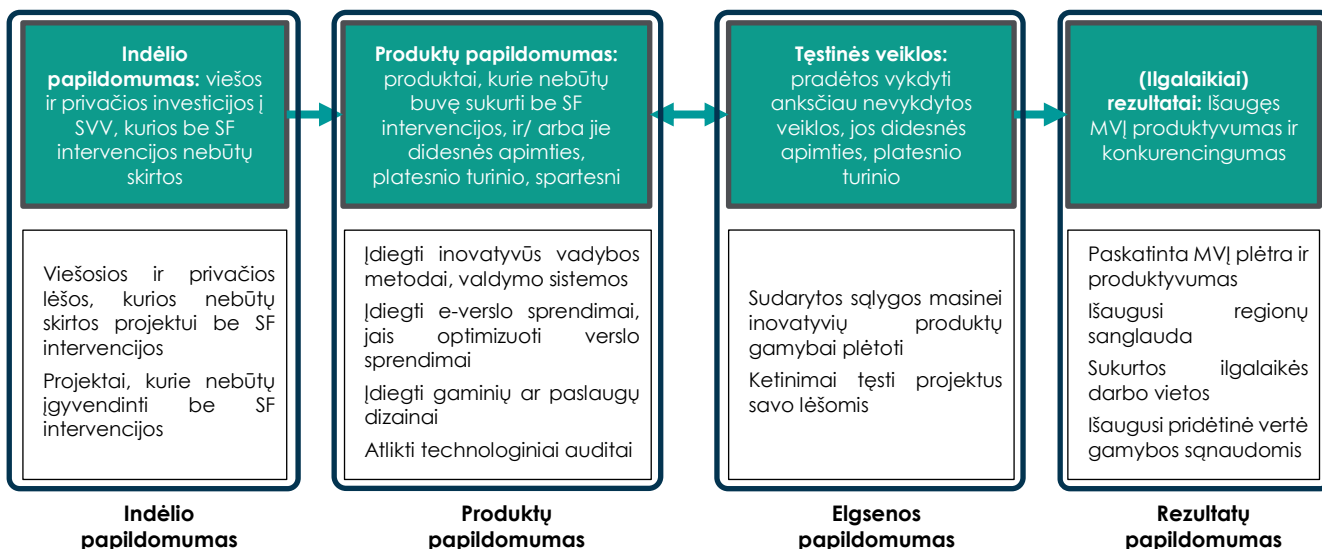
Turimais duomenimis, didžiausią pridėtinę vertę kuria priemonė „Naujos galimybės LT“. Tikėtina, kad pridėtinę vertę kuria ir priemonė „Expo sertifikatas LT“, tačiau tam patikrinti šiuo metu nepakanka duomenų (pasibaigę per mažai projektų). Jau dabar stebimas aukštas priemonės „Naujos galimybės LT“ elgsenos papildomumas. Priemonės kontrafaktinio poveikio vertinimo rezultatai (žr. aukščiau bei 4 priede) rodo, kad priemonės grynasis poveikis statistiškai reikšmingas naujų kontaktų su tarptautiniais prekybos partneriais užmezgimui ir naujų prekybos sutarčių sudarymui. Panašią tendenciją rodo ir apklausos rezultatai – daugiau respondentų, gavusių finansavimą pagal priemonę „Naujos galimybės LT“, teigė 2018 m. užmezgę daugiau naujų kontaktų ir pasirašę naujų prekybos sutarčių su tarptautiniais partneriais nei 2017 m., lyginant su įmonėmis, negavusiomis ir nesiekusiomis finansavimo (žr. 30 pav.). Priemonės poveikį galėtų padidinti jos dizaino pokyčiai (žr. 1 skyrių).

Mažiausią pridėtinę vertę kuria priemonė „Expo konsultantas LT“. Ši priemonė pasižymi maža paklausa – iki šiol priemonei paskirstyta tik apie 12 proc. visų numatytų lėšų. Konsultantų priemonių dizainas kelia abejonių priemonių papildomumu, taip pat ir šios priemonės poveikiu eksporto vykdymo kompetencijų augimui.

3.2.3. Produktivumo skatinimo priemonės

Produktivumo skatinimo priemonėmis siekta paskatinti įmonių procesų ir technologijų modernizavimą. Priemonių pridėtinė vertė užtikrinama 1) finansuojant inovatyvių sprendimų diegimą versle, 2) skatinant regionų sanglaudą.

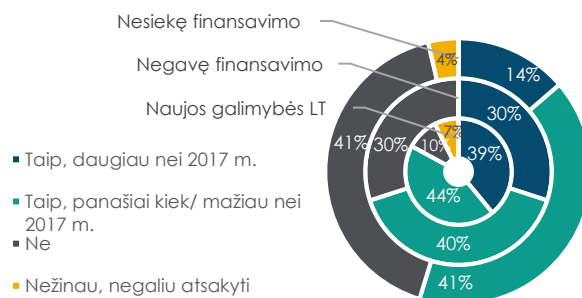
34 pav. Produktivumo skatinimo priemonių papildomumo (prisidėjimo) modelis

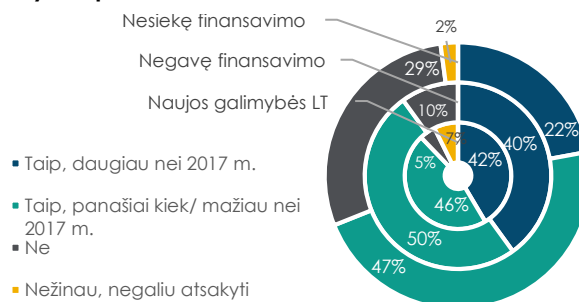
Šaltinis: „Visionary Analytics“, remiantis Veiksmų programa ir priemonių PFSA.

Remiantis visais duomenimis, tikėtina, kad produktivumo skatinimo uždavinio priemonių indėlio ir rezultatų pridėtinė vertė palyginti aukšta, produktų ir elgsenos – vidutinė. Toliau pateikiami argumentai, pagrindžiantys išvadas.

33 pav. Ar 2018 m. pasirašėte naujų prekybos sutarčių su tarptautiniais partneriais?

Ar 2018 m. užmezgėte naujų kontaktų su tarptautiniais prekybos partneriais?

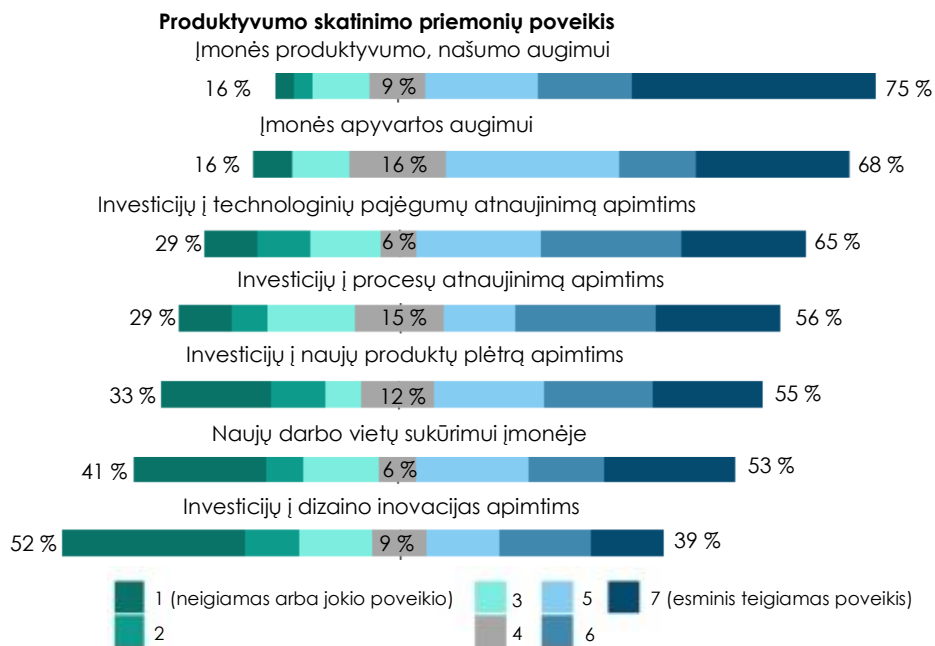
Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. sausio–vasario mėn.

Pastabos: N (Naujos galimybės LT) = 41, N (Negavę finansavimo) = 10, N (Nesiekę finansavimo) = 190.

Pirma, tikėtina palyginti aukšta priemonių pridėtinė vertė rezultatams – MVĮ konkurencingumo rodikliams, tačiau grynasis priemonių poveikis dar nespėjo pasireikšti.

Respondentai gerai vertino produktyvumo skatinimo priemonių poveikį įmonės produktyvumo, našumo augimui, apyvartos augimui ir investicijų į technologinių pajėgumų atnaujinimą apimtims (žr. 32 pav.). KPV nenustatė priemonės „E-verslas LT“ grynojo poveikio įmonių apyvartai ir darbo našumui projekto pabaigos metais, tačiau tikėtina, kad priemonės poveikis dar nespėjo pasireikšti. Siekiant įvertinti priemonės poveikį, reikėtų jį vertinti praėjus bent metams po projekto, kai įmonės pateiks 2018 m. apyvartos duomenis.

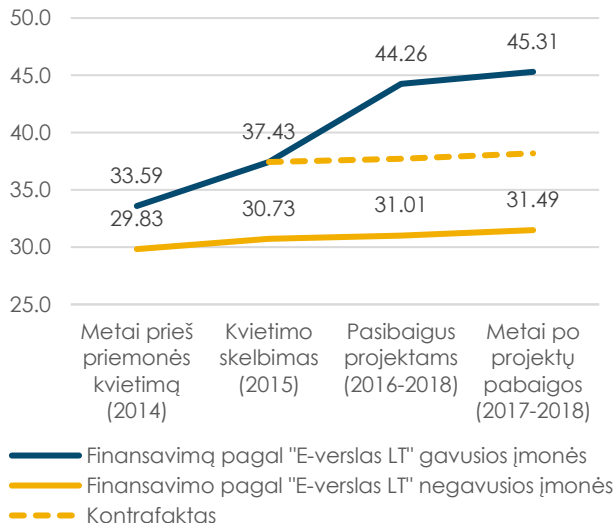
35 pav. Produktyvumo skatinimo priemonių poveikis SVV plėtros rodikliams (respondentų nuomonė)

Šaltinis: Visionary Analytics atlikta apklausa, 2019 m. sausio – vasario mėn.

Pastabos: N (produktyvumo augimui) = 32, N (apyvartos augimui) = 31, N (investicijų į technologinių pajėgumų atnaujinimą apimtims) = 34, N (investicijų į procesų atnaujinimą apimtims) = 33, N (investicijų į naujų produktų plėtrą apimtims) = 33, N (naujų darbo vietų sukūrimui) = 32, N (investicijų į dizaino inovacijas apimtims) = 33.

36 pav. Finansavimą pagal priemonę „E-verslas LT“ gavusių ir jo negavusių įmonių, kurioms taikytas KPV, darbuotojų skaičiaus vidurkių lyginimas

Šaltinis: „Visionary Analytics“ skaičiavimai.

dėl riboto patikimumo statistinio reikšmingumo, taip pat dėl to, kad poveikis praėjus metams po projekto tampa statistiškai neberekšmingas.

Taip pat pastebėtas statistiškai reikšmingas darbo užmokesčio skirtumas tarp tikslinės ir kontrolinės grupių praėjus metams po projekto pabaigos – finansavimą pagal „E-verslas LT“ gavę subjektai vidutiniškai mokėjo 66 Eur didesnę atlyginimą nei finansavimo negavusios įmonės (rezultatas statistiškai reikšmingas 0,05 ribose). Tačiau kadangi poveikio nebuvo galima tirti taikant dvigubo skirtumo analizės metodą, priemonės poveikį reikėtų vertinti konservatyviai, ypač dėl to, kad darbo užmokestis Lietuvoje stabiliai auga dėl ekonomikos pakilimo.

Naujausiais turimais duomenimis pastebima, kad rodiklio „Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, sukurta MVĮ, tenkanti vienam darbuotojui“ reikšmė nuosekliai auga ir 2016 m. jau pasiekta 90 proc. siektinos rodiklio reikšmės (žr. 34 pav.). Tokiam augimui įtakos galėjo turėti ir kiti veiksniai (pavyzdžiui, ekonomikos augimas, kitos priemonės). Dalies priemonių (pavyzdžiui, „Dizainas LT“, „E-verslas LT“ ir „Procesas LT“) įtaką rodikliui neturėtų būti reikšminga dėl šių priežasčių:

- Mažas skiriamas finansavimo dydis (nuo 10 tūkst. iki 35 tūkst. Eur)
- Finansuojamos veiklos tik netiesiogiai prisideda prie rodiklio.

Be to, rodiklis matuoja bendrą įmonės darbo našumą, o projektai gali būti susiję tik su dalimi įmonės vykdomų veiklų.

Lietuvos verslo konkurencingumo indeksas (žr. 4.1 skyrelį), apimantis šalies verslumo, verslo tarptautiškumo, produktyvumo ir inovatyvumo rodiklius, atskleidžia, kad šaliai stinga regionų sanglaudos. Tačiau Lietuvos verslo produktyvumo indeksas, apimantis pridėtinę vertę gamybos sąnaudomis, tenkančią vienam darbuotojui (2017 m.) ir mėnesinį darbo užmokestį (2018 m. trečiasis ketvirtis), rodo, kad atskirtis tarp regionų verslo produktyvumo yra kur kas mažesnė nei verslo tarptautiškumo, inovatyvumo ar verslumo rodiklių atžvilgiu (žr. 35 pav.). Ateityje verta matuoti grynąjį priemonių poveikį šioms produktyvumo rodikliams (kai bus pakankamai duomenų kontrafaktiniam poveikio vertinimui atlikti).

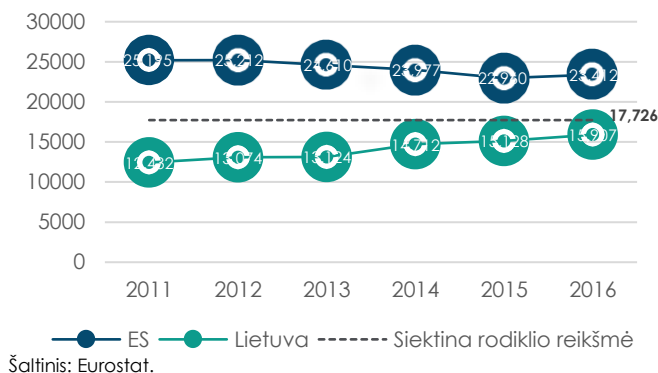
Antra, produktyvumo skatinimo priemonės neišstumia privačių investicijų, tai reiškia aukštą priemonių pridėtinę vertę naujų įmonių investicijų pritraukimui ir projektų įgyvendinimui. Tik 7 proc. finansuotų MVĮ būtų įgyvendinę tuos pačius projektus savo lėšomis. 50 proc. finansavimą gavusių ir dalyvavusių apklausoje įmonių visai nebūtų savo lėšomis įgyvendinusios projekto, dar trečdalis respondentų projektą būtų įgyvendinę vidutiniškai 53 proc. mažesne apimtimi (žr. 36 pav.). Tai rodo, kad įgyvendinama daugiau ir platesnės apimties projektų, orientuotų į įmonių modernizavimą.

Pagal produktyvumo uždavinio priemones finansavimą gavusios įmonės teigė investavusias į technologinių pajėgumų ir procesų modernizavimą dažniau nei finansavimo negavusios ar nesiekusios įmonės (žr. 37 pav.). Apklausos rezultatai taip pat rodo, kad vidutiniškai didesnes sumas į modernizavimą buvo linkusios investuoti tiek sėkmingai, tiek nesėkmingai siekusios finansavimo įmonės (60,7 tūkst. Eur, 14 respondentų vidurkis ir 66,9 tūkst. Eur, 22 respondentų vidurkis), lyginant su įmonėmis, nesiekusiomis finansavimo (13,6 tūkst. Eur, 109 respondentų vidurkis). Analogiška tendencija matyti ir apklausos respondentų atsakymuose apie įmonių planuojamas investicijas į modernizavimą 2019 m. Vidutiniškai didesnes sumas į modernizavimą planuoja investuoti tiek sėkmingai, tiek nesėkmingai siekusios finansavimo įmonės (100,7 tūkst. Eur, 16 respondentų vidurkis ir 316,1 tūkst. Eur, 11 respondentų vidurkis), lyginant su įmonėmis, nesiekusiomis finansavimo (19,5 tūkst. Eur, 101 respondento vidurkis). Šie rezultatai turi būti interpretuojami atsargiai, atsižvelgiant į kelis veiksniai:

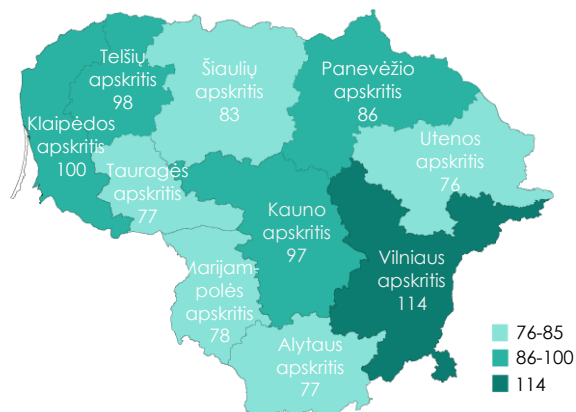
- Skirtumai tarp finansavimą gavusių ir jo siekusių bei finansavimo nesiekusių galimai atskleidžia selektyvios atrankos problemą – priemonėse dalyvauja stipresnės ir iniciatyvesnės įmonės, tad ir jų rezultatus lemia šie veiksniai, kurie nulemia jų dalyvavimą priemonėje.
- Daugumos priemonių, kuriose dalyvavo respondentai, grynojo poveikio vertinti nebuvo galima dėl duomenų trūkumo, tad apklausos duomenų negalima trianguliuoti.
- Finansavimą gavusių, jo siekusių ir nesiekusių įmonių imtis, kuriai skaičiuoti investicijų sumų vidurkiai, skiriasi (dėl skirtingo įmonių aktyvumo pildant apklausų klausimynus).

Priemonės „Procesas LT“ tarpinės produktų rodiklių („įdiegti inovatyvūs vadybos metodai“ ir „įdiegtos inovatyvios valdymo sistemos“) reikšmės jau viršytos ir beveik siekia numatytas galutines reikšmes, viršytas jau galutinis priemonės

37 pav. Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, sukurta MVĮ, tenkanti vienam darbuotojui

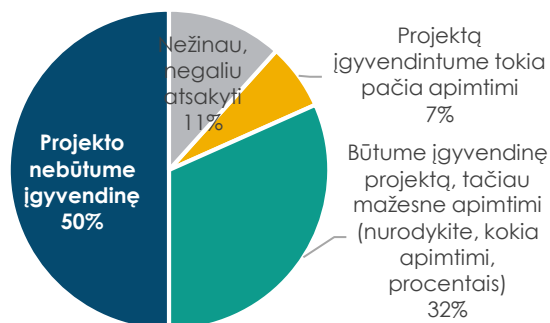

38 pav. Lietuvos verslo produktyvumo žemėlapis

Šaltinis: sudaryta „Visionary Analytics“, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis.

39 pav. Jeigu nebūtumėte gavę finansavimo projekto įgyvendinimui, kokia tikimybė, kad savo lėšomis įgyvendintumėte šį projektą?

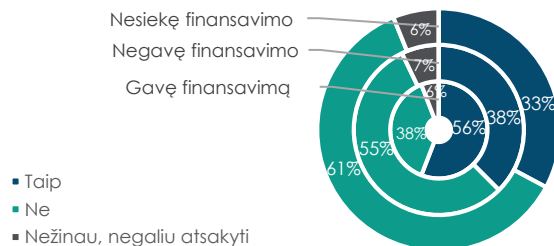

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. sausio–vasario mėn. Pastabos: N = 60.

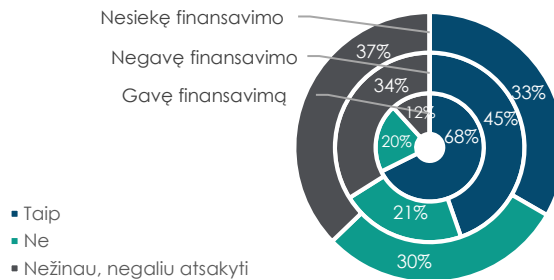
„E-verslas“ produkto rodiklis „įdiegus e-verslo sprendimus, optimizuoti verslo procesai“. Pagal priemonę „Regio Invest LT+“ finansuojamose sutartyse planuojama pasiekti galutinio rodiklio reikšmę viršijantį naujai sukurtų ilgalaikių darbo vietų skaičių. Atsilieka priemonės „Dizainas LT“ pažanga pagal rodiklį „Investicijas gavusioje įmonėje įdiegti gaminių ir (ar) paslaugų dizainai“.

Trečia, priemonių elgsenos papildomumą rodo įmonių pasiryžimas ateityje investuoti nuosavas lėšas į produktyvumo didinimo sritis. Remiantis apklausos duomenimis, net 94 proc. produktyvumo skatinimo investicijas gavusių įmonių ketina tęsti projektų metu įgyvendintas veiklas – po pusę jų nurodė, kad tęs veiklas arba labiau tikėtina, kad tęs veiklas (likę 6 proc. teigė, kad labiau tikėtina, kad netęs tokių veiklų arba nežino / negali atsakyti). Įmonės žada investuoti į su produktyvumo priemonėmis susijusias sritis, tačiau nebūtinai į tas pačias, kurias gavo finansavimą (pavyzdžiui, e-verslo sprendimams investicijas gavusios įmonės planuoja investuoti į naujų produktų plėtrą ir pan.). Taip pat įmonės žada investuoti į kitas sritis, tiesiogiai nesusijusias su darbo našumo didinimu – dažniausiai įmonės minėjo, kad investuos į tęstinį darbuotojų mokymą arba darbuotojų kvalifikacijos kėlimą bei naujų rinkų ir partnerių paiešką (žr. 38 pav.). Tai rodo, kad vienai įmonei gali būti aktualios kelios šio uždavinio priemonės ir tarptautiškumo skatinimo priemonės. Tikėtina, kad kompleksinis priemonių teikimas įmonėms padidintų priemonių poveikį bei papildomumą ir taip įgalintų įmones plėtoti masinę inovatyvių produktų gamybą didesniu mastu.

40 pav. Ar 2018 m. investavote į verslo technologinių pajėgumų ir procesų modernizavimą?

Ar 2019 m. planuojate investuoti į verslo technologinių pajėgumų ir procesų modernizavimą?

Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. sausio–vasario mėn.
Pastabos: N (Gavę finansavimą) = 34, N (Negavę finansavimo) = 56, N (Nesiekę finansavimo) = 441.

Tikėtina, kad santykinai mažiausią pridėtinę vertę kol kas kuria priemonė „Dalinis palūkanų kompensavimas“ ir „Pasidalytos rizikos paskolos“. Priemonių pridėtinę vertę mažina dabartinis ekonomikos pakilimas, finansų tarpininkai noriai skolina įmonėms už mažą palūkanų normą. Tikėtina, kad šios priemonės, kaip ir kitų priemonių, gerinančių verslo priėjimą prie finansinio kapitalo, pridėtinę vertę smarkiai išaugtų, jeigu ekonomika pradėtų lėtėti, o palūkanų norma – augti.

Priemonių poveikį gali mažinti vidiniai ir išoriniai veiksniai:

- Lietuvos darbo rinkoje (ypač regionuose) jaučiama įtampa – darbuotojų stoka stabdo verslo plėtrą. Lietuvos pramonininkų konfederacijos atlikta aukščiausio lygio įmonių vadovų apklausa parodė, jog beveik 70 proc. jų jaučia kvalifikuotos ar nekvalifikuotos darbo jėgos trūkumą. Be to, darbuotojų trūkumo didėjimas apima vis daugiau ekonomikos sektorių – iki 2017 m. pradžios jis buvo reikšmingesnis tik pramonėje ir prekyboje, tačiau pastaruosiu metu trūkumas didėja ir statybos bei prekybos ir paslaugų sektoriuose (Lietuvos bankas, 2014, „Versli Lietuva“, 2018). Darbuotojų trūkumas taip pat lemia augantį darbo užmokestį šalyje. Kita vertus, tai skatina įmones daugiau investuoti į įrangos modernizavimą (skaitmeninimą, automatizavimą) ir kuria paklausą uždavinio priemonėms.
- Nepakankama paklausa, labiausiai ribojanti prekybos ir statybos sektorių plėtrą („Versli Lietuva“, 2018).
- Finansiniai sunkumai, labiausiai ribojantys statybos sektoriaus plėtrą. Su finansiniais sunkumais mažiausiai susiduria pramonės sektoriaus įmonės, kurioms lengviausia gauti paskolą gamybos veikloms („Versli Lietuva“, 2018).
- Didelė mokestinė našta SVV ir dažni teisinės bazės pokyčiai itin riboja žmonių verslumą³².

41 pav. Į kokias įmonės veiklos tobulinimo/ plėtros sritis ateityje planuojate investuoti įmonės nuosavas lėšas?

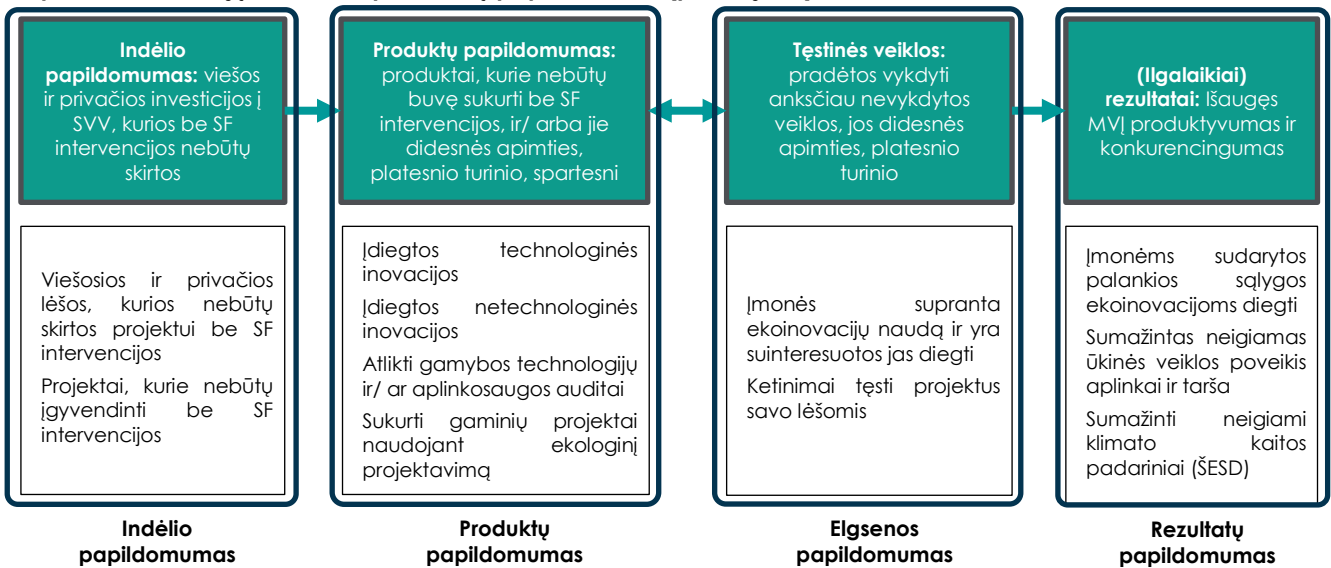
Šaltinis: „Visionary Analytics“ atlikta apklausa, 2019 m. sausio–vasario mėn.
Pastabos: N = 35.

³² Remiantis atvirų apklausos rezultatų analize.

3.2.4. Ekoinovacijų skatinimo priemonės

Ekoinovacijų skatinimo priemonėmis siekta **paskatinti įmones investuoti į technologijas, nukreiptas į išteklių taupymą**. Priemonių pridėtinė vertė užtikrinama finansavimą skiriant ekoinovacijų veikloms, kurioms vykdyti paskatų rinkoje stinga.

42 pav. Ekoinovacijų skatinimo priemonių papildomumo (prisidėjimo) modelis

Šaltinis: „Visionary Analytics“, remiantis Veiksmų programa ir priemonių PFSA.

Kadangi atliktas atskiras šio uždavinio priemonių poveikio vertinimas, šis vertinimas remiasi jau atlikta EKT (2019) analize – priemonių vykdytojai nebuvo atskirai apklausiami, nebuvo taikomi kontrafaktinės analizės, interviu ir kiti metodai. Toliau pateikiamos detalesnės išvados ir argumentai.

Pirma, ekoinovacijų priemonių indėlis į jų fikslų rodiklių reikšmių pokyčius nebus reikšmingas dėl riboto priemonių masto ir riboto jų patrauklumo MVĮ. Net ir sėkmingiausioje priemonėje „Eco-inovacijos LT+“ tarpinis 2018 m. rodiklis „Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos), Eur“ nebus pasiektas. Įmonių, diegusių aplinkosaugos inovacijas, dalis nuo 2012–2014 iki 2014–2016 m. krito daugiau negu dvigubai, nuo 20,7 iki 8,9 proc. Įvertinus, kad santykinai nedidelė Lietuvos įmonių dalis galės pasinaudoti 3.3.2 uždavinio finansavimu, taip pat nedidelę paklausą priemonėms, mažai tikėtina, kad siektina rodiklio reikšmė bus pasiekta. Tikimybė, kad priemonės lėšos bus panaudotos ir suplanuoti rezultatai bus pasiekti iki 2023 m., yra vidutinė. Tikimybė, kad bus panaudotos visos priemonių „Eco-inovacijos LT“ ir „Eco-konsultantas LT“ lėšos ir bus sukurti numatyti rezultatai, yra žema. Priemonių patrauklumą mažina kelios priežastys (EKT, 2019): administraciniai kaštai neatperka finansavimo naudos; specialistų ir informacijos apie priemonių naudą trūkumas; apribojimai galimiems pareiškėjams; žema rinkos dalyvių branda, taip pat mažai paslaugų teikėjų, galinčių suteikti kokybiškas konsultacijas, atlikti ekologinį projektavimą.

Antra, didžiausią pridėtinę vertę, tikėtina, sukurs priemonės „Eco-inovacijos LT“ ir „Eco-inovacijos LT+“, nes:

- Jos yra labiau paklausios. Geriausiai panaudojamos priemonės „Eco-inovacijos LT+“, nes technologinių inovacijų finansavimui rinkoje nėra alternatyvų (EKT, 2019). Be to, šia priemone pasinaudos daugiausia įmonių.
- Tikėtinas įgyvendintų technologinių inovacijų projektų teigiamas poveikis a) privačių investicijų į ekoinovacijas pritraukimui, skatinant suvokimą apie ekologinių inovacijų teikiamą naudą ir b) teigiamas ilgalaikis poveikis aplinkai (šį poveikį turi tikrinti vertinimas, nes jis neatsispindi stebėsenos rodikliuose). Tikėtinas teigiamas netechnologinių inovacijų (ekologinio projektavimo, technologinių auditų ir kt.) poveikis aplinkai.
- Įgyvendinami priemonės „Eco-inovacijos LT“ projektai pasižymi sąlyginai aukštu rezultatyvumu. Nors paskirstyta tik kiek daugiau nei 20 proc. priemonės lėšų, įgyvendinami projektai kai kuriais atvejais pasiekė iki 36 proc. priemonės siektinų rodiklių reikšmių (pavyzdžiui, diegiant AVS, kuriant naujų gaminių projektus, naudojant ekologinį projektavimą).
- Tikėtina, kad ateityje ekologinio projektavimo poreikis augs, nes taip suprojektuoti produktai turi konkurencinį pranašumą, ypač eksporto rinkose, jei jo kaina nedidesnė nei įprasto produkto (EKT, 2019).

Trečia, mažiausią pridėtinę vertę sukurs priemonė „Eco-konsultantas LT“. Kaip ir kitų konsultacijas finansuojančių priemonių atveju, priemonės dizainas verčia abejoti jos papildomumu ir poveikiu. Viršyti stebėsenos rodikliai (pavyzdžiui, suteiktų konsultacijų valandų skaičius) nekoreliuoja su priemonės lėšų panaudojimu, nes nustatyti konsultacijų įkainiai neatitinka rinkos paslaugų kainos, todėl siekdami gauti rinkoje įprastą atlygį jie manipuliuoja „suteikdami“ daugiau valandų konsultacijų. Konsultacijų ekoinovacijų klausimais veikla iš dalies dubliuoja technologinio audito konsultacijas, o priemonės investicijų dydis konsultacijų forma neatperka projektų vykdytojų patirtų administracinių kaštų. Todėl siūloma priemonės finansuojamas veiklas integruoti į kitas priemones.

3.3. Apibendrinimas: poveikis ir jo tvarumas

Priemonių pridėtinė vertė

Remiantis visais sukurtais duomenimis, toliau pateikiamas 3 prioriteto priemonių grupių (pagal keturis prioriteto uždavinius) tikėtino papildomumo apibendrinimas.

12 lentelė. Priemonių tikėtino papildomumo (pridėtinės vertės) apibendrinimas

	Indėlio: priemonės skatina naujas verslo investicijas	Produktų: be priemonių planuoti projektai ir jų produktai nebūtų sukurti	Elgsenos: priemonės skatina naują verslo elgseną (verslumą, eksportą, partnerystes, kt.)	Rezultatų: priemonės turi poveikį konkurencingumo rodikliams
Verslumo skatinimo priemonės	Aukštas	Vidutinis-aukštas	Vidutinis-aukštas	Vidutinis (grynojo poveikio kol kas nerasta, bet jis gali pasireikšti vėliau)
Tarptautiškumo skatinimo priemonės	Vidutinis-aukštas	Vidutinis-aukštas	Vidutinis-aukštas (rastas grynasis poveikis)	Vidutinis-žemas (grynojo poveikio įrodymų nerasta)
Produktyvumo skatinimo priemonės	Aukštas	Vidutinis-aukštas	Vidutinis	Aukštas (rastas grynasis poveikis)
Ekoinovacijų skatinimo priemonės	Aukštas	Vidutinis-aukštas	Vidutinis	Vidutinis-žemas

Šaltinis: „Visionary Analytics“. Pastaba: žr. rizikas ir apribojimus skyriaus pradžioje; jais remiantis, visas išvadas reikėtų vertinti atsargiai ir atnaujinti grynojo poveikio įrodymus priemonėms baigiantis / pasibaigus.

Apibendrinant akcentuotina, kad 3 prioriteto investicijos padės pasiekti dalį Veiksmų programoje nustatytų pokyčių:

- **Verslumo skatinimo priemonės** padės pagerinti sąlygas naujo verslo kūrimui. Prie to daugiausia prisidės finansinės priemonės, ypač rizikos kapitalo fondai, kurie padės formuoti naujo verslo kūrimui palankią įmonių ir investuotojų elgseną ir tam turės ilgalaikį poveikį. Tačiau uždavinio priemonėmis nėra skiriamas pakankamas dėmesys startuolių tikslinei grupei, ypač idėjų generavimo etape (žr. 1 skyrių). Kol kas nerasta įrodymų dėl poveikio SVV gyvybingumui ir plėtrai. Tikėtina, kad priemonių poveikis pasireikš ilgesniu periodu.
- **Tarptautiškumo skatinimo priemonės** šiek tiek prisidės prie konkurencingų gaminių eksporto skatinimo ir įmonių įsitraukimo į tarptautines tinklų grandines, suteikdamos tam pirminį impulsą per naujų kontaktų užmezgimą – rastas priemonės „Naujos galimybės LT“ nestiprus grynasis poveikis naujų kontaktų su tarptautiniais prekybos partneriais užmezgimui ir naujų prekybos sutarčių sudarymui. Didžioji dalis priemonių finansuoja vienkartinės veiklas, kurios tik netiesiogiai prisideda prie įmonių eksporto augimo, tiesioginio poveikio eksportui nesitikima.
- **Produktyvumo skatinimo priemonės** turės didžiausią rezultatų papildomumą – poveikį MVĮ konkurencingumo rodikliams. Priemonės „E-verslas“ KPV rezultatai rodo, kad priemonė turi teigiamą, nors kol kas nedidelį, poveikį darbuotojų skaičiaus augimui (+6,5 darbuotojo po projekto pabaigos) ir vidutiniam įmonių darbo užmokesčiui (+66 Eur po projekto pabaigos). Ši priemonė suteikia vidutinio dydžio investicijas, tad tikėtina, kad didesnes investicijas suteikusios priemonės taip pat turėjo poveikį įmonių konkurencingumo rodikliams. Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, sukurta MVĮ, tenkanti vienam darbuotojui, stabiliai auga nuo 2011 m., 2016 m. pasiekta 90 proc. siektinos rodiklio reikšmės. Produktyvumo skatinimo priemonės turi potencialą prisidėti ne tik prie šio rodiklio pokyčio, bet ir prie regionų produktyvumo sanglaudos.
- **Ekoinovacijų priemonių** poveikiui (ir persiliejimo efektams) pasireikšti stinga kritinės masės įmonių, suprantančių apie ekoinovacijų naudą. Įvertinus žemą paklausą priemonėms, mažai tikėtina, kad siektina rodiklio „Įmonių, diegusių aplinkosaugos inovacijas, dalis“ reikšmė bus pasiekta.

Didžiausią pridėtinę vertę kuria šios priemonės: „Verslumas FP“, ypač rizikos kapitalo fondai – didžiausia pridėtinė vertė tiek verslumo uždavinio, tiek viso prioriteto atžvilgiu; dauguma produktyvumo skatinimo priemonių – „Regio Invest LT“, „DPT pramonei LT+“, „E-verslas LT“, „Procesas LT“, „Dizainas LT“, „Regio potencialas LT“, „Pramonės skaitmeninimas LT“ (šio uždavinio finansinės priemonės bei „Dalinis palūkanų kompensavimas“ turi mažesnę pridėtinę vertę ekonomikos pakilimo metu); „Naujos galimybės LT“ ir „Expo sertifikatas LT“ – sąlyginė didžiausia pridėtinė vertė skatinant naujus kontaktus su prekybos partneriais; „Eco-inovacijos LT+“ – sąlyginė didžiausia pridėtinė vertė ekoinovacijų skatinimo priemonių atžvilgiu.

Menką pridėtinę vertę kuria priemonės „Verslo konsultantas LT“, „Expo konsultantas LT“ ir „Eco-konsultantas LT“. Remiantis surinktais duomenimis, šiomis priemonėmis galimai vykdomos lėšų įsivavinimo schemas. Net ir tinkamai panaudojamos lėšos turės mažą poveikį įmonių rezultatams, kadangi konsultacijos yra vienkartinės, turi kokybės ir poveikio trūkumų.

Ar poveikis bus trumpalaikis ar ilgalaikis?

Skirtingų uždavinių priemonių poveikio tvarumas skiriasi, nors kol kas tvirtų įrodymų dėl tvarumo apskritai nėra:

- **Tikėtinas tvarus verslumo skatinimo priemonių poveikis.** Didžiausią ilgalaikį poveikį turės rizikos kapitalo fondų investicijos, kurios labiausiai prisideda prie įmonių ir investuotojų bendruomenės elgsenos formavimo. Didelės investicijų sumos, kurias planuojama investuoti, derinamos su investuotojų mentorystė, turėtų turėti ilgalaikį poveikį investicijas gavusios įmonės gyvybingumui ir plėtrai. Įrodymų dėl sukuriama startuolių gyvybingumo kol kas nėra.
- **Tikėtinas ilgalaikis produktyvumo skatinimo priemonių poveikis.** 94 proc. produktyvumo skatinimo priemonių finansavimą gavusių apklausos respondentų teigia, kad ketina po projekto savo nuosavomis lėšomis tęsti projekto metu pradėtą veiklą – iš jų pusė (47 proc.) teigia, kad veiklą tikrai tęs, dar 47 proc. teigia, kad tikėtina,

kad tęs pradėtas veiklas. Poveikio ilgalaikiškumą turėtų užtikrinti didelės kai kurių priemonių investicijų sumos į vieną įmonę (pavyzdžiui, „Regio Invest LT+“) ir apčiuopiami investicijomis sukurti rezultatai.

- **Tarptautiškumo skatinimo priemonių poveikio tvarumas abejotinas.** Viena vertus, 80 proc. tarptautiškumo skatinimo investicijas gavusių įmonių ketino tęsti projektų metu įgyvendintas veiklas. Dažniausiai buvo nurodoma, kad ketinama investuoti į naujų rinkų ir partnerių paiešką. Kita vertus, Pokyčių valdymo instituto (2018) atlikta analizė rodo, kad dauguma klasterių neišsilaikytų be viešosios paramos. Taip pat pusė viso uždavinio lėšų skirta įmonių individualiam ar grupiniam dalyvavimui tarptautinėse parodose, mugėse ar verslo misijose. Šios veiklos tik netiesiogiai prisideda prie įmonių gebėjimų eksportuoti ir didinti eksporto apimtis.
- **Ekoinovacijų skatinimo priemonės turi potencialą turėti ilgalaikį poveikį, tačiau kol kas tikėtinas poveikis tik trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu.** Nedidelė priemonių paklausa rodo, kad verslas dar nėra pasirengęs proveržiui ekoinovacijų srityje – įmonėms trūksta informacijos apie ekoinovacijų naudą ir galimybes, išorinių paskatų jas diegti bei kritinės masės įmonių, diegiančių ekoinovacijas. Labai mažai apklausos respondentų (tik 12) 3 uždavinio priemonių nurodė siekį ateityje investuoti į ekoinovacijas. Sąlyginai žemesnis šių priemonių patrauklumas atitinka Lietuvos MVĮ absorbcinius gebėjimus. Mažėjant finansiniam intensyvumui, priemonių patrauklumas dar sumažėtų, ypač regionuose, ir ypač keičiantis ekonominiam ciklui (mažėjant ekonominiam augimui, ar pasireiškiant ekonominio sąstingio elementams). Svarstytinės alternatyvos (pavyzdžiui, mokestinės lengvatos (EKT, 2019).

4. SVV AUGIMO IR KONKURENCINGUMO SKATINIMAS 2021–2027 M.

Šiame skyriuje apibendrinami verslo konkurencingumo skatinimo poreikiai pokyčiams 2021–2027 m. laikotarpiu (4.1 skyrius), naujo laikotarpio Europos Komisijos reglamentų sąlygos bei jų poveikis (4.2 skyrius) ir jų pagrindų suformuluotos pirmosios išvalgos dėl naujo laikotarpio priemonių įgyvendinimo (4.3 skyrius).

4.1. Verslo konkurencingumo skatinimo poreikiai 2021–2027 m.

Siekiant kurti ateities ekonomiką Lietuvoje, naujo laikotarpio SVV augimą ir konkurencingumą skatinančios intervencijos turi sumaniai atsižvelgti į šešis tarpusavyje susijusius iššūkius, kurie aptariami toliau.

Lėta struktūrinė kaita ir „vidutinių pajamų spąstai“

Europos Komisija (2019) teigia, kad ateityje Lietuvos ekonomikos konkurencingumas susidurs su rimtais iššūkiais, nes ekonomikos struktūrinė kaita nėra pakankamai sparti. Šalyje dominuoja žemą pridėtinę vertę kuriantis verslas, kurio konkurencingumas sparčiai mažėja. Nors per pastaruosius 10 metų aukštų ir vidutiniškai aukštų technologijų produktų dalis eksporto struktūroje augo, ženklus atsilikimas nuo ES senbuvii išlieka, eksporto struktūroje vis dar dominuoja mažiau technologijoms imlių produktų eksportas. Darbo našumas, stagnavęs 2012–2016 m., 2017 m. atsigavo ir buvo tarp sparčiausiai augančių ES, tačiau siekia apie 75 proc. ES vidurkio. Kaštų konkurencingumui spaudimą kuria augantis darbo užmokestis, o produktų kokybė bei rafinuotumas auga lėtai. Pavyzdžiui, per pastaruosius 5 metus darbo kaštai Lietuvos pramonėje augo apie 40 proc., o produktyvumas – tik apie 14 proc. Aukštųjų technologijų sektoriaus sukuriama vertės dalis ekonomikoje per 7 metų laikotarpį išaugo tik 0,5 proc. punkto. Iššūkį sustiprina neigiamos demografinės tendencijos, kvalifikuotos darbo jėgos (nuo jos priklauso aukštos pridėtinės vertės sektorių augimas) ir inovacijų bei investicijų stoka. Išsėmus augimo šaltinius ir neužtikrinus žiniomis grįsto augimo, ateityje Lietuvai gresia pakliūti į „vidutinių pajamų spąstus“. Naujas galimybes net ir žemos pridėtinės vertės sektoriams kuria investicijos į naujas technologijas ir pozicijų stiprinimas (angl. *upgrading*) tarptautinėse vertės grandinėse, įskaitant ir startuolių ekosistemos stiprinimą (žr. toliau).

Pozicijų stiprinimas tarptautinėse vertės grandinėse

Tarptautinių vertės grandinių (TVG) reikšmę ekonominiam augimui pagrindžia pastarojo dešimtmečio konkurencingumo tyrimai. Įsitraukimas į TVG ir pozicijų jose stiprinimas užtikrina prieigą prie rinkos, žinių ir technologijų, kuria paskatas modernizuotis, kelti darbuotojų kvalifikaciją, kurti aukštesnės pridėtinės vertės produktus ir darbo vietas. Nedidelėms, iškastinių resursų neturinčioms šalims kaip Lietuva ženklus įsitraukimas į tarptautinę rinką yra vienintelis kelias pažangai. Lietuvos ekonomikos struktūroje, palyginti su ES-28, pramonė sudaro gerokai didesnę svorį (apie 20 proc. BVP), apie 60 proc. produkcijos yra eksportuojama. Tačiau dauguma Lietuvos įmonių dirba mažiausiai pelningose pridėtinės vertės kūrimo grandyse: yra žaliavų tiekėjos, gamina ar eksportuoja tarpines produktų dalis ar tiesiog yra didelių kompanijų užsakytojos, nekurančios didesnės pridėtinės vertės produktų (LIC, InTech Centras, 2018). Siekiant išvengti „vidutinių pajamų spąstų“, būtina stiprinti eksportuojančių įmonių (pramonės ir paslaugų) įsitraukimą į TVG ir pozicijų jose stiprinimą, remiantis keturiomis strategijomis (žr. 13 lentelę).

13 lentelė. Dalyvavimo TVG etapai ir su jais siejamos politikos paskatos

Etapas	Strategijos	Politikos veiksmai	Priemonių pavyzdžiai
Įsitraukimas į TVG	Pritraukti TUI Skatinti vietos įmonių įsitraukimą į TVG	Pasaulinių TVG ryšių kūrimas: <ul style="list-style-type: none"> Užsienio investuotojų pritraukimas Plyno lauko investicijų teritorijos, ekonominės zonos ir pramonės parkai Pagalba vietos įmonėms randant užsienio partnerius Pagalba suteikiant prieigą prie eksporto rinkų 	<ul style="list-style-type: none"> SmartInvest ir SmartPark tipo priemonės; investicijų paskatos MTEP ir paslaugų centrams (EE) Large investor support scheme (EE) Innoconnect, EXPO sertifikatas, Naujos galimybės LT tipo priemonės Technologijų tiltų programos (SE, PL, UK)
		Pasauliniu mastu patrauklaus klimato sukūrimas: <ul style="list-style-type: none"> Kaštų konkurencingumas; Paskatos investuoti; Infrastruktūros ir paslaugų kokybė Vietos vertės grandinių organizavimas. 	<ul style="list-style-type: none"> Verslo ir mokesstinė aplinka; Klasterių politika; pavyzdžiui, Estijoje; Technologijų platformos; Regioninės politikos priemonė Rytu Viramos regionui (EE); Kredex paskolų ir garantijų schemos eksportui ir pramonės plėtrai (EE).
TVG pozicijų stiprinimas (angl. <i>upgrading</i>)	Skatinti modernizavimą, diversifikavimą, verslo modelio kaitą	<ul style="list-style-type: none"> Esamų investuotojų aukštesnę pridėtinę vertę kuriančių grandžių pritraukimas TVG ir vietos ekonomikos ryšių stiprinimas Procesų ir verslo modelių atnaujinimas Technologijų atnaujinimas 	<ul style="list-style-type: none"> Paskatos procesų ir paslaugų inovacijoms (pavyzdžiui, „Procesas LT“, „Dizainas LT“) Measures for development of sourcing for foreign enterprises (EE) „Skaitmeninimas LT“, „Regio Invest LT+“; pramonės skaitmeninimas (EE).
	Skatinti didelio poveikio inovacijas ir naujų TVG kūrimą	MVĮ potencialo augti remiantis žiniomis ir inovacijomis stiprinimas: <ul style="list-style-type: none"> Inovacijų politikos priemonės Procesų ir produktų standartai Sąsajų stiprinimas (mokslo ir verslo, kt.) Aukšto potencialo startuoliai 	<ul style="list-style-type: none"> Visos 2014–2020 m. VP 1 prioriteto priemonės; Aukšto potencialo globaliai veikiančių startuolių skatinimo priemonės (žr. toliau šiame skyriuje).

Etapas	Strategijos	Politikos veiksmai	Priemonių pavyzdžiai
Naudos persiliejimas į ekonomiką (angl. <i>spillovers</i>)	Gerinti absorbcinius gebėjimus ir įgūdžių persiliejimą	Pasaulio mastu konkurencingos darbo jėgos kūrimas: <ul style="list-style-type: none"> Įgūdžių ir gebėjimų stiprinimas Paskatos talentų pritraukimui Paskatos talentų mobilumui tarp įmonių 	<ul style="list-style-type: none"> MVĮ (įsk. startuolius) įgūdžių stiprinimas; pavyzdžiui, skaitmeninimo, rinkodaros įgūdžiai; Paskatos pritraukiant specialistus, vadovus, mentorių; Talentų iš užsienio pritraukimo priemonės; Ryšių tarp investuotojų ir mokslo bei studijų institucijų (MSI) stiprinimas; paskatos investuojantiems į MSI kapitalo fondus, pameistrystės programas ir kt. Startuolių ekosistema, skatinanti talentų migraciją iš brandžių įmonių³³.

Šaltinis: parengta pagal Taglioni ir Winkler (2014) .

TVG kontekste visos verslo konkurencingumo skatinimo priemonės – inovacijų, investicijų, produktyvumo, tarptautiškumo bei darbo jėgos įgūdžių – yra glaudžiai tarpusavyje susijusios. Naujuoju laikotarpiu svarbu:

- Stiprinant konkurencingumą, investicijas sutelkti į eksportuojančias įmones ir ateities technologijas (žr. toliau);
- Vykdyti kryptingą eksporto plėtrą, pavyzdžiui, didinant Lietuvos verslo ir jo kuriamų prekių bei paslaugų žinomumą, mažinant eksporto rizikas (pavyzdžiui, tęsti eksporto draudimo schemą eksportui į trečiąsias šalis, kompensuoti verslui patiriamus eksporto sertifikavimo kaštus), taip pat stiprinti prekių ženklų kūrimą, rinkodaros gebėjimus;
- Užtikrinti geras sinergijas įgyvendinant visas nacionalines priemones (pavyzdžiui, iš anksto derinti planuojamų priemonių intervencijų logikas, vertinti, kaip jos papildo viena kitą);
- Užtikrinti prieigą prie tarptautinių rinkų per tikslines priemones, partnerysčių skatinimą bei įsitraukimą į regioninius ir pasaulinius tinklus bei jų iniciatyvas, pavyzdžiui, Baltijos jūros regiono klasterius, ES prioritetines vertės grandines ir Europos Komisijos tiesiogiai valdomas programas, ypač tose srityse, kurios siejamos su Lietuvos sumania specializacija ir ateities konkurencingumu.

Europos Komisijos aukšto lygio pramonės ekspertų grupė, išanalizavusi Europos pramonės tendencijas ir iššūkius iki 2030 m., išskyrė 6 strategines vertės grandines: susietas, švarus ir autonomiškas transportas; sumani sveikata; švari („žalioji“) pramonė; vandenilio technologijos ir sistemos; daiktų internetas pramonei; kibernetinis saugumas. Šios vertės grandinės papildys jau įgyvendinamas iniciatyvas, skirtas stiprinti baterijų, mikroelektronikos ir didelio našumo kompiuterijos vertės grandines. Siekiant dalyvauti šiose vertės grandinėse, Lietuvai būtina pasirinkti tas, kur šiuo metu turimas didžiausias potencialas.

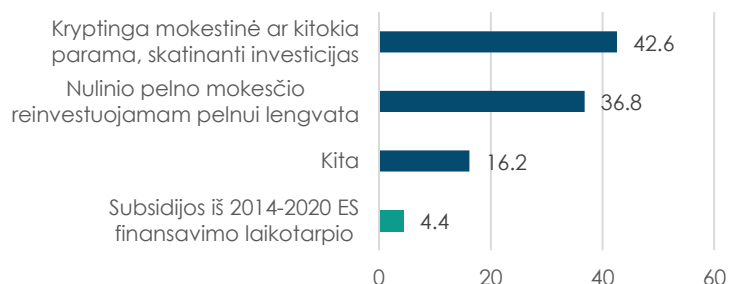
Pramonė 4.0 ir ateities technologijos

Iššūkį ir kartu galimybes pramonės modernizavimui ir visos ekonomikos struktūrinei kaitai sukurs technologinė kaita bei su ja susietos ketvirtosios pramonės revoliucijos („Pramonė 4.0“) iniciatyvos. Naujos technologijos – automatizavimas, robotika, 3D gamyba, daiktų internetas, duomenų mokslas, dirbtinis intelektas ir kt. – sukuria prielaidas ženkliam veiklos lankstumo augimui ir leidžia pasiekti aukštą produktyvumo lygį. Integruojant su kitomis aukšto poveikio technologijomis (angl. *key enabling technologies*), poveikis dar didesnis – kuriami visiškai nauji ekonomikos sektoriai ir verslo modeliai (finansinių technologijų, blokų grandinės sektoriai – vieni iš pavyzdžių).

Įmonių investicijos į technologinį atsinaujinimą yra svarbus žingsnis į tvarų konkurencingumą. Kai kuriais duomenimis, iki 50 proc. gamybos įrangos turi būti pakeista iki 2025 m. Rolandas Bergeris (2014) Europos šalis vertino pagal jų įmonių pasirengimą konkuruoti Pramonės 4.0 kontekste. Visos Europos šalys buvo sugrupuotos į keturias grupes: pirmaujančias pasirengimo ketvirtosios pramonės revoliucijos atžvilgiu šalis, turinčias daug potencialo, lūkuriuojančias ir jau vėluojančias šalis. Pirmoje grupėje atsidarė Vokietija, Austrija, Švedija. Lietuva, kartu su Slovakija, Slovėnija, Vengrija buvo priskirtos lūkuriuojančioms šalims. 2017 m. Vyriausybės pradėtoje įgyvendinti Lietuvos skaitmeninėje darbotvarkėje numatytas tikslas įmonių, kurios prekiauja internetu, dalį padidinti iki 45 proc. 2020 m. Įsteigta nacionalinė pramonės skaitmeninimo platforma „Pramonė 4.0“, 2018 m. patvirtintas Strateginis pramonės skaitmeninimo iniciatyvos įgyvendinimo Lietuvoje veiksmų planas. 2019 m. parengta Lietuvos dirbtinio intelekto strategija (EIM, Kurk Lietuvai, 2019).

Nors Lietuvos įmonių rezultatai integruojant kai kurias skaitmenines technologijas, tokias kaip ERP (angl. *enterprise resource management*), e-sąskaitų ir e-komercijos sistemas, yra aukštesni už ES vidurkį (DESI indeksas, 2018), įmonių investicijų į modernizavimą mastas dar nėra pakankamas. Tik 24 proc. įmonių planuoja investicijas į „Pramonė 4.0“ technologijas (LIC, InTech Centras, 2018). Finansų ministerija (2017) numato, kad 2020 m. išlaidos bendrojo pagrindinio kapitalo formavimui sudarys 20,2 proc. BVP, o 2007 m. šis rodiklis sudarė 28,6 proc. BVP. Toks investicijų lygis yra per mažas sparčiai konvergencijai su Europos lyderiais

43 pav. Priemonių tinkamumas MVĮ modernizavimui, %

Šaltinis: LPK (2017).

³³ Pavyzdžiui, estų „vienaragi“ „Transferwise“ ikūrė buvę kito „vienaragio“ – „Skype“ – darbuotojai.

pasiekti. 2014–2020 m. laikotarpio MVĮ produktyvumą didinančiose priemonėse („Regio Invest LT+“ ir pan.) sulaukta aukšta paklausa. Tačiau tik 4,4 proc. Lietuvos pramoninių konfederacijos apklaustų įmonių (LPK, 2017) SF subsidijų priemonės laiko tinkamomis dėl pernelyg didelės administracinės naštos ir neaiškių kriterijų. Šie duomenys rodo, kad, siekiant kuo spartesnio įmonių modernizavimo, būtina užtikrinti tęstines paskatas technologinei pažangai Lietuvos įmonėse ir mažinti naujo laikotarpio investicijų kuriamą administracinę naštą įmonėms.

Globaliu mastu konkurencingų startuolių ekosistemos

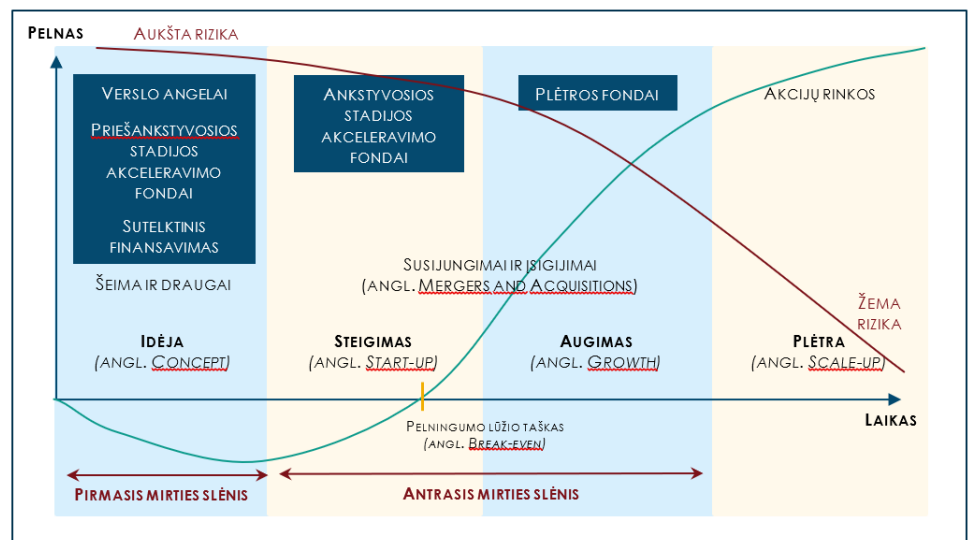
Per pastarąjį dešimtmetį Lietuvoje sukurta palanki verslo aplinka. „Doing Business“ verslo konkurencingumo reitinge Lietuva 2019 m. pakilo į istoriškai aukščiausią 14 vietą. Pasaulinis verslumo tyrimas AGER 2015 (angl. *Amway Global Entrepreneurship Report*) parodė, kad Lietuva – trečia valstybė pagal verslumo kultūros rodiklius Europoje bei vienuolikta pasaulyje. Lietuva sėkmingai investavo ES SF lėšas į rizikos kapitalo rinkos sukūrimą ir startuolių ekosistemą. Lietuvoje rizikos kapitalo finansavimo augimo rodiklis 2018 m. buvo antras pagal dydį po Estijos. 2018–2019 m. ji taip pat įsteigė ir planuoja įsteigti naujus rizikos kapitalo fondus, naudodama ir 2014–2020 m. ES SF lėšas, ir 2007–2013 m. finansinių priemonių grįžtamąsias lėšas. Be to, siekiant pagerinti startuolių ir įmonių, esančių parengiamajame etape, galimybes gauti kapitalo, rizikos kapitalo fondams 2018 m. pradėta tokia pati apmokestinimo tvarka kaip ir kitiems investiciniams fondams.

Kita vertus, Lietuvos startuolių ekosistema Europos kontekste nėra laikoma reikšminga ir patenka vos tarp 50 svarbiausių, nors Talinas 2018 m. pakilo net į 13 poziciją³⁴). Startuolių skaičius Lietuvoje auga – 2017 m. Lietuvoje susikūrė 64 nauji startuolių, o 2018 m. naujų startuolių įsikūrė net 280³⁵, tačiau investicijų į tarptautiniu mastu konkurencingus technologinius startuolius vis dar trūksta³⁶. Lietuvoje veikia apie 520 startuolių³⁷, kai mažesnėje Estijoje – bent 600.

Šie duomenys rodo, kad verslo augimo skatinimo prioritetai turėtų iš esmės keistis. Jeigu po 2012-ųjų ekonominės krizės buvo siekiama kurti bendrąją naujam verslui palankią aplinką, dabar **prioritetas turėtų būti skiriamas didelio poveikio ir globaliai veikiančių startuolių ekosistemų vystymui**, tokių startuolių pritraukimui iš viso pasaulio, lietuviškų startuolių kūrimui, augimui ir išlaikymui. Lietuvos startuolių ekosistemai išlieka aktualūs šie iššūkiai:

- Poreikis investavimo kultūros skatinimui. Kol kas potencialiems investuotojams stinga drašos ir žinių investuoti į startuolius idėjos (angl. *concept*) etape. Lietuva šiuo metu nesūlo mokesčių paskatų verslo angelams, tačiau skatina alternatyvius finansavimo šaltinius (pvz., INVEGOS inicijuota paskolų priemonė „Avietė“), taip pat teikiamos lengvatinės paskolos verslo pradžiai pagal priemonę „Verslumo skatinimo fondas 2014–2020“).

44 pav. Startuolio vystymosi etapai, finansavimo šaltiniai ir rinkos ydos

Šaltinis: parengta autorių pagal European Commission (2016).

- ES SF lėšomis finansuoti įvairūs rizikos kapitalai (žr. 41 pav., tekstą tamsiai mėlyname fone), tačiau jų tarpusavio suderinamumas ir efektyvumas turi būti tobulinamas, ypač ankstyvosiose startuolių vystymosi fazėse, derinant su „minkštosiomis“ priemonėmis. Dabartiniai fondai susiduria su tęstinumo problema – pertrūkiams dėl ES programavimo periodų sandūros. Ne visi naujai sukurti ES lėšomis finansuoti fondai, diferencijuoti pagal skirtingus startuolio augimo etapus, startavo tinkamu laiku – pirmiausia startavo Koinvesticinis fondas ir Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas (startavo tinkamu laiku), po jų – plėtros fondai, vėliau – Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas II ir tik galiausiai – akceleravimo fondai. Taip nutiko, nes 2015 m. išankstiniame Verslo finansavimo 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų lėšomis vertinime nebuvo nustatytas akceleravimo fondų poreikis (visų finansinių priemonių, finansuojamų ES lėšomis, poreikis turi būti pagrįstas išankstiniu vertinimu). Idealiu atveju finansavimas turi būti nuolat prieinamas visiems vystymosi etapams. Rizikos kapitalo fondų startas turėtų atsivėlgti į didžiausius startuolių finansavimo poreikius, taip pat jų gyvybingumo užtikrinimą (ne tik steigimą).
- Lietuvoje kol kas neišaugintas nei vienas „vienaragis“ (angl. *unicorn*), o Estijoje – keturi (*Skype*, *Transferwise*, *Bolt* ir *Playtech*). Atėjus plėtros etapui, globaliai veikiančių startuolių išėjimas iš šalies yra neišvengiamas. Lietuvoje turi

³⁴ Žr. European startup initiative (2018) Startup Heatmap Europe. Nuoroda internete: <https://www.startupheatmap.eu>

³⁵ Startup Lithuania duomenys. Nuoroda internete: <https://www.startupheatmap.eu/analytics/city/Vilnius>

³⁶ Šaltinis: Invega. Nuoroda internete: <https://www.koinvest.lt/naujienos/english-naujas-koinvest-mtepi-sieks-sujungti-moksla-ir-versla/>

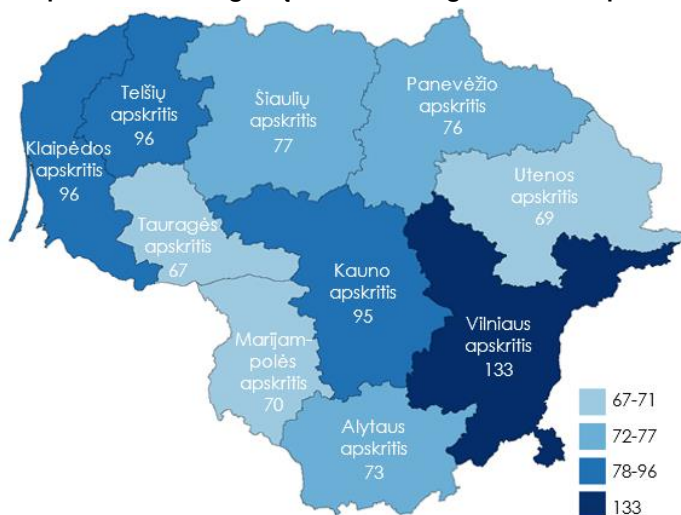
³⁷ Startup Lithuania duomenys. Nuoroda internete: <https://www.startupheatmap.eu/analytics/city/Vilnius>

būti sudarytos palankios sąlygos, skatinančios įmonę Lietuvoje palikti bent dalį savo operacijų kuo ilgesniam laikui, kartu gerinant prieigą prie tikslinių rinkų ir tarptautinių kapitalo fondų.

Lietuvos regionų konkurencingumo sanglauda

Lietuvos verslo konkurencingumo stiprinimas glaudžiai susijęs su jos regionų sanglauda. Regionų skirtumai išlieka dideli ir tik ryškėja. Sostinės regiono konkurencingumas net 33 proc. viršija Lietuvos vidurkį ir dvigubai Tauragės, Utenos bei Marijampolės regionų vidurkį (žr. 42 pav.). Ypač didelis atotrūkis pastebimas skaičiuojant tiesioginių užsienio investicijų apimtį.

45 pav. Lietuvos regionų konkurencingumo žemėlapis

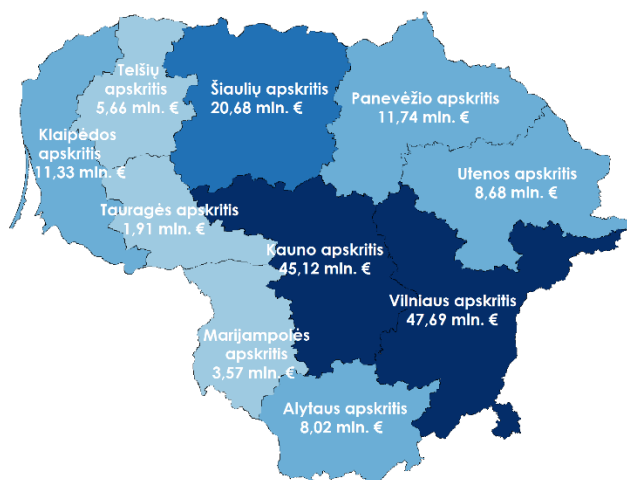
Šaltinis: „Visionary Analytics“. Indeksų sudaro 7 lygiaverčiai rodikliai, apskaičiuoti pagal Lietuvos statistikos departamento 2016–2018 m. duomenis (naudojant naujausias pateiktas reikšmes): a) verslo lygis apskrityse matuojamas pagal du rodiklius: veikiančių įmonių skaičių³⁸ (2018 m.) ir dirbančiųjų skaičių (2017 m.), tenkanti 1000 gyventojų; verslo tarptautiškumas matuojamas pagal lietuviškos kilmės eksporto dalį nuo BVP³⁹ (2017 m.) bei TUI vienam gyventojui (2017 m.); verslo produktyvumas ir inovatyvumas matuojamas atsižvelgiant į pridėtinę vertę gamybos sąnaudomis, tenkančią vienam darbuotojui (2017 m.), mėnesinį darbo užmokesį (2018 m. trečiasis ketvirtis) bei inovatyvių įmonių apyvartos dalį nuo visų įmonių apyvartos (2016 m.). Indeksui apskaičiuoti naudojami rodiklių įverčiai (žr. 6 priedą) suteikti kiekvienos apskrities rodiklių rezultatams, priklausomai nuo santykio su bendru Lietuvos rezultatu (t. y. Lietuvos vidurkiui suteikta 100 balų pamatinė vertė). Iš jų išvestas vidurkis ir nustatyta indekso reikšmė kiekvienai apskričiai.

Konkurencingiausi šiuo metu yra regionai, kuriuose yra didieji šalies miestai, tačiau nuo jų neatsilieka ir Telšių apskritis. Šio regiono aukštus eksporto, produktyvumo, inovatyvumo, darbo užmokesčio rezultatus, sėkmę lemia „ORLEN Lietuva“, rezultatai aukšti ne tik srityse. Likusių apskričių įverčiai gerokai atsilieka nuo anksčiau minėtųjų. Lietuvos savivaldybių verslo lygio tyrimas (2016) atskleidė, kad versliausios savivaldybės yra didmiesčiai ir kurortai. Didžiausia pridėtinė vertė vienam darbuotojui tenka Klaipėdos, Panevėžio, Vilniaus ir Kauno regionams. Lietuviškos kilmės eksporto dalis (tūkstančiui gyventojų) 2017 m. buvo didžiausia Telšių apskrityje (26,7 mln. Eur), Klaipėdos (8,1 mln. Eur), Kauno (5,6 mln. Eur) ir Vilniaus (3,5 mln. Eur), o mažiausia – Utenos ir Tauragės apskrityse.

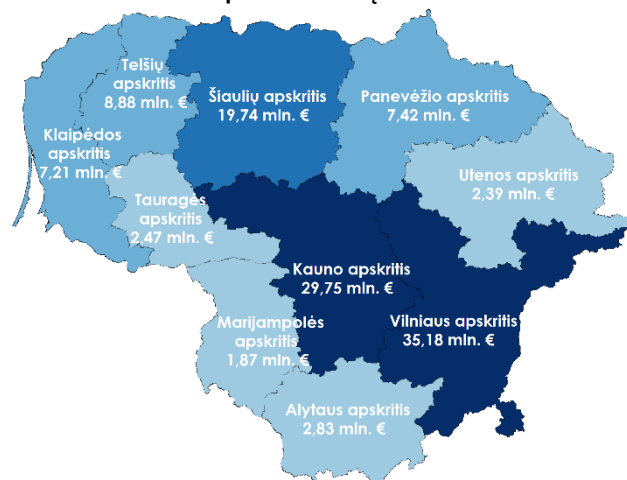
Žemiausiu produktyvumu pasižymintys regionai turi silpniausius absorbcinius pajėgumus, o labiausiai išsivystę regionai „susiurbia“ žmonių kapitalą ir investicijas. Pavyzdžiui, dviejų didžiųjų miestų (Vilniaus ir Kauno) regionams skirta apie 60 proc. visų 2014–2020 m. VP 3 prioriteto investicijų (žr. 43–44 pav.). Bachtler *et al.* (2017) teigimu, per 2007–2013 m. skirtumai ES viduje sumažėjo, bet šalių viduje – išaugo. Todėl šalių skirtumai daugiausia yra dėl silpnos regionų konvergencijos. Europos Komisija (2019) taip pat atkreipia dėmesį, kad Lietuvos regionų socialinės

ir ekonominės plėtros skirtumai yra didesni nei vidutiniškai ES, o kaimo regionai, sudarantys 55 proc. teritorijos, sparčiai netenka darbo jėgos ir kitų galimybių. Apibendrinant teigtina, kad Lietuvos konkurencingumo stiprinimas yra neatsiejamas nuo investicijų pritraukimo į regionus ir jų plėtros strategijų „perkrovimo“.

46 pav. Skirta 2014–2020 m. VP 3 prioriteto subsidijų finansavimui

47 pav. Suteikta paskolų, lizingo, rizikos kapitalo iš 2014–2020 m. VP 3 prioriteto lėšų

Šaltinis: autorių skaičiavimai, remiantis 2018 12 27 SFMS duomenimis. Pastaba: į skaičiavimus neįtraukta priemonė „Tarptautiškumas LT“.

³⁸ Lietuvos statistikos departamento pateiktas veikiančių įmonių skaičius yra mažesnis nei Eurostato pateiktuose duomenyse dėl skirtingos metodologijos (pavyzdžiui, į veikiančių ūkio subjektų sąrašą neįtraukiami fiziniai asmenys).

³⁹ Telšių apskrities rezultatas daugiau nei 6 kartais lenkia Lietuvos vidurkį dėl šioje apskrityje veikiančios įmonės „ORLEN Lietuva“. Siekiant sumažinti išskirties įtaką indekso rezultatams, šio rodiklio įverčiai buvo logaritmuoti.

Priklausomybės nuo ES struktūrinių fondų mažinimas

Ne visos aptartos priemonės turi būti finansuojamos iš ES struktūrinių fondų. Pasitelkdama ES struktūrinių fondų investicijas Lietuva jau įgyvendina nemažai SVV skirtų finansinių priemonių, didinančių prieigą prie finansavimo, ir siekia dar labiau diversifikuoti verslo finansavimo šaltinius. Kai kurie anksčiau atlikti vertinimai (pavyzdžiui, CSIL *et al.*, 2015) pabrėžė, kad ne visos subsidijų priemonės turi aiškią pridėtinę vertę, jos kuria didelę administracinę našta ir formuoja „subsidijų kultūrą“ – finansuojamos nuo viešųjų lėšų priklausomos organizacijos ar ištisi sub-sektoriai. Šis vertinimas taip pat pagrindžia, kad subsidijų administracinė našta yra ištis per aukšta (žr. 2 skyrių). Naujuoju laikotarpiu siekiama dar labiau mažinti priklausomybę nuo ES struktūrinių fondų subsidijų, pereinant prie finansinių priemonių ir reinvestuojamų lėšų. Tai rekomenduoja ir Europos Komisija (žr. toliau).

Finansų ministerijos užsakymu atliekamas vertinimas (PWC ir ESTEP, 2019) turėtų padėti atsakyti į klausimus: „Kuriose viešosios politikos srityse reikėtų atsakyti ES SF investicijų po 2021 m.? Kokiomis kitomis valstybės ar ES intervencijomis, privačiu finansavimu ar vidiniais resursais (pagal pobūdį, finansavimo šaltinius ir formas) galima būtų pakeisti ES SF investicijas ir išlaikyti ekonomikos plėtrą?“ Formuluojuant pasiūlymus dėl galimybių mažinti viešąsias investicijas verslo konkurencingumo srityje, remiamasi šiais pagrindiniais kriterijais:

- Problema, kurios sprendimui šiuo laikotarpiu skiriamas finansavimas, jau neaktuali.
- Finansuojamos intervencijos nekuria laukto rezultato, nepasiteisino.
- Finansavimo intervencijas galima keisti reguliacinėmis (nustatant prievolę) arba skatinant teigiamus pokyčius komunikacinėmis priemonėmis (kurios irgi kainuoja, bet mažiau).
- Identifikuota galimybė sudaryti sąlygas privačiam finansavimui – taikant viešojo-privataus partnerystės principą, perleidžiant privatiems fondams, verslui ar asmenims.

Remiantis šiais kriterijais, verslo srities finansavimo po 2020 m. vertinimo tarpinėje ataskaitoje (PwC, 2019) teikiami pasiūlymai, kaip mažinti priklausomybę nuo ES SF finansavimo 2021–2027 m. laikotarpiu, pateikiami 14 lentelėje.

14 lentelė. Siūlymai, kaip mažinti priklausomybę nuo ES SF finansavimo 2021–2027 m. laikotarpiu

Siūlymai dėl finansinių investicijų formų
<ul style="list-style-type: none">• Pagrindinė priklausomybės nuo ES fondų mažinimo kryptis verslo srityje yra didėsnis finansinių priemonių panaudojimas, mažinant investavimą negražinamosiomis subsidijomis. Siūloma svarstyti galimybę naudoti finansines priemones visose verslui skirtose intervencijose, kurios remia įrangos įsigijimą, atnaujinimą bei kitus verslo įmonių technologinius pagerinimus, ir šiose intervencijose atsakyti investavimo subsidijų forma (išskyrus palūkanų kompensavimo subsidijas).• Stiekiant šalies ekonomikos transformacijos link didesnės pridėtinės vertės ir koncentruojant resursus į didžiausią potencialą turinčius verslus, finansinių priemonių sąlygas (palūkanų norma, kitos produkto charakteristikos) siūloma diferencijuoti į dvi kategorijas: itin palankios ir palankios sąlygos. I itin palankias finansinių priemonių sąlygas rekomenduojama taikyti sumanios specializacijos kryptyse veikiančioms įmonėms ir kitoms labai perspektyvioms įmonėms (pavyzdžiui, iš prioritetinių eksporto sektorių arba diegiančių perspektyvias technologijas ar kitu požiūriu), o palankias sąlygas – kitiems verslams, nepatenkantiems į itin palankių sąlygų tikslinę grupę.• Atsižvelgiant į santykinai nedideles lėšas, skirtas „minkštosioms“ intervencijoms, ir iš dalies amortizuojant infrastruktūrinių intervencijų pakeitimus į verslo požiūriu mažiau patrauklią formą (subsidijas pakeičiant finansinėmis priemonėmis), „minkštųjų“ intervencijų investavimo formas rekomenduojama tęsti, kaip jos taikomos 2014–2020 m. veiksmų programoje.
Intervencijų įgyvendinimo sėkmės sąlygos
<ul style="list-style-type: none">• Svarbi sąlyga intervencijų, įgyvendinamų finansinėmis priemonėmis, veikimui – koordinavimas su kitomis verslui skirtomis intervencijomis, vengiant tai pačiai ar panašiai veiklai į tą pačią tikslinę grupę nukreiptų intervencijų dublavimo skirtingomis paramos formomis (finansine priemone ir subsidija). Koordinavimas apima ne tik konkretų prioritetą, bet visą ES SF programą ir nacionalines programas. Finansinių instrumentų intervencijos veikia prasčiau, jeigu tai pačiai ar panašiai veiklai rinkoje tuo metu yra arba planuojama finansavimo alternatyva subsidijomis.• Būtina siekti balanso tarp verslo aplinkos stabilumo ir nuoseklaus verslo reglamentavimo tobulinimo, sudarant aplinką verslui efektyviai panaudoti resursus (administracinės naštos mažinimas, sąžiningos konkurencijos užtikrinimas ir kt.).• Potencialo mažinti priklausomybę nuo ES SF suteikia ir administracinės naštos verslui mažinimas. 2018 m. administracinė našta verslui sumažėjo apie 100 mln. Eur. ES SF finansavimo mažinimas tokia pačia apimtimi visiškai panaikintų naudą dėl administracinės naštos sumažinimo, todėl nebūtų racionalus, tačiau būtų galima dalimi šios sumos mažinti ES SF apimtis. Visgi, taikant tokią schemą, svarbu atkreipti dėmesį, kuriems verslams (ir kiek) mažėja administracinė našta ir ES SF finansavimo mažinimą taikyti būtų šiems verslams.
Siūlymai dėl kitų intervencijų
<ul style="list-style-type: none">• Siūloma atlikti privataus sektoriaus dalyvavimo laisvųjų ekonominių zonų (LEZ) infrastruktūros įrengime ir naujų pramoninių teritorijų plėtojime galimybių studiją, kuri kompleksškai išnagrinėtų sąnaudų, naudų ir rizikų pasiskirstymą tarp viešojo ir privataus sektorių. Jeigu galimybių studija parodytų, kad LEZ ir pramoninių zonų infrastruktūros įrengimą geriau vykdyti viešojo sektoriaus institucijoms, šias intervencijas siūloma finansuoti subsidijomis. Kita alternatyva – privačių investuotojų pritraukimas – leistų sumažinti priklausomybę nuo ES SF ir viešųjų finansų.• Stiekiant sudaryti palankesnes sąlygas finansinių priemonių įgyvendinimui ir bendrai pagerinti verslo prieinamumą prie finansavimo šaltinių, rekomenduojama aktyviai skatinti naujų bankų atėjimą į Lietuvos rinką.• Dalį verslo srityje sutaupytų lėšų rekomenduojama skirti šalies žmogiškųjų išteklių iššūkiams spręsti. Reikalingų kompetencijų trūkumas yra bene pagrindinis ilgalaikis ekonomikos augimą ir pridėtinės vertės didėjimą stabdantis veiksnys.• Lietuvoje taikomos finansinės priemonės pristatomos kitose šalyse kaip gerosios praktikos pavyzdžiai. Ši lyderystė šalyje suformavo stiprias finansinių priemonių planavimo ir įgyvendinimo kompetencijas, kurias būtų galima skleisti kitoms ES šalims ir šalims kandidatėms, Lietuvą pristatant kaip finansinių priemonių kompetencijų centrą. Be to, finansinių priemonių vystymasis Lietuvoje suteikia prielaidų sinergijoms su finansinių technologijų sektoriumi Lietuvoje.

Šaltinis: PwC (2019).

Priklausomybės nuo ES fondų mažinimo strategija (angl. *exit-strategy*) turėtų svarbias implikacijas ES struktūrinių fondų administravimo ir paslaugų verslui sistemai, kuri šiuo metu yra daugiausia pritaikyta administruoti SF priemones, o ne teikti paslaugas verslui. Didžiausias poveikis pasireiškėtų įgyvendinus Europos Komisijos ekspertų rekomendacijas

(Büllinger *et al.*, 2017) dėl agentūrų tinklo, apimančio verslumo, investicijų, eksporto ir inovacijų funkcijas, konsolidavimo. Šie pokyčiai lemtų naują politikos formavimo ir įgyvendinimo būdą ir darbo kultūros agentūrose pokyčius (mažiau biurokatišką, daugiau paremtą vystymu, panašiai kaip veikia plėtros bankai), taip pat ir tikslinių grupių požiūrio pokytį atsiirenkant verslo plėtrai strategines investicijas, o ne sekant „nemokamais ES pinigais“.

4.2. Naujo laikotarpio sąlygos ir jų poveikis

4.2.1. Mažėjančios lėšos ir finansavimo intensyvumas

2018 m. gegužės mėn. Europos Komisija pateikė pasiūlymą (Europos Komisija 2018a) dėl naujojo laikotarpio ES biudžete. Šiame pasiūlyme, reaguodama į naujus iššūkius ir „Brexit“ pasekmes, Europos Komisija siūlo, kad 2021–2027 m. Sanglaudos politikai būtų skirta mažiau lėšų nei 2014–2020 m. laikotarpiu. Pagal pakeistą ES fondų lėšų paskirstymo šalims narėms metodiką⁴⁰, **Lietuvai Sanglaudos politikos lėšos turėtų mažėti 24 procentais, t. y. beveik ketvirtadaliu, iki 5,6 mlrd. eurų** (palyginamosiomis kainomis). Sanglaudos politikos reglamentuose siūloma išlaikyti dabartinę glaudžią lėšų panaudojimo sąsają su struktūrinėmis reformomis ir Europos semestru, numatyti didesnį nacionalinį indėlį, įgyvendinant projektus, trumpinti lėšų panaudojimo terminus (konkreiems metams numatytas lėšas bus leidžiama panaudoti per n+2, o ne per n+3 metus)⁴¹. Atsižvelgiant į naujo laikotarpio ES fondų reglamentų projektus, galima sudėlioti finansinių išteklių paskirstymą, jei 2021–2027 m. ES fondų lėšos būtų programuojamos Lietuvai kaip vienam NUTS-2 regionui (1 scenarijus) ir atskirai Sostinės ir Vidurio ir vakarų Lietuvos regionams (2 scenarijus):

- **1 scenarijus: ES fondų lėšos programuojamos Lietuvai kaip vienam NUTS-2 regionui.** Lietuva kaip vienas NUTS-2 regionas būtų priskirta pereinamojo regiono kategorijai, nes šalies BVP/gyventojui 2014–2016 m. viršija 75 proc. ES vidurkį. Atsižvelgiant į reglamentų projektuose pateiktas ES fondų lėšų koncentravimo taisykles (žr. 15 lentelę), matyti, kad nors ES fondų finansavimas mažės, dėl nacionalinio įnašo dalies didinimo tiems patiems prioritetams įgyvendinti bus suteikta panaši finansavimo suma kaip ir 2014–2020 m. VP įgyvendinimui. Jei ES fondų lėšos būtų programuojamos Lietuvai kaip vienam regionui, tuomet ERPF finansuojamiems projektams būtų skiriama **55 proc. ES fondų įnašo, o 45 proc. turėtų sudaryti nacionalinio biudžeto ar privačios lėšos**; Sanglaudos fondo projektams paramos intensyvumas būtų 70 proc.
- **2 scenarijus: ES fondų lėšų programavimas dviem NUTS-2 regionams.** Nors pagal atnaujintą Sanglaudos lėšų paskirstymo metodiką ES fondų lėšų programavimas Lietuvoje dvių NUTS-2 regionų pagrindu bendros šalies tenkančios ES fondų lėšų sumos nepadidintų, toks sprendimas būtų naudingas dėl lankstesnių ES fondų lėšų koncentravimo nuostatų ir mažesnio nacionalinio indėlio, lyginant su 1 scenarijumi (žr. 16 lentelę). Vis dėlto reikėtų įvertinti ir praradimus Sostinės regione, kuris pasižymi dideliais socialiniais ir ekonominiais skirtumais tarp atskirų savivaldybių (viename polio gale yra Vilniaus miesto savivaldybė, o kitame – Šalčininkų rajono savivaldybė; **visam Sostinės regionui būtų skiriama 40 proc. ES fondų įnašo** vietoj 85 proc., skirtų visai Lietuvai 2014–2020 m.).

15 lentelė. Preliminarus tenkantis finansavimas pagal 1 scenarijų (dabartinėmis kainomis)

Politikos tikslas	Intervencijos (prioritetai)	ERPF			2021–2027 m. ES fondų lėšos	Nac. indėlis, M€	2021–2027 m. VP biudžetas, įsk. nac. indėlis
		Lėšų telkimo taisyklė	M€	Bendras finansavimas, įsk. nac. indėlis			
1. „Pažangesnė Europa“	1.1. MTEP pajėgumai ir pažangiosios technologijos 1.2. El. paslaugos ir skaitmeninimas 1.3. MVĮ augimo ir konkurencingumo stiprinimas 1.4. Įgūdžiai pažangiajai specializacijai, pramonės pereinamajam laikotarpiui ir verslumui	45 %	1 407,15	2 040,37	1 407,15	633.22	2 040,37

Šaltinis: preliminarūs skaičiavimai pagal ES reglamentų projektus.

16 lentelė. Preliminarus tenkantis finansavimas pagal 2 scenarijų (dabartinėmis kainomis)

NUTS-2 regionas	ES bendro finansavimo norma, proc.	Nacionalinio finansavimo dalis, M€	ES finansavimo dalis, M€	Bendras VP biudžetas
Vidurio ir vakarų Lietuvos regionas	70	1 690,5	5 635	7 325,5
Sostinės regionas	40	60	100	160
Iš viso planuojamų lėšų	–	1 750,5	5 735*	7 485,5

Šaltinis: parengta pagal ES reglamentų projektus ir diskusijas su EK atstovais.

* Be Interreg (88 mln. Eur) ir Europos infrastruktūros tinklų priemonės (506 mln. Eur)

ES fondų programavimas atskirai dviem NUTS-2 lygmens regionams tebėra nacionalinio apsisprendimo ir EK sprendimo klausimas. Lietuva jau yra padalinta į du statistinius regionus – Sostinės regioną ir Vidurio ir vakarų Lietuvos regioną. Šiems Lietuvos regionams reikės skirtingų priemonių – kol Vilnius sėkmingai traukia investicijas ir talentus, likusiai Lietuvai būtina spręsti užimtumo ir darbo vietų stygiaus problemas. Tai aktualu tų verslo priemonių įgyvendinimui, kur dominuoja didžiųjų miestų (ypač Vilniaus) pareiškėjai.

⁴⁰ Komisija pasiūlė sumažinti viršutinės ribos (angl. *capping*) dydį nuo 2,35 proc. iki 1,55 proc. BVP ir modifikavo „minimalios apsaugos“ (angl. *safety net*) taisyklę, t. y. nuostatą, nurodančią, kad konkrečiai valstybei finansavimas turi sudaryti ne mažiau kaip 60 proc. ankstesnio laikotarpio asignavimų. Dabartiniame pasiūlyme minimali finansavimo riba padidinta iki 76 proc. valstybei narei skirtų 2014–2020 m. asignavimų sumos.

⁴¹ Europos Komisija pateikė pasiūlymus dėl Sanglaudos politikos. 2018 05 29. Lietuvos Respublikos finansų ministerija <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/europos-komisija-pateike-pasiulymus-del-sanglaudos-politikos>.

Pasikeitusio bendrojo ir nacionalinio finansavimo santykis bei numatomas bendras skiriamų investicijų sumažėjimas savaime greičiausiai neturės poveikio SVV augimui ir konkurencingumui bei žmogiškųjų išteklių konkurencingumui dėl šių priežasčių:

- Nors naujuoju laikotarpiu bendras ES lėšų finansavimas mažės, 1 politikos tikslo uždavinių finansavimas nebus reikšmingai mažesnis nei dabartiniu laikotarpiu (bent jau scenarijus, kai Lietuva lieka kaip vienas regionas atveju, dviejų regionų scenarijus atveju nėra aišku, kiek lėšų būtų skiriama 1 politikos tikslui). 2014–2020 m. Veiksmų programos 1–3 uždaviniams bei 9 prioriteto 9.4.3 uždaviniui buvo skirta 1,582 mlrd. eurų (įsk. nacionalinį indėlį), 2021–2027 m. laikotarpiu šių prioritetų atitikmeniui ir įgūdžių uždaviniui planuojama skirti 458,7 mln. eurų daugiau (žr. 15 lentelę).
- Didžiojoje dalyje šio laikotarpio verslui skirtų priemonių jau buvo reikalaujama prisidėti gerokai daugiau nei 15 proc. nuosavų lėšų – 3.3.1 (produktyvumo) uždavinio priemonėse reikalauta prisidėti 40–65 proc., 3.2.1 (tarptautiškumo) uždavinio priemonėse – 15–50 proc. nuosavų lėšų, 3.1.1 (verslumo) uždavinio priemonėse – 15–35 proc. nuosavų lėšų. Be to, verslo apklausos rezultatai atskleidė, kad daugumą projektų vykdytojų toks finansavimo intensyvumas tenkina, o verslui nebeapsimokėtų dalyvauti projekte tik tuo atveju, jei prašoma privataus finansavimo dalis viršytų 44, 54 ir 55 proc. atitinkamai verslumo, tarptautiškumo ir produktyvumo uždavinių atveju.

Viena didesnių rizikų, galinti sumažinti poveikį, pasireišk, jei bus nuspręsta investuoti į MTEPI ir skaitmeninio infrastruktūras (įsk. sparčiojo plačiajuosčio ryšio infrastruktūrą). Tokios priemonės ir projektai reikalauja didžiulių investicijų, kurios tokiu atveju būtų skirstomos kitų 1 politikos tikslo intervencijų biudžetų sąskaita.

Poveikis SVV ir žmogiškųjų išteklių konkurencingumui labiausiai priklausys nuo naujuoju laikotarpiu pasirinktų priemonių ir jų įgyvendinimo. Toliau pateikiamos kelios prielaidos apie veiksmus, padidinusius / sumažinusius ESIF priemonių poveikį SVV ir žmogiškųjų išteklių konkurencingumui šiuo laikotarpiu (šios pamokos išliks aktualios ir naujuoju laikotarpiu):

- Pagal 2014–2020 m. 9 prioriteto 9.4.3 uždavinį finansuotos turėjo poveikį tik trumpalaikiam žmogiškųjų išteklių konkurencingumui (darbo pasiekimams šiandien), tačiau poveikis ilgalaikiam asmeniniam konkurencingumui (įdarbinamumui) yra nedidelis. Priemonės darbuotojams daugiausia suteikia konkrečioje, mokymus organizuojančioje įmonėje reikalingus ir pritaikomus įgūdžius, tačiau įgūdžių, pritaikomų bendrai darbo rinkoje, suteikia mažiau. Vienintelė priemonė „Pameistrystė ir kvalifikacijos tobulinimas darbo vietoje“ išsiskyrė tuo, kad dažniau mokymų dalyviai įgijo ir bendrųjų profesinių kompetencijų, pritaikomų plačiau ir kitose darbovietėse. Šis poveikis pasireiškė dėl ilgesnės mokymų trukmės ir nuoseklaus mokymo pagal darbdavio parengtas mokymo programas (BGI Consulting, 2018). Tad planuojant naujo laikotarpio priemones būtina atsižvelgti į šių priemonių dizainą, jų tinkamumą, efektyvumą bei poveikį ir panaudoti šio laikotarpio patirtį siekiant didesnio poveikio žmogiškųjų išteklių konkurencingumui.
- Planuojant intervencijas svarbu įvertinti, kad mokymai ne visuomet yra vienintelis tinkamiausias būdas spręsti kompleksinius iššūkius ir, siekiant efektyvumo, jie turi būti derinami su kitomis, alternatyviomis ar papildomomis veiklomis, pavyzdžiui, darbo įgūdžių įgijimo rėmimas pameistrystės forma. 2018–2019 m. atliktas ESF finansuojamų mokymų kokybės ir efektyvumo vertinimas rodo, kad beveik visų nagrinėtų mokymų atveju egzistuoja privačių lėšų išstūmimo rizika, todėl verta atidžiai vertinti kiekvieno individo ar organizacijos suinteresuotumą ir galimybes privačiomis lėšomis finansuoti bent dalį mokymų kainos („Visionary Analytics“, 2019).

4.2.2. Naujos taisyklės priemonėms

2018 m. gegužės mėn. Europos Komisija pateikė pasiūlymus dėl Sanglaudos politikos reglamentų (Europos Komisija 2018b, 2018c), kuriuose nustatomos Europos struktūrinių ir investicijų bei kitų pasidalijamojo valdymo ES fondų įgyvendinimo taisyklės. Naujuose reglamentuose įvedamos reikšmingos naujovės:

- **10 teminių uždavinių pakeisti į 5 teminius politikos tikslus** (ERPF ir Sanglaudos fondo reglamento 2 str.), **atnaujintos intervencijų sritys** (Bendrųjų nuostatų reglamento 1 priedas). Pagal naująją tikslų struktūrą, pirmasis politikos tikslas apims ne tik SVV konkurencingumo, bet ir MTEPI, informacinės visuomenės skatinimą bei tam reikalingų gebėjimų ugdymą. Pirmojo politikos tikslo intervencijas atitinka daug Veiksmų programos prioritetų – visi ar didžioji dalis 1, 2 ir 3 prioritetų priemonės bei pavienės 7, 8, 9 ir 10 prioritetų priemonės. Naujuoju laikotarpiu programuojamų prioritetų intervencijų logika turės pademonstruoti dar geresnes tarpusavio sinergijas ir papildomumą.
- **Kinta investicijų telkimas pagal temas** (ERPF ir Sanglaudos fondo reglamento 3 str.). Didžioji visų pagal ERPF skirtų lėšų dalis turės būti skirta pirmajam ir antrajam politikos tikslui („Pažangesnė Europa“ ir „Žalesnė Europa“). Šiais prioritetais Europoje sukuriama didžiausia pridėtinė vertė ir jais daugiausia prisidedama prie ES prioritetų. Kiti politikos tikslai bus finansuojami pagal Sanglaudos fondą (trečiasis politikos tikslas „Sujungta Europa“) bei ESF+ (ketvirtasis politikos tikslas „Socialiai atsakinga Europa“). Investicijų telkimo taisyklės⁴² skirtųsi priklausomai nuo to, kiek regionų Lietuva turės:
 - Lietuvos kaip vieno NUTS-2 regiono atveju Lietuva turės skirti bent 45 proc. visų ERPF lėšų „Pažangesnė Europa“ tikslui ir bent 30 proc. „Žalesnė Europa“ tikslui.
 - Lietuvos kaip dviejų NUTS-2 regionų atveju Vidurio ir vakarų Lietuvos regionui Lietuva turės skirti bent 35 proc. visų ERPF lėšų „Pažangesnė Europa“ tikslui ir bent 30 proc. „Žalesnė Europa“ tikslui, o Sostinės regionui – bent 85 proc. visų ERPF lėšų „Pažangesnė Europa“ ir „Žalesnė Europa“ tikslams ir bent 60 proc. – „Pažangesnė Europa“ tikslui.

⁴² Investicijų telkimo taisyklės taikomos visiems prioritetams, išskyrus tiems, kuriais bus teikiama techninė pagalba.

- **Finansuojamų veiklų aprėptys** (ERPF ir Sanglaudos fondo reglamento 4 str.). Planuojama, kad ERPF remis tik SVV investicijas, išskyrus mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje. Šioje srityje ES fondų lėšomis galės pasinaudoti ir didelės įmonės, jei bus užtikrinamas bendradarbiavimas su SVV (pavyzdžiui, per klasterių veiklą).
- **Finansavimo formos** (Bendrųjų nuostatų reglamento 47 str.). Planuojama naudoti daugiau finansinių priemonių (paskolų, garantijų, rizikos kapitalo fondų). Vis aktualesnė tapo papildoma parama naudojantis finansinėmis priemonėmis – kitokios formos investicijos, kai subjektas vienam projektui jau gauna kokios nors formos finansavimą pagal finansinę priemonę (pavyzdžiui, jeigu subjektui suteikiama paskola, papildomos investicijos tam pačiam projektui galėtų būti teikiamos rizikos kapitalo investicijų ar subsidijų forma). Tokiu atveju investicijų administravimui būtų taikomas vienas – finansinių priemonių – taisyklių rinkinys (52 str. 4–5 dalys). Šiuo laikotarpiu siekiama supaprastinti investicijų teikimą derinant skirtingas jų formas, tačiau realių pokyčių, lyginant su 2014–2020 m. ESIF laikotarpiu, reglamentų projektuose kol kas nematyti (jie gali atsirasti po trišalių derybų tarp Europos Sąjungos institucijų). Dotacijų formos išliks tokios pat – faktinių išlaidų atlyginimas, investicijos pagal vieneto įkainius, fiksuotąsias sumas ar fiksuotąją normą (48 str.).
- **Tęstinis reikiamų sąlygų įgyvendinimas** (Bendrųjų nuostatų reglamento 4 priedas). 2014–2020 m. laikotarpio išankstinės sąlygos keičiamos į reikiamas sąlygas, kurios galios ir turės būti stebimos visą 2021–2027 m. laikotarpį. Pirmojo politikos tikslo reikiama sąlyga – Nacionalinės ar regioninės sumanios specializacijos strategijos geras valdymas, kuris turės apimti 1) inovacijų skleidimo, įskaitant skaitmeninimą, trukdžių naujausių analizę, 2) užtikrinimą, kad yra kompetentinga regioninė / nacionalinė institucija ar subjektas, atsakingas už pažangiosios specializacijos strategijos valdymą, 3) stebėsenos ir vertinimo priemonės, kuriomis matuojami rezultatai siekiant strategijos tikslų, 4) veiksmingai veikiančią verslininkystės galimybių paieškos procesą, 5) veiksmus, būtinus siekiant pagerinti nacionalines ar regionines mokslinių tyrimų ir inovacijų sistemas, 6) veiksmus, kuriais valdomas pramonės pereinamasis laikotarpis, 7) tarptautinio bendradarbiavimo priemonės. Dalis šių tęstinių sąlygų atsispindi 2014–2020 m. laikotarpio priemonėse. Tad pirmojo politikos tikslo intervencijų rinkinys turės būti koreguojamas atsižvelgiant į tai, ar šių sąlygų atitikimą bus galima užtikrinti ES fondų lėšomis finansuojamomis priemonėmis.

4.2.3. EK siūlymai konkrečioms intervencijoms

Naujuose ES Sanglaudos politikos fondų reglamentuose siūlomas bendras intervencijų rinkinys yra labai panašus kaip 2014–2020 m. laikotarpiu. Europos Komisija (2019) jau pateikė preliminarūs siūlymus konkrečioms intervencijoms pagal pirmąjį politikos tikslą „Pažangesnė Europa“. Į šiuos siūlymus EK atsižvelgs derybų su Lietuva dėl Veiksmų programos metu. MVĮ augimo ir konkurencingumo stiprinimo srityje EK identifikuoja dvi verslo ekosistemas: tradicinį verslą, kuriame dominuoja mažos, silpnai į tarptautines vertės grandines ir klasterius integruotos įmonės, ir startuolių ekosistemą. EK rekomenduoja ir toliau stiprinti šių verslų augimą bei konkurencingumą:

- Stiprinant inovatyvių SVV konkurencingumą ir augimą;
- Skatinant jų tarptautiškumą ir perėjimą prie aukštesnės vertės kūrimo tarptautinės vertės grandinėse;
- Identifikuojant naujas eksporto rinkas ir skatinant dalyvavimą tinkluose bei tarptautiniuose klasteriuose (įsk. Baltijos jūros regione);
- Skatinant verslumą bei startuolių kūrimąsi, augimą ir akceleravimą.

Šio prioriteto priemonės turės užtikrinti sinergijas su kitais trimis šio politikos tikslo prioritetais – ypač MTEP pajėgumų ir pažangiųjų technologijų prioritetu, kuris daugiausia skatins įmonių produktyvumo ir konkurencingumo augimą. EK rekomenduoja stiprinti aukščiausią potencialą turinčiose sumanios specializacijos srityse veikiančių įmonių skaičių, inovatyvumą ir efektyvumą augimą, stiprinti inovacijų paklausą ir diegimą (angl. *uptake*) bei mokslo-verslo bendradarbiavimą ir mokslo rezultatų komercinimą. Svarbūs, tačiau mažiau kritiniai prioritetai – el. paslaugos ir skaitmeninimas, kur EK rekomenduoja skatinti SVV infrastruktūros bei paslaugų skaitmeninimą, ir įgūdžiai sumaniąjai specializacijai, pramonės pereinamajam laikotarpiui ir verslumui, kur EK rekomenduoja auginti SVV inovacijų valdymo įgūdžius bei įmonių persikvalifikavimą į sumanios specializacijos sritis reikalingus gebėjimus.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išvados

- 1. KOKS SVV KONKURENCINGUMO SKATINIMO PRIEMONIŲ INDĖLIS Į STRATEGIJĄ „EUROPA 2020“?** Visos 3 prioriteto priemonės tiesiogiai prisideda prie strategijos „Europa 2020“ prioriteto „Tvarus augimas“, kuris apima tris veiksmų kryptis – 1) MVĮ konkurencinių pranašumų stiprinimą gerinant verslo aplinką, diegiant naujus procesus ir technologijas, didinant darbo našumą, gerinant prieigą prie tarptautinių rinkų, 2) skaitmenizavimą spartinimą ir 3) ekologiškų technologijų kūrimo ir diegimo skatinimą bei tausų išteklių vartojimą. Atskirų uždavinių indėlis skirsis ir svyruos tarp vidutinio ir aukšto:
 - 1.1. Tikėtina, kad didžiausią poveikį SVV konkurencingumo skatinimui ir atitinkamiems strategijos „Europa 2020“ tikslams turės MVĮ produktyvumo didinimo uždavinio priemonės** – jos gerai vertinamos respondentų, pasižymi didesne paklausa. Tikėtinas MVĮ produktyvumo didinimo priemonių poveikis užimtumui („Integracinio augimo“ tikslas) bus dvejopas. Dalis priemonių turės teigiamą poveikį darbuotojų skaičiaus augimui. Tačiau poveikis užimtumui kai kuriose priemonėse (pavyzdžiui, gamybos automatizavimą skatinančiose priemonėse) gali būti ir neigiamas trumpuoju laikotarpiu, tačiau teigiamas ilguoju laikotarpiu augant įmonių konkurencingumui dėl atnaujintų ir padidėjusių gamybinių pajėgumų.
 - 1.2. Tarptautiškumo skatinimo priemonės tik papildys produktyvumo skatinimo priemonių indėlį.** ES lėšomis negalima remti tiesioginių eksporto skatinimo veiklų – reikšmingo poveikio eksporto apimtims kol kas neturi ir 3 prioriteto tarptautiškumo skatinimo priemonės, užtat jos turi poveikį tarpiniams eksporto rezultatams (tokiems kaip nauji kontaktai su potencialiais partneriais / tiekėjais, sudarytos naujos tarptautinės sutartys). Tikėtina, kad eksporto skatinimui didesnę įtaką turės produktyvumo skatinimo priemonės, kurios tiesiogiai skatina įmonių produktyvumą ir taip daro didesnę įtaką įmonės konkurencingumui. Siekiant didesnio eksporto apimčių pokyčio, ateityje produktyvumo skatinimo priemonės reikėtų tikslingiau orientuoti į eksportuojančias įmones.
 - 1.3. Tikėtina vidutinė ar aukšta verslumo skatinimo priemonių pridėtinė vertė skatinant naujų MVĮ kūrimą.** Nors poveikio įmonių gyvybingumui kol kas nerasta (nėra praėję pakankamai laiko nuo daugumos projektų pabaigos), poveikis gali pasireikšti vėliau, be to, tikėtinas poveikis užimtumo didinimui (sukuriamoms naujoms darbo vietoms).
 - 1.4. Tikėtinas investicijas į ekoinovacijas skatinančių priemonių indėlis bus tik vidutinis.** Nors priemonių poreikis yra pagrįstas, jų paklausa nagrinėjamu laikotarpiu buvo žema – stinga kritinės MVĮ masės, diegiančios ekoinovacijas, be to, Lietuvos įmonėms šiuo metu aktualesnės investicijos į produktyvumo didinimą. Sprendžiant iš palyginti žemo uždavinio priemonių lėšų paskirstymo apimčių, yra rizika, kad ne visos priemonių lėšos bus paskirstytos.
- 2. KOKIUS POKYČIUS LĖMĖ INVESTICIJOS IR KODĖL? 3** prioriteto investicijos padės pasiekti dalį Veiksmų programoje nustatytų pokyčių. Skirtingų uždavinių priemonių poveikio tvarumas skiriasi, nors kol kas tvirtų įrodymų dėl tvarumo apskritai nėra.
 - 2.1. Siektina verslumo lygio (Veiksmų programos 3.1.1 uždavinio rezultato rodiklis) rodiklio reikšmė viršyta jau 2012 m., dar nei nepasidėjus priemonių įgyvendinimui.** Didelę įtaką verslumo lygio augimui šiuo laikotarpiu turėjo išoriniai veiksniai (po krizės ženkliai pagerėjusi ekonominė situacija, mažėjantis gyventojų skaičius, dirbtinai iškreipiantis santykinį gyventojų skaičiui verslumo lygio rodiklį). **Tačiau verslumo skatinimo priemonės padės pagerinti sąlygas naujo verslo kūrimui ir tam turės ilgalaikį poveikį.** Prie to daugiausia prisidės finansinės priemonės, ypač rizikos kapitalo fondai, kurie padės formuoti naujo verslo kūrimui palankių įmonių ir investuotojų elgseną. Didelės investicijų sumos, kurias planuojama investuoti, derinamos su investuotojų mentorystė, turėtų turėti ilgalaikį poveikį investicijas gavusių įmonių gyvybingumui ir plėtrai. Tačiau uždavinio priemonėmis nėra skiriamas pakankamas dėmesys startuolių fikslinei grupei, ypač idėjų generavimo etape. Įrodymų dėl sukurtų startuolių gyvybingumo taip pat kol kas nėra.
 - 2.2. Tarptautiškumo skatinimo priemonės šiek tiek prisidės prie konkurencingų gaminių eksporto skatinimo ir įmonių įsitraukimo į tarptautines tinklų grandines,** suteikdamos tam pirminį impulsą per naujų kontaktų užmezgimą (pavyzdžiui, rastas priemonės „Naujos galimybės LT“ nestiprus grynasis poveikis naujų kontaktų su tarptautiniais prekybos partneriais užmezgimui ir naujų prekybos sutarčių sudarymui). Didžioji dalis priemonių finansuoja vienkartinės veiklas, kurios tik netiesiogiai prisideda prie įmonių eksporto augimo, tiesioginio poveikio eksportui nesitikima, todėl **tarptautiškumo skatinimo priemonių poveikio tvarumas abejotinas** (minėtoms vienkartinėms veikloms skirta pusė viso uždavinio lėšų). Priemonės yra pernelyg smulkios, kad turėtų poveikį Veiksmų programos 3.2.1 uždavinio rezultato rodikliui „MVĮ lietuviškos kilmės prekių eksporto dalis nuo BVP“, kuris stipriai priklauso nuo bendros ekonominės situacijos Lietuvoje ir pasaulyje. Klasteriams skirtų investicijų tvarumas taip pat ribotas – dauguma klasterių neišsilaukė be viešosios paramos.
 - 2.3. Produktyvumo skatinimo priemonės turės didžiausią poveikį MVĮ konkurencingumo rodikliams.** Priemonės „E-verslas“ kontrafaktinio poveikio vertinimo rezultatai rodo, kad priemonė turi teigiamą, nors kol kas nedidelį, poveikį vidutiniam įmonių darbo užmokesčiui (+66 Eur po projekto pabaigos). Ši priemonė suteikia vidutinio dydžio investicijas, tad tikėtina, kad didesnes investicijas suteikusios priemonės taip pat turėjo poveikį įmonių konkurencingumo rodikliams. Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, sukurta MVĮ, tenkanti vienam darbuotojui (Veiksmų programos 3.3.1 uždavinio rezultato rodiklis), stabiliai auga nuo 2011 m., 2016 m. pasiekta 90 proc. siektinos rodiklio reikšmės. **Produktyvumo skatinimo priemonės turi potencialą prisidėti**

ne tik prie šio rodiklio pokyčio, bet ir prie regionų produktyvumo sanglaudos. Tikėtinas ilgalaikis produktyvumo skatinimo priemonių poveikis – beveik visi finansavimą gavę apklausos respondentai teigia, kad ketina po projekto savo nuosavomis lėšomis tęsti projekto metu pradėtas veiklas. Poveikio tvarumą turėtų užtikrinti didelės kai kurių priemonių investicijų sumos į vieną įmonę (pavyzdžiui, „Regio Invest LT+“, „Pramonės skaitmeninimas LT“, „Regio potencialas LT“) ir apčiuopiami investicijomis sukurti rezultatai.

2.4. **Ekoinovacijų priemonių poveikiui (ir persiliejimo efektams) pasireikšti stinga kritinės masės įmonių, suprantančių ekoinovacijų naudą.** Įvertinus žemą paklausą priemonėms, mažai tikėtina, kad siektina rodiklio „Įmonių, diegusių aplinkosaugos inovacijas, dalis“ reikšmė bus pasiekta – šio Veiksmų programos 3.2.2 uždavinio rezultato rodiklio įvertis nuo 2012–2014 iki 2014–2016 m. krito daugiau negu dvigubai. **Ekoinovacijų skatinimo priemonės turi potencialą turėti ilgalaikį poveikį, tačiau kol kas tikėtinas poveikis tik trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu.** Maža priemonių paklausa nagrinėtu laikotarpiu rodo, kad verslas dar nėra pasirengęs proveržiui ekoinovacijų srityje – įmonėms trūksta informacijos apie ekoinovacijų naudą ir galimybes, išorinių paskatų jas diegti bei kritinės masės įmonių, diegiančių ekoinovacijas. Labai mažai apklausos respondentų 3 uždavinio priemonių nurodė siekti ateityje investuoti į ekoinovacijas. Santykinai žemesnis šių priemonių patrauklumas atitinka Lietuvos MVĮ absorbcinius gebėjimus. Mažėjant finansiniam intensyvumui, priemonių patrauklumas dar sumažėtų, ypač regionuose, ir ypač keičiantis ekonominiam ciklui (mažėjant ekonominiam augimui ar pasireiškiant ekonominio sąstingio elementams). Svarstytinios alternatyvos subsidijų priemonėms (pavyzdžiui, mokesstinės lengvatos).

3. **KOKIOS PRIEMONĖS PASITEISINO, KOKIOS – NE IR KODĖL? KAIP TOBULINTI LĖŠŲ REZERVO PANAUDOJIMĄ? Didžiausią pridėtinę vertę tiek verslumo uždavinio, tiek viso prioriteto atžvilgiu kuria priemonė „Verslumas FP“, ypač rizikos kapitalo fondai.** Didelę pridėtinę vertę kuria dauguma produktyvumo skatinimo priemonių – „Regio Invest LT+“, „DPT pramonei LT+“, „E-verslas LT“, „Procesas LT“, „Dizainas LT“, „Regio potencialas LT“, „Pramonės skaitmeninimas LT“ (šio uždavinio finansinės priemonės bei priemonė „Dalinis palūkanų kompensavimas“ turi mažesnę pridėtinę vertę ekonomikos pakilimo metu); „Naujos galimybės LT“ ir „Expo sertifikatas LT“ – sąlyginė didžiausia pridėtinė vertė skatinant naujus kontaktus su prekybos partneriais; „Eco-inovacijos LT+“ – sąlyginė didžiausia pridėtinė vertė ekoinovacijų skatinimo priemonių atžvilgiu. Menką pridėtinę vertę kuria priemonės „Verslo konsultantas LT“, „Expo konsultantas LT“ ir „Eco-konsultantas LT“. Toliau pateikiami šias išvadas pagrindžiantys argumentai:

3.1. **„Verslumas FP“ finansuoja skirtingas finansines priemones (paskolas, garantijas, rizikos kapitalo fondus), su jomis susijusi didelė nefinansinė nauda** – mažiau iškraipoma rinka, investicijos atneša finansinę grąžą institucijoms ir priemonių valdytojams. Rizikos kapitalo investicijos itin tinkamos startuoliams ir jaunoms įmonėms, kadangi fondų valdytojai užsiima įmonių mentorystė.

3.2. Subsidijos tinkamiausios brandžioms įmonėms, siekiančioms modernizuoti įrenginius ar procesus – pasinaudodamos subsidija įmonės galės investuoti į naujesnę įrangą ar procesus nei į tuos, kuriuos būtų diegusios be ES lėšų. Tačiau **skirstant subsidijas įmonėms ypač aktualu užtikrinti, kad nebūtų finansuojamos žemo gyvybingumo įmonės, kurios išsilaiško vien tik dėl ES investicijų.** Tik gyvybingų įmonių finansavimą padėtų užtikrinti mažesnis finansavimo intensyvumas (apklausos rezultatai rodo, kad įmonės sutiktų prisidėti iki 44–55 proc. nuosavų lėšų prie verslo konkurencingumo didinimo projektų), daliai įmonių taip pat tiktų ir finansinės priemonės (lengvatinės paskolos ar garantijos).

3.3. **Finansines priemones (priemonė „Verslumas LT“) administruoti yra pigiau negu mažos vertės subsidijas (konsultacijų priemonės). Nors jų administravimas kol kas kainuoja brangiau nei didelės vertės subsidijų (pvz., „Regio Invest LT+“), ateityje finansinių priemonių administravimo kaštai kils kur kas lėčiau nei didelės vertės subsidijų.** Didžiausias administracinis darbas su finansinėmis priemonėmis jau padarytas – finansų tarpininkai perima aktyvų priemonių įgyvendinimą (paskolų priemonių atveju priemonių valdymas yra neatsiejamas nuo tų veiklų, kurias ir taip vykdytų bankai ir kredito įstaigos). Aktyvų subsidijų priemonių administravimas tęsis – įgyvendinančiajai institucijai reikės skelbti priemonių kvietimus, vertinti paraiškas ir stebėti projektų įgyvendinimą.

3.4. Konsultacijas teikiančios priemonės yra mažos vertės subsidijos, kurias santykinai brangiau administruoti nei didelės vertės subsidijas (įgyvendinančiajai institucijai vieną eurą ES investicijų administruoti kainuoja atitinkamai 0,03 Eur ir 0,005 Eur) ar net finansines priemones (vieną ES investicijų eurą administruoti kainuoja 0,01 Eur). Remiantis vertinimo metu surinktais duomenimis, konsultacijas teikiančiomis priemonėmis galima vykdomos lėšų įsisavinimo schemas. Net ir tinkamai panaudojamos lėšos turės mažą poveikį įmonių rezultatams, kadangi konsultacijos yra vienkartinės, turi kokybės ir poveikio trūkumų. **Dėl neefektyvaus konsultacijų įgyvendinimo siūloma atsakyti konsultacijų priemonių arba iš esmės keisti jų dizainą.** Kaip galimos alternatyvos išskiriamos mentorystės paslaugos, bendro pobūdžio vaizdo konsultacijos, konsultacijų paslaugų integravimas į kompleksines verslui skirtas priemones ir konsultacijos pagal dabartinę schemą, tačiau konsultantų įmonėms parinkimą pavedant VšĮ „Versli Lietuva“ ar kitam skaidriam tarpininkui (nepažeidžiant LR Konkurencijos įstatymo).

3.5. Nors priemonių įgyvendinimo tobulinimui institucijos skiria daug dėmesio, **administracinė našta (ypač projektų atrankos etape) išlieka tobulintinu trūkumu.** Galimybių tobulinti priemonių įgyvendinimą dar yra: paraiškos teikimo procedūra turėtų būti dar paprastesnė – tai ypač aktualu subsidijas teikiančioms priemonėms (už paraiškos formą atsakinga Finansų ministerija), būtina trumpinti paraiškų atrankos trukmę, projektų atrankos ir vertinimo procesą palengvintų supaprastinti projektų atrankos kriterijai, lengvai suprantama kalba išdėstytos priemonės sąlygos, nedviprasmiški, be erdvės atitikties interpretacijai kriterijai.

3.6. **Idealiu atveju rekomenduotina mažiau paklausių ir mažiausią poveikį turinčių priemonių (ekologinių inovacijų ir konsultacijų priemonės) lėšas perskirstyti 1.1.2 skyrelyje identifikuotiems priemonių tobulinimo**

poreikiams, pavyzdžiui, priemonėms „Pramonės skaitmeninimas LT“, „Regio potencialas LT“, taip pat pridėdant dalį veiklos rezervo lėšų. Tačiau šiuos siūlymus apribos privaloma Veiksmų programos sąlyga ne mažiau kaip 40 proc. visų 3 prioriteto investicijų skirti kovai su klimato kaita. Taip pat paklausa didelė verslumo skatinimo priemonėms, ypač skirtoms startuolių idėjų, verslo angelų ir mentorystės vystymui – veikiančių startuolių plėtrai jau yra pakankama priemonių pasiūla.

4. KAIP STEBĖTI ĮMONIŲ KONKURENCINGUMĄ IR JO POKYČIUS?

4.1. **Veiksmų programoje numatytas 3 prioriteto rodiklių rinkinys tinkamas, pakankamas ir informatyvus.** Visų keturių prioriteto uždavinių rezultato rodikliai dažniausiai leidžia išmatuoti priemonių pažangą ir uždavinių tikslų įgyvendinimą. Išskiriami keli tobulintini aspektai: 1) dalis Lietuvai probleminių rodiklių nėra matuojami veiksmų programos rodikliais – nepakankamai atsižvelgiama į technologiškai pažangių produktų ir žinioms imlių paslaugų eksportą, 2) nėra matuojama Lietuvos regionų sanglauda verslo konkurencingumo ir produktyvumo srityje.

4.2. Šis vertinimas prisidėjo prie trečiojo iššūkio – geresnio Lietuvos regionų sanglaudos matavimo verslo konkurencingumo ir produktyvumo srityje – sprendimo. **Vertinimo metu parengtas Lietuvos apskričių konkurencingumo indeksas, kuriuo remiantis sudarytas Lietuvos regionų geografinio intensyvumo žemėlapis.** Šį indeksą sudaro 7 lygiaverčiai rodikliai⁴³, parinkti atsižvelgiant į 3 prioriteto uždavinių tikslus ir apskaičiuoti pagal Lietuvos statistikos departamento 2016–2018 m. duomenis. Indeksas atskleidžia, kad Lietuvoje vis dar trūksta regionų sanglaudos – regionų skirtumai išlieka dideli ir tik ryškėja. Sostinės regiono konkurencingumas net 33 proc. viršija Lietuvos vidurkį ir dvigubai Tauragės, Utenos bei Marijampolės regionų vidurkį.

5. KĄ SVARBIAUSIA ŽINOTI SIEKIANČIEMS PASIRENGTI NAUJAM 2021–2027 M. LAIKOTARPIUI?

5.1. Pagal pakeistą ES fondų lėšų paskirstymo šalims narėms metodiką, **Lietuvai Sanglaudos politikos lėšos turėtų mažėti beveik ketvirtadaliu.** Gautos lėšos bei jų pasiskirstymas tarp naujos veiksmų programos penkių politikos tikslų priklausys ir nuo nacionalinio apsisprendimo, ar lėšas programuoti Lietuvai kaip vienam NUTS-2 regionui, ar atskirai dviem – Sostinės ir Vidurio ir vakarų – regionams. Pirmuoju atveju Lietuva kaip vienas NUTS-2 regionas būtų priskirta pereinamojo regiono kategorijai. Atsižvelgiant į reglamentų projektuose pateiktas ES fondų lėšų koncentravimo taisykles, matyti, kad nors ES fondų finansavimas mažės, **dėl nacionalinio įnašo dalies didinimo tiems patiems prioritetams įgyvendinti bus suteikta panaši finansavimo suma kaip ir 2014–2020 m. VP įgyvendinimui.** ERPF finansuojamiems projektams būtų skiriama 55 proc. ES fondų įnašo, o 45 proc. turėtų sudaryti nacionalinio biudžeto ar privačios lėšos; Sanglaudos fondo projektams įnašas galėtų siekti iki 70 proc. Lietuvos kaip dviejų regionų atveju ES fondų lėšų programavimas Lietuvoje dviejų NUTS-2 regionų pagrindu bendros šaliai tenkančios ES fondų lėšų sumos nepadidintų, tačiau toks sprendimas būtų naudingas dėl mažesnio nacionalinio indėlio Vidurio ir vakarų regionui. Vis dėlto reikėtų įvertinti ir praradimus Sostinės regione, kuris pasižymi dideliais socialiniais ir ekonominiais skirtumais tarp atskirų savivaldybių – yra rizikų, kad įmonės Vilniaus regione dėl reikalavimų visumos (valstybės pagalbos reglamentų, didesnio privataus lėšų indėlio reikalavimo) nepajėgs pasinaudoti visomis regionui skirtomis lėšomis.

5.2. **Pasikeitusio bendrojo ir nacionalinio finansavimo santykis bei numatomas bendras skiriamų investicijų sumažėjimas savaime greičiausiai neturės poveikio SVV augimui ir konkurencingumui bei žmoniškųjų išteklių konkurencingumui.** Nors naujuoju laikotarpiu bendras ES lėšų finansavimas mažės, dėl lėšų koncentravimo taisyklės 1 politikos tikslo uždavinių finansavimas nebus reikšmingai mažesnis nei dabartiniu laikotarpiu (šiam politikos tikslui naujuoju laikotarpiu bus skiriamas didžiausias dėmesys). Be to, didžiojoje dalyje šio laikotarpio verslui skirtų priemonių jau buvo reikalaujama prisidėti gerokai daugiau nei 15 proc. nuosavų lėšų. Viena didesnių rizikų, galinti sumažinti poveikį, pasireiškš, jei bus nuspręsta investuoti į MTEPI ir skaitmeninio infrastruktūras. Tokios priemonės ir projektai reikalauja didžiulių investicijų, kurios tokiu atveju būtų skirstomos kitų 1 politikos tikslo intervencijų biudžetų sąskaita. **Poveikis SVV ir žmoniškųjų išteklių konkurencingumui labiausiai priklausys nuo naujuoju laikotarpiu pasirinktų priemonių ir jų įgyvendinimo** (t. y. ne nuo investicijų kiekio, o nuo jų kokybės).

⁴³ Dirbančiųjų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų (2017); Verslumo lygis (veikiančių įmonių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų) (2018); Lietuviškos kilmės eksporto dalis nuo BVP (proc.) (2017); Tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui (EUR) (2017); Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, tenkanti vienam darbuotojui (EUR) (2017); Darbo užmokestis (su individualiomis įmonėmis, mėnesinis, bruto) (EUR) (2018K3); Inovacinių įmonių apyvartos dalis, palyginti su visų įmonių apyvarta (proc.) (2016).

Strateginiai siūlymai ir rekomendacijos

Strateginiai siūlymai („žinok tai“) ir rekomendacijos („daryk tai“) pateikia atsakymus į 9.3.1–9.3.5, 9.4.1, 9.4.2 ir 9.4.5 vertinimo klausimus (jų formuluotes žr. 8 priede)⁴⁴. Viešosios politikos sritis, kuriai priskiriami visi strateginiai siūlymai ir rekomendacijos, – verslas⁴⁵. Visi strateginiai siūlymai yra aktualūs ir įgyvendinami nauju programavimo laikotarpiu. Itin svarbu pradėti ruošti pokyčius jau dabar.

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos / siūlymai	Tipas	Atsakinga institucija	Terminas
Strateginiai siūlymai					
1.	Lietuvoje dominuoja žemą pridėtinę vertę kuriantis verslas, kurio konkurencingumas sparčiai mažėja dėl augančių darbo kaštų ir nepakankamai sparčiai augančio darbo našumo. Iššūkį sustiprina neigiamos demografinės tendencijos, kvalifikuotos darbo jėgos (nuo jos priklauso aukštos pridėtinės vertės sektorių augimas) ir inovacijų bei investicijų stoka. Iššėmus augimo šaltinius ir neužtikrinus žiniomis grįsto augimo, ateityje Lietuvai gresia pakliūti į „vidutinių pajamų spąstus“.	Inkrementinis Lietuvos ekonomikos konkurencingumo augimas yra nepakankamas – siekiant proveržio, Lietuvai reikia ne vyti kitas šalis sekant tuo pačiu keliu, o daryti pažangą šuoliais (angl. <i>leapfrogging</i>). Augimą šuoliais galima pasiekti skatinant verslo tarptautiškumą, pavyzdžiui, investicijas nukreipiant tik į eksportuojančias įmones, skatinant investicijas į pažangiausias technologijas, pasaulinio lygmens procesus ir vadybą, užtikrinant darbo jėgos gebėjimus bei jos atsparumą, įprotį nuolat mokytis ir prisitaikyti prie ateities iššūkių. Nauju laikotarpiu siūloma verslo konkurencingumo skatinimo investicijas sutelkti į pozicijų stiprinimą tarptautinėse vertės grandinėse, prioritetą skiriant: <ul style="list-style-type: none"> ○ sparčiai augantiems globaliems startuoliams; ○ įsijungimui į tarptautines vertės grandines (TVG); ○ pozicijų stiprinimui TVG, prieigai prie naujų eksporto rinkų ir kt. 	Strateginis siūlymas	EIM (strateginė lyderystė)	Per 2021–2027 m. laikotarpį ir planuojant jo VP priemones
2.	Regionų skirtumai išlieka dideli ir ryškėja. Sostinės regiono konkurencingumas 33 proc. viršija Lietuvos vidurkį. Žemiausiu produktyvumu pasižymintys regionai turi silpniausius absorbcinius pajėgumus, o labiau išsivystę regionai „susiurbia“ žmonių kapitalą ir investicijas.	Atsižvelgiant į numatomą Sostinės regiono atskyrimą naujuoju finansiniu laikotarpiu, finansinės paskatos Sostinės regionui bei likusiai Lietuvos daliai gali iš dalies skirtis. Siekiant didinti Lietuvos konkurencingumą, itin svarbu atgaivinti regionus, užtikrinant investicijų pritraukimą į regionus ir jų plėtrą strategijų „perkrovimą“. Taip pat 2021–2027 m. ES investicijų programavimo laikotarpiu reikėtų tinkamai išnaudoti 5 politikos tikslą „Piliečiams artimesnė Lietuva“ teikiamas galimybes kompleksinėms regionų vystymo programoms.	Strateginis siūlymas	EIM, VRM	Per 2021–2027 m. laikotarpį ir planuojant jo VP priemones
3.	Nauju laikotarpiu svarbus poreikis – mažinti priklausomybę nuo ES struktūrinių fondų ir didinti grįžtančių ir reinvestuojamų lėšų apimtį. Tai leistų subsidijų lėšas paskirti didžiausia rizika pasižyminčioms veikloms, užtikrinti finansavimo tvarumą per grįžtančias ir reinvestuojamas lėšas, taip pat sumažinti ES struktūrinių fondų administravimo sistemos lemiamą aukštą administracinę naštą. Ne visos subsidijų priemonės turi aiškią pridėtinę vertę, jos kuria didelę administracinę naštą ir formuoja „subsidijų kultūrą“.	<ul style="list-style-type: none"> • Naujuoju laikotarpiu finansinių priemonių lėšų, skirtų SVV konkurencingumo finansinėms priemonėms, dalį siūloma didinti. Pavyzdžiui, startuolius reikėtų finansuoti daugiausia rizikos kapitalo priemonėmis, paskolas ir dalines garantijas nukreipti į brandžias įmones (stambios paskolos yra netinkamos naujam verslui, neturinčiam užstato; tokiam verslui tinkami mikrokreditai). • Dalis finansinių priemonių (paskolos, garantijos) mažiau aktualios ekonominio augimo laikotarpiu (pavyzdžiui, šis vertinimas nerado garantijų priemonių grynojo poveikio įrodymų), tačiau ekonomikos augimui lėtėjant ar atsirandant nuosmukio požymių, šios priemonės turi stiprų anticiklišką poveikį. Taip pat šios priemonės aktualios siekiant mažinti priklausomybę nuo ES fondų (dėl sukuriama sverto efekto). 	Strateginis siūlymas	EIM	Per 2021–2027 m. laikotarpį ir planuojant jo VP priemones
4.	Įmonės verslo strategijoje inovacijų, investicijų ir kvalifikuotos darbo jėgos klausimai yra stipriai tarpusavyje susieti ir visi kartu nukreipti konkurencingumui didinti.	<ul style="list-style-type: none"> • Peržiūrėti paslaugų principus, nuo priemonių administravimo pereinant prie aukštos pridėtinės vertės verslo vystymo pagal brandą ir augimo etapus, remiantis Airijos, Suomijos, Estijos pavyzdžiais. Įgyvendinant priemones ir nukreipiant verslą į jam tinkamas finansines ar 	Strateginis siūlymas / Dėl administravimo sistemos	FM, EIM, LVPA, MITA, INVEGA ir	2021–2027 m. laikotarpiu

⁴⁴ Rekomendacijos dėl konkrečių finansuotųjų veiklų, fikslinių grupių ir rodiklių pagal susitarimą su EIM buvo pateiktos atskirame dokumente 2019 m. balandžio mėn.

⁴⁵ Pagal Lietuvos Respublikos finansų ministro 2014 m. spalio 28 d. įsakymu Nr. 1K-337 „Dėl Techninės paramos administravimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintą ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo vertinimo rekomendacijų lentelės formą (5 priedas).

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos / siūlymai	Tipas	Atsakinga institucija	Terminas
	Priemonių ir paskatų atskyrimas pagal uždavinius ir per skirtingas agentūras didina informacijos fragmentaciją ir kuria papildomą administracinę našą verslui. Vykdytojams kaštai išauga dalyvaujant keliose susijusiose priemonėse, nes visoms reikia teikti atskiras paraiškas ir kiekvieną kartą yra samdomi konsultantai. Jaučiamas informacijos apie priemones trūkumas, aukšta priemonių administravimo našta, lankstumo stoka, taip pat trūksta priemonių tarpusavio sąsajų ir kompleksinės vadybos, todėl priemonės nepasiekia didesnės dalies ekonomikos. Smulkių priemonių administravimo kaštai yra palyginti aukšti abiem pusėms – vykdytojams ir įgyvendinančiosioms institucijoms.	<p>nefinansines priemones, verslas neturėtų jausti priemonių atskyrimo tarp 2021–2027 m. VP 1 politikos tikslo uždavinių.</p> <ul style="list-style-type: none"> Įmonėms geriau susiorientuoti tarp esamų priemonių dar šiuo programavimo laikotarpiu galėtų padėti administravimo sistemos pokyčiai: nuoseklesnis priemonių planavimas (kvietimų planai aiškūs iš anksto, kiek įmanoma ilgesniam laikotarpiui, nukrypimai nuo kvietimų grafiko – kuo mažesni); interneto portale patogiai ir interaktyviai pateiktas priemonių „žemėlapis“. 		kitos agentūros	
5.		<ul style="list-style-type: none"> Nauju laikotarpiu siūloma stambinti priemones, jas įgyvendinti kompleksiskai, diegti hibridines priemones. Vienam projektui finansuoti derinti skirtingas finansavimo formas – pavyzdžiui, 20 proc. finansavimo teikti negražinamos subsidijos forma, likusią dalį įmonė turėtų gauti bankų paskolos būdu, tačiau jai suteikti ir dalinę valstybinę garantiją ar palūkanų kompensavimą (jei tai leis ES reglamentai). Administracinė našta pareiškėjui sutrumpėtų, jeigu MVĮ galėtų kreiptis į verslo agentūrą su viena paraiška, jai būtų priskiriamas mentorius ir toliau įmonė nukreipama į tuos šaltinius, kurie jai tinkamiausi. Tokiu atveju detalūs MVĮ finansinį stabilumą, verslo planą ir kt. pagrindžiantys dokumentai būtų teikiami tik vieną kartą. Poreikis teikti investicijas ir derinti šaltinius derėtų su EK reglamentų suteiktomis galimybėmis derinti įvairias (papildomas) finansavimo formas ir šaltinius vienam projektui. 	Strateginis siūlymas / Dėl įgyvendinimo priemonių	FM, EIM, INVEGA, VŠĮ „Versli Lietuva“, LVPA, MITA	2021–2027 m. laikotarpiu
6.		<ul style="list-style-type: none"> Įmonėms geriau susiorientuoti tarp esamų priemonių dar šiuo programavimo laikotarpiu galėtų padėti <i>mentorstė</i>, kur įmonei priskirtas agentūros mentorius padėtų įmonei susiorientuoti ir atitinkamoje stadijoje nukreiptų į reikiamas priemones, bei <i>kompleksinės įmonių vystymo priemonės</i>, derinančios skirtingų tipų veiklas (verslo planų rengimą, konsultacijas, mokymus, finansavimo šaltinių paieška, subsidijas). 	Dėl įgyvendinimo priemonių	FM, EIM, INVEGA, VŠĮ „Versli Lietuva“, LVPA, MITA	Iki 2020 m.
VERSLUMO SKATINIMAS					
7.	Nors Lietuva pastaraisiais metais padarė didelę pažangą gerinant verslo aplinką ir startuolių ekosistemą, Lietuvos startuolių ekosistema Europos kontekste nėra laikoma reikšminga ir patenka vos tarp 50 svarbiausių. Nors startuolių skaičius auga, investicijų į tarptautiniu mastu konkurencingus technologinius startuolius vis dar trūksta.	Verslo augimo skatinimo prioritetai turėtų keistis, prioritetą skiriant didelio poveikio ir globaliai veikiančių startuolių ekosistemų vystymui, tokių startuolių pritraukimui iš viso pasaulio, lietuviškų startuolių kūrimui, augimui ir išlaidymui. Vis dar išlieka aktualu gerinti reguliacinę aplinką. Tai labiau siejasi ne tik su ES fondų priemonėmis, bet ir sisteminiiais pokyčiais, kurie gali padidinti ES investicijų teigiamą poveikį: aplinkos steigti verslui subjektams iš kitų šalių gerinimas, darbuotojų prieinamumo gerinimas diegiant standartus ir nefinansines priemones (tokias kaip <i>Start-up visa</i> , <i>Star-up Employee Visa</i>), siekiant kurti naujas nišas pažangiųjų technologijų srityse ir pritraukti globalius startuolius iš viso pasaulio (pavyzdžiai, <i>fintech / blockchain</i> , žaidimų technologijos).	Strateginis siūlymas	EIM	Per 2021–2027 m. laikotarpį ir jam ruošiantis
8.	Startuoliams skirtame priemonių rinkinyje trūksta dėmesio finansinių ir nefinansinių priemonių, skirtų ankstyvosios stadijos startuoliams (ypač kokybiškų idėjų skatinimui, užtikrinant mentorstės ir akceleravimo pagalbą). Didžioji dalis rizikos kapitalo fondų investuoja į įmonių plėtrą. Startuoliams skiriamose subsidijų priemonėse trūksta mentorstės vystant idėjas ir jų įgyvendinimo strategijas.	<ul style="list-style-type: none"> Vystyti ekspertines konsultacijas investuotojams (rizikos kapitalo valdytojams) MTEP grįstų verslo idėjų vertinimo stadijoje. Nors ši veikla patenka į 1 prioriteto sritį, jos įgyvendinimas yra svarbi įgalinanti sąlyga kokybiškesnių idėjų komercinimui (rizikos kapitalo fondai, finansuojami pagal 3 prioritetą). Startuolių kūrimui (ypač kapitalui imliu) derinti subsidijas, nefinansines (mentorstės) priemones ir rizikos kapitalą. Skatinti pradedančius startuolius kreiptis į rizikos kapitalą nuo pirmųjų idėjų – šiuo metu LVPA / MITA finansuojami projektai dažnai žlunga dėl nuo pat pradžių pasirinktų blogų idėjų ar netinkamų strategijų. Palyginimui, prašant finansavimo pagal „SME Instrument“ programą (tiesioginė ES programa), įmonė turi turėti rizikos kapitalo fondo palaikymą, kad gautų finansavimą. Tokiu būdu skatinamas investicijų papildomumas. Įgyvendinti priemones, kuriančias paskatas verslo angelų bendruomenės plėtrai. Šiuo metu Lietuvoje stinga investavimo kultūros – finansinio kapitalo turintys asmenys (potencialūs verslo angelai) nėra gerai susipažinę su mažos vertės investicijų (10–20 tūkst. Eur) į idėjų išbandymą nauda ir potencialu. Pavyzdžiui, dabartinis Verslo angelų II fondas investuoja gerokai didesnėmis sumomis į mažai rizikingas tradicinės pramonės idėjas, finansuodami labiau įmonių 	Dėl įgyvendinimo priemonių	EIM, INVEGA, MITA, LVPA, VŠĮ „Versli Lietuva“	2019–2021 m.; tęsti 2021–2027 m. laikotarpiu

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos / siūlymai	Tipas	Atsakinga institucija	Terminas
		plėtrą nei idėjų plėtojimą ir validavimą. Šiai veiklai būtų reikalingas kitas finansavimo šaltinis nei ERPF (pavyzdžiui, valstybės biudžetas).			
9.		<ul style="list-style-type: none"> Tobulinti startuolių paraiškų atrankos tvarką (ypač aktualu 1 prioriteto priemonėms) – paraiškos galėtų būti atrenkamos profesionalių mentorių komandos, taikant kokybinį paraiškų vertinimą, kviečiant pareiškėjus pristatyti idėją (angl. <i>pitch</i>, „Horizontas 2020“ MVĮ instrumento pavyzdžiu). Taikyti „piltuvėlio“ principą – pavyzdžiui, gyvam pristatymui kviečiant visas rizikingiausias paraiškas (jeigu finansavimą planuojama skirti santykinai dideliame subjekto skaičiui) arba konkurencingiausias paraiškas (jeigu finansavimą planuojama skirti santykinai mažam subjekto skaičiui). 	Dėl administravimo sistemos	EIM, MITA, LVPA, VŠĮ „Versli Lietuva“	2019–2021 m.; tęsti 2021–2027 m. laikotarpiu
10.		<ul style="list-style-type: none"> Užtikrinti gerą rizikos kapitalo fondų kvietimų dizainą, kad vienas startuolis galėtų kreiptis į reikiamus fondus visais vystymosi etapais. Pirmiausia startuoliams reikalingos verslo angelų fondų investicijos, vėliau – akceleravimo fondų investicijos ir galiausiai – plėtos fondų investicijos. Svarbu užtikrinti, kad 2021–2023 m. nebūtų finansavimo „duobės“ (atsižvelgiant į tai, kad visų finansinių priemonių poreikis turi būti pagrįstas išankstiniu vertinimu), kaip atsitiko pereinamuoju 2007–2013 ir 2014–2020 m. laikotarpiu, kai buvo vienu metu paleisti keturi fondai, o akceleravimo fondas įsteigtas paskutinis. Idealiu atveju finansavimas turi būti nuolat prieinamas visiems vystymosi etapams. Rizikos kapitalo fondų startas turėtų atsižvelgti į didžiausius startuolių finansavimo poreikius, taip pat jų gyvybingumo užtikrinimą (ne tik steigimą). 	Strateginis siūlymas	EIM, INVEGA	Per 2021–2027 m. laikotarpį ir planuojant jo VP priemones
11.	Kadangi didžioji dalis rizikos kapitalo fondų finansuojami ES fondų lėšomis, daugumą lėšų jie gali investuoti tik Lietuvoje. Investuojant į aukštą potencialą turinčias įmones, tam tikroje stadijoje neišvengiama jų plėtra į užsienį, nes tik taip įmonė gali augti ir generuoti gražų investuotojams.	<ul style="list-style-type: none"> Didinti prieinamumą įmonėms prie kitose šalyse esančio rizikos kapitalo, akceleravimo programų (pavyzdžiui, Suomijos pavyzdžiu sukurti priemonę, kuria startuoliams būtų dengiama dalis dalyvavimo užsienio akceleravimo programoje išlaidų, su sąlyga tam tikrą laiką po to verslą vystyti ne užsienyje, o Lietuvoje). Kurti paskatas į globalias rinkas orientuotiems startuoliams (angl. <i>born global</i>) likti veikti Lietuvoje – pavyzdžiui, mokestinėmis lengvatomis skatinant palikti dalį įmonės operacijų ar gamybos procesų šalyje, jei įmonės vadovybė išsikelia į užsienio šalis. Ši problema aktuali ne tik startuoliams, suinteresuotiems perspektyvomis savo produktų plėtra, bet ir lietuviškiems rizikos kapitalo fondų valdytojams, suinteresuotiems investicijų grąža bei noru išlikti svarbiu įmonės investuotoju. Įmonei išsikėlus į užsienį ir radus tarptautinių investuotojų, lietuviškų fondų valdytojai nori investuoti dar lėšų, kad jų investicijos dalies „nepraskiestų“ naujai pritrauktos tarptautinių investuotojų lėšos. ES Sanglaudos politikos fondų lėšomis finansuojamų fondų valdytojų investicijos į užsienyje registruotas įmones yra stipriai ribojamos. 	Dėl įgyvendinimo priemonių	EIM, FM	2019–2021 m.; tęsti 2021–2027 m. laikotarpiu
12.	Verslumo lygis skiriasi regionuose – versliausias didžiųjų miestų ir kurortų savivaldybės, tačiau pasienio regionuose verslumo lygis žemas, stinga kompetencijų, reikalingų verslo pradžiai.	<ul style="list-style-type: none"> Užtikrinti investicijų prieinamumą naujai įsteigtoms įmonėms, neturinčioms nuosavo turto: <ul style="list-style-type: none"> Esamų finansinių priemonių (paskolos, garantijos) tęstinumas taptų ypač aktualus ekonominio augimo lėtėjimo laikotarpiu ir jei smarkiai sumažėtų ES investicijų, teikiamų vien tik subsidijų forma. Atitinkamai prognozuoti priemonių poreikį, atsižvelgiant į paskolų ir garantijų anticiklinį poveikį rengiant išankstinius vertinimus finansinių priemonių poreikiui pagrįsti. Užtikrinti garantijų prieinamumą lengvatinėms paskoloms. Įvertinti potencialą plėsti nedidelių čekių priemonę pradedantiems verslus Lietuvos savivaldybėse (išskyrus didžiuosius miestus), finansuojamą pagal Kaimo plėtros programą. Kompleksiškas jaunimo verslumo ir kūrybiškumo įgūdžių ugdymas („minkštosios“ mokymų, talentų konkursų programos, orientuotos į ne miestų savivaldybes, apdovanojimai ir prizai jaunesiems verslininkams, verslumo įgūdžių integravimas į bendrąjį ugdymą ir aukštąjį mokslą). Įgyvendinant šią veiklą bendradarbiauti su ŠMSM ir SADM, atsakingomis už ESF finansuojamas priemones. Bendradarbybės spiečių regionuose tinklo plėtra, jų valdymo perdavimas rinkos dalyviams ar savivaldybėms. 	Dėl įgyvendinimo priemonių	EIM (strateginė lyderystė), ŽŪM, ŠMSM, SADM, FM (bendradarbiauja), VŠĮ „Versli Lietuva“	2019–2021 m.; tęsti 2021–2027 m. laikotarpiu

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos / siūlymai	Tipas	Atsakinga institucija	Terminas
		<ul style="list-style-type: none"> Verslui palankios aplinkos išlaikymas (pavyzdžiui, mokesstinės lengvatos pradedantiems verslą, darbuotojų prieinamumo gerinimas). 			
TARPTAUTIŠKUMO SKATINIMAS					
13.	Įmonių eksporto plėtrai trūksta specifinių žinių apie pardavimus ir rinkodarą Vakarų rinkose. Įgyti šių kompetencijų padėtų žinių pritraukimas iš užsienio (pavyzdžiui, samdant užsienio profesionalus), mokymų finansavimas užsienyje arba darbuotojų mainų su užsienio įmonėmis skatinimas.	Technologijų tiltų priemonės, kryptingai vystant ryšius pasirinktose fikslinėse rinkose su strateginiais partneriais, kuriant žinias apie TVG, atliekant išsamią TVG analizę ir plėtos prognozes, apimančias ir konkrečių TVG dalyvių (tiekėjų, galutinių produktų kūrėjų) analizę, suteikiant įmonėms prieigą prie šios informacijos. Taip pat šios žinios galėtų būti naudojamos priimant sprendimus dėl įsitraukimo į TVG ir klasterius finansavimo. Žinių kūrimą gali atlikti „Versli Lietuva“ (priemonės „Tarptautiškumas LT“ tąsa), sektorių asociacijos arba klasteriai. Veikloms finansuoti labiausiai tinkamas valstybės biudžetas.	Dėl įgyvendinimo priemonių	EIM, VŠĮ „Versli Lietuva“, sektorių asociacijos arba klasteriai	2019–2021 m.; tęsti 2021–2027 m. laikotarpiu
14.	Tarptautiškumo priemonių svoris visame priemonių rinkinyje santykinai mažas. Priemonės yra pernelyg smulkios, kad turėtų reikšmingą poveikį įmonių tarptautiškumui. Siekiant didinti įmonių tarptautiškumą aktualios ne tik atskiros priemonės, tačiau ir tarptautiškumo integravimas į kitas priemones, skatinant partnerystes su užsienio partneriais jose. Šiuo metu Lietuvos MVĮ dalyvavimas ir konkurencingumas EK tiesiogiai valdomose programose yra ribotas, todėl jos daugiausia konkuruoja dėl struktūrinių fondų lėšų. Poreikis telkti investicijas ir derinti šaltinius derėtų su galimybėmis pritraukti didesnę finansavimą iš Europos Komisijos tiesiogiai valdomų, dvišalių ar daugiašalių programų.	<ul style="list-style-type: none"> Nuoseklios eksporto skatinimo programos, skirtos didinti Lietuvos verslo ir jo kuriamų prekių bei paslaugų žinomumą, apimančios „minkštąsias“ konsultacijas, verslo misijas, studijų vizitus, galimybių pristatymą užsienyje ir pan. Svarstyti dabartinių tarptautiškumo skatinimo priemonių jungimą į ilgametes įmonių vystymo programas, įgyvendinamas etapais („Naujos galimybės LT“, „Expo konsultantas“, „Expo sertifikatas“). Pagal priemonę „Naujos galimybės LT“ dalyvavimui parodoms skiriamą sumą diferencijuoti pagal parodos plotą, taip pat sumažinti apyvartos reikalavimus startuoliams, pratęsti projektų įgyvendinimo terminą (kad MVĮ galėtų reguliariau lankytis kasmetinėse parodose). Ateityje siūloma įgyvendinti „kompetencijų laiptus“ (ESIF ir (arba) biudžeto lėšomis), siekiant pritraukti daugiau tarptautinio finansavimo: <ul style="list-style-type: none"> Finansinės paskatos įmonėms, gavusioms ES tiesioginių programų finansavimą (tiek „Horizontas 2020“ MVĮ instrumento atitiktoms, tiek būsimo laikotarpio programos „InvestEU“, tiek būsimoje „Digital Europe“). Skiriant nacionalinį / SF finansavimą, prioritetą teikti EK tiesiogiai valdomų programų kvietimuose aukštą kokybės įvertinimą gavusioms, bet negavusioms finansavimo paraiškoms. Tarptautinių partnerystėsčių bendrafinsavimas, paskatos pritraukti tarptautiniams verslo akceleratoriams ir pan. 	Dėl įgyvendinimo priemonių	EIM, LVPA, VŠĮ „Versli Lietuva“, INVEGA	2019–2021 m.; tęsti 2021–2027 m. laikotarpiu
15.	Klasteriams skirtose ES fondų priemonėse pastebima fragmentacija.	Rekomenduojama konsoliduoti per 1 ir 3 prioritetą pasiskirsčiusias klasterių priemones, finansuoti į eksportą orientuotų brandžių klasterių ir technologijų platformų stiprinimo priemones, ypač skirtas „Pramonė 4.0“ iniciatyvoms skleisti ir įgyvendinti, prieigai prie užsienio rinkų didinti, eksporto strategijoms įgyvendinti, įsitraukti į tarptautinius klasterius ir vertės grandines (prioritetą skiriant BJR klasteriams, ES remiamiems klasteriams ir strateginėms vertės grandinėms, kitoms tarptautinėms partnerystėms). Naujuoju laikotarpiu būtina užtikrinti, kad Lietuvoje veikiantiems klasteriams skiriamas finansavimas būtų tvarus: klasteriai jungtųsi į tikras vertės grandines (jų vykdomos veiklų grandys papildytų viena kitą), kurtų bendrus produktus. Rekomenduojama įgyvendinti ilgalaikes (kelerių metų trukmės) priemones, įgyvendinamas etapais su tarpiniais rezultatais.	Dėl įgyvendinimo priemonių	EIM	2019–2021 m.; tęsti 2021–2027 m. laikotarpiu
PRODUKTYVUMO SKATINIMAS					
16.	Technologinė kaita sukurs galimybes pramonės modernizavimui ir visos ekonomikos struktūrinei kaitai. Kol kas Lietuvos pramonės įmonės nepakankamai daug investuoja į modernizavimą. Dabartinės ES fondų modernizavimą skatinančios priemonės nėra laikomos	<p>Siekiant kuo spartesnio įmonių modernizavimo, būtina užtikrinti tęstines paskatas technologinei pažangai Lietuvos įmonėse ir mažinti naujo laikotarpio investicijų kuriamą administracinę našą įmonėms. Prioritetinės ESIF investicijų sritys naujuoju laikotarpiu:</p> <ul style="list-style-type: none"> Finansinės paskatos technologijų atnaujinimui „Pramonė 4.0“ aktualiose didelio poveikio technologijų srityse (robotika, daiktų internetas pramonėje, 3D gamyba ir kt.), prioritetą teikiant MVĮ regionuose. Siekiant stiprinti eksportuojančių Lietuvos įmonių prekės ženklus, vertę kuriančius procesus, skatinti investicijas į prekės ženklų, procesų ir verslo modelių inovacijas. 	Dėl įgyvendinimo priemonių	EIM	Per 2021–2027 m. laikotarpį

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos / siūlymai	Tipas	Atsakinga institucija	Terminas
	tinkamomis dėl didelės administracinės naštos ir neaiškių kriterijų.	Siekiant mažinti administracinę našta verslui, tokios priemonės gali būti integruotos į kompleksines priemones verslui (technologijų atnaujinimas būtų papildomas netechnologinių inovacijų diegimu), kompleksinėms veikloms finansuoti gali būti teikiamos investicijos pagal vieną finansinę priemonę (viena paskola padengti technologinių ir netechnologinių inovacijų diegimo veiklas). Tik gyvybingų įmonių finansavimą padėtų užtikrinti mažesnis subsidijų finansavimo intensyvumas (bent 45–55 proc. nuosavų lėšų prie verslo konkurencingumo didinimo projektų), daliai įmonių taip pat tiktų ir tokios finansinės priemonės kaip paskolos ar garantijos.			
17.	Tik ketvirtadalis įmonių planuoja investicijas „Pramonė 4.0“ srityse. Įmonių skaitmeninimo branda – gana žema. Vertinimo metu identifiкуotas finansavimo poreikis smulkiems projektams e-verslo srityje. Priemonės „E-verslas LT“ atsisakyta perkeliant jos lėšas priemonei „Pramonės skaitmeninimas LT“. Naujai sukurta priemonė „Pramonės skaitmeninimas LT“ neleis patenkinti smulkių projektų e-verslo srityje poreikio.	<ul style="list-style-type: none"> • Kol aktualus e-komercijos ir kitų netechnologinių skaitmeninimo projektų, užtikrinančių prieigą prie platesnės rinkos, finansavimas, reikėtų diferencijuoti pagal priemonę „Pramonės skaitmeninimas LT“ skiriamą sumą (didesnės ir mažesnės vertės projektus). • Šiuo laikotarpiu testuoti priemones, skirtas technologijoms atnaujinti „Pramonė 4.0“ aktualiose didelio poveikio technologijų srityse (robotika, daiktų internetas pramonėje, 3D gamyba ir kt.) bei „kietąją“ infrastruktūrą papildančiose technologijų srityse (prekės ženklas, vertę kuriantys procesai, verslo modelių inovacijos), prioritetą teikiant MVĮ regionuose. 	Dėl įgyvendinimo priemonių	EIM	2019–2021 m.
EKOINOVACIJŲ SKATINIMAS					
18.	Daugumos dabartinių 3.3.2 uždavinio priemonių paklause yra nepakankama. Technologinės ekoinovacijos susilaukė didesnio susidomėjimo nei netechnologinės ekoinovacijos. Įmonių motyvaciją naudotis priemonėmis labiau lemia siekis didinti produktyvumą, o ne mažinti neigiamą poveikį aplinkai.	<ul style="list-style-type: none"> • Vykdyti šviečiamąją veiklą įmonėms apie ekologines inovacijas ir jų naudą (EIMIN ir LVPA šiuo metu tokia veikla užsiima, veiklas reikia tęsti). • Sudaryti kitas paskatas ekoinovacijoms diegti, pvz., mokesťines. 	Dėl įgyvendinimo priemonių	EIM, LVPA	2019–2021 m.; tęsti 2021–2027 m. laikotarpiu
KITA					
19.	Konsultacijų priemonių dizainas susiduria su dideliais trūkumais – ne visos įmonės gali rasti tinkamus konsultantus, lyginant su kuriama nauda santykiniai administraciniai kaštai vis dar dideli, konsultacijos yra neefektyvios dėl tęstinumo trūkumo, sudėtinga užtikrinti konsultacijų kokybę, aukščiausios kvalifikacijos konsultantų dalyvavimą verslo konsultantų tinkle, neužkirstos galimybės švaistyti lėšų.	<p>Dėl neefektyvaus konsultacijų įgyvendinimo, siūloma atsisakyti ESIF investicijomis finansuojamų konsultacijų priemonių arba iš esmės keisti jų dizainą. Alternatyvos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fiksuotų kaštų principu įgyvendinti tik itin specializuotų konsultacijų priemones, jeigu jos reikalingos (pavyzdžiui, teisinės konsultacijos dėl intelektinės nuosavybės). • Bendro pobūdžio konsultacijoms (kaip steigti verslą) – vaizdo konsultacijos (tinkamiausias finansavimo šaltinis – valstybės biudžeto lėšos). • Verslo konsultavimą integruoti į kitas priemones, taip užtikrinant didesnį jų aktualumą ir sprendžiant esamus kokybės bei poveikio trūkumus. • Plėsti paslaugų spektrą, pavyzdžiui, didinant mentorystės paslaugų apimtį, suteikiant galimybes pritraukti konsultantų (taip pat mentorijų, įmonių valdybų narių) iš užsienio, ypač eksperto konsultacijoms. <p>Kadangi šio laikotarpio patirtis rodo, kad ERPF lėšomis nepavyksta sukurti patrauklios konsultavimo schemos (priemonių administravimas brangus, lėšos nėra investuojamos efektyviai, neturi ilgalaikio poveikio), o šalies ekosistemai jos yra būtinos, tai turėtų vykti rinkos sąlygomis (idealiu atveju privačiomis lėšomis) arba lengvatinėmis sąlygomis, padedant valstybės biudžeto lėšomis.</p>	Dėl įgyvendinimo priemonių	EIM, VŠĮ „Versli Lietuva“, INVEGA	Iki 2020 m.

1 PRIEDAS. PIRMINIŲ IR ANTRINIŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Šaltinių grupės	Tyrimai / dokumentai / šaltiniai
Anksčiau Lietuvoje atlikti tyrimai ir studijos, duomenų apžvalgos	<ul style="list-style-type: none"> • BGI Consulting (2014). Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio smulkiąjam ir vidutiniam verslui vertinimas. Galutinė ataskaita. • BGI Consulting (2018). Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9 prioriteto konkretaus uždavinio „Padidinti dirbančių žmonių išteklių konkurencingumą, užtikrinant galimybes prisitaikyti prie ūkio poreikių“ įgyvendinimo pažangos vertinimas. Galutinė ataskaita. • Büllinger, H., Reid, A., Lemagnen, M., Wise E. (2017). Fit for the future. Incentivising research and innovation partnerships and attracting innovative investment to Lithuania. Horizon 2020 Policy Support Facility. • CSIL (2016). Support to SMEs – Increasing Research and Innovation in SMEs and SME Development Executive summaries Work Package 2 Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF). • CSIL et al. (2015). Support to SMEs – Increasing Research and Innovation in SMEs and SME Development Executive summaries Work Package 2 Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF). Lithuania – Case Study. • Lietuvos Respublikos Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Kurk Lietuvai (2019) Lietuvos dirbtinio intelekto strategija. Ateities vizija. Prieiga internete http://kurklit.lt/wp-content/uploads/2018/09/StrategyIndesignLT-Final.pdf • Ekonominės konsultacijos ir tyrimai (2018). Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos priemonių, skirtų šalies įmonių ir mokslo institucijų jungimuisi į inovatyvius tinklus skatinti, ir ekoinovacijas skatinančių priemonių įgyvendinimo pažangos vertinimas. Tarpinė ataskaita. • Ekonominės konsultacijos ir tyrimai (2019). Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos priemonių, skirtų šalies įmonių ir mokslo institucijų jungimuisi į inovatyvius tinklus skatinti, ir ekoinovacijas skatinančių priemonių įgyvendinimo pažangos vertinimas. Galutinė ataskaita. • ESTEP (2015). Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio Lietuvos konkurencingumui vertinimas Galutinė ataskaita. • ESTEP, Visionary Analytics (2017). Integruota kiekybinio ir kokybinio 2007-2013 Veiksmų programos pasiekimų vertinimo ataskaita (apimanti priedus). • ESTEP, Visionary Analytics (2019). Integruota kiekybinio ir kokybinio 2007-2013 Veiksmų programos pasiekimų vertinimo galutinė ataskaita (apimanti priedus). • European Commission (2016). Assessing the Potential for EU Investment in Venture Capital and Other Risk Capital Fund of Funds. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/newsroom/horizon2020/document.cfm?doc_id=14543 • Finansų ministerija (2018). Verslo finansavimo 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis išankstinis vertinimas. • Finansų ministerija (2017). Lietuvos ūkio 2017–2020 metų perspektyvos. • Greblikaitė, J., Puškoraitė, N., (2014). Smulkių ir vidutinių įmonių skatinimas Lietuvoje, tobulinant viešojo sektoriaus paslaugų teikimą verslui. Viešoji politika ir administravimas, Nr. 13(1), pp. 137-148. • Invega (2018) (Lietuvių) Naujasis Koinvest MTEPI sieks sujungti mokslą ir verslą. Prieiga internete: https://www.koinvest.lt/en/naujienos/english-naujasis-koinvest-mtepi-sieks-sujungti-moksla-ir-versla/ • Lietuvos bankas (2018). Lietuvos ekonomikos apžvalga, 2018 m. birželis. Prieiga internete: https://www.lb.lt/uploads/documents/files/musu-veikla/ekonomikos-analize-prognozes/Lietuvos_ekonomikos_apzvalga_2018.pdf • Lietuvos centrinė kredito unija (2016). Lietuvos savivaldybių verslumo žemėlapis. Prieiga internete: http://www.anyksciukreditounija.lt/wp-content/uploads/2016/12/VZ2016.jpg • Lietuvos inovacijų centras, In Tech „Lithuanian industry digitalization roadmap 2019-2030“, Vilnius, 2018 • Lietuvos pramonininkų konfederacija (2017) Pramonė 4.0 – Keičiasi įmonių požiūris į gamybos modernizaciją. Prieiga internete: http://www.lpk.lt/wp-content/uploads/2017/05/0512Pramone-4.0-detalus.pdf • Ministro Pirmininko Tarnyba (2011). Socialinių sąnaudų-naudos analizės metodinės gairės. Vilnius. • Pokyčių tyrimų institutas (2018). Lietuvos klasterizacijos studija. Prieiga internete: http://klaster.lt/wp-content/uploads/2017/05/Klasterizacijos-studija-2017.pdf • PwC (2019). Lietuvos ūkio sektorių finansavimo po 2020 m. vertinimas: verslas. II tarpinė vertinimo ataskaitos 2 priedas. • Sweco, BGI Consulting (2016). Tikėtinas 2014-2020 m. finansinio laikotarpio Sanglaudos politikos poveikis Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje. • Versli Lietuva (2018). Verslumo tendencijos Lietuvoje 2017 m. ir 2018 m. pradžioje. Apžvalga. Prieiga internete: https://www.verslilietuva.lt/wp-content/uploads/2018/05/2018.05.10.Verslumo-tendencijos-Lietuvoje-2017-m.-ir-2018-m.-prad%C5%BFlioje.pdf • VG Consult, Finansų ministerija (2017). Finansinių produktų Lietuvos rinkoje vertinimas, sudarant produktų pasiūlos žemėlapi. • Viešosios politikos ir vadybos institutas, PPMI Group (2014). 2014-2020 m. ES struktūrinių fondų veiksmų programų išankstinis vertinimas. • Visionary Analytics (2017a). Ūkio ministerijos priemonės „Inočekiai LT“ poveikio verslo išlaidoms moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai vertinimo paslaugos • Visionary Analytics (2017b). Veiksmų programos uždavinių, skirtų moksliniams tyrimams, eksperimentinei plėtrai ir inovacijoms skatinti, įgyvendinimo pažangos vertinimo paslaugos. • Visionary Analytics, Vilniaus universitetas (2013) Teminė apžvalga: nauji procesai, medžiagos ir technologijos gamybai. Prieiga internete: https://mosta.lt/images/documents/ss/apzvalga_npmtg.pdf • VPVI, PPMI (2013). Kontrafaktinio poveikio vertinimo metodų gairės. LR finansų ministerija.

Šaltinių grupės	Tyrimai / dokumentai / šaltiniai
<p>Europos Komisijos užsakymu atlikti ir kiti užsienyje atlikti aktualūs moksliniai tyrimai ir vertinimai</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Acs, Z. J. et al. (2008). <i>Public policy in an entrepreneurial economy : creating the conditions for business growth</i>. Berlin; Heidelberg: Springer. • Audretsch, D., Grimm, H., Wessner, C. H. (eds.) (2005). <i>Local heroes in the global: globalization and the new entrepreneurship policies</i>. New York: Springer science + Business media. • Azavedo S. G. et al (redaktorai). (2014) <i>Eco-innovation and the Development of Business Models: Lessons from Experience and New Frontiers in Theory and Practice</i>. Greening of Industry Networks Studies, vol. 2. Springer International Publishing Cham. • Bachtler J. et al. (2017). <i>Towards Cohesion Policy 4.0: Structural Transformation and Inclusive Growth</i>. Regional Studies Association. Europe. • Bannock, G. (2005). <i>The Economics and Management of Small Business: An International Perspective</i>. New York: Routledge. • Berger Roland (2014). <i>INDUSTRY 4.0 The new industrial revolution: How Europe will succeed</i> • Bondonio, D., Greenbaum, R.T. (2012). Revitalizing regional economies through enterprise support policies: an impact evaluation of multiple instruments. <i>European Urban and Regional Studies</i>, 21(1), pp. 79-103. • Bruno N. et al. (2011). <i>Evaluation of innovation activities: methods and practices</i>. Technopolis Group ataskaita Europos Komisijai. • Bussiness Sweden, Going Global - The LEAP program. Prieiga internete: https://www.business-sweden.se/en/Trade/professional-services/small-and-medium-sized-companies/born-globals/the-leap-program/ • CBI (2011). <i>Future Champions. Unlocking Growth in the UK's Medium-sized Businesses</i>. • CSIL et al. (2016). <i>Support to SMEs – Increasing Research and Innovation in SMEs and SME Development. Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the ERDF and the Cohesion Fund. Final Report</i> • Diochon, M. (2003). <i>Entrepreneurship and community economic development</i>. Montreal: McGill-Queen's University Press. • Donegan, M. C. (2002). <i>Growth and profitability: optimizing the finance function for small and emerging businesses</i>. NJ : Wiley. • During, W., Oakey R. and Kauser, S. (eds.) (2001). <i>New technology-based firms in the new millennium</i>. Amsterdam [etc.] : Pergamon. • EIM Business & Policy Research. (2011). <i>Do SMEs create more and better jobs? European Communities</i>. • Europos Komisija (2013). <i>Evalsed: The resource for the evaluation of Socio-Economic Development</i>. Brussels. • Enterprise Estonia (2015) „Strategy for 2015-2018“ • Europos Komisija (2013). <i>Regional policy for smart growth of SMEs</i>. • Europos Komisija (2018a). <i>Environment, Eco-innovation Action Plan. The Eco-innovation Scoreboard and the Eco-innovation Index</i>. https://ec.europa.eu/environment/ecoap/indicators/index_en • Europos Komisija(2008). <i>Small Business Act for Europe Report on the results of the open consultation 22/04/2008</i>, Brussels. • Europos Komisija. (2001). <i>Creating Top-Class Business Support Services</i>. SEC, Brussels. • Europos Komisija. (2005). <i>The New SME Definition - User Guide and Model Declaration</i>. • Europos Komisija. (2011a). <i>An action plan to improve access to finance for SMEs</i>, Brussels. • Europos Komisija. (2011b). <i>Eurobarometer, Attitudes of European entrepreneurs towards eco-innovation. Summary</i>. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/flash/fl_315_sum_en.pdf • Europos Komisija. (2011c). <i>Minimizing regulatory burden for SMEs - Adapting EU regulation to the needs of micro-enterprises</i>, Brussels. • Europos Komisija. (2013). <i>Regional policy for smart growth of SMEs</i>. • Europos komisija. (2013a). <i>How to use Structural funds for SME & Entrepreneurship Policy</i>. Briuselis. • Europos Komisija. (2013b). <i>Press Release Database. Eco-innovation: EU funded SMEs demonstrate job creation and green growth</i>. Prieiga internete: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-492_en.htm • Europos Komisija. (2015). <i>Eco-innovation Observatory. Eco-innovation in Lithuania, EIO Country Profile, 2014-2015</i>. • Europos Komisija (2017). <i>Effectiveness of tax incentives for venture capital and business angels to foster the investment of SMEs and start-ups</i> Prieiga internete: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/final_report_2017_taxud_venture-capital_business-angels.pdf • Europos Komisija (2019) <i>Šalies ataskaita. Lietuva 2019</i> • Eurostat. (2011). <i>Key Figures on European Business, with a special feature on SMEs – 2011 Edition</i>. Eurostat Pochetbooks. • Filatotchev, I., Liu, X., Buck, T., Wright, M. (2008). <i>Export orientation for small and medium enterprises: policies, strategies and programs</i>. Tokyo. • Fisman, R. and Love, I. (2004). <i>Financial Development and Intersectoral Allocation: A New Approach</i>. <i>Journal of Finance</i>, 59(6), pp. 2785-2807. • Florio, M. and Moretti, L. (2013). <i>The Effect of Business Support on Employment in Manufacturing: Evidence from the EU Structural Funds in Germany, Italy, and Spain</i>. <i>European Planning Studies</i>. • Florio, M., Moretti, L. (2013). <i>The Effect of Business Support on Employment in Manufacturing: Evidence from the EU Structural Funds in Germany, Italy, and Spain</i>. <i>European Planning Studies</i>. • Gertler, P. J. et al. (2011). <i>Impact evaluation in practice</i>. Washington DC: The World Bank. • Gill, J. (1999) <i>The Insignificance of Null Hypothesis Significance Testing</i>“, <i>Political Research Quarterly</i>, 52 (3) • Giljum, S. et al (2018). <i>EU Eco-Innovation Index (2017 version): Technical note</i>. Eco-Innovation Observatory. Prieiga internete:

Šaltinių grupės	Tyrimai / dokumentai / šaltiniai
	<p>https://ec.europa.eu/environment/ecoap/sites/ecoap_stayconnected/files/eco-innovation_index_eu_2017_technical_note.pdf</p> <ul style="list-style-type: none"> • Khandker, S.R. et al. (2010). Handbook on Impact Evaluation Quantitative Methods and Practices. Washington DC: The World Bank. • Laforet, S. (2011). A framework of organisational innovation and outcomes in SMEs. International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research, 17(4), pp. 380-408. • Large, D., Muegge, S. 2008. Charting How Venture Capitalists Add Nonfinancial Value to a Venture, Venture Capital: International Journal of Entrepreneurial Finance 10 (1). • Leeuw, F., Vaessen, J. (2009) Impact Evaluations and Development: Nonie Guidance on Impact Evaluation. Washington DC: The Network of Networks on Impact Evaluation. • Liliškis, S. (2011). Policies in support of high-growth innovative SMEs, INNO-Grips – Global Review of Innovation Policy Studies. • Lundström, A. and Stevenson, L. (2005). Entrepreneurship policy: theory and practice. New York. • Metis, EPRC. (2011) Impact and effectiveness of Structural Funds and EU Policies aimed at SMEs in the regions. Europos Parlamentas. • Mitra, J. (2012). Entrepreneurship, innovation and regional development : an introduction. London; New York: Routledge. • OECD Working party on SMEs and entrepreneurship (2008). Enhancing the role of SMEs in global value chains. Paris: OECD. • Pasaulio Bankas (2014) Economic Premise. Making Global Value Chains Work for Development. Prieiga internete: http://siteresources.worldbank.org/EXTPREMNET/Resources/EP143.pdf • Prashantham, S. (2008). The internationalization of small firms: a strategic entrepreneurship perspective. London; New York: Routledge. • Saublens, C. (2013) Regional policy for smart growth of SMEs - Guide for Managing Authorities and bodies in charge of the development and implementation of Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation. DG REGIO. • Schmitz, H. (ed.) (2004). <i>Local enterprises in the global economy : issues of governance and upgrading</i>. Cheltenham, UK; Northampton, MA: Elgar. • Susman, G. I. (ed.) (2007). <i>Small and medium-sized enterprises and the global economy</i>. Cheltenham; Northampton, MA: Elgar. • Tykvová, T., Borell, M., Kroencke, T. (2012). Potential of Venture Capital in the European Union, Brussels. • Wasserstein, R. L., ir Lazar, N. A. (2016) The ASA's statement on p-values: context, process, and purpose" The American Statistician. Prieiga internete: http://dx.doi.org/10.1080/00031305.2016.1154108
ES ir Lietuvos teisės aktai, kiti dokumentai, reglamentuojantys priemonių įgyvendinimą	<ul style="list-style-type: none"> • Europos Komisija (2010). Komisijos komunikatas. 2020 m. Europa: Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija. Prieiga internete: http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Strategija%202020%20LT.pdf • Europos Komisija (2013). Europos Komisijos komunikatas (KOM(2012) 795 galutinis) – veiksmų planas „Verslumas 2020.“ Briuselis, 2013-01-09. • Europos Komisija (2014). 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicinių veiksmų programa. Nr.C(2017)741. • Europos Komisija (2014a). Lietuvos Respublikos Partnerystės sutartis. Europos komisijos patvirtinta 2014-06-20 (pakeitimas patvirtintas 2018-04-11 sprendimu Nr. C(2018)2076). • Europos Komisija (2018b). Komisijos komunikatas. Šiuolaikiškas biudžetas Sąjungai, kuri apsaugo, suteikia galių ir gina. 2021–2027 m. daugiamečių finansinė programa, COM(2018) 321 final. Prieiga internete: http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8353-2018-INIT/lt/pdf • Europos Komisija (2018c). Pasiūlymas, Tarybos reglamentas, kuriuo nustatoma 2021–2027 m. daugiamečių finansinė programa, COM(2018) 322 final. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/LT/COM-2018-322-F2-LT-MAIN-PART-1.PDF • LR Seimas (2012). Lietuvos pažangos strategija. „Lietuva 2030.““ Nr. 61-3050 Vilnius, 2012 gegužės 31 d. • LR Seimas (2012). Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Dėl Nacionalinės klimato kaitos valdymo politikos strategijos patvirtinimo. 2012 m. lapkričio 6d. Nr. XI-2375, Vilnius. • LR Seimas (2017). Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo įstatymo Nr. VIII-935 pakeitimo įstatymas Nr. XIII-192 // TAR, Nr. 1325, 2017-01-24. • LR ūkio ministro įsakymas 2015 m. balandžio 30 d. Nr. 4-282 „Dėl Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2014 m. lapkričio 26 d. įsakymo Nr. 4-850 „Dėl Lietuvos verslumo veiksmų 2014-2020 metų plano patvirtinimo“ pakeitimo.“ • LR ūkio ministro įsakymas 2017 m. vasario 27 d. Nr. 4-114 dėl 2014 m. gruodžio 19 d. įsakymo Nr. 4-933 „Dėl 2014-2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos prioriteto priemonių įgyvendinimo plano ir nacionalinių stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašo patvirtinimo“ pakeitimo. • LR Vyriausybė (2014). Investicijų skatinimo ir pramonės plėtros 2014-2020 metų programa. Nr. 12879 Vilnius, 2014 rugsėjo 17 d. • VP 3 prioriteto priemonių finansavimo ir sąlygų aprašai.
SFMIS, LSD ir kitų oficialių šaltinių duomenys	<ul style="list-style-type: none"> • ES struktūrinės paramos kompiuterinės informacinės valdymo ir priežiūros sistema (SFMIS); • Lietuvos statistikos departamentas; • Eurostat; • Pasaulio Banko duomenų bazė; • OECD duomenų bazė; • Duomenų bazė www.esinvesticijos.lt; • Eurostat, Europe 2020 Headline indicators: Scoreboard, https://ec.europa.eu/eurostat/web/europe-2020-indicators/europe-2020-strategy/headline-indicators-scoreboard; • Internetiniai puslapiai duomenų gavymui (pvz., vz.rekvizitai.lt, imones.lt ir pan.). • Startup Lithuania duomenų bazė

Šaltinių grupės	Tyrimai / dokumentai / šaltiniai
Žiniasklaida ir ekspertų nuomonės	<ul style="list-style-type: none"> • Bielinė V. (2017). Startuolių ekosistema startuolio akimis. <i>bznstart.lt</i>. Prieiga internete: http://www.bznstart.lt/verslas/mano-verslas/3657/Startuoliu-ekosistema-startuolio-akimis • Gudavičius S (2018). Mažėjant ES paramai Lietuva kimš rezervinę pagalbę. <i>vz.lt</i>, 2018 06 25. Prieiga internete: https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2018/06/25/mazejant-es-paramai-lietuva-kims-rezervine-finansine-pagalve#ixzz5Pa1irKtl; • Herszenhorn D. M., Bayer L. (2018). Commission wants bigger budget for smaller EU. <i>Politico</i>, 2018 05 02. Prieiga internete: https://www.politico.eu/article/european-commission-proposes-eu-budget-cap-multiannual-financial-framework-guenther-oettinger/ • Simėnas D. (2018), EK Lietuvai per sanglaudos fondus siūlo skirti 6,4 mlrd. Eur – 13% mažiau nei 2014-2020 m. <i>vz.lt</i>, 2018 05 29. Prieiga internete: https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2018/05/29/saltiniai-ek-lietuvai-per-sanglaudos-fondus-numato-skirti-64-mlrd-eur.

2 PRIEDAS. PRIEMONIŲ SĄNAUDŲ IR NAUDOS SKAIČIAVIMŲ REZULTATAI

Vertinant 2014-2020 m. laikotarpio priemonių efektyvumą, atlikta sąnaudų-naudos analizė, sąnaudomis laikant priemonei skirtą viešąjį finansavimą, o nauda laikant priemonių rezultatus matuojančius rodiklius. Analizė apėmė visos priemonės, apie kurių rodiklius yra duomenų. Sąnaudų ir naudos rezultatai ataskaitoje naudojami ribotai – aprašomi tik tie rodikliai, kurie buvo skaičiuojami daugiau negu vienai priemonei, kadangi tik tokiu būdu galima lyginti ir interpretuoti gautus rezultatus; be to, aprašyti tik prasmingi rezultatai. Ne SFMIS pateikiamų rodiklių (apyvartos, vidutinio darbo užmokesčio ir darbuotojų skaičiaus pokytį) nebuvo galima naudoti interpretacijai – priemonėms, kurioms atliktas kontrafaktinis poveikio vertinimas, poveikis buvo statistiškai reikšmingas vis skirtingiems rodikliams, todėl nebuvo galima priemonių rodiklių palyginti tarpusavyje.

Sąnaudų-naudos analizė (stulpelis „Santykis“ lentelėje žemiau) parodo, **kiek investicijų reikia vienam vienetui rezultato pasiekti** (pvz., kiek viešųjų investicijų reikia 1 Eur privačių investicijų pritraukti).

17 lentelė. Priemonių sąnaudų ir naudos skaičiavimų rezultatai.

Priemonė	ES investicijos (išmokėta)	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio matavimo vienetai	Rodiklio siektina reikšmė	Pasiekta reikšmė	Pasiekimo data	Santykis
Eco konsultantas LT	64100,7	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	50	22	2018-12-31	2 913,67
Eco-inovacijos LT	435107,6	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	90	4*	2018-10-30	108 776,90
Eco-inovacijos LT+	6452911,09	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	190	56	27/02/2019	115 230,56
Regio Invest LT+	43644286,14	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	68	68	2019-02-15	641 827,74
E-verslas LT	4577707,96	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	216	226	2018-09-28	20 255,34
Procesas LT	829418,15	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	82	76	2018-11-30	10 913,40
Dizainas LT	1340668,17	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	266	157	2019-01-30	8 539,29
DPT pramonei LT+	8847271,68	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	34	38	2019-02-28	232 822,94
Pramonės skaitmeninimas LT	0	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	73	n/a	n/a	n/a
Expo konsultantas LT	554180,93	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	241	166	2018-11-30	3 338,44
Naujos galimybės LT	11861685,81	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	100	1036	2019-02-27	11 449,50
Expo sertifikatas LT	797945,33	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	77	73	2019-02-28	10 930,76
Verslo klasteris LT	2648957,78	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	40	74	2019-01-15	35 796,73
DPK (03.1.1-IVG-T-809)	9514899,89	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	2500	2554	2018-12-31	3 725,49
Verslo konsultantas LT	2300916,27	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	250	788	2018-11-30	2 919,94
DPK (03.3.1-IVG-T-810)	849,56	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	1040	2	2018-12-31	424,78
Verslumas FP	61211183,45	Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	776	871	2018-12-31	70 276,90
Invest FP	22711669,68	Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	656	8	2018-12-31	2 838 958,71
Verslo konsultantas LT	2300916,27	Nefinansinę paramą gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	500	282	2017-06-30	8 159,28
Verslumas FP	61211183,45	Naujų įmonių, gavusių investicijas, skaičius	Įmonės	90	115	2018-12-31	532 271,16
DPK (03.1.1-IVG-T-809)	9514899,89	Naujų įmonių, gavusių investicijas, skaičius	Įmonės	550	395	2018-12-31	24 088,35
Verslo konsultantas LT	2300916,27	Naujų įmonių, gavusių investicijas, skaičius	Įmonės	110	957	2018-11-30	2 404,30
Expo konsultantas LT	554180,93	Naujų įmonių, gavusių investicijas, skaičius	Įmonės	24	107	2018-11-30	5 179,26
Eco konsultantas LT	64100,7	Naujų įmonių, gavusių investicijas, skaičius	Įmonės	5	16	2018-12-31	4 006,29
Verslo konsultantas LT	2300916,27	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos)	Eur	1000000	389822,37	2018-11-30	5,90
Expo konsultantas LT	554180,93	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos)	Eur	1400000	243197,03	2018-11-30	2,28
Naujos galimybės LT	11861685,81	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos)	Eur	34000000	237861,68	2019-02-08	49,87
Expo sertifikatas LT	797945,33	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos)	Eur	50000	38541,85	2017-09-30	20,70
Regio Invest LT+	43644286,14	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos)	Eur	146906292	71437360,81	2019-02-15	0,61
E-verslas LT	4577707,96	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos)	Eur	47912	37726	2017-11-13	121,34

Procesas LT	829418,15	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos)	Eur	13275	13275	2017-07-24	62,48
Dizainas LT	1340668,17	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos)	Eur	4871830	1308600,67	2019-01-30	1,02
DPT pramonei LT+	8847271,68	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos)	Eur	28226704	10232804,48	2019-02-28	0,86
Pramonės skaitmeninimas LT	n/a	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos)	Eur	95115523	n/a	n/a	n/a
Eco konsultantas LT	64100,7	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos)	Eur	255547	9560	2018-12-31	6,71
Eco-inovacijos LT	435107,6	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos)	Eur	5142000	1500	2017-07-12	290,07
Eco-inovacijos LT+	6452911,09	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos)	Eur	161359724	8400156,14	2019-02-27	0,77
Verslumas FP	61211183,45	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (ne subsidijos)	Eur	139654000	117248746,2	2018-12-31	0,52
Invest FP	22711669,68	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (ne subsidijos)	Eur	81480000	1148084,34	2018-12-31	19,78
Naujos galimybės LT	7058597,19	Investicijas gavusios įmonės produkcijos pristatymai tarptautinėse parodose, mugėse ar verslo misijose	Skaičius	100	23	2018-10-31	306 895,53
Naujos galimybės LT	4443542,26	Investicijas gavusio įmonių klasterio eksporto iniciatyvos tarptautinėse parodose, mugėse ar verslo misijose	Skaičius	200	249	2018-04-27	17 845,55
Expo sertifikatas LT	797945,33	Investicijas gavusių įmonių sertifikuoti produktai	Skaičius	300	172	2019-02-28	4 639,22
Regio Invest LT+	43644286,14	Investicijas gavusiose įmonėse naujai sukurtos ilgalaikės darbo vietos	Visos darbo dienos ekv.	1519	258,13	2019-02-15	169 078,71
E-verslas LT	4577707,96	Įdiegtus e-verslo sprendimus, optimizuoti verslo procesai	Skaičius	1226	1348	2018-09-28	3 395,93
DPK (03.1.1-IVG-T-809)	9514899,89	Pasirašytos dotacijos sutartys dėl palūkanų kompensavimo	Skaičius	2700	2635	2018-12-31	3 610,97
DPK (03.3.1-IVG-T-810)	849,56	Pasirašytos dotacijos sutartys dėl palūkanų kompensavimo	Skaičius	1070	2	2018-12-31	424,78
Procesas LT	829418,15	Įdiegti inovatyvūs vadybos metodai	Skaičius	55	49	2018-11-30	16 926,90
Procesas LT	829418,15	Įdiegtos inovatyvios valdymo sistemos	Skaičius	85	73	2018-09-20	11 361,89
Verslo konsultantas LT	2300916,27	Gautos konsultacijos	Valandos	1500	48648,46	2018-11-30	47,30
Expo konsultantas LT	554180,93	Gautos konsultacijos	Valandos	1440	9556,18	2018-11-30	57,99
Eco konsultantas LT	64100,7	Gautos konsultacijos	Valandos	200	1158,27	2018-12-31	55,34
Eco-inovacijos LT	435107,6	Investicijas gavusiose įmonėse įdiegtos aplinkosaugos vadybos/valdymo sistemos	Skaičius	50	117	2019-01-24	3 718,87
Eco-inovacijos LT	435107,6	Investicijas gavusiose įmonėse atlikti gamybos technologijų ir (ar) aplinkosaugos auditai	Skaičius	100	14	2019-01-24	31 079,11
Eco-inovacijos LT	435107,6	Investicijas gavusiose įmonėse sukurti gaminių projektai naudojant ekologinį projektavimą	Skaičius	100	22	2019-01-24	19 777,62
Eco-inovacijos LT+	6452911,09	Investicijas gavusiose įmonėse įdiegtos technologinės ekoinovacijos	Skaičius	435,6	60	27/02/2019	107 548,52
Tarptautiškumas LT	981274,11	Parengtos sektorinės eksporto strategijos	Skaičius	6	0	2019-01-30	n/a
Regio potencialas LT		Grąžinamąsias subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	50			n/a
Naujos galimybės LT	7058597,19	Investicijas gavusios įmonės lietuviškos kilmės produkcijos eksporto padidėjimas	Procentai	14,64	0,08	2019-02-27	88 232 464,88
Naujos galimybės LT	4443542,26	Investicijas gavusio įmonių klasterio lietuviškos kilmės produkcijos eksporto padidėjimas	Procentai	21	0	2018-12-21	n/a
Verslo klasteris LT	2648957,78	Investicijas gavusio įmonių klasterio lietuviškos kilmės produkcijos eksporto padidėjimas	Procentai	14,64	0	2019-01-15	n/a
Expo sertifikatas LT	797945,33	Investicijas gavusios įmonės lietuviškos kilmės sertifikuotos produkcijos eksporto padidėjimas	Procentai	14,64	33,17	2019-02-28	24 056,24
Regio Invest LT+	43644286,14	Investicijas gavusios įmonės darbo našumo padidėjimas	Procentai	23,52	0	2019-02-15	n/a
E-verslas LT	4577707,96	Investicijas gavusios įmonės darbo našumo padidėjimas	Procentai	100	6,22	2018-09-28	735 965,91
Procesas LT	829418,15	Investicijas gavusios įmonės darbo našumo padidėjimas	Procentai	14,95	1,16	2018-11-30	715 015,65
Dizainas LT	1340668,17	Investicijas gavusios įmonės darbo našumo padidėjimas	Procentai	5	3,77	2019-01-30	355 614,90
DPT pramonei LT+	8847271,68	Investicijas gavusios įmonės darbo našumo padidėjimas	Procentai	29,4	0	2019-02-28	n/a

Regio potencialas LT	n/a	Investicijas gavusios įmonės darbo našumo padidėjimas	Procentai	23,52	n/a	n/a	n/a
Pramonės skaitmeninimas LT	n/a	Investicijas gavusios įmonės darbo našumo padidėjimas	Procentai	23,52	n/a	n/a	n/a
Regio Invest LT+	43644286,14	Investicijas gavusios įmonės pajamų padidėjimas	Procentai	15,05	0	2018-06-30	n/a
DPT pramonei LT+	8847271,68	Investicijas gavusios įmonės pajamų padidėjimas	Procentai	18,81	0	2019-02-28	n/a
Regio potencialas LT	n/a	Investicijas gavusios įmonės pajamų padidėjimas	Procentai	15,05	n/a	n/a	n/a
Verslo klasteris LT	2648957,78	Investicijas gavusio įmonių klasterio nauji nariai	Skaičius	90	12	2019-02-25	220 746,48
Verslo klasteris LT	2648957,78	Investicijas gavusio įmonių klasterio narystės tarptautiniuose tinkluose	Skaičius	10	4	2018-11-15	662 239,45
Dizainas LT	1340668,17	Investicijas gavusioje įmonėje įdiegti gaminių ir (ar) paslaugų dizainai	Skaičius	1428	325	2019-01-30	4 125,13
Eco-inovacijos LT	435107,6	Investicijas gavusių įmonių investicijų į netechnologines ekoinovacijas padidėjimas	Procentai	9,38	n/a	2019-01-24	n/a
Eco-inovacijos LT+	6452911,09	Investicijas gavusių įmonių investicijų į technologines ekoinovacijas padidėjimas	Procentai	337	0	27/02/2019	n/a
Eco-inovacijos LT	435107,6	Investicijas gavusiose įmonėse sukurti ir (ar) atnaujinti gaminiai	Skaičius	30	4	2019-01-24	108 776,90
Verslumas FP	61211183,45	Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų, tenkančių 1000 gyventojų, skaičius	Skaičius	48	n/a	n/a	n/a
DPK (03.1.1-IVG-T-809)	9514899,89	Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų, tenkančių 1000 gyventojų, skaičius	Skaičius	48	n/a	n/a	n/a
Verslo konsultantas LT	2300916,27	Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų, tenkančių 1000 gyventojų, skaičius	Skaičius	48	n/a	n/a	n/a
Verslumas LT	n/a	Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų, tenkančių 1000 gyventojų, skaičius	Skaičius	48	n/a	n/a	n/a
Tarptautiškumas LT	981274,11	Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų, tenkančių 1000 gyventojų, skaičius	Skaičius	18,1	n/a	n/a	n/a
Expo konsultantas LT	554180,93	MVJ lietuviškos kilmės prekių eksporto dalis nuo BVP	Procentai	18,1	n/a	n/a	n/a
Naujos galimybės LT	11861685,81	MVJ lietuviškos kilmės prekių eksporto dalis nuo BVP	Procentai	18,1	n/a	n/a	n/a
Expo sertifikatas LT	797945,33	MVJ lietuviškos kilmės prekių eksporto dalis nuo BVP	Procentai	18,1	n/a	n/a	n/a
Verslo klasteris LT	2648957,78	MVJ lietuviškos kilmės prekių eksporto dalis nuo BVP	Procentai	18,1	n/a	n/a	n/a
Invest FP	22711669,68	Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, sukurta MVJ, tenkanti vienam darbuotojui	Eur per metus	17726	n/a	n/a	n/a
DPK (03.3.1-IVG-T-810)	849,56	Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, sukurta MVJ, tenkanti vienam darbuotojui	Eur per metus	17726	n/a	n/a	n/a
Regio Invest LT+	43644286,14	Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, sukurta MVJ, tenkanti vienam darbuotojui	Eur per metus	17726	n/a	n/a	n/a
E-verslas LT	4577707,96	Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, sukurta MVJ, tenkanti vienam darbuotojui	Eur per metus	17726	n/a	n/a	n/a
Procesas LT	829418,15	Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, sukurta MVJ, tenkanti vienam darbuotojui	Eur per metus	17726	n/a	n/a	n/a
Dizainas LT	1340668,17	Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, sukurta MVJ, tenkanti vienam darbuotojui	Eur per metus	17726	n/a	n/a	n/a
DPT pramonei LT+	8847271,68	Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, sukurta MVJ, tenkanti vienam darbuotojui	Eur per metus	17726	n/a	n/a	n/a
Regio potencialas LT	n/a	Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, sukurta MVJ, tenkanti vienam darbuotojui	Eur per metus	17726	n/a	n/a	n/a
Pramonės skaitmeninimas LT	n/a	Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, sukurta MVJ, tenkanti vienam darbuotojui	Eur per metus	17726	n/a	n/a	n/a
Eco konsultantas LT	64100,7	Įmonių, diegusių aplinkosaugos inovacijas, dalis	Procentai	50,09	n/a	n/a	n/a
Eco-inovacijos LT	435107,6	Įmonių, diegusių aplinkosaugos inovacijas, dalis	Procentai	50,09	n/a	n/a	n/a
Eco-inovacijos LT+	6452911,09	Įmonių, diegusių aplinkosaugos inovacijas, dalis	Procentai	50,09	n/a	n/a	n/a

Pastabos: * – šis rodiklis priemonėje „Eco-inovacijos LT“ yra pasirenkamas, todėl jo reikšmė tokia maža. Tuo tarpu kitose priemonėse jis yra privalomas ir pasiekiamas automatiškai pasirašius sutartį.

Šaltinis: parengta Visionary Analytics, remiantis 2019-02-08 SFMIS duomenimis.

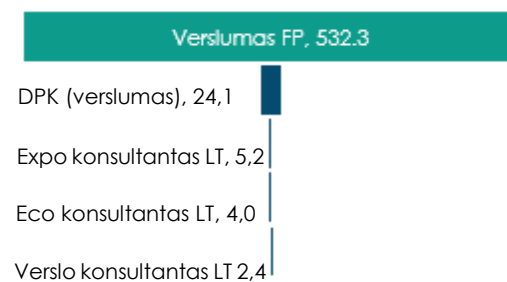
Priemonių įgyvendinimo rodikliai

48 pav. Vienai subsidiją gaunančiai įmonei skirta eurų, tūkst.

Regio Invest LT+ (641,8 tūkst. Eur)
DPT pramonei LT+ (232,8 tūkst. Eur)
Eco-inovacijos LT+ (115,2 tūkst. Eur)
Eco-inovacijos LT (108,8 tūkst. Eur)
Verslo klasteris LT (38,8 tūkst. Eur)
E-verslas LT (20,3 tūkst. Eur)
Naujos galimybės LT (11,4 tūkst. Eur)
Expo sertifikatas LT (10,9 tūkst. Eur)
Procesas LT (10,9 tūkst. Eur)
Dizainas LT, DPK, Expo konsultantas LT, Verslo konsultantas LT, Eco-konsultantas LT (<10 tūkst. Eur)

Šaltinis: autorių skaičiavimai

49 pav. Vienai naujai įmonei, gavusiai investicijas, skirta eurų, tūkst.

Šaltinis: autorių skaičiavimai

50 pav. Vienai konsultacijų val. skirta eurų

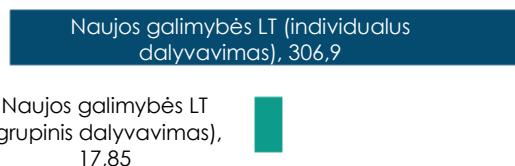
Šaltinis: autorių skaičiavimai

- **Rodiklis „Subsidijas gaunančių įmonių skaičius“** (P.B.202) skaičiuojamas 15-ai priemonių. Didelius skirtumus tarp priemonių lemia priemonių specifika – skiriasi didžiausia vienai įmonei galima skirti finansavimo lėšų suma. Taip pat svarbu paminėti, kad ataskaitiniu laikotarpiu labai mažą rodiklį pažangą rodo priemonės „Eco-inovacijos LT“ (šios priemonės atveju rodiklis nėra privalomas ir dalis pareiškėjų jo nesirenka, todėl rodiklio reikšmė tokia maža). bei „Dalinis palūkanų kompensavimas (produktyvumas)“ – dėl šios priežasties šių priemonių sąnaudų-naudos santykis gali būti iškreiptas.
- **Rodiklio „Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius“** sąnaudų-naudos santykio skaičiavimas neprasmingas, kadangi stipriai skiriasi priemonių „Verslumas FP“ ir „Invest FP“ finansinė pažanga.
- **Rodiklis „Naujų įmonių, gavusių investicijas, skaičius“** (P.B.205) yra matuojamas penkiose priemonėse, iš kurių trys yra susijusios su konsultacijų teikimu įmonėms. Skirtumus tarp priemonių (žr. 2 pav.) gali lemti tai, kad pagal „Verslo konsultantas LT“ finansavimas teikiamas tik iki 3 m. veikiančioms SVV, o likusių dviejų priemonių ES investicijas gali gauti ir seniau įsikūrusios įmonės. Taigi, ne visa „Expo konsultantas LT“ ir „Eco konsultantas LT“ ES investicijų suma tenka naujoms (iki 3 m. veikiančioms) įmonėms. Didelį atotrūkį rodo priemonė „Verslumas FP“. Didžioji dalis šios priemonės lėšų yra paskirstytos rizikos kapitalo fondams, kurių dizainas ir nulemia, kad į vieną įmonę yra investuojama kur kas didesnės sumos nei daugumos subsidijų priemonių atveju.
- **Gautų konsultacijų** (P.N.813) **valanda** pigiausiai kainavo pagal priemonę „Verslo konsultantas LT“. Interpretuojant šiuos rezultatus reikia turėti omenyje, kad pagal priemonės „Verslo konsultantas LT“ pirmąjį ir antrąjį kvietimą ženkliai skiriasi maksimali kompensacijų suma (6,5 tūkst. Eur ir 2 tūkst. Eur, kai pagal priemonės „Eco konsultantas LT“ ir „Expo konsultantas LT“ maksimali kompensacijos suma – 4 tūkst. Eur), taip pat ir vertinimo metu surinktus įrodymus apie galimai „išpūstas“ konsultacijų valandas, tokiu būdu konsultantams siekiant kompensuoti mažą fiksuotą konsultacijų valandos įkainį.
- Remiantis rodikliais „**Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos)**“ (P.B.206) ir „**Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (ne subsidijos)**“ (P.B.207), neįmanoma apskaičiuoti tikslaus priemonių sąnaudų ir naudos santykio. Šie rodikliai dažniausiai yra atnaujinami tik po projekto pabaigos, kai projekto vykdytojas pateikia dokumentus, kuriais patvirtinamos privačios investicijos į projektą. Be to, daliai projektų šis rodiklis nebuvo nustatytas kaip privalomas, taigi dauguma projektų vykdytojų jo nematuoja. Tai lemia, kad tik keturiose priemonėse apskaičiuota sąnaudų dalis yra mažesnė nei pritrauktų investicijų - „Invest FP“ (0,52 EUR), „Regio Invest LT+“ (0,61 EUR), „Eco-inovacijos LT+“ (0,77 EUR) ir „DPT pramonei LT“ (0,86 EUR). Kitose priemonėse vienam eurui pritrauktų privačių investicijų tenka itin daug sąnaudų – pvz., „Eco-inovacijos LT“ (290,07 EUR) ir „E-verslas LT“ (121,34 EUR). Šis rezultatas turėtų pasikeisti atnaujinus rodiklį reikšmes ar nustačius kitą projekto įgyvendinimui skirtų privačių investicijų apskaičiavimo metodiką.

Tarptautiškumo ir produktyvumo rodikliai

- Vienai klasterio eksporto iniciatyvai tenka ženkliai mažiau sąnaudų nei vienam įmonės produkcijos pristatymui. Tai rodo, kad **grupinis MVĮ produkcijos pristatymas yra efektyvesnis**. Dalyvavimas tarptautinėse parodose, mugėse ar verslo misijose grupėmis taip pat gali turėti ir teigiamą šalutinį poveikį.
- Remiantis rodikliu „**Investicijas gavusios įmonės darbo našumo padidėjimas**“ (R.N. 801), neįmanoma apskaičiuoti tikslaus priemonių naudos sąnaudų ir naudos santykio, kadangi įmonės darbo našumo augimas taip pat gali priklausyti nuo kitų veiksnių, tiesiogiai nesusijusių su priemonių intervencijomis.

51 pav. Vienam įmonės produkcijos pristatymui/klasterio eksporto iniciatyvai tarptautinėse parodose, mugėse ar verslo misijose skirta eurų, tūkst.

Šaltinis: Autorių skaičiavimai

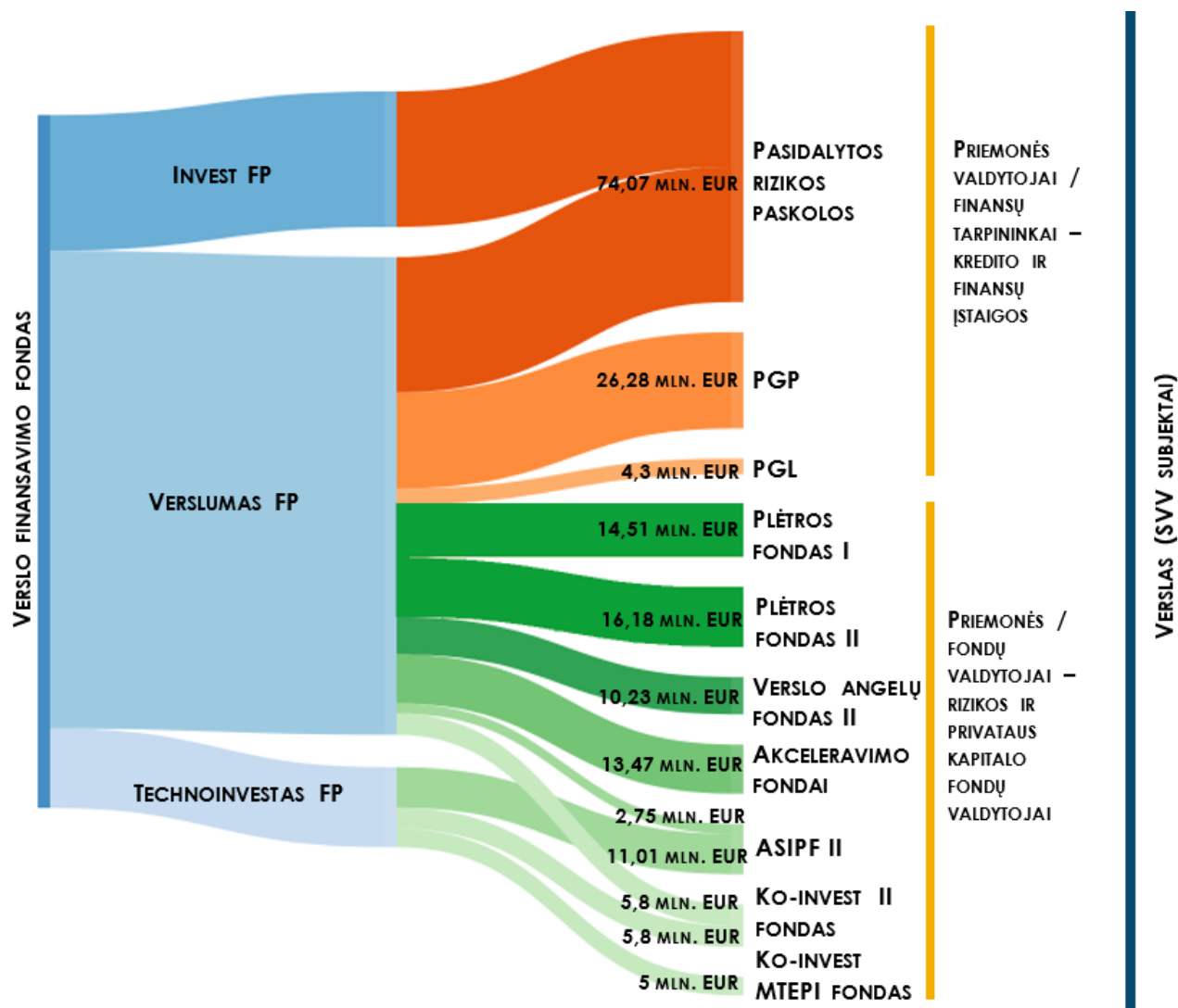
3 PRIEDAS. ATVEJO STUDIJOS

ATVEJO STUDIJA NR. 1: VERSLO FINANSAVIMO FONDAS

1. Priemonės apžvalga

ES fondų investicijomis Lietuvoje finansuojamos ne tik subsidijos, bet ir finansinės priemonės. 2014-2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programoje numatyta finansuoti jungtinę priemonę „Verslo finansavimo fondą“. Ši priemonė jungia tris skirtingas priemones – 1 prioriteto „Technoinvestas“ priemonę, bei 3 prioriteto „Verslumas FP“ ir „Invest FP“ priemones. Verslo finansavimo fondas dar yra vadinamas „fondų fondu“, kadangi juo finansuojama 10 smulkesnių fondų (finansinių priemonių), kurie skiriasi savo veikimo principu. Šie fondai gali būti atskirti pagal savo tipą – paskolų fondai, garantijų fondai ir rizikos kapitalo fondai.

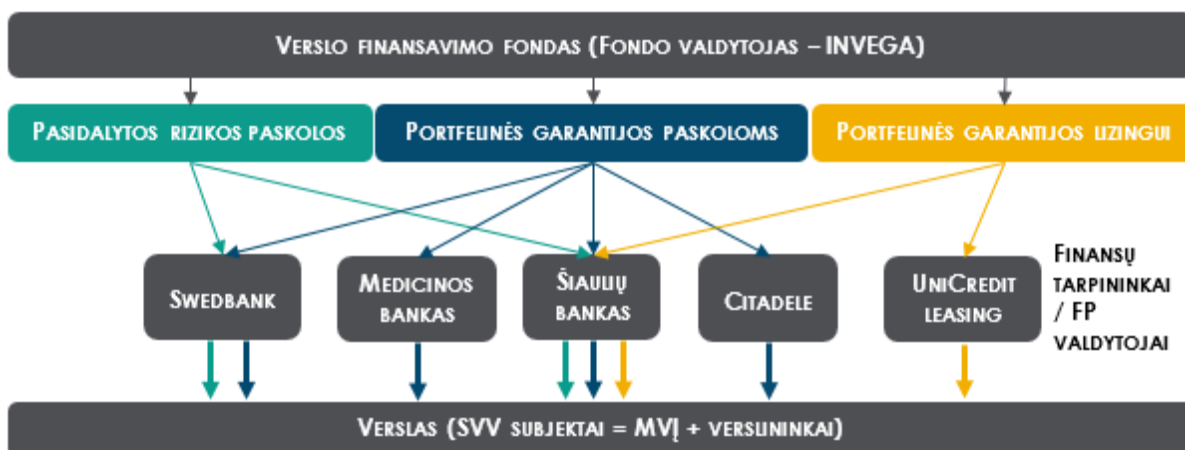
52 pav. 2014-2020 m. Verslo finansavimo fondo finansinės priemonės

Paskolų ir garantijų fondai

Paskolų ir garantijų priemonės įgyvendina finansų tarpininkai – finansų įstaigos, kurias viešojo konkurso būdu atranka INVEGA (žr. pav. žemiau). Paskolos ir garantijos gali būti suteikiamos SVV subjektams. Priemonė Pasidalytos rizikos paskolos siekiama užtikrinti finansinių šaltinių prieinamumą SVV subjektams. Lengvatiniemis paskolomis skatinamas skolinimas rizikingesniems projektams, verslo vykdymui ir plėtojimui, kadangi paskolos verslui teikiamos žemesnėmis nei rinkos kainomis. Finansinių priemonių valdytojai SVV subjektams teikia paskolas, kurių 45 proc. lėšų yra finansuojama iš priemonėi skirtų viešųjų investicijų, o valdytojas prisideda 55 proc. savo privačių lėšų. Tokia pačia proporcija pasidalijama ir paskolos negrąžinimo rizika. Vienam SVV subjektui gali būti suteikiamos iki 4 mln. Eur sumos lengvatinės paskolos. Priemonėmis Portfelinės garantijos paskoloms ir portfelinės garantijos lizingui siekiama padėti verslui spręsti nepatrauklaus ar nepakankamo užstato problemą siekiant gauti paskolą iš finansų įstaigos. Visos paskolos arba lizingo sandoriai, kurie yra įtraukiami į pagal šias priemones finansų įstaigos suteikiamų paskolų arba lizingo sandorių portfelį, yra garantuojamos 80 proc. Šis dydis taikomas kiekvienam į kredito įstaigos portfelį įtrauktam

sandoriui, tačiau bendra INVEGA išmokų suma negali viršyti didžiausios išmokų sumos, ribojamos viršutinės ribos norma – 20 proc. Pagal šias finansines priemones SVV subjektams garantuojamos paskolų arba lizingo sumos iki 1,875 mln. Eur.

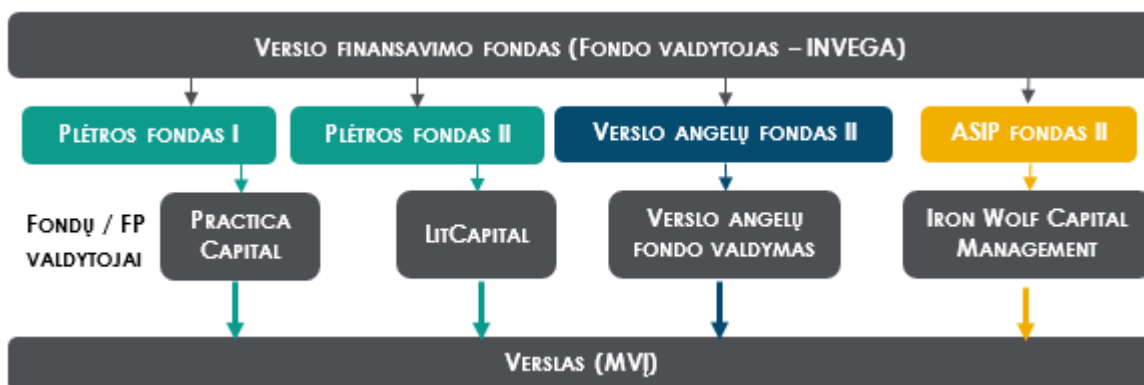
Rizikos kapitalo fondai

Rizikos kapitalo fondus valdo fondų valdytojai, viešojo konkurso būdu atrenkami INVEGOS. Visi žemiau aptariami rizikos kapitalo fondai yra įsteigti komanditinės ūkio bendrijos (KŪB) forma. Tik KŪB tikrieji nariai už investicijas atsako visu savo turtu, o komanditoriai (vieši ir privatūs investuotojai) atsako tik tomis investicijomis, kurias skyrė fondui⁴⁶. Taip valdomi fondai yra patrauklūs privatiems investuotojams, kurie nenori būti atsakingi už fondą visu savo turtu (o tik ta investicijų apimtimi, kurią investavo į fondą). Laikantis šio principo valdomas KŪB „Koinvesticinis fondas“ (toliau – Fondas). Fondo veikloje INVEGOS patrunuojamoji įmonė UAB „Kofinansavimas“ dalyvauja tikrojo nario teisėmis, o pati INVEGA yra Fondo investuotojas – narys komanditorius, kurio įnašas į Fondą finansuojamas Verslo finansavimo fondo lėšomis.

Plėtos fondų I ir II tikslas – teikti kapitalą diversifikuoto MVĮ, siekiančių realizuoti plėtos planus (pvz. patekti į naujas rinkas, sektorius, kurti naujus produktus), portfelio vystymui. *Plėtos fondas I* investuoja į ankstyvosios stadijos rizikos kapitalo investicijas Baltijos šalyse ir į su Baltijos šalimis susijusius (pvz., išėivijos, kitų sąsajų) inovacijomis ir technologijomis paremtas MVĮ Europoje. Investicijos į vieną įmonę sieks nuo 0,2 mln. Eur iki 2 mln. Eur ir daugiau. *Plėtos fondas II* investuos į sparčiai augančias Lietuvos MVĮ, kuriančias konkurencingus, inovatyvius produktus ar paslaugas. Į vieną įmonę planuojama investuoti nuo 2 iki 4 mln. Eur. Abu fondai privačias investicijas pritraukia etapais. Šie rizikos kapitalo fondai investuoja taikant valstybės pagalbos schemą.

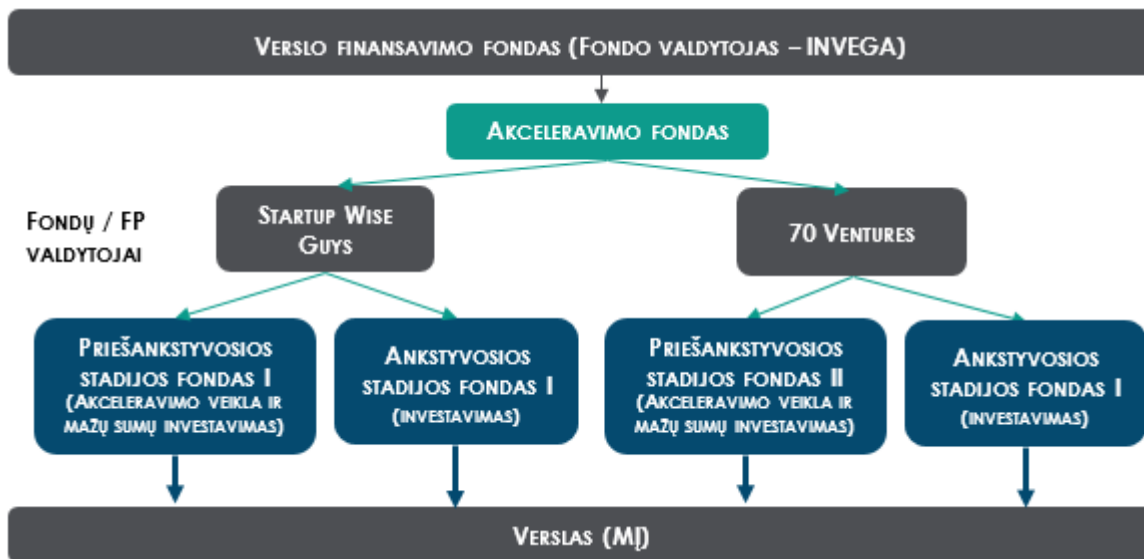
Verslo angelų fondas II investuoja į Lietuvoje veikiančias MVĮ, orientuotas į veiklos efektyvumo didinimą bei eksporto rinkas. Į vieną įmonę numatoma investuoti iki 0,6 mln. Eur. Fondas privačias investicijas pritraukia ne etapais fondo lygiu, o nepriklausomų privačių investuotojų ieškoma kiekvienu konkrečiu atveju kiekvienos investicijos lygiu. Fondas prie kiekvienos privačios investicijos gali prisidėti ne daugiau kaip 50 proc. sumos. Didžiausia investicija į vieną galutinį naudos gavėją – 0,6 mln. Eur (neskaitant privačių investuotojų kapitalo).

Ankstyvos stadijos ir plėtos fondas II investuoja į novatoriškų didelio augimo ankstyvojo plėtos etapo diversifikuotą MVĮ, vykdančių arba planuojančių vykdyti MTEPI veiklą sumanios specializacijos prioritetiniuose sektoriuose, portfelį. 80 proc. visų fondui skirtų ES lėšų turi būti investuota į projektus sumanios specializacijos prioritetiniuose sektoriuose. Fondas privačias investicijas pritraukia etapais. Šis fondas investuoja taikant valstybės pagalbos schemą.

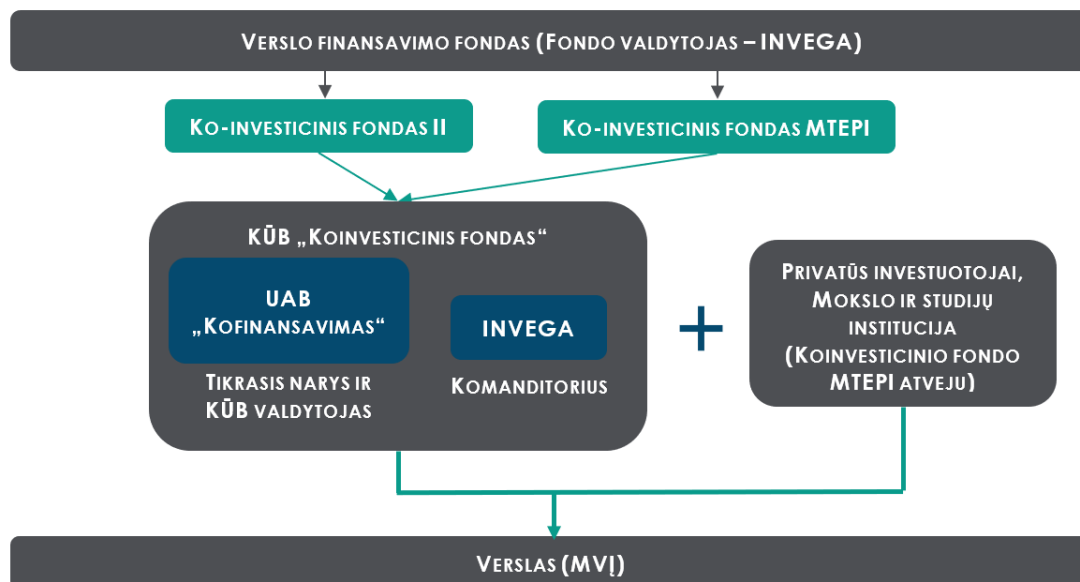

⁴⁶ LR Ūkinių bendrijų įstatymas.

Akceleravimo fondas investuoja į labai mažas ir mažas įmones ir teikia joms mentorystės, mokymų ir konsultavimų paslaugas⁴⁷. Šią finansinę priemonę valdo du fondų valdytojai, kurių kiekvienas įsteigė po du rizikos kapitalo fondus (priešankstyvosios (akceleravimo) ir ankstyvosios stadijos)⁴⁸. Vienos investicijos dydis į vieną įmonę ne didesnis nei 10 proc. visų įsipareigojimų fondui. Fondas privačias investicijas pritraukia etapais. Šis fondas investuoja taikant valstybės pagalbos schemą.

INVEGA įgyvendina ir ko-investicines priemones. Atvejo studijos rengimo metu (2019 m. kovo mėn.) dvi iš trijų veikiančių ko-investicinių priemonių investavo ES struktūrinių fondų lėšas⁴⁹. *Ko-investicinis fondas II* skirtas investicijoms į mažas ir labai mažas įmones, veikiančias ne ilgiau kaip 5 metus po jų registracijos. Investicija į vieną įmonę gali siekti 0,8 mln. Eur arba 1,6 mln. Eur į novatorišką įmonę. Priemonė gali investuoti ir taikydama valstybės pagalbos schemą, ir be jos. *Ko-investicinis fondas MTEPI* investuoja į mažas ir labai mažas įmones, kurios vykdo arba ketina pradėti vykdyti MTEPI veiklas, bei kurių viena iš acinininkų yra arba taps mokslo ir studijų institucija. Priemonė investuoja tik taikant valstybės pagalbos schemą.

⁴⁷ <http://invega.lt/lt/rizikos-kapitalo-investicijos/akceleravimo-fondai/>

⁴⁸ <http://invega.lt/lt/rizikos-kapitalo-investicijos/kvietimas/akceleravimo-fondas/>

⁴⁹ Ko-investicinis fondas I investuoja iš investicijų grįžtančias lėšas, kurios laikomos nacionalinėmis lėšomis. Atvejo studijos rengimo metu (2019 m. kovo mėn.) buvo kuriama ketvirtoji priemonė – Ko-investicinis fondas susisiekimui.

2. Finansinių priemonių administravimo etapai

Paskolų ir garantijų priemonių administravimas labai panašus. Jį sudaro trys etapai.

1) Priemonės valdytojo atranka:

- Fondų fondo įgyvendinimo priežiūrai sudaromas Projektų priežiūros komitetas, kurį sudaro Ekonomikos ir inovacijų ministerija ir Finansų ministerija, taip pat stebėtojo teisėmis kitų už veiksmų programos įgyvendinimą atsakingų institucijų atstovai (įsk. INVEGA), kviečiami partnerių atstovai bei ekspertai.
- Prieš skelbiant priemonės valdytojo viešąjį konkursą, INVEGA organizuoja viešą priemonės aptarimą – internete skelbia priemonės aprašymą ir (arba) konkurso sąlygas. Potencialūs pareiškėjai gali teikti klausimus ir pastabas, į kurias INVEGA atsako ir internete patalpina klausimus-atsakymus.
- INVEGA oficialiai skelbia konkursą priemonės valdytojams atrinkti. Kredito ir finansų įstaigos gali dalyvauti konkurse, siekiant tapti priemonės valdytojais.
- INVEGA įvertina gautas paraiškas ir atrenka priemonės valdytojus.
- Sudaromos sutartys tarp INVEGOS ir atrinktų priemonės valdytojų (kredito įstaigų ir lizingo bendrovių).

2) Finansinių priemonių įgyvendinimo etapas

- Priemonės įgyvendina atrinkti priemonės valdytojai (kredito įstaigos ir lizingo bendrovės). Jos atrenka įmones, kurios gauna finansavimą iš priemonių lėšų. Priemonės vykdytojams tai yra įprastinė veikla.

3) Patikros. INVEGOS kokybės ir rizikos valdymo skyrius atlieka dviejų tipų patikras:

- Sutarties laikymosi patikras. Įprastai išsami procedūrinė patikra atliekama kartą per priemonės įgyvendinimo laikotarpį.
- Priemonės įgyvendinimo patikras. Visų finansinių priemonių, kurias administruoja INVEGA, patikras atlieka vienas INVEGOS paskirtas darbuotojas. Tokios patikros atliekamos pagal nustatytą metodiką – joje nurodoma, kaip nustatyti tikrintinų galutinių naudos gavėjų imtį. Tokių patikrų metu fondų valdytojo prašoma pateikti informaciją apie investiciją – ar finansavimas suteiktas SVV subjektui ir pan. Finansinės priemonės valdytojai privalo teikti informaciją INVEGAI.
- Priemonės valdytojai teikia INVEGAI patikrai reikalingus duomenis ir dokumentus.

Rizikos kapitalo fondų administravimas skiriasi ne tik nuo paskolų ir garantijų fondų administravimo, bet ir tarpusavyje. Rizikos kapitalų fondų administravimą sudaro keturi etapai.

1) Priemonės valdytojo atranka

- Prieš skelbiant priemonės valdytojo viešąjį konkursą, INVEGA organizuoja viešą priemonės aptarimą – internete skelbia priemonės aprašymą ir (arba) konkurso sąlygas. Potencialūs pareiškėjai gali teikti klausimus ir pastabas, į kurias INVEGA atsako ir internete patalpina klausimus-atsakymus. Skelbiant konkursą pirmųjų keturių rizikos fondų valdytojams atrinkti (Plėtros fondai I ir II, ASIPF II ir Verslo angelų fondas), INVEGA taip pat organizavo ir gyvą seminarą su potencialiais fondų valdytojais.
- Konsultacijų etapas buvo ištestas organizuojant keturių rizikos fondų aptarimą, kadangi potencialūs valdytojai kritikavo nuostatą, reikalaujančią investicijas apriboti geografiškai – tik 15 proc. lėšų galima investuoti į kitas ES šalis. Tokia investicijų strategija neleidžia diversifikuoti rizikos, taip pat apriboja fondų valdytojų galimybes auginti investavimo patirtį (nors fondai yra laikomi generalistiniiais, fondų valdytojai turi gilią žinią ribotame skaičiuje sričių, į kurias daromas investicijas gali pagrįsti gilia analize). Tai buvo diskutuota VFF priežiūros komitete (diskusijoje dalyvavo ir EPRB), ir Plėtros fondui I ir II, ASIPF II fondui ir Akceleravimo fondui buvo padaryta išimtis dėl investicijų užsienį - numatyta galimybė iki 100 proc. į fondus pritrauktų privačių lėšų investuoti į kitose Europos Sąjungos šalyse veikiančias įmones, jei tokios investicijos neviršys 50 proc. visų fondo atliktų investicijų.
- INVEGA skelbia ir organizuoja konkursą priemonės valdytojams atrinkti. Rizikos kapitalo fondų valdytojai gali dalyvauti konkurse, siekiant tapti priemonės valdytojais.
- Rizikos kapitalo fondų valdytojų atranka yra kur kas sudėtingesnė nei paskolų ir garantijų priemonių valdytojų atranka. Šiuo etapu vyksta potencialių fondų valdytojų investavimo strategijų analizė. Šiame etape savo patirtimi ir ekspertize prisideda ir Europos plėtros ir rekonstrukcijos bankas, kuris yra tarptautinis VFF rizikos kapitalo priemonių įgyvendinimo partneris.
- Sudaromos sutartys tarp INVEGOS ir atrinktų priemonės valdytojų. Šiuo etapu, rengiant sutarties tekstą vyksta intensyvios derybos. Taip pat įmonės, norinčios verstis investicinių fondų valdymo veikla, tam turėjo gauti licenciją iš Lietuvos banko.

2) Lėšų pritraukimas

- Pasirašius sutartį su atrinktais Plėtros fondų I ir II, ASIPF II bei akceleravimo fondų valdytojais, jie turi vienerius metus pritraukti sutartyje numatytą privačių lėšų sumą (Verslo angelų fondas II šio įgyvendinimo etapo neturi, kadangi šis fondas turi pritraukti privačias lėšas kiekvienos individualios investicijos atveju, o ne visam fondui bendrai). Lėšų pritraukimo etapas paprastesnis akceleravimo fondų valdytojams, kadangi jiems reikia pritraukti kur kas mažesnę privačių lėšų sumą (mažiausiai 10 proc. fondo sumos). Lėšas pritraukti šiems rizikos kapitalo fondams yra sudėtinga, kadangi vienu metu startavo kelių rizikos kapitalo fondų lėšų pritraukimo etapas, taip pat panašiu metu buvo paleidžiami rizikos kapitalo fondai Latvijoje, Estijoje, Lenkijoje – fondų valdytojams buvo sunku surasti privačių investuotojų.

3) Finansinių priemonių įgyvendinimo etapas

- Šiame etape daugiausia veiklą atlieka rizikos kapitalo fondų valdytojai. INVEGA šiame etape tik išmoka valdytojo prašomą ES lėšų sumą (arba fondo, arba individualių investicijų lygiu). Visus sprendimus dėl investicijų atlieka fondo valdytojai, tai jiems yra įprasta veikla.

- Fondų valdytojai privalo periodiškai atlikti GNG apklausas ir teikti apibendrintus jų rezultatus INVEGAI.
- 4) *Patikros*. INVEGOS kokybės ir rizikos valdymo skyrius atlieka dviejų tipų patikras:
- Sutarties laikymosi patikras. Įprastai išsami procedūrinė patikra atliekama kartą per priemonės įgyvendinimo laikotarpį.
 - Priemonės įgyvendinimo patikras. Visų finansinių priemonių, kurias administruoja INVEGA, patikras atlieka vienas INVEGOS paskirtas darbuotojas. Tokios patikros atliekamos pagal nustatytą metodiką – joje nurodoma, kaip nustatyti tikrintinų galutinių naudos gavėjų imtį. Tokių patikrų metu fondų valdytojo prašoma pateikti informaciją apie investiciją – ar finansavimas suteiktas MVĮ subjektui ir pan. INVEGA susirenka informaciją apie GNG iš fondo valdytojo.

Koinvesticines priemones valdo pati INVEGA (ji yra ne fondų fondo, o finansinės priemonės valdytojas), todėl jų administravimas skiriasi nuo aukščiau aptartų rizikos kapitalo fondų.

1) *Priemonės valdymo struktūros kūrimas:*

- Pirmiausia buvo įkurta dukterinė INVEGOS įmonės komanda UAB „Kofinansavimas“ ir su ja sudaryta KŪB „Koinvesticinis fondas“.
- Vėliau buvo skelbiamas konkursas atrinkti UAB „Kofinansavimas“ investicinį komitetą iš rinkos dalyvių.

2) *Privačių investuotojų atranka:*

- Verslo angelų ir rizikos kapitalo fondų atranką nuolatos atlieka UAB „Kofinansavimas“.

3) *FP įgyvendinimas:*

- Investicijas inicijuoja privatūs investitoriai, pasiūlymą fondui ko-finansuoti teikia tik išnagrinėję įmonės verslo planą, rinką, produkto kūrimo etapą, galimybę produktą pristatyti į rinką, pardavimų, pelningumo skaičiavimus ir prognozes, taip pat ir pasitraukimo iš investicijos (iš įmonės akcininkų ir (ar) investuotojų) strategiją bei kitus svarbius kriterijus. Sprendimą dėl ko-investavimo priima UAB „Kofinansavimas“ investicinis komitetas.
- Investicijas valdo privatus investuotojas, kuris įsipareigoja veikti savo ir Fondo naudai.
- Didžiąją dalį priemonės administravimo atlieka UAB „Kofinansavimas“. INVEGA atsakomybės – atlikti marketingo funkcijas, identifikuoti ir tirti pažeidimus (vienam darbuotojui paveda atlikti pažeidimų kontrolieriaus funkcijas), registruoti investicijas, atliekamas su valstybės pagalbos schema ir kt. finansinės priemonės valdytojui priskirtas funkcijas.

- 4) *Patikros*. INVEGOS kokybės ir rizikos valdymo skyrius atlieka dviejų tipų patikras: sutarties laikymosi patikras ir priemonės įgyvendinimo patikras. Jų procedūra – analogiška rizikos kapitalo fondų patikroms (žr. jų aprašymą aukščiau).

3. Institucijų administravimo kaštai: kiekybinis ir kokybinis įvertinimas

Kiekybinis administravimo kaštų įvertinimas

Duomenys apie finansinių priemonių sąnaudas pateikiami Verslo finansavimo fondo pažangos ataskaitoje. Dėl duomenų kaupimo būdo neįmanoma tiksliai suskaičiuoti sąnaudas kiekvienai atskirai finansinei priemonei. Šie duomenys leidžia preliminariai įvertinti, kiek kainuoja administruoti visas finansines priemones.

Nuo 2016 m. balandžio mėn. iki 2018 m. gruodžio mėn. imtinai visoms finansinėms priemonėms įgyvendinti INVEGAI kainavo 2 011 563,6 EUR. Ši skaičių sudaro INVEGOS kaip projekto vykdytojo patirtos išlaidos už priemonių administravimą (1 714 225,87 EUR) ir INVEGOS kaip koinvesticinių fondų finansinių priemonių valdytojo patirtos išlaidos (297 337,73 EUR). Per šį 33 mėn. laikotarpį buvo pasiekta tokia priemonių pažanga:

- *Pasidalytos rizikos paskolos*: paskelbtas konkursas ir atrinkti finansų tarpininkai (apie 9 mėn.), įgyvendinama priemonė (apie 17 mėn.)
- *Portfelinės garantijos paskoloms*: paskelbtas konkursas ir atrinkti finansų tarpininkai (apie 7 mėn.), įgyvendinama priemonė (apie 19 mėn.)
- *Portfelinės garantijos lizingui*: paskelbtas konkursas ir atrinkti finansų tarpininkai (apie 7 mėn.), įgyvendinama priemonė (apie 19 mėn.)
- *Plėtros fondas I*: paskelbtas konkursas, aiškinamos sąlygos (apie 3 mėn.), atrinktas fondo valdytojas (apie 11 mėn.), fondo valdytojas pritraukė reikiamą privačių investicijų sumą ir pasirengė investuoti (apie 11 mėn.)
- *Plėtros fondas II*: paskelbtas konkursas, aiškinamos sąlygos (apie 3 mėn.), atrinktas fondo valdytojas, su juo pasirašyta sutartis (apie 11 mėn.), fondo valdytojas pritraukinėja reikiamą privačių investicijų sumą (apie 11 mėn.)
- *Verslo angelų fondas*: paskelbtas konkursas, aiškinamos sąlygos (apie 3 mėn.), atrinktas fondo valdytojas, su juo pasirašyta sutartis (apie 11 mėn.), fondas pasirengė investuoti (apie 4 mėn.)
- *Ankstyvosios stadijos ir plėtros fondas II*: paskelbtas konkursas, aiškinamos sąlygos (apie 3 mėn.), vertinti potencialūs fondo valdytojai (apie 6 mėn.), paskelbtas pakartotinis konkursas (apie 1 mėn.), atrinktas fondo valdytojas, su juo pasirašyta sutartis (apie 7 mėn.), fondo valdytojas pritraukė reikiamą privačių investicijų sumą ir pasirengė investuoti (apie 7 mėn.)
- *Koinvesticinis fondas II*: įsteigta KŪB „Koinvesticinis fondas“, fondas pasirengė investuoti (mažiausiai 3 mėn.), fondas investuoja (apie 20 mėn.)
- *Koinvesticinis fondas MTEPI*: parengtas priemonės aprašas, įsteigtas fondas (mažiausiai 5 mėn.), fondas investuoja (apie 7 mėn.)

- **Akceleravimo fondai:** paskelbtas konkursas, aiškinašios sąlygos (apie 2 mėn.), atrinkti fondų valdytojai, su jais pasirašytos sutartys (apie 5 mėn.), fondo valdytojas pritraukė reikiamą privačių investicijų sumą (apie 3 mėn.).

Pagal visas priemones skirtas finansavimas siekia 199 080 000 EUR. Tai reiškia, kad iki 2018 m. gruodžio mėn. 31 d. vienam eurui investicijų administruoti reikėjo apytiksliai 0,01 EUR. Turint omenyje, kad daugiausia administravimo kaštų pareikalauja valdytojų atranka, tikėtina, kad priemonių administravimo kaštai turėtų augti nežymiai.

Kokybinis administravimo kaštų įvertinimas

Kokybinis administravimo kaštų įvertinimas remiasi interviu su INVEGA duomenimis.

Konkurso rengimas

Pasak INVEGOS, visų priemonių konkursų organizavimo kaštai yra panašūs, jeigu organizuojant konkursą neiškyla probleminių klausimų. Organizuojant keturių rizikos kapitalo fondų konkursus (abu Plėtros fondai, Verslo angelų fondas II ir ASIP fondas II), buvo organizuojami ir gyvi konkurso sąlygų aptarimai, ne tik elektroninė konsultacija. Taip pat keturių rizikos kapitalo fondų konkursai pareikalavo daugiau administracinių kaštų dėl šių priežasčių:

- Poreikis organizuoti pakartotinį konkursą ASIP fondo II valdytojams atrinkti (pirmą kartą valdytojai nebuvo atrinkti).
- Po konsultacijų su potencialiais fondų valdytojais, paaiškėjo, kad yra poreikis nustatyti platesnį reikalavimą investicijoms į užsienį (padaryta išimtis dėl investicijų į užsienį - numatyta galimybė iki 100 proc. į fondus pritraukti privačių lėšų investuoti į kitose Europos Sąjungos šalyse veikiančias įmones, jei tokios investicijos neviršys 50 proc. visų fondo atliktų investicijų).

Paraiškų vertinimas ir sutarties pasirašymas

Finansų tarpininkų atranka paskolų ir garantijų priemonėms yra paprastesnė nei rizikos kapitalo fondų valdytojų atranka – šiuo atveju reikia atlikti išsamią investicinių planų analizę. Atrinkus potencialų laimėtoją, vyksta intensyvi derybos dėl sutarties sąlygų.

Lėšų pritraukimas

Šis etapas aktualus tik daliai rizikos kapitalo fondų valdytojų. Šiuo etapu INVEGA nepatiria reikšmingų administracinių kaštų.

Priemonės įgyvendinimas

Paskolų ir garantijų priemonės yra efektyviausios iš administracinių kaštų perspektyvos – didžiąją dalį reikalingų veiksmų padaro finansų tarpininkai (pavyzdžiui, patys užregistruoja valstybės pagalbą įmonėms). Taip pat pagal šias priemones finansų tarpininkai finansuoja didžiausią skaičių galutinių naudos gavėjų (išduoda paskolų/garantuoja paskolų ar lizingų). Rizikos kapitalo fondai investuoja į gerokai mažesnį skaičių įmonių (nuo 10 iki 45 įmonių, priklausomai nuo fondo).

ATVEJO STUDIJA NR. 2 IR 3: SUBSIDIJŲ PRIEMONĖS

Priemonės sąnaudos sudaro projekto vykdytojų ir įgyvendinančios institucijos bei kitų priemonėje dalyvaujančių institucijų sąnaudos. Priemonių įgyvendinimo sąnaudas sudarančios dalys pateikiamos 16 pav. Priemonėje nebūtinai patiriamos visos čia nurodytos sąnaudos.

53 pav. Priemonės įgyvendinimo sąnaudų sudedamosios dalys

Šaltinis: sudaryta autorių.

Pagal tai, kokią informaciją turi ir pateikė agentūros, skiriasi ir priemonių sąnaudų apskaičiavimas. Priemonės „Regio Invest LT+“ atveju įmanoma atskirti sąnaudas reikalingas skirtingiems priemonės įgyvendinimo etapui. Tai leidžia įvertinti sąnaudas kiekvienam etapui ir tada remiantis jomis apskaičiuoti bendras sąnaudas, tenkančias vienam projektui. Tuo tarpu priemonėje „Verslo konsultantas LT“ dėl tęstinės projektų atrankos sudėtingiau atskirti sąnaudas atskiriems etapams, taip pat yra surinkta informacija apie priemonės administravimui reikalingų etatų skaičių skirtingose įstaigose. Remiantis šia informacija ir bus paskaičiuotos priemonės sąnaudos vienam projektui. Detaliai atskirtų priemonių sąnaudų aptariamos skyreliuose žemiau.

ATVEJO STUDIJA NR. 2: REGIO INVEST LT+

Igyvendinančios institucijos sąnaudos

Skirtingose priemonės įgyvendinimo etapuose institucijos patiria šias sąnaudas:

- Paraiškų rengimo etapas
 - Informaciniai renginiai: 5 seminarai po maždaug pusę dienos. Taigi apie **5 d. d.**, įskaitant pasiruošimą ir keliones.
 - Konsultacijos: 2-3 val. per dieną. Taigi, $90 \times 2,5 = 225$ val. = **28,125 d. d.**
- Projektų atrankos etapas
 - projekto tinkamumo finansuoti vertinimas bei projekto naudos ir kokybės vertinimas: **3 d. d. vienai paraiškai**
 - Ūkio ministerija organizuoja baigiamąjį vertinimo aptarimą. LVPA baigus paraiškų vertinimą, ministerija priima sprendimą dėl projektų finansavimo. Šio aptarimo metu LVPA trumpai pristato kiekvieną teigiamai įvertintą projektą, taip pat aptariamos vertinimo metu kilusios problemos ir klausimai bei teikiamos rekomendacijos priemonės tobulinimui. Priklausomai nuo teigiamai įvertintų projektų skaičiaus pasirengimas aptarimui gali trukti iki **2 dienų**.
 - Sutarčių derinimas ir pasirašymas (įsk. sutarčiai reikalingų dokumentų patikrą, pavyzdžiui, turto įkeitimo dokumentai, jeigu nuosavas finansinis indėlis į projektą užtikrinamas banko paskolos pagalba): **2 d. d. vienai sutarčiai**
- Projektų įgyvendinimo etapas
 - Projektų įgyvendinimo priežiūrai sudaromas Projektų priežiūros komitetas, kurį sudaro LVPA, Ūkio ministerija ir projektų atstovai. Šie posėdžiai vyksta maždaug du kartus per metus. Jų metu LVPA pristato konkrečios priemonės įgyvendinimo eigą, kylančias problemas, taip pat pristatoma kiekvieno projekto situacija (veiklų vykdymas, faktinis bei planuojamas lėšų išmokėjimas, projektų įgyvendinimo terminai bei jų vėlavimo priežastys ir kt.). Pasirengimas posėdžiui, atsižvelgiant į priemonės sudėtingumą ir pristatomų projektų skaičių, gali trukti iki 2 dienų. Taigi, priemonės atveju šiems posėdžiams skiriama $2 \times 6 = 12$ d. d.
 - Viešųjų pirkimų priežiūra. Projektuose vidutiniškai būna apie 6-8 pirkimus, tačiau dalies pirkimų, kurių pirkimo sutarties finansavimo suma iki 60 tūkst. Eur, priežiūra neatliekama ir tikrinama tik pasirašyta sutartis – trukmė 2 val. Tikrinamų pirkimų projektuose vidutiniškai yra 4-5. Vieno pirkimo vertinimas (pirkimo konkurso sąlygos, pirkimo rezultatai, sutarties projektas ir pasirašyta sutartis) vidutiniškai trunka apie 2 d. d. Taigi, $2 \times 4,5 + 0,4 \times 2,5 = 10$ d. d. **vienam projektui**.
 - Sutarties sąlygų laikymosi priežiūra ir sutarties keitimai: projekte būna maždaug apie 6 keitimus. Vienam keitimui reikia maždaug 1 d. d. Taigi, maždaug **6 d. d. vienam projektui**
 - Mokėjimų prašymų priėmimas: vienas mokėjimo prašymas 0,5 d. d. Mokėjimo prašymai teikiami ne rečiau nei kas 90 d. Projektų trukmė yra ne ilgesnė kaip 36 mėn. Taigi apytiksliai viename projekte pateikiama bent 12 mokėjimo prašymų. Reikia **6 d. d. vienam projektui**.
 - Patikros: projektuose, kuriuose numatyti statybos darbai, atliekamos tarpinės projektų patikros baigus statybos veiklas. Sprendimas dėl patikros vykdymo priklauso nuo statybos darbų apimties bei statybos darbų pabaigos lyginant su projekto pabaiga. Dažniausiai tokios patikros vyksta visuose projektuose. Vieno projekto patikra, įskaitant vykimą į vietą, užtrunka apie **3 d. d. vienam projektui**.
 - **Projekto užbaigimas:** Galutinės visų projektų patikros: vieno projekto patikra, įskaitant vykimą į vietą, užtrunka apie **3 d. d. vienam projektui**.
- Projektų patikros pagal numatytą metodiką (trukmė – 3 m.)
 - Rodiklių pasiekimo patikros: vyksta 3 m. po projekto. Galutinė patikra užtrunka apie 1 d. d. Kasmetinės patikros (vyksta 2 kartus) užtrunka apie 2-3 val. Vienam projektui reikia $2 \times 0,3125 + 1 = 1,625$ d. d. **vienam projektui**

Taigi, vieno kvietimo administravimui apytiksliai reikia 47,125 d. d. (0,64 d. d. vienai paraiškai), taip pat 31,625 d. d. vienam projektui ir 3 d. d. vienai paraiškai. Vidutiniškai viename kvietime pateikiama 73,33 paraiškos ir pasirašomos 23 sutartys. Vidutinis mėnesinis darbo užmokestis LVPA 2019 sausio mėn. buvo 1 952,91 Eur, taigi 1 d. d. apytiksliai kainuoja 97,65 Eur. Taigi, **viso vienai paraiškai įvertinti ir vienam projektui administruoti reikia – $(0,64 + 31,625 + 3) \times 97,65 = 3443,63$ Eur.**

Projekto vykdytojų sąnaudos

Projektų vykdytojai sąnaudas patiria rengdami projektų paraiškas, projekto įgyvendinimo metu rengdami ataskaitas ir ataskaitų po projekto rengimui ir derinimui. Kiek laiko šiems etapams valandomis skiria projektų vykdytojai buvo prašoma nurodyti apklausoje. Skaičiavimams naudojamas vidutinis mėnesinis darbo užmokestis Lietuvoje (įskaitant ir individualias įmones) 2018 III ketvirtį (1 195,93Eur)⁵⁰. Vidutinis darbo valandų skaičius per mėnesį sudarė 166,8 darbo valandos. Taigi, valandos įkainis – 7,17 Eur. Iš viso apklausą užpildė 6 priemonės „Regio Invest LT+“ projektų vykdytojai.

Apklausoje taip pat buvo prašoma nurodyti, ar paraiškai rengti buvo naudojamais konsultantų paslaugomis ir koks mokėstis apytiksliai buvo mokamas. Apie tai, ar naudojosi konsultantų paslaugomis atsakė 17 „Regio Invest LT+“

⁵⁰ Remiantis SODRA pateikta informacija. Čia naudojamas bruto darbo užmokestis, įskaitant visus mokesčius, kurie nuo 2019 m. perkelti į bruto darbo užmokestį.

projektų vykdytojų. Visi jie teigė, kad naudojosi konsultantų paslaugomis. 10 šių respondentų nurodė ir apytiksles sumas, kurias sumokėjo konsultantams. Vidutiniškai už vieną paraišką konsultantams buvo mokama 13 460 Eur.

Vidutiniškai skirtinguose paraiškos teikimo ir projekto įgyvendinimo etapuose patiriamos šios išlaidos :

- Projektų paraiškų rengimas: vidutiniškai skiriama 178,33 val. arba 1 278,63Eur.
- Sumokama konsultantams už paraiškų rengimą: vidutiniškai 13 460 Eur
- Įgyvendinimo metu rengiamos ataskaitos: vidutiniškai skiriama 69,67 val. arba 499,53 Eur.
- Ataskaitų po projekto rengimas ir derinimas: vidutiniškai skiriama 18,4 val. arba 131,93 Eur.
- **Viso: 15 370,09 Eur**

Bendros sąnaudos

Iš viso vienai paraiškai ir vienam projektui administruoti ir įgyvendinti reikia **18 578,06 Eur** projekto vykdytojų (15 370,09 Eur) ir įgyvendinančių institucijų (3 443,63 Eur) lėšų.

Skaičiuojant, kiek sąnaudų patirta iki 2019 m. vasario mėn. gaunama:

- Kvietimų administravimui – 47,125 d. d. * 3 kvietimų = 141,375 d. d. arba 13 805,27 Eur.
- Projektų administravimui – 31,625 d. d. * 68 projektai = 2150,5 d. d. arba 209 996,33 Eur.
- Paraiškų vertinimui – 3 d. d. * 238 paraiškos = 714 d. d. arba 69 722,1 Eur.
- Paraiškų rengimui (įskaitant išlaidas konsultantams) – 15 370,09 Eur * 238 paraiškos = 3 658 081,42 Eur.
- Įgyvendinimo metu rengiamos ataskaitoms – 499,53 Eur * 68 projektai = 33 968,04 Eur.
- Ataskaitų po projekto rengimui ir derinimui – 131,93 Eur * 68 projektai = 8 971,24 Eur.
- **Viso – 3 994 544,4 Eur.** Didžiausią dalį čia sudaro išlaidos konsultantams, kurie padeda rengti paraiškas.

Priemonės sąnaudų (3 994 544,4 Eur) ir skirto finansavimo (64 034 434,44 Eur) santykis, tai yra, kiek sąnaudų reikia vienam eurui investicijų administruoti – 0,06 Eur. Skaičiuojant tik įgyvendinančių institucijų dalį (293 523,7 Eur) – 0,005 Eur.

ATVEJO STUDIJA NR. 3: VERSLO KONSULTANTAS LT

Įgyvendinančios institucijos sąnaudos

Skirtingose priemonės įgyvendinimo patiriamos šios sąnaudos:

- Paraiškų rengimo etapas:
 - Pareiškėjas iš Verslo konsultantų tinklo (už tinklą atsakinga VšĮ „Versli Lietuva“) išsirenka konsultantus ir temas, tada rengia ir pateikia INVEGA paraišką ir kitus dokumentus dėl konsultacijų išlaidų kompensavimo.
 - INVEGA viso proceso metu teikia informaciją ir konsultacijas telefonu ir elektroniniu paštu.
- Projektų atrankos etapas:
 - Projektų įgyvendinimo priežiūrai sudaromas Projektų priežiūros komitetas, kurį sudaro INVEGA ir Ekonomikos ir inovacijų ministerijos atstovai.
 - INVEGA vertina paraiškas ir jų priedus, prašo iš pareiškėjų trūkstamos informacijos. Teigiamai įvertinus paraišką, INVEGA su pareiškėju sudaro dotacijos sutartį.
 - Pareiškėjas teikia INVEGA trūkstamą informaciją, pasirašo dotacijos sutartį su INVEGA.
- Projektų įgyvendinimo etapas:
 - Projekto vykdytojas kreipiasi į konsultantus dėl konsultacijų suteikimo.
 - VšĮ „Versli Lietuva“ priežiūri verslo konsultantų teikiamų paslaugų kokybę ir atlieka konsultacijų gavėjų apklausos analizę bei kitus kokybės tyrimus. Siunčia INVEGA mėnesines ataskaitas apie projekto vykdytojų gautas ir apmokėtas konsultacijų valandas.
 - INVEGA vykdo konsultacijų patikras vietoje arba nuotoliniu būdu (telefonu, „Skype“). Patikros atliekamos ne mažiau kaip 59 % konsultacijų (remiantis dabar galiojančia patikrų metodika).
- Projektų užbaigimo etapas:
 - Pasibaigus konsultacijoms, projekto vykdytojas sumoka konsultantui visą konsultacijų sumą.
 - INVEGA, gavusi ataskaitas iš VšĮ „Versli Lietuva“, kompensuoja projekto vykdytojui sutartyje numatytą patirtų išlaidų dalį.

INVEGA pateiktais duomenimis priemonėms „Verslo konsultantas LT“, „Expo konsultantas LT“ ir „Eco konsultantas LT“ reikia maždaug 1,2 etatų. Tuo tarpu VšĮ „Versli Lietuva“ duomenimis, verslo konsultantų tinklo priežiūrai ir palaikymui reikia maždaug 2 etatų. Šis tinklas taip pat naudojamas priemonėms „Verslo konsultantas LT“, „Expo konsultantas LT“ ir „Eco konsultantas LT“. Remiantis tuo, kad 2018 m. priemonės „Verslo konsultantas LT“ pateikiama 71,7 proc. visų šių priemonių paraiškų, galima teigti, kad būtent šiai priemonei reikia 0,86 etatų INVEGA ir 1,43 etatų VšĮ „Versli Lietuva“. Vidutinis darbo užmokestis INVEGA 2019 sausio mėn. buvo 2 505,28 Eur, o VšĮ „Versli Lietuva“ – 1 888,10 Eur. Taigi, priemonės „Verslo konsultantas LT“ administravimas vieną mėnesį kainuoja apie 4 854,52 Eur. 2018 m. per mėnesį vidutiniškai gaunama 71 paraiška, todėl **vienai paraiškai įvertinti ir po to projektams administruoti reikia 68,37 Eur.**

Projekto vykdytojų sąnaudos

Projektų vykdytojai sąnaudas patiria rengdami projektų paraiškas. Kiek laiko šiems etapams valandomis skiria projektų vykdytojai buvo prašoma nurodyti apklausoje. Iš viso apklausą užpildė 149 priemonės „Verslo konsultantas LT“ projektų vykdytojai. Vidutiniškai paraiškos rengimui jie skyrė 26,51 val. Skaičiavimams naudojamas vidutinis mėnesinis darbo užmokestis Lietuvoje (įskaitant ir individualias įmones) 2018 III ketvirtį (1 195,93 Eur)⁵¹. Vidutinis darbo valandų skaičius per mėnesį sudarė 166,8 darbo valandos. Taigi, valandos įkainis – 7,17 Eur. Padauginus šį įkainį iš paraiškai parengti reikiamų valandų skaičiaus gauname, kad vienai paraiškai pateikti reikia 190,08 Eur. Apklausoje taip pat buvo prašoma nurodyti, ar paraiškai rengti buvo naudojamais konsultantų paslaugomis ir koks mokestis apytiksliai buvo mokamas. Apie tai, ar naudojosi konsultantų paslaugomis atsakė 197 „Verslo konsultantas LT“ projektų vykdytojų. 38,7 proc. jų teigė, kad naudojosi konsultantų paslaugomis. 31 iš šių respondentų nurodė ir apytiksles sumas, kurias sumokėjo konsultantams. Vidutiniškai už vieną paraišką konsultantams buvo mokama 844,4 Eur. **Taigi, vienos paraiškos parengimas kainavo $190,08 + 844,4 * 0,387 = 516,86$ Eur.**

Bendros sąnaudos

Taigi iš viso vienam projektui administruoti ir įgyvendinti reikia **585,23 Eur** projekto vykdytojų (516,86 Eur) ir įgyvendinančių institucijų (68,37 Eur) lėšų.

Skaičiuojant, kiek sąnaudų patirta iki 2019 m. vasario mėn. gaunama:

- Paraiškų vertinimui ir projektų administravimui – 68,37 Eur * 1 632 paraiškos = 111 579,84 Eur.
- Paraiškų rengimui – 516,86 Eur * 1 632 paraiškos = 843 515,52 Eur.
- Viso – 955 095,36 Eur.

Sąnaudų (955 095,36 Eur) ir skirto finansavimo (3 405 419,00 Eur) santykis, tai yra, kiek sąnaudų reikia vienam eurui investicijų administruoti) – 0,28 Eur. Skaičiuojant tik įgyvendinančių institucijų dalį (111 579,84 Eur) – 0,03 Eur.

⁵¹ Remiantis SODRA pateikta informacija. Čia naudojamas bruto darbo užmokestis, įskaitant visus mokesčius, kurie nuo 2019 m. perkelti į bruto darbo užmokestį.

4 PRIEDAS. KONTRAFAKTINĖS ANALIZĖS METODIKA IR REZULTATAI

Kontrafaktinė analizė siekiama kiekybiškai įvertinti finansavimo grynąjį poveikį. Tokia analizė remiasi faktinių pasekmių lyginimu su situacija, kuri būtų susiklosčiusi, jei priemonė nebūtų buvusi įgyvendinta (kontrafaktu). Lyginamos įmonės, sėkmingai pasinaudojusios priemonių suteiktu finansavimu (tikslinė grupė) ir paraiškas pateikusios, bet nefinansuotos įmonės, arba finansavimo nesiekusios įmonės, patenkančios į priemonių tikslinę grupę (kontrolinė grupė). Kontrafaktinė analizė atliekama dviem žingsniais: (1) tikslinės ir kontrolinės grupių sudarymas; (2) poveikio skaičiavimas.

Kontrafaktinė analizė atliekama priemonėms „Verslo konsultantas LT“, „Dalinis palūkanų kompensavimas“, Portfelinių garantijų priemonės, „Naujos galimybės LT“ ir „E-Verslas LT“. Kontrafaktinės analizės būdu buvo vertinamas grynasis priemonių poveikis įmonės darbuotojų skaičiui, apyvartai, vidutiniam darbo užmokesčiui, darbo našumui, eksporto apimtims, investicijoms į naujų produktų/ paslaugų plėtrai ir investicijoms į verslo technologinių pajėgumų ir procesų modernizavimui. Žemiau aptariami vertinimo žingsniai ir rezultatai.

1.1.1. Tikslinės ir kontrolinės grupių sudarymas

Literatūroje⁵² išskiriami keli skirtingi tikslinės ir kontrolinės grupių parinkimo būdai, tačiau ne visi jie yra tinkami šiam vertinimui (žr. 7 lentelę).

18 lentelė. Kontrafaktinės analizės metodų tinkamumas

Metodas	Kaip atrenkamos tikslinė ir kontrolinė grupės?	Tinkamumas „E-verslas LT“ vertinimui
Ekspirimentinis metodas	Finansavimą gaunantys subjektai atrenkami atsitiktinai. Finansavimo negavę subjektai sudaro kontrolinę grupę.	Nefinka , nes finansavimas nebuvo skirstomas atsitiktinai.
Panašiausių atvejų analizė	Kiekvienas finansavimą gavęs subjektas yra lyginamas su pačiu panašiausiu finansavimo negavusiu subjektu, vertinant pagal stebimas savybes.	Tinka , kadangi iš nefinansuotas paraiškas pateikusių subjektų pagal stebimas savybes galima atrinkti į finansavimą gavusias įmones panašiausius subjektus.
Netolydumų analizė	Kontrolinė ir tikslinė grupės atskiriamos pagal tolydžius kintamuosius, kurie lemia, ar subjektas gali gauti finansavimą. Slenkstis, skiriantis finansavimą gavusius ir jo negavusius subjektus, yra riba, skirianti tikslinę ir kontrolinę grupes.	Nefinka , kadangi arba nebuvo vertinama projektų nauda ir kokybė, arba nepakako duomenų apie kontrolinės grupės įmonių teiktų paraiškų naudos ir kokybės balus.
Dvigubo skirtumo analizė	Tikslinę grupę sudaro subjektai, kuriuos paveikė viešosios politikos intervencijos. Kontrolinę grupę sudaro subjektai, kurie negavo finansavimo, tačiau reaguoja į išorės poveikį taip pat kaip ir tikslinės grupės subjektai.	Tinka , daugeliu atveju yra prieinami duomenys tiek prieš, tiek po intervencijos.
Instrumentinių kintamųjų analizė	Randamas instrumentinis kintamasis, kuris lemia, ar subjektai dalyvaus intervencijoje, tačiau nuo kurio nepriklauso intervencijos poveikis. Tikslinės ir kontrolinės grupių atranka yra paremta šia skirtimi.	Nefinka , nes nėra tinkamo instrumentinio kintamojo.

Šaltinis: sudaryta „Visionary Analytics“, remiantis European Commission, „Evalved: The resource for the evaluation of Socio-Economic Development“; Paul J. Gertler *et al.*; Shahidur R. Khandker *et al.*; Frans Leeuw, Jos Vaessen.

Kontrafaktinei analizei taikyti du metodai: panašiausių atvejų ir dvigubo skirtumo analizė. Tikslinę grupę visais atvejais sudarė finansavimą pagal atitinkamą priemonę gavę subjektai. Visi subjektai gavę finansavimą daugiau negu viengą kartą, pagal kelias priemones (įskaitant ir 1 VP prioriteto priemones) buvo pašalinti iš analizės. Tuo tarpu kontrolinė grupė buvo atrenkama iš skirtingų šaltinių. Skirtingoms priemonėms naudoti skirtingi šaltiniai (žr. 8 lentelę).

19 lentelė. Kontrolinei grupei atrinkti naudoti subjektai

Priemonė	Paraiškas priemonei teikę ir finansavimo pagal jokiais priemonės negavę subjektai	ES investicijų 1 ir 3 prioritetų projektuose nedalyvavusios įmonės, kurios eksportuoja arba planuoja eksportuoti (pagal apklausos duomenis)	ES investicijų 1 ir 3 prioritetų projektuose nedalyvavusios įmonės, kurios neeksportuoja ir neplanuoja eksportuoti (pagal apklausos duomenis)
E-Verslas LT	X	X	X
Naujos galimybės LT	X		X
Verslo konsultantas LT	X	X	X
Dalinis palūkanų kompensavimas	X	X	X
Portfelinės garantijos		X	X

Šaltinis: Visionary Analytics, 2019.

⁵² European Commission, „Evalved: The resource for the evaluation of Socio-Economic Development“, Brussels, 2013. Paul J. Gertler *et al.* Impact evaluation in practice, Washington DC: The World Bank, 2011. Shahidur R. Khandker *et al.*, Handbook on Impact Evaluation Quantitative Methods and Practices. Washington DC: The World Bank, 2010. Frans Leeuw, Jos Vaessen, Impact Evaluations and Development: Nonie Guidance on Impact Evaluation. Washington DC: The Network of Networks on Impact Evaluation, 2009.

Pirmiausia prieš atliekant analizę buvo pašalintos reikalingų kintamųjų trūkstamos reikšmės, kadangi skiriasi prieinamų duomenų apie nagrinėjamus kintamuosius kiekius. Dėl šios priežasties imties dydžiai skaičiuojant poveikį skirtingiems kintamiesiems skiriasi. Vertinami kintamieji pateikiami 9 lentelėje.

20 lentelė. Kontrafaktinei analizei naudoti rodikliai

Rodiklis	VK I	VK II	DPK	Portfelinės garantijos	E-Verslas LT	Naujos galimybės LT
Darbuotojų skaičius pasibaigus projektui (ketvirčių tikslumu) ⁵³	X	X	X	X	X	X
Darbuotojų skaičius pasibaigus projektui pašalinus išskirtis ⁵⁴	X	X	X	X	X	X
Vidutinis darbo užmokestis pasibaigus projektui (ketvirčių tikslumu)	X	X	X	X	X	X
Vidutinis darbo užmokestis pasibaigus projektui pašalinus išskirtis	X	X	X	X	X	X
Apyvarta projekto įgyvendinimo metais (t.y. jeigu projektas baigėsi 2017 m. trečiąjį ketvirtį narinėta 2017 m. apyvarta) ⁵⁵	X				X	
Apyvarta projekto įgyvendinimo metais pašalinus išskirtis	X				X	
Darbo našumas (apyvartos ir darbuotojų skaičiaus santykis) ketvirčių tikslumu					X	
Darbo našumas (apyvartos ir darbuotojų skaičiaus santykis) ketvirčių tikslumu, pašalinus išskirtis					X	
Dvinaris kintamasis, parodantis, ar įmonė 2018 m. investavo į naujų produktų/ paslaugų plėtrą (duomenys buvo rinkti apklausų būdu)						X
Dvinaris kintamasis, parodantis, ar įmonė 2019 m. planuoja investuoti į naujų produktų/ paslaugų plėtrą (duomenys buvo rinkti apklausų būdu)						X
Kategorinis kintamasis, parodantis, ar įmonė 2018 m. investavo į verslo technologinių pajėgumų ir procesų modernizavimą (duomenys buvo rinkti apklausų būdu)						X
Kategorinis kintamasis, parodantis, ar įmonė 2019 m. planuoja investuoti į verslo technologinių pajėgumų ir procesų modernizavimą (duomenys buvo rinkti apklausų būdu)						X
Kategorinis kintamasis, parodantis, ar įmonė 2018 m. užmezgė naujų kontaktų su tarptautiniais prekybos partneriais (duomenys buvo rinkti apklausų būdu)						X
Kategorinis kintamasis, parodantis, ar įmonė 2018 m. pasirašė naujų prekybos sutarčių (duomenys buvo rinkti apklausų būdu)						X
Dvinaris kintamasis, parodantis, ar įmonė 2018 m. įsitraukė į naujus tarptautinius tinklus/ klasterius (duomenys buvo rinkti apklausų būdu)						X
Eksporto apimtys						X
Gyvybingumas (ar įmonė veikė praėjus 2 m. po paraiškos pateikimo)	X					

Pastabos: VK I – Verslo konsultantas LT pirmas kvietimas, VK II – Verslo konsultantas LT antras kvietimas, DPK – Dalinis palūkanų kompensavimas. Šaltinis: Visionary Analytics, 2019.

Poveikis vertinamas atskaitos taškais pasirinkti šie laiko momentai:

- Momentas, kuomet skaičiuojamas panašumo įvertis – kvietimo teikti paraiškas paskelbimo data (ji kiekvienos priemonės atveju skirtinga, žr. 10 lentelę). Šis momentas dažniausiai sutampa su laiko momentu prieš projektą. Jei laiko tarpas tar šių momentų dėl tęstinės projektų atrankos didelis (pvz., priemonėse „Dalinis palūkanų kompensavimas“, „Portfelinės garantijos“), laiko momentu prieš projektą buvo nustatomas arba individualiai projektui arba suskirstant projektus į kelias grupes (jei buvo aiškūs keli laiko momentai, kai prasidėdavo dauguma projektų (žr. 10 lentelę).
- Laiko momentas po projekto. Kadangi tikslinės grupės projektai baigėsi skirtingu metu, kiekvienos įmonės atveju buvo parinkti atinkamų metų poveikio kintamojo rodikliai. Tai buvo atlikta keliais žingsniais: 1) projekto pabaigos data buvo paversta į metų ketvirčius; 2) suskaičiuotas įmonių panašumo įvertis (žr. metodo aprašymą žemiau) ir atrinktos panašiausių įmonių poros; 3) įmonėms iš kontrolinės grupės parinkta „projekto pabaigos data“, atitinkanti kiekvienos įmonės poros iš tikslinės grupės projekto pabaigos datą, t.y. taip nustatytas ketvirtis/metai, kurio poveikio duomenų reikšmė bus naudojama analizėje.

21 lentelė. Kontrafaktinei analizei naudoti laiko momentai

Priemonė	Momentas, kai skaičiuojamas panašumo įvertis	Laiko momentas prieš projektą	Laiko momentas po projekto
Verslo konsultantas LT (1 kvietimas)	2016 07 (kita diena po kvietimo paskelbimo)		Paskutinis projekto pabaigos ketvirčio mėn.
Verslo konsultantas LT (2 kvietimas)	2017 10 (kita diena po kvietimo paskelbimo)		Paskutinis projekto pabaigos ketvirčio mėn.
Dalinis palūkanų kompensavimas	2016 01 (kita diena po kvietimo paskelbimo)	Pirmas projekto pradžios ketvirčio mėn.	Paskutinis projekto pabaigos ketvirčio mėn.

⁵³ Dėl duomenų pateikimo specifikos nagrinėti tik pagal darbo sutartį dirbantys darbuotojai (į analizę neįtraukti darbuotojai, dirbantys pagal autorines ar individualias darbo sutartis).

⁵⁴ Išskirtys pašalinamos dėl to, kad būtų patikrinama, ar rezultatai keisis, o ne dėl to, kad yra problemų duomenyse. Išskirtimis laikomos įmonės, kurios nuo vidurkio nutolę daugiau nei per tris standartinius nuokrypius.

⁵⁵ Dalies įmonių apyvarta buvo pateikta intervalais. Dėl šios priežasties skaičiavimuose naudojama vidurinė intervalo reikšmė. Pavyzdžiui, jei intervalas 50–100 tūkst., naudojama reikšmė – 75 tūkst.

Portfelinės garantijos	2017 05 (nuo tada galima kreiptis garantijų)	2017 m. projektams – 2017 05, 2018 m. projektams – 2018 01.	Paskutinis projekto pabaigos ketvirčio mėn.
E-Verslas LT	2015 07 (kvietimo teikti paraiškas paskelbimo data)		Paskutinis projekto pabaigos ketvirčio mėn.
Naujos galimybės LT	2016 05 (kvietimo teikti paraiškas paskelbimo data)		Paskutinis projekto pabaigos ketvirčio mėn.

Šaltinis: Visionary Analytics, 2019.

Regresijos buvo sudaromos naudojant „gretl“ statistinės analizės programą. Visi likę skaičiavimai buvo atliekami naudojant „R“ programą.

Panašiausių atvejų analizė

Pirmiausia naudojant logistinę regresiją buvo apskaičiuotas įmonių panašumo įvertis, t. y. tikimybė kiekvienam paraiškai teikiančiai įmonei gauti finansavimą. Panašumo indeksas apskaičiuojamas naudojant įmonių savybes, nuo kurių gali priklausyti sėkmė gauti finansavimą. Buvo prieinami duomenys apie šias įmonių savybes paraiškos teikimo metu:

- ekonominės veiklos rūšis (pagal Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių (toliau – EVRK),
- savivaldybė, kurioje registruota įmonė,
- įmonės amžius metais ir mėnesiais,
- įmonės darbuotojų skaičius,
- įmonės darbuotojų skaičiaus pokytis,
- įmonės apyvarta,
- apyvartos pokytis.

Apskaičiavus panašumo įvertį, kiekvienam finansavimą gavusiam SVV subjektui pagal panašumo įvertį surandamas panašiausias finansavimo negavęs subjektas. Egzistuoja keli skirtingi būdai šiam tikslinės ir kontrolinės grupės individų sugrupavimui atlikti: artimiausio atvejo parinkimas (angl. *nearest neighbor matching*), „spindulio“ parinkimas (angl. *radius matching*), stratifikacinis parinkimas (angl. *stratification matching*), Kernel parinkimas (angl. *Kernel matching*)⁵⁶. Buvo naudojamas artimiausio atvejo parinkimo metodas, kadangi jis leidžia kiekvienam finansavimą gavusiam subjektui surasti pagal panašumo įvertį panašiausių finansavimo negavusių subjektą. Kiti būdai dažniausiai naudojami, kai kyla problemų taikant artimiausio atvejo parinkimo metodą, kas šiuo atveju nenumatoma.

Toliau panašiausių atvejo metodo taikymas aprašomas atskirai priemonėms, nes kiekvienu atveju buvo sudaryti skirtingi regresijų modeliai.

E-verslas LT

Geriausiai finansavimo gavimą prognozavo regresijos modelis, kurį sudarė keturi kintamieji (plačiau žr. 11 lentelę):

- įmonės amžius metais,
- savivaldybės, kurioje registruota įmonė (ar įmonė registruota viename iš 5 didžiųjų miestų, ar ne),
- įmonės darbuotojų skaičiaus (kvietimo skelbimo metu),
- ekonominės veiklos rūšies (ar įmonė veikia apdirbamosios gamybos sektoriuje, ar ne).

22 lentelė. Reikšmingų kintamųjų, nuo kurių priklauso tikimybė gauti finansavimą, rodikliai logistinėje regresijoje

Nepriklausomi kintamieji, naudojami logistinėje regresijoje	B koeficientas	Statistinis reikšmingumas (p reikšmė)
Konstanta	-0,318686	0,4808
Įmonės amžius metais	-0,0596487	0,0063
Savivaldybė, kurioje registruota įmonė (ar įmonė registruota viename iš 5 didžiųjų miestų, ar ne),	0,787613	0,0217
Įmonės darbuotojų skaičius (kvietimo skelbimo metu)	0,0121079	0,0338
Ekonominės veiklos rūšis (ar įmonė veikia apdirbamosios gamybos sektoriuje, ar ne)	0,930006	0,0137

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Naudojant turimus kintamuosius geriausiai gautas regresijos modelis teisingai prognozuoja (tai yra subjektus priskiria tikslinei ir kontrolinei grupei) 65,4 proc. tikslumu (atsitiktinai teisingai būtų prognozuojami 61,6 proc. tikslumu). Toks modelio prognozių tikslumas rodo, kad tai, ar subjektas gavo finansavimą, priklauso ir nuo kitų, prieinamais rodikliais neišmatuojamų, veiksnių (pvz., laikas investuotas paraiškai rengti, įsitinklinimas ir pan.), todėl prielaida, kad pagal turimus kintamuosius atrinkti kontrolinės grupės subjektai yra vienodi tikslinės grupės subjektams, tenkinama vidutiniškai. Taigi, atskirai panašiausių atvejų analizės rezultatus reikėtų vertinti atsargiai ir būtinai lyginti su dvigubo skirtumo metodu gautais rezultatais.

⁵⁶ Dėl išsamios informacijos apie šiuos metodus žr.: Shahidur R. Khandker *et al.*, Handbook on Impact Evaluation Quantitative Methods and Practices. Washington DC: The World Bank, 2010. Viešosios politikos ir vadybos institutas, „Kontrafaktinio poveikio vertinimo metodų gairės“, Vilnius, 2013. European Commission, „Evalued: The resource for the evaluation of Socio-Economic Development“, Brussels, 2013.

23 lentelė. Regresijos prognozių tikslumo palyginimas

Nepriklausomi kintamieji modelyje ⁵⁷	Prognozių tikslumas (procentas „teisingai atspėtų“ reikšmių)
Atsitiktinis finansavimo skirstymas	61,6%
Regresijos modelis	65,4%

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Informacija, kiek įmonių atrinkta į tikslinę ir kontrolinę grupes, pateikiama lentelėje žemiau.

24 lentelė. Unikalių SVV subjektų skaičius tikslinėje ir kontrolinėje grupėse, analizuojant kiekvieną iš poveikį matuojančių rodiklių

Poveikį matuojantys rodikliai	Unikalių įmonių skaičius tikslinėje grupėje	Unikalių įmonių skaičius kontrolinėje grupėje
Darbuotojų skaičius projekto pabaigos metais	81	81
Darbuotojų skaičius projekto pabaigos metais pašalinus išskirtis	69	71
Darbuotojų skaičius, praėjus metams po projekto pabaigos	72	72
Darbuotojų skaičius, praėjus metams po projekto pabaigos, pašalinus išskirtis	70	71
Apyvarta projekto pabaigos metais	72	72
Apyvarta projekto pabaigos metais, pašalinus išskirtis	70	69
Vidutinis darbo užmokestis	81	81
Vidutinis darbo užmokestis, pašalinus išskirtis	81	79
Vidutinis darbo užmokestis, praėjus metams po projekto pabaigos	72	72
Vidutinis darbo užmokestis, praėjus metams po projekto pabaigos, pašalinus išskirtis	71	69
Darbo našumas (apyvarta/ darbuotojų skaičius)	72	72
Darbo našumas (apyvarta/ darbuotojų skaičius), pašalinus išskirtis	72	71

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Naujos galimybės LT

Geriausiai finansavimo gavimą prognozavo regresijos modelis, kurį sudarė trys kintamieji (plačiau žr. 14 lentelę):

- įmonės apyvartos, ją normalizavus naudojant natūralųjį logaritmą⁵⁸;
- įmonės darbuotojų skaičiaus (kvietimo skelbimo metu);
- ekonominės veiklos rūšies (ar įmonė veikia apdirbamosios gamybos sektoriuje, ar ne).

25 lentelė. Reikšmingų kintamųjų, nuo kurių priklauso tikimybė gauti finansavimą, rodikliai logistinėje regresijoje

Nepriklausomi kintamieji, naudojami logistinėje regresijoje	B koeficientas	Statistinis reikšmingumas (p reikšmė)
Konstanta	-7,92755	0,0030
Įmonės apyvartos natūralusis logaritmas (kvietimo skelbimo metu)	1,10890	0,0128
Įmonės darbuotojų skaičius (kvietimo skelbimo metu)	-0,0113163	0,0083
Ekonominės veiklos rūšis (ar įmonė veikia apdirbamosios gamybos sektoriuje, ar ne)	1,87626	0,0000

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Naudojant turimus kintamuosius geriausiai gautas regresijos modelis teisingai prognozuoja 78 proc. atvejų (atsitiktinai teisingai būtų prognozuojami 66 proc. atvejų). Toks modelio prognozių tikslumas rodo, kad tai, ar subjektas gavo finansavimą gali priklausyti ir nuo kitų, prieinamais rodikliais neišmatuojamų, veiksnių (pvz., laikas investuotas paraiškai rengti, įsitikinimas ir pan.). Prielaida, kad pagal turimus kintamuosius atrinkti kontrolines grupės subjektai yra vienodi tikslinės grupės subjektams, tenkinama vidutiniškai. Taigi, atskirai panašius atvejų analizės rezultatus reikėtų vertinti atsargiai ir būtinai lyginti su dvigubo skirtumo metodu gautais rezultatais.

26 lentelė. Regresijos prognozių tikslumo palyginimas

Nepriklausomi kintamieji modelyje ⁵⁹	Prognozių tikslumas (procentas „teisingai atspėtų“ reikšmių)
Atsitiktinis finansavimo skirstymas	66,1%
Regresijos modelis	78,2%

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Informacija, kiek įmonių atrinkta į tikslinę ir kontrolinę grupes, pateikiama lentelėje žemiau. Atkreipiamas dėmesys, kad subjektų imtis analizuojant apklausos metu surinktus rodiklius nedidelė, dėl ko atitinkamai mažėja rezultatų patikimumas ir tikimybė, kad bus rastas statistiškai reikšmingas poveikis.

⁵⁷ Priklausomas kintamasis abiem atvejais yra dvinaris kintamasis, parodantis, ar finansavimas buvo gautas.

⁵⁸ Logaritmo naudojimas leidžia gauti normalųjį skirstinį.

⁵⁹ Priklausomas kintamasis abiem atvejais yra dvinaris kintamasis, parodantis, ar finansavimas buvo gautas.

27 lentelė. Unikalių SVV subjektų skaičius fikslinėje ir kontrolinėje grupėse, analizuojant kiekvieną iš poveikį matuojančių rodiklių

Poveikį matuojantys rodikliai	Unikalių skaičius fikslinėje grupėje	įmonių skaičius kontrolinėje grupėje
Darbuotojų skaičius projekto pabaigos metais	59	59
Darbuotojų skaičius projekto pabaigos metais pašalinus išskirtis	58	59
Vidutinis darbo užmokestis	59	59
Vidutinis darbo užmokestis, pašalinus išskirtis	59	56
Eksporto apimtys	59	59
Ar įmonė 2018 m. investavo į naujų produktų/ paslaugų plėtrą	23	29
Ar įmonė 2019 m. planuoja investuoti į naujų produktų/ paslaugų plėtrą	23	29
Ar įmonė 2018 m. investavo į verslo technologinių pajėgumų ir procesų modernizavimą.	17	21
Ar įmonė 2019 m. planuoja investuoti į verslo technologinių pajėgumų ir procesų modernizavimą	22	29
Ar įmonė 2018 m. užmezgė naujų kontaktų su tarptautiniais prekybos partneriais	19	21
Ar įmonė 2018 m. pasirašė naujų prekybos sutarčių	22	29
Ar įmonė 2018 m. įsitraukė į naujus tarptautinius tinklus/ klasterius	22	29

Pastabos: Eksporto duomenų buvo prašoma iš Statistikos departamento. Čia pateikiami duomenys apie visas įmones, kurių eksportas viršijo nustatytą ribą (pvz., 150 tūkst. Eur 2018 m.).

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Verslo konsultantas LT

Analizuojant priemonę „Verslo konsultantas LT“ buvo atskirai skaičiuojamas poveikis dviem šios priemonės kvietimams. Pirmo kvietimo atveju, geriausiai finansavimo gavimą prognozavo regresijos modelis, kurį sudarė penki kintamieji (plačiau žr. 17 lentelę):

- Įmonės amžius mėnesiais;
- Ar įmonė registruota didžiajame mieste;
- Ar įmonės sektorius K (Finansinė ir draudimo veikla);
- Ar įmonės sektorius M (Profesinė, mokslinė ir techninė veikla);
- Ar įmonė registruota Vilniuje.

Antro kvietimo atveju, geriausiai finansavimo gavimą prognozavo modelis, kurį sudaro kintamasis – įmonės amžius metais (plačiau žr. 17 lentelę).

28 lentelė. Reikšmingų kintamųjų, nuo kurių priklauso tikimybė gauti finansavimą, rodikliai logistinėje regresijoje

Nepriklausomi kintamieji, naudojami logistinėje regresijoje	B koeficientas	Statistinis reikšmingumas (p reikšmė)
I kvietimas		
Konstanta	1,91019	0,0000
Įmonės amžius mėnesiais	-0,03823	0,0000
Ar įmonė registruota didžiajame mieste ⁶⁰	-0,74912	0,0098
Ar įmonės sektorius K (Finansinė ir draudimo veikla)	1,80369	0,0594
Ar įmonės sektorius M (Profesinė, mokslinė ir techninė veikla)	0,68864	0,0226
Ar įmonė registruota Vilniaus apskrityje	0,73365	0,0090
II kvietimas		
Konstanta	3,63606	0,0000
Įmonės amžius mėnesiais	-0,12018	0,0000

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Abiejų kvietimų atveju naudojant turimus kintamuosius geriausi gauti regresijos modeliai rodo, kad tai, ar subjektas gavo finansavimą gali priklausyti ir nuo kitų, prieinamais rodikliais neišmatuojamų, veiksnių (pvz., laikas investuotas paraiškai rengti, įsitinklinimas ir pan.). Pirmojo kvietimo atveju regresijos modelis teisingai prognozuota 63 proc. atvejų (atsitiktinai teisingai būtų prognozuojami 54 proc. atvejų), antrojo kvietimo atveju – 78 proc. atvejų⁶¹ (atsitiktinai teisingai būtų prognozuojami 60 proc. atvejų). Tai rodo, kad 2 kvietimo analizės rezultatai bus patikimesni ir esant esminiams skirtumams jais ir reikėtų kliautis. Abiem atvejais prielaida, kad pagal turimus kintamuosius atrinkti kontrolines grupės subjektai yra vienodi fikslinės grupės subjektams, tenkinama vidutiniškai. Taigi, atskirai panašiausių atvejų analizės rezultatus reikėtų vertinti atsargiai ir būtinai lyginti su dvigubo skirtumo metodu gautais rezultatais.

29 lentelė. Regresijos prognozių tikslumo palyginimas

Nepriklausomi kintamieji modelyje ⁶²	Prognozių tikslumas („teisingai atspėtų“ reikšmių) (procentas)
I kvietimas	
Atsitiktinis finansavimo skirstymas	54 %
Regresijos modelis	62,8 %

⁶⁰ Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys.

⁶¹ Tai, kad antrojo kvietimo modelį sudaro tik vienas kintamasis ir konstanta. Tai nėra problema, nes tikslas yra sukurti kuo geresnį modelį, o ne paaiškinti, nuo ko priklauso, ar subjektai gavo finansavimą. Taip pat tikėtina, kad šis kintamasis (įmonės amžius mėnesiais) atspindi daugiau kintamųjų, kurių dalis yra nestebimi kintamieji, todėl būtent jis taip gerai ir paaiškina, ar subjektai gavo finansavimą.

⁶² Priklausomas kintamasis abiem atvejais yra dvinaris kintamasis, parodantis, ar finansavimas buvo gautas.

II kvietimas	
Atsitiktinis finansavimo skirstymas	60 %
Regresijos modelis	77,9 %

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Informacija, kiek įmonių atrinkta į fikslinę ir kontrolinę grupes pagal skirtingus kintamuosius, pateikiama lentelėje žemiau. Analizuojant įmonių gyvybingumą (ar įmonė veikė praėjus 2 m. po paraiškos pateikimo) nebuvo naudojama panašiausių atvejų analizė. Buvo tiesiog lyginamas gyvybingumas tarp finansavimą gavusių ir paraiškas priėmonei teikusių, tačiau finansavimo negavusių subjektų.

30 lentelė. Unikalių SVV subjektų skaičius fikslinėje ir kontrolinėje grupėse, analizuojant kiekvieną iš poveikį matuojančių rodiklių

Poveikį matuojantys rodikliai	Unikalių įmonių skaičius fikslinėje grupėje	Unikalių įmonių skaičius kontrolinėje grupėje
I kvietimas		
Apyvarta	63	78
Apyvarta, pašalinus išskirtis	62	75
Darbuotojų skaičius	109	113
Darbuotojų skaičius, pašalinus išskirtis	108	109
Darbuotojų skaičius metai po projekto pabaigos	153	153
Darbuotojų skaičius metai po projekto pabaigos, pašalinus išskirtis	152	148
Vidutinis darbo užmokestis	70	64
Vidutinis darbo užmokestis, pašalinus išskirtis	70	60
Vidutinis darbo užmokestis metai po projekto pabaigos	70	65
Vidutinis darbo užmokestis metai po projekto pabaigos, pašalinus išskirtis	70	62
Darbo našumas	53	60
Darbo našumas, pašalinus išskirtis	52	57
Gyvybingumas (ar įmonė veikė praėjus 2 m. po paraiškos pateikimo)	78	89
II kvietimas		
Darbuotojų skaičius	116	116
Darbuotojų skaičius, pašalinus išskirtis	114	114
Vidutinis darbo užmokestis	34	44
Vidutinis darbo užmokestis, pašalinus išskirtis	34	44

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Dalinis palūkanų kompensavimas

Geriausiai finansavimo gavimą prognozavo regresijos modelis, kurį sudarė devyni kintamieji (plačiau žr. 20 lentelę):

- Įmonės amžius mėnesiais;
- Ar įmonė veikia aukštųjų technologijų/ žinioms imliame paslaugų sektoriuje;
- Darbuotojų skaičius (kvietimo skelbimo metu);
- Apyvartos natūralus logaritmas (metai prieš kvietimo skelbimą);
- Ar įmonės sektorius R (Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla);
- Ar įmonės sektorius C (Apdirbamoji gamyba);
- Ar įmonės sektorius Q (Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas);
- Ar įmonė registruota Alytaus apskrityje;
- Ar įmonė registruota Klaipėdos apskrityje.

31 lentelė. Reikšmingų kintamųjų, nuo kurių priklauso tikimybė gauti finansavimą, rodikliai logistinėje regresijoje

Nepriklausomi kintamieji, naudojami logistinėje regresijoje	B koeficientas	Statistinis reikšmingumas (p reikšmė)
Konstanta	-4,03034	0,0069
Įmonės amžius mėnesiais	-0,00862	0,0000
Ar įmonė veikia aukštųjų technologijų/ žinioms imliame paslaugų sektoriuje	-1,30807	0,0064
Darbuotojų skaičius (kvietimo skelbimo metu)	-0,01217	0,0059
Apyvartos natūralus logaritmas (metai prieš kvietimo skelbimą)	0,85350	0,0016
Ar įmonės sektorius R (Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla)	2,61609	0,0276
Ar įmonės sektorius C (Apdirbamoji gamyba)	0,90167	0,0072
Ar įmonės sektorius Q (Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas)	1,80753	0,0458
Ar įmonė registruota Alytaus apskrityje	1,71818	0,0004
Ar įmonė registruota Klaipėdos apskrityje	-1,29594	0,0224

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Naudojant turimus kintamuosius geriausiai gautas regresijos modelis teisingai prognozuoja 78 proc. atvejų (atsitiktinai teisingai būtų prognozuojami 70 proc. atvejų). Toks modelio prognozių tikslumas rodo, kad tai, ar subjektas gavo finansavimą gali priklausyti ir nuo kitų, prieinamais rodikliais neišmatuojamų, veiksnių (pvz., laikas investuotas paraiškai rengti, įsifinklinimas ir pan.), todėl prielaida, kad pagal turimus kintamuosius atrinkti kontrolines grupės subjektai yra

vienodi tikslinės grupės subjektams, tenkinama vidutiniškai. Taigi, atskirai panašiausių atvejų analizės rezultatus reikėtų vertinti atsargiai ir būtinai lyginti su dvigubo skirtumo metodu gautais rezultatais.

32 lentelė. Regresijos prognozių tikslumo palyginimas

Nepriklausomi kintamieji modelyje ⁶³	Prognozių tikslumas (procentas „teisingai atspėtų“ reikšmių)
Atsitiktinis finansavimo skirstymas	70 %
Modelis	77,7 %

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Informacija, kiek įmonių atrinkta į tikslinę ir kontrolinę grupes, pateikiama lentelėje žemiau.

33 lentelė. Unikalių SVV subjektų skaičius tikslinėje ir kontrolinėje grupėse, analizuojant kiekvieną iš poveikį matuojančių rodiklių

Poveikį matuojantys rodikliai	Unikalių įmonių skaičius tikslinėje grupėje	Unikalių įmonių skaičius kontrolinėje grupėje
Darbuotojų skaičius	110	110
Darbuotojų skaičius, pašalinus išskirtis	109	107
Vidutinis darbo užmokestis	98	104
Vidutinis darbo užmokestis, pašalinus išskirtis	98	100

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Portfelinės garantijos

Geriausiai finansavimo gavimą prognozavo regresijos modelis, kurį sudarė penki kintamieji (plačiau žr. 23 lentelę):

- Įmonės amžius mėnesiais;
- Ar įmonė veikia aukštųjų technologijų/ žinioms imliame paslaugų sektoriuje;
- Ar įmonės sektorius Q (Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas);
- Ar įmonė registruota Kauno apskrityje;
- Ar įmonė registruota Panevėžio apskrityje.

34 lentelė. Reikšmingų kintamųjų, nuo kurių priklauso tikimybė gauti finansavimą, rodikliai logistinėje regresijoje

Nepriklausomi kintamieji, naudojami logistinėje regresijoje	B koeficientas	Statistinis reikšmingumas (p reikšmė)
Konstanta	0.98369	0.0092
Įmonės amžius mėnesiais	-0.00593	0.0005
Ar įmonė veikia aukštųjų technologijų/ žinioms imliame paslaugų sektoriuje	-1.75315	0.0002
Ar įmonės sektorius Q (Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas)	2.23995	0.0027
Ar įmonė registruota Kauno apskrityje	-0.76171	0.0401
Ar įmonė registruota Panevėžio apskrityje	2.91840	0.0026

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Naudojant turimus kintamuosius geriausiai gautas regresijos modelis teisingai prognozuoja 69 proc. atvejų (atsitiktinai teisingai būtų prognozuojami 60 proc. atvejų). Toks modelio prognozių tikslumas rodo, kad tai, ar subjektas gavo finansavimą gali priklausyti ir nuo kitų, prieinamais rodikliais neišmatuojamų, veiksnių (pvz., laikas investuotas paraiškai rengti, įsitinklinimas ir pan.). Prielaida, kad pagal turimus kintamuosius atrinkti kontrolines grupės subjektai yra vienodi tikslinės grupės subjektams, tenkinama vidutiniškai. Taigi, atskirai panašiausių atvejų analizės rezultatus reikėtų vertinti atsargiai ir būtinai lyginti su dvigubo skirtumo metodu gautais rezultatais.

35 lentelė. Regresijos prognozių tikslumo palyginimas

Nepriklausomi kintamieji modelyje ⁶⁴	Prognozių tikslumas (procentas „teisingai atspėtų“ reikšmių)
Atsitiktinis finansavimo skirstymas	60 %
Modelis	68,8 %

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Informacija, kiek įmonių atrinkta į tikslinę ir kontrolinę grupes, pateikiama lentelėje žemiau.

⁶³ Priklausomas kintamasis abiem atvejais yra dvinaris kintamasis, parodantis, ar finansavimas buvo gautas.

⁶⁴ Priklausomas kintamasis abiem atvejais yra dvinaris kintamasis, parodantis, ar finansavimas buvo gautas.

36 lentelė. Unikalių SVV subjektų skaičius tikslinėje ir kontrolinėje grupėse, analizuojant kiekvieną iš poveikį matuojančių rodiklių

Poveikį matuojantys rodikliai	Unikalių skaičius tikslinėje grupėje	įmonių skaičius kontrolinėje grupėje
Darbuotojų skaičius	83	83
Darbuotojų skaičius, pašalinus išskirtis	82	78
Vidutinis darbo užmokestis	72	63
Vidutinis darbo užmokestis, pašalinus išskirtis	72	60

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Panašiausių atvejų analizės ir dvigubo skirtumo analizės taikymas kartu

Pagal panašiausių atvejų analizės metodą atrinkus tikslinę ir kontrolinę grupes, skaičiuojant poveikį taikomas dvigubo skirtumo analizės metodas. Taikant dvigubo skirtumo analizės metodą, visų pirma, lyginamas poveikį matuojančio rodiklio skirtumas tarp tikslinės ir kontrolinės grupės prieš ir po intervencijos⁶⁵, t. y. suskaičiuojama, kaip pasikeitė matuojami rodikliai kontrolinėje ir tikslinėje grupėse prieš ir po intervencijos. Kaip jau minėta, dvigubo skirtumo analizės metodas kartu su panašiausių atvejų analizės metodu bus taikomas tik analizuojant darbuotojų skaičių, apyvartą ir darbo našumą.

1.1.2. Poveikio skaičiavimas

Tikrinant, ar nagrinėjami rodikliai skiriasi tarp tikslinės ir kontrolinės grupių, buvo atlikti statistiniai testai, skirti populiacijų vidurkių palyginimui. Esant normaliai pasiskirsčiusiems duomenims, naudojamas Stjudento t–testas. Tačiau analizuojami duomenys normalumo prielaidų neatitinka, todėl buvo naudojamas neparametrinis Stjudento t–testo atitikmuo – Mann–Whitney U testas. Šis testas parodo, ar dvi lyginamos populiacijos statistiškai reikšmingai skiriasi viena nuo kitos. Kai skirtumas tarp analizuojamo rodiklio tikslinėje ir kontrolinėje grupėse yra statistiškai reikšmingas, galima teigti, kad priemonės grynasis poveikis analizuojamam rodikliui pasireiškė. Jeigu skirtumas tarp analizuojamo rodiklio tikslinėje ir kontrolinėje grupėse nėra statistiškai reikšmingas, galima daryti išvadą, kad grupės pagal lyginamą rodiklį nesiskiria, ir todėl galima teigti, kad priemonė konkrečiam rodikliui poveikio neturėjo.

Atsižvelgiant į naujausias statistinės analizės rezultatų interpretavimo tendencijas⁶⁶, nereikėtų akiai pasitikėti rezultatų statistiniu reikšmingumu. Dviejų populiacijų vidurkių lyginimo atveju statistinis reikšmingumas susiduria su šiomis problemomis:

- **Visuotinai priimta 0,05 statistinio reikšmingumo riba.** Reikšmingumas nedaug nutolęs nuo 0,05 praktiškai yra tiek pat reikšmingas kiek ir 0,05, taigi nederėtų taip griežtai nubrėžti brūkšnio, kas reikšminga, o kas – ne. Pristatant rezultatus naudojamos dvi statistinio reikšmingumo ribos – 0,05 statistinio reikšmingumo riba laikoma patikima, o rezultatai 0,1 statistinio reikšmingumo ribose pristatomi kaip ribotai reikšmingi.
- **Statistinis reikšmingumas gali priklausyti nuo analizuojamų duomenų imties.** Kuo daugiau atvejų analizuojama, tuo labiau tikėtina, kad gauti rezultatai bus statistiškai reikšmingi⁶⁷.

Taigi, vadovaujantis šiomis tendencijomis, poveikis vertinamas ne tik atsižvelgiant į statistinį reikšmingumą, bet ir žiūrint į pačias vidurkių reikšmes ir lyginant rezultatus, gautus taikant skirtingus metodus.

Skaičiavimai buvo atliekami naudojant statistinių duomenų analizei skirtą programą – „R“⁶⁸. Toliau kontrafaktinės analizės rezultatai aprašomi atskirai pagal priemones.

E-verslas LT

Lentelėje žemiau pateikiami kontrafaktinės analizės rezultatai.

⁶⁵ Viešosios politikos ir vadybos institutas, „Kontrafaktinio poveikio vertinimo metodų gairės“, Vilnius, 2013, 52. Leeuw, Frans, Jos Vaessen, Impact Evaluations and Development: Nonie Guidance on Impact Evaluation. Washington DC: The Network of Networks on Impact Evaluation, 2009, 26.

⁶⁶ Ronald L. Wasserstein ir Nicole A. Lazar, „The ASA's statement on p-values: context, process,

and purpose“ The American Statistician, 2016. <<http://dx.doi.org/10.1080/00031305.2016.1154108>> [žiūrėta 2016 05 14].

⁶⁷ Jeff Gill, „The Insignificance of Null Hypothesis Significance Testing“, *Political Research Quarterly*, 52 (3), 1999, 647-674, 657-658.

⁶⁸ Vidurkiai buvo skaičiuojami naudojant *mean* funkciją, Mann–Whitney U testas buvo atliekamas naudojant *wilcox.test* funkciją, normalumo testui atlikti buvo naudojamas Šapiro – Vilko testas (*shapiro.test* funkcija).

37 lentelė. Priemonės „E-verslas LT“ kontrafaktinio poveikio vertinimo rezultatai

Poveikį matuojantys rodikliai	Panašiausių atvejų analizė		Panašiausių atvejų analizės ir dvigubo skirtumo analizės taikymas kartu	
	Skirtumas tarp rodiklio po projektų	Skirtumo statistinis reikšmingumas	Skirtumas tarp rodiklio lyginant po ir prieš projektus	Skirtumo statistinis reikšmingumas
Darbuotojų skaičius projekto pabaigos metais	13,25	0,0065	6,54	0,1015
Darbuotojų skaičius projekto pabaigos metais pašalinus išskirtis	7,43	0,0265	3,64	0,2729
Darbuotojų skaičius, praėjus metams po projekto pabaigos	13,82	0,0225	6,29	0,2430
Darbuotojų skaičius, praėjus metams po projekto pabaigos, pašalinus išskirtis	8,55	0,0276	3,19	0,2927
Apyvarta projekto pabaigos metais	150430,90	0,0128	-181357,00	0,7751
Apyvarta projekto pabaigos metais, pašalinus išskirtis	283081,10	0,0056	-165607,00	0,8712
Vidutinis darbo užmokestis	-0,11	0,2632	NA	NA
Vidutinis darbo užmokestis, pašalinus išskirtis	36,10	0,1567	NA	NA
Vidutinis darbo užmokestis, praėjus metams po projekto pabaigos	17,91	0,0997	NA	NA
Vidutinis darbo užmokestis, praėjus metams po projekto pabaigos, pašalinus išskirtis	65,54	0,0439	NA	NA
Darbo našumas (apyvarta/ darbuotojų skaičius)	-63545,70	0,0851	-62838,96	0,1650
Darbo našumas (apyvarta/ darbuotojų skaičius), pašalinus išskirtis	-6781,46	0,0594	-7966,93	0,2085

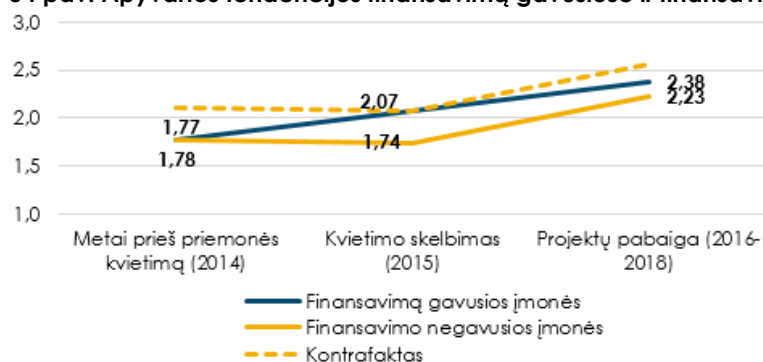
Pastabos: Žaliai pažymėti langeliai, kuriuose skirtumas tarp tikslinės ir kontrolinės grupių statistiškai reikšmingas ($p < 0,05$). Geltonai žymimi langeliai, kuriuose skirtumas tarp tikslinės ir kontrolinės grupių artimas statistiškai reikšmingam ($p < 0,1$).

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Poveikis įmonių apyvartai

Skirtingais skaičiavimo metodais gaunami skirtingi kontrafaktinės analizės rezultatai. Pastebima, kad apyvarta tikslinėje grupėje iki intervencijos augo ir kvietimo skelbimo metu buvo didesnė nei kontrolinėje grupėje (žr. 17 pav). Dėl to panašiausių atvejų analizės metodu gaunamas teigiamas statistiškai reikšmingas (taikant 0,05 statistinio reikšmingumo ribą) poveikis, o kartu taikant panašiausių atvejų analizės ir dvigubo skirtumo analizės metodus – statistiškai reikšmingo poveikio nerandama. Patikimesni rezultatai gaunami kartu taikant abu metodus. Taip pat tai, kad kartu taikant abu metodus gaunamas neigiamas, nors ir statistiškai nereikšmingas poveikis. Visa tai rodo, kad vien panašiausių atvejų analizės metodo rezultatų nepakanka teigti, kad priemonė turėjo teigiamą statistiškai reikšmingą poveikį įmonių apyvartai.

54 pav. Apyvartos tendencijos finansavimą gavusiose ir finansavimo negavusiose įmonėse, mln. Eur

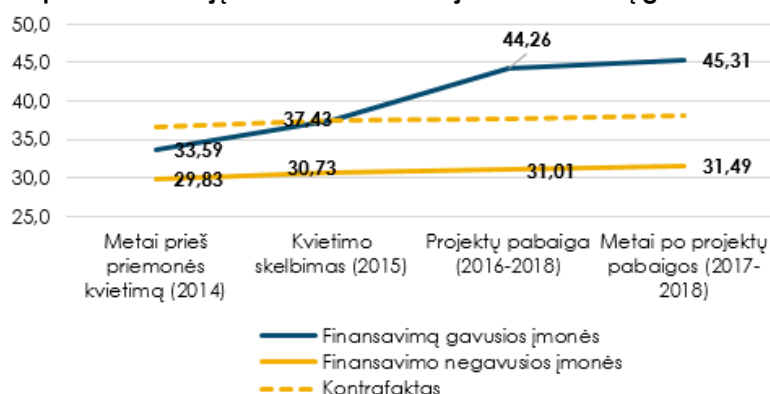

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Poveikis įmonių darbuotojų skaičiui

Priemonei „E-verslas LT“ panašiausių atvejų analizės metodu tiek iš karto po projektų, tiek praėjus metams po projektų randamas teigiamas statistiškai reikšmingas poveikis (taikant 0,05 statistinio reikšmingumo ribą). Kartu taikant panašiausių atvejų analizės ir dvigubo skirtumo analizės metodus taip pat visais atvejais gaunamas teigiamas poveikis, tačiau jis po projekto su išskirtimis ribotai statistiškai reikšmingas (taikant 0,01 statistinio reikšmingumo ribą), o be išskirčių nereikšmingas. Tuo tarpu praėjus metams po projekto poveikis šiek tiek sumažėja ir tampa statistiškai nereikšmingu. Visa tai leidžia teigti, kad priemonė turėjo trumpalaikį teigiamą riboto statistinio reikšmingumo poveikį įmonių darbuotojų skaičiui. Finansavimą gavusiose įmonėse po projektų pabaigos darbuotojų padaugėjo vidutiniškai 6,5 darbuotojais daugiau nei finansavimo negavusiose įmonėse. Tuo tarpu praėjus metams po projekto šis poveikis šiek tiek sumažėjo ir buvo statistiškai nereikšmingas. Tikėtina, kad analizuojant didesnę finansavimą gavusių subjektų imtį (bent 100 subjektų), būtų randamas statistiškai reikšmingas poveikis.

55 pav. Darbuotojų skaičiaus tendencijos finansavimą gavusiose ir finansavimo negavusiose įmonėse, mln. Eur

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Poveikis vidutiniam darbo užmokesčiui

Priemonės „E-verslas LT“ poveikis vidutiniam darbo užmokesčiui nebuvo tiriamas taikant dvigubo skirtumo analizės metodus dėl prieinamų istorinių duomenų trūkumo. Todėl buvo naudotas tik panašiausių atvejų analizės metodas. Vienu iš keturių atvejų rastas teigiamas statistiškai reikšmingas poveikis (taikant 0,05 statistinio reikšmingumo ribą), dar vienu atveju rastas teigiamas riboto statistinio reikšmingumo poveikis (taikant 0,1 statistinio reikšmingumo ribą). Kitais dviem atvejais statistiškai reikšmingo poveikio rasta nebuvo. Taigi patikimų įrodymų, kad priemonė turėjo poveikį darbo užmokesčiui rasta nebuvo. Siekiant patikimų rezultatų reikėtų poveikį ateiityje esant pakankamai duomenų įvertinti taikant ir dvigubo skirtumo analizės metodą.

Poveikis darbo našumui

Statistiškai reikšmingo poveikio darbo našumui rasta nebuvo.

Naujos galimybės LT

Lentelėje žemiau pateikiami kontrafaktinės analizės rezultatai. Prieš aptariant rezultatus reikėtų atkreipti dėmesį, kad buvo vertintas Naujos galimybės kvietimas, kuriame dalyvavo tik įmonės. Grupiniai kvietimai nebuvo analizuoti, nes nėra potencialią naudą gauna ne asociacijos, kurios yra projekto vykdytojas, o asociacijos įmonės.

38 lentelė. Priemonės „Naujos galimybės LT“ kontrafaktinio poveikio vertinimo rezultatai

Poveikį matuojantys rodikliai	Panašiausių atvejų analizė		Panašiausių atvejų analizė ir dvigubo skirtumo analizė taikymas kartu	
	Skirtumas tarp rodiklio po projektą	Skirtumo statistinis reikšmingumas	Skirtumas tarp rodiklio pokyčio lyginant po ir prieš projektus	Skirtumo statistinis reikšmingumas
Darbuotojų skaičius projekto pabaigos metais	7,22	0,0556	2,73	0,1337
Darbuotojų skaičius projekto pabaigos metais pašalinus išskirtis	5,37	0,0755	2,23	0,1746
Vidutinis darbo užmokestis	-91,59	0,5149	NA	NA
Vidutinis darbo užmokestis, pašalinus išskirtis	54,09	0,2411	NA	NA
Eksporto apimtys	-64 252,33	NA	88 275,81	NA
Ar įmonė 2018 m. investavo į naujų produktų/ paslaugų plėtrą	0,19	0,2696	NA	NA
Ar įmonė 2019 m. planuoja investuoti į naujų produktų/ paslaugų plėtrą	0,17	0,2575	NA	NA
Ar įmonė 2018 m. investavo į verslo technologinių pajėgumų ir procesų modernizavimą	-0,10	0,6635	NA	NA
Ar įmonė 2019 m. planuoja investuoti į verslo technologinių pajėgumų ir procesų modernizavimą	0,09	0,6642	NA	NA
Ar įmonė 2018 m. užmezgė naujų kontaktų su tarptautiniais prekybos partneriais	0,53	0,0471	NA	NA
Ar įmonė 2018 m. pasirašė naujų prekybos sutarčių	0,77	0,0618	NA	NA
Ar įmonė 2018 m. įsitraukė į naujus tarptautinius tinklus/ klasterius	0,09	0,3812	NA	NA

Pastabos: Žaliai pažymėti langeliai, kuriuose skirtumas tarp tikslinės ir kontrolinės grupių statistiškai reikšmingas ($p < 0,05$). Geltonai žymimi langeliai, kuriuose skirtumas tarp tikslinės ir kontrolinės grupių artimas statistiškai reikšmingam ($p < 0,1$).

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Poveikis įmonių darbuotojų skaičiui

Taikant tik panašiausių atvejų analizės metodą randamas teigiamas riboto statistinio reikšmingumo (taikant 0,1 statistinio reikšmingumo ribą) poveikis įmonių darbuotojų skaičiui. Tuo tarpu kartu taikant panašiausių atvejų analizės

ir dvigubo skirtumo analizės metodus statistiškai reikšmingo poveikio nerandama. Patikimesni rezultatai gaunami kartu taikant abu metodus. Visa tai rodo, kad vien panašiausių atvejų analizės metodo rezultatų nepakanka teigti, kad priemonė turėjo teigiamą statistiškai reikšmingą poveikį įmonės apyvartai.

Poveikis vidutiniam darbo užmokesčiui

Statistiškai reikšmingo poveikio įmonių darbo užmokesčiui rasta nebuvo. Poveikis buvo vertintas tik naudojant panašiausių atvejų analizę. Siekiant patikimesnės analizės reikėtų ateityje esant pakankamai duomenų poveikį įvertinti taikant ir dvigubo skirtumo analizės metodą.

Poveikis įmonių investicijoms į naujų produktų/ paslaugų plėtrą ir verslo technologinių pajėgumų modernizavimui

Statistiškai reikšmingo priemonės poveikio nebuvo rasta tiek įmonių investicijoms į naujų produktų/ paslaugų plėtrą, tiek į verslo technologinių pajėgumų modernizavimui. Priemonė nėra nukreipta į įmonių produktyvumo didinimą, todėl teigiamo priemonės poveikio produktyvumui ir nebuvo tikimasi.

Poveikis tarptautinių partnerystės plėtrai

Rastas statistiškai reikšmingas (taikant 0,05 statistinio reikšmingumo ribą) priemonės poveikis užmezgiantiems naujiems kontaktams su tarptautiniais prekybos partneriais. Tai rodo, kad finansavimą gavę subjektai 2018 m. užmezgė daugiau kontaktų nei finansavimo negavę subjektai, lyginant su praėjusiais metais⁶⁹. Taip pat teigiamas riboto statistinio reikšmingumo poveikis (taikant 0,1 statistinio reikšmingumo ribą) rastas poveikiui naujoms prekybos sutartims su tarptautiniais partneriais. Tai rodo, kad finansavimą gavę subjektai 2018 m. pasirašė daugiau prekybos sutarčių nei finansavimo negavę subjektai, lyginant su praėjusiais metais⁷⁰. Tuo tarpu statistiškai reikšmingo poveikio įsitraukimui į naujus klasterius rasta nebuvo. Visgi poveikio įvertinti kartu taikant ir dvigubo skirtumo analizės metodą įmanoma nebuvo, todėl patikimesniems rezultatams poveikį ateityje reikėtų patikrinti ir taikant dvigubo skirtumo analizės metodą.

Verslo konsultantas LT

Lentelėje žemiau pateikiami kontrafaktinės analizės rezultatai.

39 lentelė. Priemonės „Verslo konsultantas LT“ kontrafaktinio poveikio vertinimo rezultatai

Poveikį matuojantys rodikliai	Panašiausių atvejų analizė		Panašiausių atvejų analizės ir dvigubo skirtumo analizės taikymas kartu	
	Skirtumas tarp rodiklio po projektų	Skirtumo statistinis reikšmingumas	Skirtumas tarp rodiklio pokyčio lyginant po ir prieš projektus	Skirtumo statistinis reikšmingumas
I kvietimas				
Apyvarta	3604,20	0,5702	208829,00	0,2899
Apyvarta, pašalinus išskirtis	76595,90	0,4104	135996,10	0,2850
Darbuotojų skaičius	-0,48	0,2952	1,49	0,0009
Darbuotojų skaičius, pašalinus išskirtis	0,83	0,1531	1,84	0,0012
Darbuotojų skaičius metai po projekto pabaigos	-7,39	0,9099	0,47	0,1233
Darbuotojų skaičius metai po projekto pabaigos, pašalinus išskirtis	-5,11	0,5989	0,92	0,1113
Vidutinis darbo užmokestis	-108,71	0,3790	NA	NA
Vidutinis darbo užmokestis, pašalinus išskirtis	-17,21	0,7883	NA	NA
Vidutinis darbo užmokestis metai po projekto pabaigos	-117,24	0,2353	NA	NA
Vidutinis darbo užmokestis metai po projekto pabaigos, pašalinus išskirtis	-37,15	0,4532	NA	NA
Darbo našumas	-69879,40	0,7363	-47680,11	0,7105
Darbo našumas, pašalinus išskirtis	-336,73	0,7157	10110,12	0,7135
Gyvybingumas ((ar įmonė veikė praėjus 2 m. po paraiškos pateikimo)	-0,48	1 ⁷¹	NA	NA
II kvietimas				
Darbuotojų skaičius	-0,64	0,8592	-0,12	0,6164
Darbuotojų skaičius, pašalinus išskirtis	-0,20	0,8571	-0,23	0,7669
Vidutinis darbo užmokestis	-94,65	0,7281	8,70	0,2716
Vidutinis darbo užmokestis, pašalinus išskirtis	26,47	0,3628	54,33	0,1724

Pastabos: Žaliai pažymėti langeliai, kuriuose skirtumas tarp tikslinės ir kontrolinės grupių statistiškai reikšmingas ($p < 0,05$).

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Poveikis įmonių apyvartai

Priemonės „Verslo konsultantas LT“ poveikis apyvartai dėl duomenų prieinamumo buvo matuojamas tik pirmame kvietime. Statistiškai reikšmingo poveikio apyvartai šiame kvietime dalyvavusioms įmonėms rasta nebuvo.

⁶⁹ Respondentai šį poveikį vertino trijų balų skalėje (Ar 2018 m. užmezgėte naujų kontaktų su tarptautiniais prekybos partneriais? 3 – taip, daugiau nei 2017 m.; 2 – taip, panašiai kiek ir 2017 m.; 1 – taip, mažiau nei 2017 m.; 0 – ne). Joje šis poveikis yra 0,53.

⁷⁰ Respondentai šį poveikį vertino trijų balų skalėje (Ar 2018 m. pasirašėte naujų prekybos sutarčių su tarptautiniais partneriais? 3 – taip, daugiau nei 2017 m.; 2 – taip, panašiai kiek ir 2017 m.; 1 – taip, mažiau nei 2017 m.; 0 – ne). Joje šis poveikis yra 0,77.

⁷¹ Dėl to, kad tai dvinaris kintamasis, buvo naudojamas Fisher'io testas.

Poveikis įmonių darbuotojų skaičiui

Vertinant priemonės poveikį darbuotojų skaičiui gaunami nevienareikšmiški rezultatai. Pirmajame kvietime kartu naudojant panašiausių atvejų ir dvigubo skirtumo analizės metodus gaunamas teigiamas statistiškai reikšmingas (taikant 0,05 statistinio reikšmingumo ribą) poveikis darbuotojų skaičiui iš karto po projekto įgyvendinimo. Praėjus metams po projekto, poveikis sumažėja beveik iki nulio ir tampa statistiškai nereikšmingas. Antrajame kvietime teigiamo reikšmingo pokyčio nerandama jau ir iš karto po projekto įgyvendinimo, jis taip pat yra artimas 0. Vertinant tai, kad poveikis pirmame kvietime metai po projektų įgyvendinimo rasta nebuvo, taip pat, kad antrojo kvietimo rezultatai dėl geresnės kontrolinės grupės atrankos turėtų būti vertinami kaip patikimesni, įrodymų teigti, kad priemonė turėjo teigiamą statistiškai reikšmingą poveikį įmonių darbuotojų skaičiui nepakanka.

Poveikis vidutiniam darbo užmokesčiui ir darbo našumui

Statistiškai reikšmingo poveikio darbo užmokesčiui ir darbo našumui abiejuose priemonės kvietimuose rasta nebuvo.

Poveikis gyvybingumui

Priemonės poveikis įmonių gyvybingumui, tai yra, ar įmonės veikė praėjus 2 m. po paraiškos priemonei pateikimo, rastas nebuvo. Iš finansavimą gavusių subjektų po 2 m. veikė 96,15 proc. įmonių, kai tuo tarpu tarp paraiškas priemonei teikusių, tačiau finansavimo negavusių, įmonių po 2 m. veikė 96,63 proc. įmonių. Skirtumas tarp šių grupių gyvybingumo nėra statistiškai reikšmingas.

Dalinis palūkanų kompensavimas

Lentelėje žemiau pateikiami kontrafaktinės analizės rezultatai.

40 lentelė. Priemonės „Dalinis palūkanų kompensavimas“ kontrafaktinio poveikio vertinimo rezultatai

Poveikį matuojantys rodikliai	Panašiausių atvejų analizė		Panašiausių atvejų analizės ir dvigubo skirtumo analizės taikymas kartu	
	Skirtumas tarp rodiklio po projektų	Skirtumo statistinis reikšmingumas	Skirtumas tarp rodiklio pokyčio lyginant po ir prieš projektus	Skirtumo statistinis reikšmingumas
Darbuotojų skaičius	-2,07	0,8954	-1,65	0,5786
Darbuotojų skaičius, pašalinus išskirtis	1,88	0,6078	-1,11	0,4516
Vidutinis darbo užmokestis	-180,54	0,7524	NA	NA
Vidutinis darbo užmokestis, pašalinus išskirtis	-51,71	0,8739	NA	NA

Pastabos: Žaliai pažymėti langeliai, kuriuose skirtumas tarp tikslinės ir kontrolinės grupių statistiškai reikšmingas ($p < 0,05$).

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Statistiškai reikšmingo poveikio rodikliams rasta nebuvo.

Portfelinės garantijos

Lentelėje žemiau pateikiami kontrafaktinės analizės rezultatai.

41 lentelė. Portfelinių garantijų priemonių kontrafaktinio poveikio vertinimo rezultatai

Poveikį matuojantys rodikliai	Panašiausių atvejų analizė		Panašiausių atvejų analizės ir dvigubo skirtumo analizės taikymas kartu	
	Skirtumas tarp rodiklio po projektų	Skirtumo statistinis reikšmingumas	Skirtumas tarp rodiklio pokyčio lyginant po ir prieš projektus	Skirtumo statistinis reikšmingumas
Darbuotojų skaičius	-0,20	0,0325	0,04	0,3583
Darbuotojų skaičius, pašalinus išskirtis	6,56	0,0039	1,08	0,3238
Vidutinis darbo užmokestis	-165,49	0,2617	35,97	0,1265
Vidutinis darbo užmokestis, pašalinus išskirtis	-53,08	0,6092	16,93	0,1866

Pastabos: Žaliai pažymėti langeliai, kuriuose skirtumas tarp tikslinės ir kontrolinės grupių statistiškai reikšmingas ($p < 0,05$).

Šaltinis: autorių skaičiavimai.

Naudojant panašiausių atvejų analizės metodą rastas statistiškai reikšmingas (taikant 0,05 statistinio reikšmingumo ribą) priemonių poveikis darbuotojų skaičiui tiek su išskirtimis, tiek pašalinus išskirtis. Su išskirtimis poveikis neigiamas – 0,2 darbuotojai, pašalinus išskirtis teigiamas – 6,56 darbuotojai. Taikant panašiausių atvejų analizės ir dvigubo skirtumo analizės metodus kartu, statistiškai reikšmingo poveikio rasta nebuvo. Patikimesni rezultatai gaunami kartu taikant abu metodus. Taip pat su išskirtimis ir be išskirčių gaunamas ženkliai skirtingas poveikis. Visa tai rodo, kad vien panašiausių atvejų analizės metodo rezultatų nepakanka teigti, kad priemonė turėjo statistiškai reikšmingą poveikį įmonių darbuotojų skaičiui.

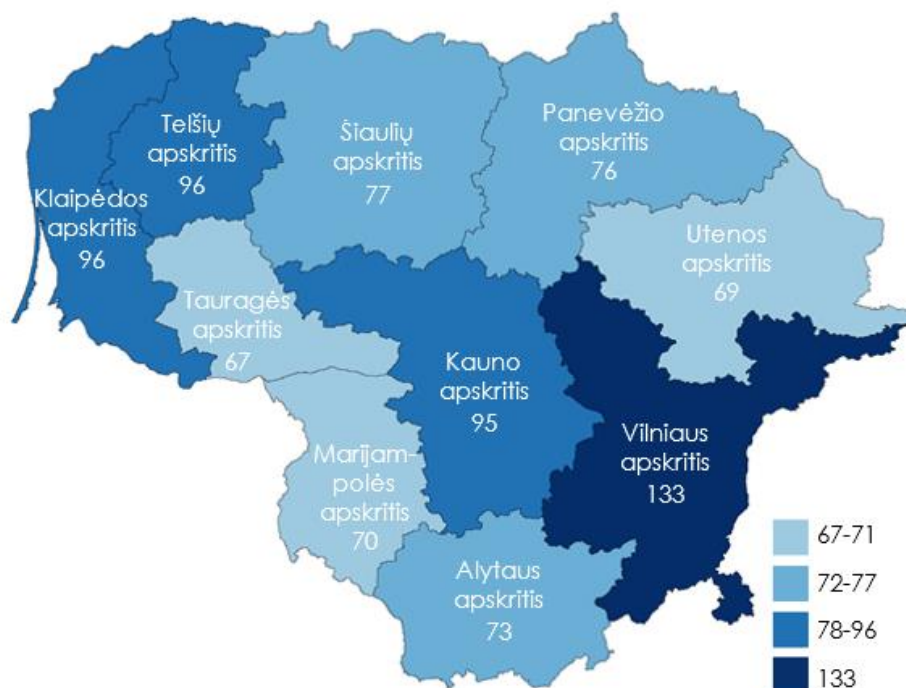
Statistiškai reikšmingo poveikio vidutiniam darbo užmokesčiui rasta nebuvo.

5 PRIEDAS. INTERVIU RESPONDENTŲ SĄRAŠAS

Ekspertas	Institucija ir pareigos	Interviu data(-os)
Aivaras Knieža	VŠĮ „Versli Lietuva“, Eksperto departamento direktorius	2018 03 18 ir 2019 06 10
Ausma Bartkutė	INVEGA, Vyriausioji projektų vadovė	2018 11 15, 2019 02 07 ir 2019 06 10
Daina Kleponė	VŠĮ „Versli Lietuva“, Generalinė direktorė	2019 06 10
Dmitrij Sosunov	Startup Wise Guys, Partneris	2018 03 18
Giedrė Zdanevičienė	VŠĮ „Versli Lietuva“, Generalinės direktorės pavaduotoja	2019 06 10
Gintarė Kuncaitytė	LVPA, Verslo skatinimo projektų skyriaus vedėja	2019 06 10
Gytis Morkūnas	VŠĮ „Versli Lietuva“, Verslumo departamento direktorius	2018 03 18 ir 2019 06 10
Irma Slavinskienė	LVPA, Verslo produktyvumo projektų skyriaus vedėja	2019 06 10
Jolanta Miloš	VŠĮ „Versli Lietuva“, Verslumo departamentas, Regionų plėtros grupės vadovė	2018 03 18
Justina Prakapavičiūtė	INVEGA, Projektų vadovė	2018 11 15
Karolis Balaišis	LVPA, Investicijų valdymo tarnybos direktoriaus pavaduotojas	2018 11 08 ir 2019 06 10
Mantas Nocius	LVPA, Projektų ekspertų skyriaus ekspertinio vertinimo vadovas	2019 06 10
Roberta Rudokienė	VŠĮ „Versli Lietuva“, Startuolių ekosistemos plėtros skyriaus vadovė	2018 03 18
Tomas Jaskelvičius	LINPRA, Prezidentas	2019 03 13
Vadimas Ivanovas	VŠĮ „Versli Lietuva“, Tyrimų ir analizės skyriaus vadovas	2018 03 18
Vilija Šveikauskienė	INVEGA, Vyriausioji projektų vadovė	2019 06 10
Vytaras Tamašauskas	LVPA, Mokslo ir inovacijų projektų skyriaus vedėjas	2019 06 10

6 PRIEDAS. LIETUVOS REGIONŲ KONKURENCINGUMO ŽEMĖLAPIO METODIKA

56 pav. Lietuvos regionų konkurencingumo žemėlapis

Šaltinis: Visionary Analytics, 2019.

Geografinio intensyvumo žemėlapis (žr. 19 pav.) sudarytas remiantis Lietuvos apskričių konkurencingumo indeksu. Šį indeksą sudaro 7 lygiaverčiai rodikliai, apskaičiuoti pagal Lietuvos statistikos departamento 2016 – 2018 m. duomenis (naudojant naujausias pateiktas reikšmes). Rodikliai indeksui pasirinkti atsižvelgiant į 3 prioriteto uždavinių tikslus:

- Verslumo lygis apskrityse matuojamas pagal du rodiklius: veikiančių įmonių skaičių⁷² (2018 m.) ir dirbančiųjų skaičių (2017 m.), tenkantį 1000 gyventojų.
- Verslo tarptautiškumas matuojamas pagal lietuviškos kilmės eksporto dalį nuo BVP⁷³ (2017 m.) bei tiesiogines užsienio investicijas, tenkančias vienam gyventojui (2017 m.).
- Verslo produktyvumas ir inovatyvumas matuojamas atsižvelgiant į tris rodiklius: pridėtinę vertę gamybos sąnaudomis, tenkančią vienam darbuotojui (2017 m.), mėnesinį darbo užmokestį (2018 m. trečiasis ketvirtis) bei inovatyvių įmonių apyvartos dalį nuo visų įmonių apyvartos (2016 m.).

Indeksui apskaičiuoti buvo naudojami septynių aukščiau išvardytų rodiklių įverčiai (žr. 31 lentelę žemiau). Šie įverčiai, suteikti kiekvienos apskrities rodiklių rezultatams, priklausomai nuo santykio su bendru Lietuvos rezultatu (t. y., Lietuvos vidurkiui suteikta 100 balų pamatinė vertė). Tokiu būdu apskaičiavus visų rodiklių įverčius, iš jų buvo vedamas vidurkis ir nustatoma indekso reikšmė kiekvienai apskričiai.

Lietuvos apskričių konkurencingumo indeksas atskleidžia, kad Lietuvoje vis dar trūksta regionų sanglaudos. Pirmoje vietoje atsiduria Vilniaus apskritis, kurios rezultatas vidutiniškai net 33 proc. viršija Lietuvos vidurkį. Ypač didelis sostinės regiono atotrūkis pastebimas tiesioginių užsienio investicijų apimtyse. Didžiausi įverčiai nustatyti apskrityms, kuriose yra didieji šalies miestai, tačiau nuo jų neatsilieka ir Telšių apskritis. Nors dalį šios apskrities sėkmės lemia joje veikianti įmonė „ORLEN Lietuva“, jos rezultatai aukšti ne tik eksporto, bet ir produktyvumo, inovatyvumo, darbo užmokesčio srityse. Likusių apskričių įverčiai atsilieka nuo aukščiau minėtųjų per daugiau nei 18 taškų.

⁷² Lietuvos statistikos departamento pateiktas veikiančių įmonių skaičius yra mažesnis nei Eurostat pateiktuose duomenyse dėl skirtingos metodologijos (pvz., į veikiančių ūkio subjektų sąrašą neįtraukiami fiziniai asmenys).

⁷³ Telšių apskrities rezultatas daugiau nei 6 kartais lenkia Lietuvos vidurkį, spėjama, dėl šioje apskrityje veikiančios įmonės „ORLEN Lietuva“. Siekiant sumažinti išskirties įtaką indekso rezultatams, šio rodiklio įverčiai buvo logaritmuoti.

42 lentelė. Lietuvos apskričių verslo konkurencingumo indeksas

Apskritis	Verslumas				Tarptautiškumas				Produktyvumas						Indekso įvertis
	Dirbančiųjų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų (2017)		Verslumo lygis (veikiančių įmonių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų) (2018)*		Lietuviškos kilmės eksporto dalis nuo BVP (proc.) (2017)**		Tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui (EUR) (2017)		Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, tenkanti vienam darbuotojui (EUR) (2017)		Darbo užmokestis (su individualiomis įmonėmis, mėnesinis, bruto) (EUR) (2018K3)		Inovacinių įmonių apyvartos dalis, palyginti su visų įmonių apyvarta (proc.) (2016)		
	Reikšmė	Įvertis	Reikšmė	Įvertis	Reikšmė	Įvertis	Reikšmė	Įvertis	Reikšmė	Įvertis	Reikšmė	Įvertis	Reikšmė	Įvertis	
Lietuvos Respublika	374	100	37,1	100	37	100	5275	100	18352,5	100	927,8	100	77	100	100
Vilniaus	489	131	51,7	139	17	83	12984	246	21472,2	117	1031,3	111	78,9	102	133
Alytaus	278	74	27,1	73	29	94	1058	20	12873,5	70	777,3	84	75,1	98	73
Kauno	400	107	37,6	101	37	100	2775	53	17307,2	94	920,5	99	83	108	95
Klaipėdos	394	105	37,0	100	54	108	3790	72	18960,7	103	889,2	96	68,2	89	96
Marijampolės	243	65	22,5	61	35	98	1000	19	13428,8	73	762,4	82	68,8	89	70
Panevėžio	300	80	29,2	79	49	106	1665	32	15289,1	83	816,8	88	47	61	76
Šiaulių	309	83	28,2	76	30	95	1195	23	15046,8	82	783,7	84	72,3	94	77
Tauragės	234	63	23,5	63	26	92	302	6	13549,6	74	743,1	80	70,8	92	67
Telšių	308	82	26,8	72	250	141	3150	60	19657,8	107	826,5	89	92,9	121	96
Utenos	232	62	22,7	61	25	91	1346	26	12454,0	68	773,1	83	72,7	94	69

Šaltinis: Visionary Analytics (2019), remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis. *Pastaba: Lietuvos statistikos departamento pateiktas veikiančių įmonių skaičius yra mažesnis nei Eurostat pateiktuose duomenyse dėl skirtingos metodologijos (pvz., į veikiančių ūkio subjektų sąrašą neįtraukiami fiziniai asmenys). **Pastaba: Telšių apskrities rezultatas daugiau nei 6 kartais lenkia Lietuvos vidurkį, spėjama, dėl šioje apskrityje veikiančios įmonės „ORLEN Lietuva“. Siekiant sumažinti išskirties įtaką indekso rezultatams, šio rodiklio įverčiai buvo logaritmuoti.

7 PRIEDAS. FOKUSUOTOS DISKUSIJŲ GRUPĖS IR VERTINIMO REZULTATŲ PRISTATYMO RENGINIO DALYVIŲ SĄRAŠAI IR DETALĖS

DISKUSIJA „VERSLO AUGIMO IR KONKURENCINGUMO SKATINIMAS 2021-2027“

2019 m. balandžio 4 d.

LR ekonomikos ir inovacijų ministerija, 213 salė (II aukštas), Gedimino pr. 38, Vilnius

PROGRAMA

8.30 – 8.45	Dalyvių registracija, pasitikimo kava
8.45 – 9.00	Įvadinis žodis ir tikslų pristatymas
9.00 – 11.00	<p>Verslo konkurencingumas ir tarptautinės vertės grandinės</p> <p>2014-2020 m. verslo produktyvumo ir tarptautinimo skatinimo priemonių poveikis. Naujo laikotarpio iššūkiai ir kaitos alternatyvos. <i>Dr. Agnė Paliokaitė, UAB „Visionary Analytics“</i></p> <p>Diskusija: Ką ir kaip turėtume skatinti siekdami Lietuvos verslo konkurencingumo ateities ekonomikoje? Priemonės, formos ir sąlygos.</p>
11.00 – 11.20	Kavos pertraukėlė
11.20 – 12.20	<p>Verslumas ir startuoliai</p> <p>2014-2020 m. verslumo skatinimo priemonių poveikis ir kaitos alternatyvos <i>Audronė Sadauskaitė, UAB „Visionary Analytics“</i></p> <p>Diskusija: Kokių paskatų reikia tarptautiniu mastu konkurencingai startuolių ekosistemai sukurti?</p>
12.20 - 12.30	Apibendrinimas

Dalyvių sąrašas

Nr.	Vardas ir pavardė	Institucija	Pareigos
1.	Jekaterina Rojaka	EIM	Viceministrė
2.	Marius Skuodis	EIM	Viceministras
3.	Rita Armonienė	EIM	Europos Sąjungos investicijų koordinavimo departamento direktorė
4.	Olga Celova	EIM	Europos Sąjungos investicijų koordinavimo departamento Europos Sąjungos investicijų planavimo skyriaus vedėja
5.	Olesia Žakevičienė	EIM	Europos Sąjungos investicijų koordinavimo departamento Finansinių priemonių skyriaus vedėja
6.	Edita Rudakaitė-Šaukštel	EIM	Europos Sąjungos investicijų koordinavimo departamento Europos Sąjungos investicijų planavimo skyriaus vyriausioji specialistė
7.	Živilė Bilotienė	EIM	Europos Sąjungos investicijų koordinavimo departamento Europos Sąjungos investicijų planavimo skyriaus vyriausioji specialistė
8.	Osvaldas Šmitas	EIM	Ekonomikos plėtros departamento direktorius
9.	Mindaugas Šimonaitis	EIM	Ekonomikos plėtros departamento Eksperto politikos skyriaus vedėjas
10.	Tomas Urban	EIM	Ministro patarėjas
11.	Aurimas Pautienius-Želvys	LVPA	Direktorius
12.	Mantas Nocius	LVPA	Projektų ekspertų skyriaus ekspertinio vertinimo vadovas
13.	Kęstutis Motiejūnas	INVEGA	Generalinis direktorius
14.	Inga Beiliūnienė	INVEGA	Generalinio direktoriaus pavaduotoja, Priemonių valdymo skyriaus vadovė
15.	Daina Kleponė	Versli Lietuva	Generalinė direktorė
16.	Aivaras Knieža	Versli Lietuva	Eksperto departamento direktorius
17.	Gytis Morkūnas	Versli Lietuva	Verslumo departamento direktorius
18.	Kęstutis Šetkus	MITA	Direktorius
19.	Irma Patapienė	FM	Investicijų departamento Investicijų į ekonomikos augimą skyriaus vedėja

Nr.	Vardas ir pavardė	Institucija	Pareigos
20.	Raimondas Paškevičius	ŠMSM	Europos Sąjungos paramos koordinavimo departamento direktorius
21.	Paulius Vertelka	Infobalt	Vykdantysis direktorius
22.	Vidmantas Janulevičius	Lietuvos pramoninių konfederacija	Viceprezidentas
23.	Marius Pareščius	Lietuvos klasterių asociacija	Vykdantysis direktorius
24.	Julija Šredersaitė	Kurk Lietuvai	Projektų vadovė
25.	Audrius Jasėnas	LINPRA	Projektų vadovas
26.	Raminta Žemaitytė	MOSTA	Inovacijų politikos analizės skyriaus politikos analitikė
27.	Agnė Paliokaitė	Visionary Analytics	Direktorė, vertinimo vadovė
28.	Audronė Sadauskaitė	Visionary Analytics	Tyrėja, vertinimo ekspertė

DISKUSIJA „VERSLO KONKURENCINGUMO SKATINIMAS 2014-2020: SĖKMĖS IR PAMOKOS ATEIČIAI“

2019 m. liepos 16 d.

Viešbutis „Congress Avenue“, 2nd Avenue konferencijų salė, Gedimino pr. 12, Vilnius

Planuojant 2021 – 2027 m. intervencijas, svarbu įvertinti dabartinių verslo konkurencingumo skatinimo priemonių efektyvumą ir poveikį, suprasti pamokas bei sėkmės priežastis. UAB „Visionary Analytics“ atliko Veiksmų programos 3 prioriteto „Smulkaus ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimas“ vertinimą bei pateikė galutinę ataskaitą. Renginio metu bus pristatomi vertinimo rezultatai ir diskutuojama dėl pamokų priemonių rengimui bei administravimui 2021-2027 m. Diskusijoje dalyvaus pagrindinių politikų formuojančių ir įgyvendinančių institucijų, socialinių-ekonominių partnerių atstovai ir ekspertai.

PROGRAMA

13:30 – 14:00	Dalyvių registracija, pasitikimo kava
14:00 – 14:30	2014-2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų Veiksmų programos 3 prioriteto „Smulkaus ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimas“ poveikio vertinimo rezultatų pristatymas UAB „Visionary Analytics“ atstovai
14.30 – 15.00	Planuojamos ES investicijos verslo konkurencingumo skatinimui 2021-2027 m. Ekonomikos ir inovacijų ministerijos atstovai
15.00 – 15.20	Kavos pertraukėlė
15.20 – 16.20	Verslo konkurencingumo skatinimo gerosios praktikos, sėkmės istorijos ir pamokos bei pasiūlymai naujam laikotarpiui: <ul style="list-style-type: none"> • Bendradarbybės „spiečiai“ ir „BrandLab“ – „Versli Lietuva“ patirtis • Finansinės priemonės verslui – INVEGA patirtis • Technologiniai sprendimai SVV konkurencingumui – LVPA patirtis
16.20 - 17.00	Klausimų ir atsakymų sesija

Dalyvių sąrašas

Nr.	Vardas ir pavardė	Institucija	Pareigos
1.	Jekaterina Rojaka	EIM	Viceministrė
2.	Marius Skuodis	EIM	Viceministras
3.	Gintaras Vilda	EIM	Viceministra
4.	Rita Armonienė	EIM	Europos Sąjungos investicijų koordinavimo departamento direktorė
5.	Olga Celova	EIM	Europos Sąjungos investicijų koordinavimo departamento Europos Sąjungos investicijų planavimo skyriaus vedėja
6.	Olesia Žakevičienė	EIM	Europos Sąjungos investicijų koordinavimo departamento Finansinių priemonių skyriaus vedėja

Nr.	Vardas ir pavardė	Institucija	Pareigos
7.	Živilė Bilotienė	EIM	Europos Sąjungos investicijų koordinavimo departamento Europos Sąjungos investicijų planavimo skyriaus vyriausioji specialistė
8.	Osvaldas Šmitas	EIM	Ekonomikos plėtros departamento direktorius
9.	Inga Veževičienė	EIM	Europos Sąjungos investicijų koordinavimo departamento Europos Sąjungos investicijų planavimo skyriaus vyriausioji specialistė
10.	Tomas Urban	EIM	Ministro patarėjas
11.	Aurimas Pautienius-Želvys	LVPA	Direktorius
12.	Agnė Vaitkūnienė	LVPA	Investicijų valdymo tarnybos direktorė
13.	Karolis Balaišis	LVPA	Investicijų valdymo tarnybos direktorės pavaduotojas
14.	Gintarė Kuncaitytė	LVPA	Verslumo skatinimo projektų skyriaus vedėja
15.	Irma Slavinskienė	LVPA	Verslo produktyvumo projektų skyriaus vedėja
16.	Eglė Gaulė	LVPA	Projektų ekspertų skyriaus vyresnioji ekspertė
17.	Inga Beiliūnienė	INVEGA	Generalinio direktoriaus pavaduotoja, Priemonių valdymo skyriaus vadovė
18.	Aivaras Knieža	Versli Lietuva	Eksperto departamento direktorius
19.	Jolanta Miloš	Versli Lietuva	Verslumo departamento Regionų plėtros grupės vadovė
20.	Eglė Karčiauskė	Versli Lietuva/ Startup Lithuania	Startuolių ekosistemos plėtros skyriaus vyr. projektų vadovė
21.	Dalia Matukienė	SVV taryba	Pirmininkė
22.	Skaistė Budbergytė- Zabielaitė	Lietuvos rizikos ir privataus kapitalo asociacija	Direktorė
23.	Daiva Jankauskaitė	LitBAN	Vykdančioji direktorė
24.	Ričardas Sartatavičius	Lietuvos pramoninių konfederacija	Vykdomasis direktorius
25.	Darius Lasionis	LINPRA	Direktorius
26.	Julija Šredersaitė	Kurk Lietuvai	Projektų vadovė
27.	Gabrielė Gaubienė	Lietuvos verslo konfederacija	Projektų direktorė
28.	Dovydas Aidžiulis	UAB „Alna“	Įmonės atstovas
29.	Ligija Pilipavičienė	UAB „Blue solutions“	Įmonės atstovė
30.	Erika Stasiulaitienė	UAB „DocLogix“	Įmonės atstovė
31.	Judita Kuodienė	UAB „DocLogix“	Įmonės atstovė
32.	Kristina Petrylė	UAB „DocLogix“	Įmonės atstovė
33.	Romualdas Mazurkevičius	UAB „DocLogix“	Įmonės atstovas
34.	Vytautas Valaitis	UAB „Proringas“	Įmonės atstovas
35.	Agnė Paliokaitė	Visionary Analytics	Direktorė, vertinimo vadovė
36.	Audronė Sadauskaitė	Visionary Analytics	Tyrėja, vertinimo ekspertė

8 PRIEDAS. VERTINIMO UŽDAVINIŲ IR KLAUSIMŲ SĄRAŠAS

Vertinimo uždaviniai	Vertinimo klausimai
9.1. Įvertinti Veiksmų programos 3 prioriteto uždavinių indėlių į strategiją „Europa 2020“.	9.1.1. Kaip Veiksmų programos 3 prioriteto priemonės prisidėjo prie strategijos „Europa 2020“ tikslų? Koks jų poveikis? 9.1.2. Kurios Veiksmų programos 3 prioriteto priemonės labiausiai siekia strategijos „Europa 2020“ tikslų ir kuria didžiausią pridėtinę vertę?
9.2. Įvertinti Veiksmų programos 3 prioriteto priemonių poveikį Veiksmų programos 3 prioriteto uždaviniuose nustatytiems pokyčiams.	9.2.1. Kokius pokyčius lėmė investicijos ir kodėl? Ar pasiekti pokyčiai atitinka tikslinių grupių poreikius? Ar poveikis bus trumpalaikis / ilgalaikis? Kodėl? 9.2.2. Ar priemonėmis buvo pasiekti Veiksmų programos 3 prioriteto uždaviniuose nustatyti pokyčiai? Kokie jie? Koks jų pasiekimo laipsnis? 9.2.3. Kokios priemonės pasiteisino (priemonių dydis, veiklų skaičius, finansavimo forma, finansavimo intensyvumas, pareiškėjų tinkamumas, rodiklių kokybiškumas, projektų atrankos kriterijų efektyvumas), kokios – ne ir kodėl? Išskirti tinkamiausias, efektyviausias, rezultatyviausias.
9.3. Pateikti įžvalgas ir rekomendacijas dėl šio laikotarpio lėšų rezervo panaudojimo tobulinimo ir investicijų poveikio Veiksmų programos specifinių uždavinių pokyčių pasiekimui.	9.3.1. Kokių veiksmų reikia imtis siekiant didesnio poveikio verslumo didėjimui? 9.3.2. Ką remti, kad būtų didesnis poveikis didinant įmonių tarptautiškumą? 9.3.3. Ką turime keisti, kad būtų didesnis poveikis įmonių produktyvumo didėjimui? Išskirti efektyviausius pramonės sektorius ar sritis. 9.3.4. Kokios ekoinovacijų diegimą skatinančios priemonės ar efektyviai išteklius naudojančios technologijos turėtų didžiausią poveikį minimizuojant klimato kaitos pasekmes? 9.3.5. Kokių dar reiktų investicijų, kad poveikis įmonių konkurencingumo didinimui būtų didžiausias? 9.3.6. Pasiūlyti naujus įmonių konkurencingumą matuojančius rodiklius ir jų paskaičiavimą. 9.3.7. Sukurti Lietuvos apskričių žemėlapi, kuriame regionai būtų pavaizduoti pagal verslumo lygį, darbo vietų skaičių, darbo užmokesčio dydį, darbuotojo kuriamą pridėtinę vertę, eksportą, gaunamas investicijas, produktų ir paslaugų pardavimų pajamas ir pan. 9.3.8. Apibendrinus Vertinimo metu surinktus duomenis, parengti konkrečias ir pagrįstas išvadas dėl Veiksmų programos 3 prioriteto priemonių poveikio ir pateikti konkrečius, detalius ir pagrįstus siūlymus dėl šio laikotarpio lėšų rezervo panaudojimo tobulinimo.
9.4. Pateikti įžvalgas ir rekomendacijas siekiant pasiruošti naujam 2021–2027 m. finansavimo laikotarpiui.	9.4.1. Atsižvelgus į naują 2021–2027 m. finansavimo laikotarpį reglamentuojančius Europos Komisijos reglamentus, pasiūlyti, kokių veiksmų reiktų imtis siekiant esminių pokyčių SVV augimo ir konkurencingumo didinime ir sprendžiant esamus iššūkius (identifikuoti trukdžius). 9.4.2. Kokie veiksmai ar veiklos kurtų pridėtinę vertę skatinant SVV augimą ir konkurencingumą ne tik Lietuvos, bet ir Europos Sąjungos lygiu? 9.4.3. Įvertinus naujame 2021–2027 m. finansavimo laikotarpyje numatomą skiriamą investicijų sumažėjimą ir pasikeitusį bendrojo ir nacionalinio finansavimo santykį, nustatyti poveikį SVV augimui ir konkurencingumui ir žmogiškųjų išteklių konkurencingumui. 9.4.4. Įvertinus naujame 2021–2027 m. finansavimo laikotarpyje numatomą finansavimo intensyvumo sumažėjimą, nustatyti kokiomis priemonėmis, kokia forma, kokiais atrankos būdais, atrankos kriterijais, pareiškėjais, rodikliais, investicijų dydžiais, finansavimo intensyvumo ribomis ir pan. galima būtų pagelbėti SVV toliau augti, išlikti konkurencingiems. Kokia lėšų proporcija turėtų būti tarp subsidijų ir finansinių priemonių? Kaip būtų galima derinti skirtingas investicijų formas vienam projektui? Pateikti pasiūlymus dėl priemonių finansavimo formų taikymo galimybių, derinimo su Europos Komisijos fiesiogiai valdomomis programomis, projektų vykdymu su partneriais iš kitų šalių.

Šaltinis: Vertinimo techninė specifikacija.